

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ÅRHUS-ÅRBOG 1988

ÅRHUS-ÅRBOG 1988

ÅRHUS-ÅRBOG

1988

UDGIVET AF ÅRHUS BYHISTORISKE UDVALG

UNIVERSITETSFORLAGET | AARHUS 1988

OMSLAG

Nørreport

vinteren 1987

(Foto: Knud Nielsen)

BOGEN

er skrevet og tilrettelagt af:

Jens Byrith

Annegrete Dybdahl

Kjeld Elkjær

Jørgen Elklit

Jørgen Fink

Henrik Fode

Erik Korr Johansen

Bo Esbjørn Larsen

Finn H. Lauridsen

Hans Jørgen Madsen

Gunner Rasmussen

Henrik Vedel-Smith

Lisbeth Ruby Vedel-Smith

under redaktion af

Henrik Vedel-Smith

© Århus byhistoriske Udvalg

Pressefotos er leveret fra:
Billedtjenesten, Aarhus
Stiftstidende

Århus-Årbog 1988 er sat og trykt på
Aarhus Stiftsbogtrykkerie

Skrift: Baskerville
Papir: 120 gr. mat coated
ISBN 87 504 054 11
ISBN 87 504 054 38

ISSN 0901-7283

Indhold

1987 – dag for dag	7
Befæstede kirkegårde omkring Århus.	47
Folketingsvalget 8. september 1987	
– Et Århus perspektiv	52
Ringene i Danmark 1891-1987	65
Lokalhistorisk Samling 40 år	72
De fratrådte, valgtes eller udnævntes i 1987	80
Toldere og toldboder	84
En borgmesterkrans til 80.000 kr.	91
Field hockey – Glimt fra to protokoller . . .	102
Sporten 1987	111
»Sankt Clemens Stagen«	
– En ny århusiansk hæderspris	118
Graven 3	120
En butik lukker.	126
Foreningernes liv i Århus	130
Borggade – »et nyt forretningskvarter«	
fra 1930	139
Erhvervslivet i Århus 1987	
– set fra hovedstaden	145
Døde 1987	153
Register	159

1987 dag for dag

Januar

Torsdag 1. januar

Nytåret fejres ret behersket udendørs, da vejret ikke opfordrer til længere ophold i det fri. Men nogle er alligevel ude ud på de små timer: der anmeldes 40 indbrud, og Jyske Banks afdeling på Strøget får 5 ruder – til en samlet pris på 100.000 kr. – smadret af brosten.

Mange må på skadestuen, men kun 3 drenge må behandles for øjenskader.

Fredag 2. januar

De mange billige tilbud i byens forretninger, der før jul skulle bøde på den lidt stillfærdige julehandel, »hævner« sig nu. På udsalgets første dag er der mange steder ikke den tilstrømning, der plejer at være.

Ordenspolitiet har en travl eftermiddag, idet kontorpersonalet har valgt at lægge den nye arbejdstidsforkortelse fredag eftermiddag, og politifolkene må derfor selv ekspedere de »hastekunder«, der ikke har bemærket den nye ordning.

Lørdag 3. januar

Ihukommende nedrivningen af kaserne i Høegh Guldbergs Gade efter en besættelsesaktion er der nu igangsat en beboer-kampagne for at få den forladte kaserne i Langelandsgade ombygget til ungdomsboliger.

Søndag 4. januar

Radio Århus har en samlet gæld på mere end 800.000 kr. men med et betalingsstop på tre måneder håber ledelsen at kunne klare sig igennem problemerne.

Mandag 5. januar

Lederen af Århus Kommunehospitals lungeklinik søger forgæves penge til en døgnvagt til klinikken. Hasteindlagte astma-patienter er i alvorlig fare, hvis de ikke får omgående hjælp.

Onsdag 7. januar

En del af Halmstadgade skifter navn til Olof Palmes Allé til minde om den svenske statsminister, der blev myrdet natten til 1. marts 1986. Samtidig har kvindesagsforkæmperen Mathilde Fibiger fået sin egen gade ved Kvindemuseet bag Domkirken.

På Vilhelmsborg har Jysk Haveselskabs og TVs populære »havemand«

Snestormen, natten til mandag 5. januar, skaber ikke de store problemer for trafikken i byen. Men det er ikke nemt at være cyklist, selvom cykelstien i Frederiks Allé er pænt ryddet.
(Foto: Axel Schütt).

Søren Ryge Petersen, fået til opgave at anlægge en have, som en herregårdshave så ud for hundrede år siden.

Torsdag 8. januar

Kulden varer ved. Det sner jævnlige, og Århus Sporveje, som ellers udmærker sig ved at køre præcist, har store vanskeligheder med at gennemføre køreplanen.

Lørdag 10. januar

Århus Teater holder optagelsesprøve

1987

til sin elevskole. 250 unge melder sig, men kun 6 kan vente at blive optaget.

Søndag 11. januar

I hele Århus Amt vil i alt 84.000 børn under 12 år få tilbudt den nye vaccine mod mæslinger, fåresyge og røde hunde.

Århus Kommunes Fritids- og Kulturforvaltning har modtaget 27 ansøgninger om oprettelse af radiostationer i området. Blandt ansøgerne er 2 drenge, der hver for sig vil sende specielle børneprogrammer.

Mandag 12. januar

På Arkitektskolen åbnes en udstilling af arbejder af de tre kendte arkitekter fra Wien, Wilhelm Holzbauer, Gustav Peichi og Roland Rainer.

Tirsdag 13. januar

Kulden bider sig fast. I nat er der målt 20° frost i Århus-området. Til gengæld synes byen at slippe for de bjerge af sne, der falder andre steder i Østjylland.

Onsdag 14. januar

Peder Paars og Niels Klim har vanskeligheder – nu af en ny karakter. De to færgers rørsystemer kan ikke klare de mange kuldegrader, så toiletterne fryser til. De sidste dage har 132 toiletter været ude af funktion, og mandskabet har travlt med at optø rørene.

Torsdag 15. januar

Ved Retten i Århus bliver Lill Pilgaard, der har fortsat sin mands, Bjarne Pilgaards, ulovligheder i for-

bindelse med værelseudlejning, idømt en bøde på 50.000 kr.

Fredag 16. januar

Efter at den strenge vinterfrost har holdt byens tyveknægte hjemme, tager de nu revanche. Vejret er blevet lidt mildere, og der kommer en stribe af indbrud. Det lykkes politiet at tage ikke mindre end 7 på fersk gerning.

Efter at en planlagt afrikansk udstilling i Kvindemuseet er blevet afvist, fordi to ægtemænd har hjulpet deres koner med opstillingen, er Den gamle By trådt til, og i dag er der fernisering i Mansard-huset.

Søndag 18. januar

Ved optællingen af de penge, der blev kastet i glaskisten ved byens juletræ, viser det sig, at der er kommet 31.155 kr. ind til Børnenes Kontor. Det er lidt færre end sidste år.

Mandag 19. januar

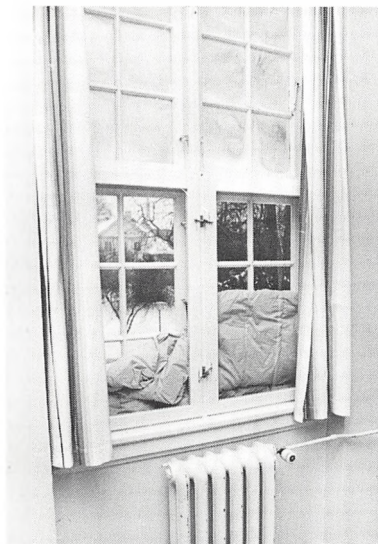
Århus Kommune udsender i den kommende uge 222.791 selvangivelser. For at understrege ligestillingen får ægtepar hver sit ejendomsskema, hvis de bor i et fælles hus.

Vintervejret skaber store problemer for renovationsfolkene. Manglende snerydning af fortove og stier har betydet, at flere renovationsarbejdere er blevet kvæstede, fordi de mistede fodfæstet.
(Foto: Søren Holm).

Det meget kolde vejr med blæst og minusgrader ned til 15° bevirker, at temperaturen på Århus Kommunchospitals barselsafdeling kun kan komme op på 16 grader i stuerne. De øverste ruder er dækket af is og en dyne er lagt mellem forsatsruderne for at holde på varmen. De nyfødte bliver svøbt i lammeskind og skiftet under varmelamper. (Foto: Peter Laursen).

Onsdag 21. januar

Byens renovationsfolk nægter under påråbelse af sikkerhedsgrunde at hente skraldespandene i byens villa-kvarterer, hvor snerydningen er elendig.

Århus Symfoniorkester har deltaget i en undersøgelse af behandlingen af stress. Fire grupper har prøvet for-

skellige behandlingsmetoder, og resultatet er blevet, at øget motion og kropskontrol – den såkaldte Alexanderteknik, hvor kroppen skal lære at arbejde mere frit – er to effektive midler.

Torsdag 22. januar

Undervisningsministeriet giver Specialarbejderskolen afslag på en ekstrabevilling, der skulle bruges til at uddanne flere kvinder til arbejde inden for jern- og metalområdet. Skolen vil nu søge at skaffe pengene ad anden vej.

Fredag 23. januar

En lejer i Samsøgade blev af miljømyndighederne stævnet for retten, da hans hønsehold førte til stridigheder med naboerne. Under påberåbelse af, at hønsenes kår og pasning ikke var tilfredsstillende, forlangtes de fjernede, men hønseejeren frikendtes.

Lørdag 24. januar

Det har kostet kommunen 5,5 mio. kr. siden nytår at holde byen blot nogenlunde passabel for sne.

Tirsdag 27. januar

Den kommunale informationschef, Arne Christiansen, har af byrådet fået godkendt en plan, der skal gøre det muligt at informere byens borgere mere effektivt end hidtil, uden at det vil blive dyrere.

Onsdag 28. januar

Institut for Statskundskab holder tredages symposium om demokratiets problemer og fremtidsudsigter. Tre

internationale kapaciteter på området deltager.

Ved byrådsmødet viser der sig et tydeligt flertal for det lidt tilbagetrukne kongrescenter, som C.F. Møllers tegnestue står bag. Der bliver dog ingen afstemning, idet projekterne sendes i udvalg.

Torsdag 29. januar

Ca. 100.000 mennesker er hvert år i berøring med retssystemet på Tinghuset, hvilket i mange år har givet

---

En kompakt bræmme af is har blokeret tagrenden på posthuset i Kannikegade, og da store mængder smeltvand begyndte at sive ind på loftsetagen, 24. januar, må et kranfirma rekvireres for at fjerne isen. (Foto: Axel Schütt).

1987

utilfredsstillende arbejdsforhold for personalet. Men først til næste år er der afsat penge til projektering af et anneks nær ved Tinghuset.

Fredag 30. januar

Den nye uddannelse til datamatiker må notere et stort frafald endnu inden det første hold er uddannet. I Århus er 36% af de tilmeldte faldet fra, mens tallet i København er oppe over 50%.

84 nyuddannede læger aflægger lægeløftet på Århus Universitet. En af dem er den succesrige filminstruktør Niels Malmros, der fortsat vil dele sin arbejdsindsats på disse to områder.

Februar

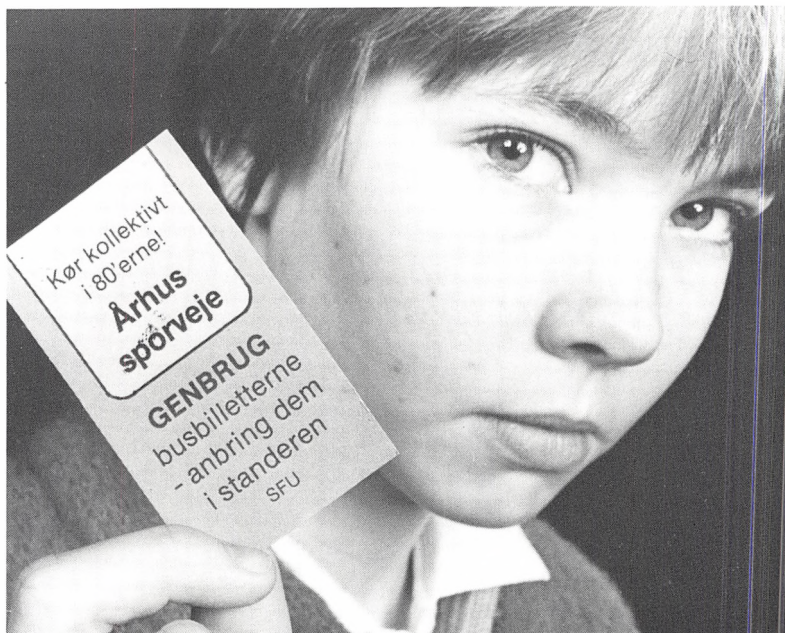
Søndag 1. februar

I Kunstbygningen vises en omfattende udstilling af den katolsk inspirerede maler Eva Weis Bentzon, arrangeret i samarbejde med Århus Kunstmuseum.

Mandag 2. februar

Brabrand Bibliotek, der har været lukket på grund af indeklimaproblemer siden 17. februar 1986, genåbnes efter en grundig istandsættelse.

Ved en festlighed i Erhvervsarkivet hyldes arkivets grundlægger og mangeårige leder rigsarkivar Vagn Dybdahl, der i går fyldte 65 år, med overrækkelse af et festskrift.

Tirsdag 3. februar

I Amsrådets møde vedtages det, at Mødre- og Spædbørnshjemmet Riisvangen skal omdannes til en familiepension med 6-10 pladser, tilknyttet Jysk Børneforsorg.

Onsdag 4. februar

Eleverne i 7-10. klasse i Mårslet Skole boykotter undervisningen én dag i protest mod skolens indeklima. Rådmand Thorkild Ibsen udtrykker sin forståelse og beklager, at der ikke er midler til udbedring det første par år.

To EFG-elever på henholdsvis 16 og 18 år bliver anholdt af politiet og til-

SFs ungdoms aktion for at genbruge stadig gyldige busbilletter bliver behandlet på byrådsmødet 11. februar. Spørvejene skal nu afgive en udtalelse til byrådet, om busbilletter må overdrages eller ej. (Foto: Kim Haugaard).

står at have foretaget tre sprængninger med hjemmelavede rørbomber. Nytårsaften gik det ud over en telefonboks og et leghus, og 16. januar gjaldt det endnu en telefonboks.

Torsdag 5. februar

To medlemmer af rockergruppen Bullshit dømmes ved Retten i Århus til fængsel i 10 måneder for adskillige

forhold, sidst en skudepisode i Knudrisgade 17. november.

Forfatteren Henning Mortensen modtager i København årets nordiske radiospilpris på 15.000 kr. for sit otte delte hørespil »Væksthuset«.

Fredag 6. februar

Filmen »Et kig ind i englens verden« har premiere i biografen Øst for Paradis. Blandt gæsterne er et halvt hundrede repræsentanter for motorcykelklubben Hells Angels i København.

Professor, overlæge Flemming Kissmeyer, Kommunehospitalet, modtager på Herlev Sygehus August-Krogh-prisen for sit arbejde med vævstypeforskning.

Lørdag 7. februar

Fire gade- og centerforeninger i Århus: Nørregade, Tordenskjoldsgade, Trøjborgcentret og Veri-Centret har i en henvendelse til Byrådet protesteret mod planerne om indretning af et nyt storcenter i GASA's tidligere bygninger ved Finlands-gade.

I Ridehuset arrangerer DKU, for fuldt hus, amatørmusikkonkurrencen »Ti timers varm rock for en tier«.

Søndag 8. februar

Skt. Pauls Kirke fejrer 100 års jubilæum med festgudstjeneste ved biskop Herluf Eriksen og udsendelse af festskriftet »Provisoriekirken på Sukkerhustoft«.

Mandag 9. februar

På De Grønnes fællesgruppemøde udtaler et flertal misbilligelse af Nora Brogaards indsats i Byrådet, særlig hendes holdning til kongrescenterplanerne og til budgetforliget. Hun agter dog ikke at nedlægge sit mandat.

Tirsdag 10. februar

I Café Ziggy i Tordenskjoldsgade indledes en række lyrikeraftener, hvor unge lokale digtere, der har optrådt i tidsskriftet »Hvedekorn«, præsenterer deres digte for publikum.

Onsdag 11. februar

I Byrådets møde bevilges 1,6 mio. kr. til renovering af Børnehaven Riisvangen, der samtidig skal omstruktureres til en integreret institution for 40 børn.

Byrådet vedtager at købe et areal på 40.000 m² ved Ajstrup Strand for 3,7 mio. kr. til rekreative formål.

Fredag 13. februar

En sindsforvirret mand overfalder et ungt par på Trøjborg og senere en pensionist i Åbyhøj med en kødøkse. Da politiet kommer, går han til angreb på en kriminalassistent, der må skyde ham i benet, før han bliver overmandet.

Byens Fri Blad, et tværsocialistisk ugeblad, der blev startet i oktober 1981, ophører på grund af svigtende annonceindtægter.

Lørdag 14. februar

En 19-årig mand, der flere gange er

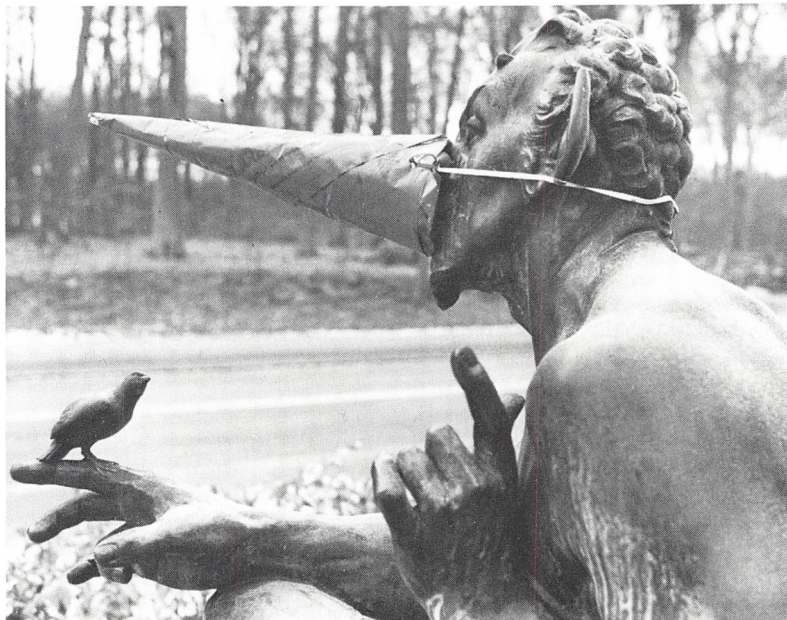

Løsgående hunde i skovene omkring Århus er et stort problem, fordi de jager vildt. Hvert år findes råvildt, der er skambidt til døde af hunde. Den her viste unge rå bliver i sidste øjeblik reddet af en rytter, lige før en hund skulle til at kaste sig over den. (Foto: Jørn Timm).

blevet afvist ved en privat fest i et beboerhus i Tilst, skyder på en gruppe deltagere med et oversavet jagtgevær og sårer 6 af dem. Han anholdes kort efter i et nærliggende klubhus.

Mandag 16. februar

Genbrugsfabrikken, der startede som kommunalt beskæftigelsesprojekt på Bryggervej i 1978, indvier nye lokaler ved Mosevej i Risskov. Fabrikken har for tiden 40 medarbejdere og 8 ledere.

Pan-figuren på Kongevejen og flere andre
udendørs skulpturer i Århus har, mandag
16. februar, fået en lang næse.
Demonstrationen er et led i »Stem Nej-
kampagnen 1987«, der opfordrer
lønmodtagerne til at stemme imod de nye
overenskomster.
(Foto: Preben Hupfeld).

En buspassager, der i oktober over-
faldt en kontrollør med slag, spark og
en »skalle«, dømmes ved Retten i
Århus til 40 dages fængsel.

Tirsdag 17. februar

Der er for tiden stærk stigning i antal-
let af indbrudstyverier i Århus. I løbet

af 3 døgn har politiet modtaget 122
tyverianmeldelser.

Firmaet S-Foto i Løgten idømmes ved
Retten i Århus en bøde på 350.000 kr.
for at udlede sølv og kemikalieaffald i
kloakken. Det er den hidtil strengeste
dom i en dansk miljøsag.

Onsdag 18. februar

Ved Retten i Århus afgøres sagen
mellem sognepræst Søren Krarup,
Seem, og borgmester Thorkild Si-
monsens, der har betegnet Krarups
annoncekampagne mod flygtninge-
hjælpen som småracistisk. Betegnel-
sen erklæres ubeføjet, men borgme-

steren frikendes for straf, da han har
handlet i god tro.

Torsdag 19. februar

Til et møde i Kongreshuset om øko-
nomisk demokrati, arrangeret af Soci-
aldemokratiet nordre kreds, møder
kun 7 foruden de to diskussionsdelta-
gere, direktør for Lønmodtagernes
Dyrtdsfond Poul Nyrup Rasmussen
og folketingsmedlem Bo Kristensen.

Fredag 20. februar

Kvindemuseet åbner udstillingen
»Slægt og slid«, omfattende hver-
dagsting og sager fra den gamle
Århus-villa »Mafolie« ved Strandve-
jen.

Lørdag 21. februar

Efter et indbrud i en børnehave i
Grøthøjparken bliver både en politi-
betjent og hans hund såret med kniv-
stik under anholdelsen af en af tyvene.

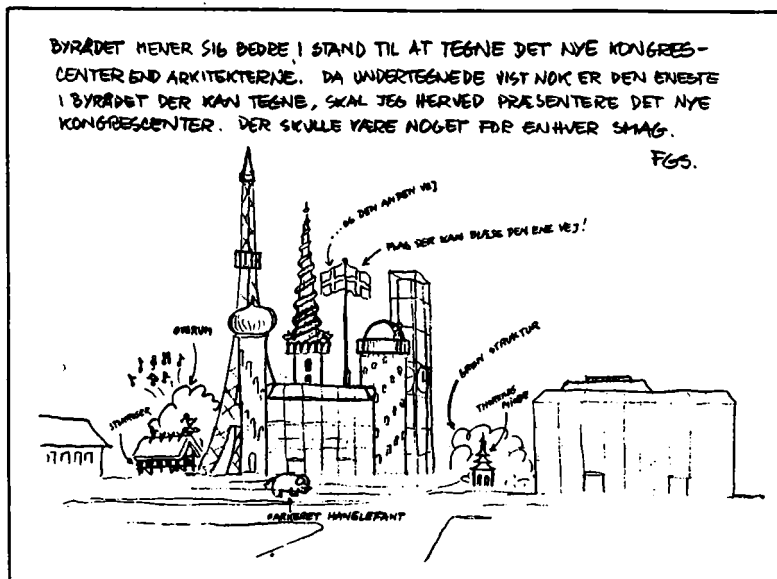
Århus Studenterrevy, tidligere hen-
lagt til Stakladen, bliver i år opført i
Teater-Cafeen i Tivoli Friheden un-
der titlen »Spraytime«.

Mandag 23. februar

Byrådet holder budgetkonference på
Scanticon. Borgmester Thorkild Si-
monsens forudsætter, at kommuneskatten
vil stige i 1988, dog ikke over 20,9%.

Tirsdag 24. februar

DSB's rutebilchauffører i Århus Amt
nedlægger arbejdet i 6 timer for at
holde fagligt møde i Århus. De er util-
fredse med arbejds- og lønforholdene.

Den lange debat på byrådsmødet, 25. februar, om et kongrescenter i Århus inspirerer Frits Gundahl Sørensen til denne »plan«.
(Tegning: Frits Gundahl Sørensen).

Det meddeles, at Maersk Line A/S, København, for 15 mio. kr. har købt vognmandsfirmaet Dania Trucking Aps, der har domicil ved containerterminalen på Århus Havn.

Gerningsmanden i den grove mishandlingssag fra Graven i Århus, der 18. december idømtes 6 års fængsel for vold mod en 6-årig pige, får ved Landsretten straffen nedsat til 4½ års fængsel.

Onsdag 25. februar

I Byrådets møde vedtages efter tre timers debat og fire afstemninger, at det kommende kongrescenter skal placeres på skråningen bag Musikhuset. Navnet bliver Scandinavian Center Århus, og bygherren er SAS. Forslag om et afvigende projekt udformet af arkitekterne Kjær og Richter forkastes.

Der bevilges 20 mio. kr. til asbestsanering og indeklimaforbedring på 6 forskellige skoler.

Torsdag 26. februar

På et offentligt debatmøde i Sømændenes Hus præsenterer formand Pre-

ben Møller Hansen det nystiftede parti Fælles Kurs med voldsomme angreb på regeringen, Socialdemokratiet og mange andre. Folketingsmedlem Jens Thoft (SF) advarer mod det nye partis urealistiske program: Fælles Kurs vil føre til fælles konkurs.

Fredag 27. februar

I Forhistorisk Museum på Moesgaard åbnes særudstillingen »Danskere og den ædle vilde« af forfatteren Ebbe Kløvedal Reich. Den skal vise de danskes forestillinger om sig selv og andre folk i fortid og nutid.

Lørdag 28. februar

I Ridehuset åbnes den tværfaglige, arbejdende udstilling »Årets fag«, arrangeret af Skolevæsenet. Hovedvægten er lagt på geografi, historie og samfundsorientering.

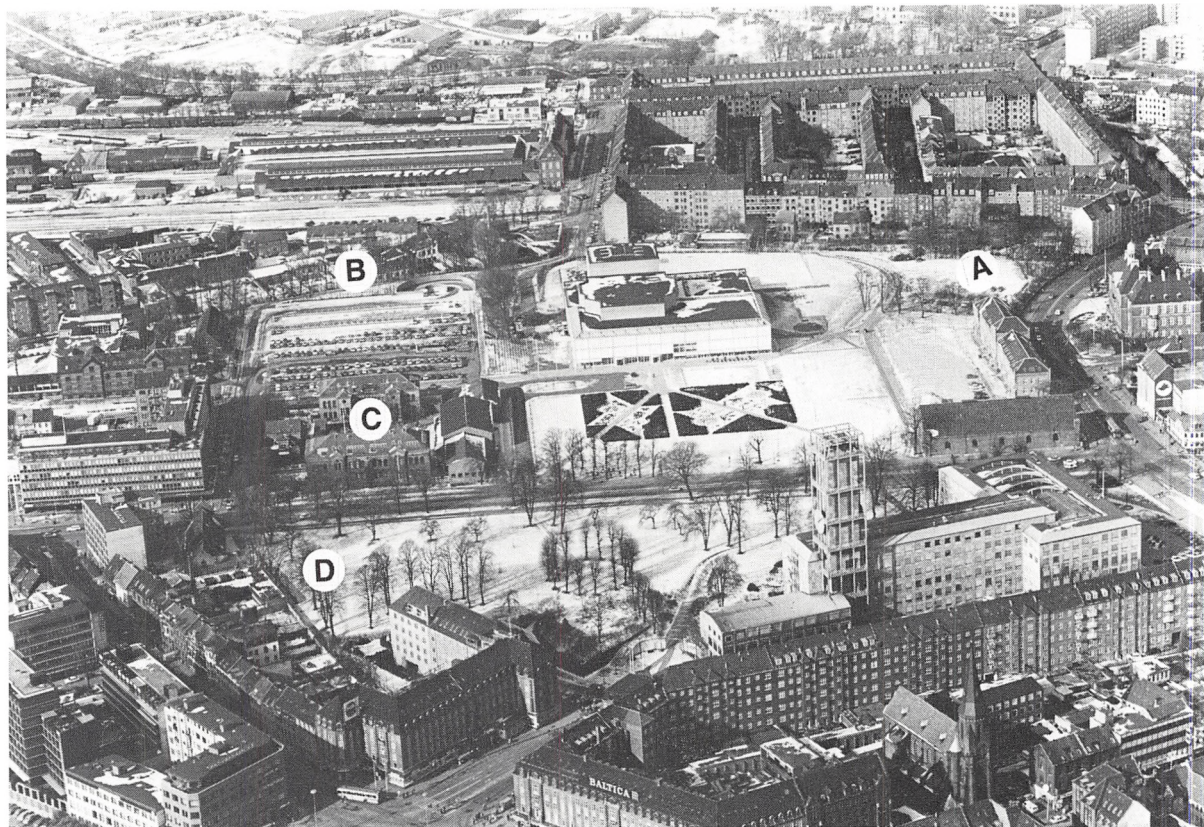
Marts

Søndag 1. marts

Lungeklinikken forsøg med afvæning af rygere, som iværksattes sidste år, har kun fået knap 30% af 575 rygere til at holde helt op, heraf er de fleste mænd.

Mandag 2. marts

Der er nu uddannet nye buschauffører i et sådant omfang, at Århus Sporveje kan sende alle busserne på gaden i myldretimerne. Køreplanen ændres

Der har gennem tiderne været mange planer for det gamle kaserneareal, og foreløbig er kun musikhuset blevet til noget. Men i øjeblikket er der fire aktuelle forslag:

Justitsministeriets plan om et annekset til Tinghuset (A), det allerede vedtagne kongreshotel Scandinavian Center Århus (B), Erhvervenes Hus (C) og Rådhusannekset (D).
(Foto: Peter Laursen).

dog ikke, men de planlagte afgangene doubleres.

Tirsdag 3. marts

Både i dag og i går holdt de yngre læger på Amtssygehuset faglige møder, idet de nedlagde arbejdet i en time for at drøfte problemer om de nye overenskomster, der skal gælde fra april.

Partiet De Grønne har en tid kæmpet med interne vanskeligheder. Det foreløbige resultat er blevet, at Søren Dalsgaard forlader partiet; en sejr for byrådsmedlemmet Nora Brogaard.

Onsdag 4. marts

Danmarks Naturfredningsforening går til miljøminister Chr. Christensen med en klage over Miljøstyrelsen, der

har godkendt en ældre plan om bugt-røret, efter at der er samlet enighed om et centralt og bedre renseanlæg ved Egå.

Striden om udsmykningen af den nye kirke i Lystrup, som bragte sindene i oprør sidste år, har fået sin afslutning: kirken »slipper« for den udsmykning, som var bestilt hos maleren Ulla Diderichsen, men må til gengæld betale hende den sum, der var aftalt for arbejdet, nemlig 115.000 kr.

Torsdag 5. marts

Miljøkontoret i Århus Amtskommune har målt Studstrupværkets forurening i 1986. Den beløber sig til 30.000 t. svovldioxid, og der stilles nu krav om en skærpet kontrol med den voksende forurening.

Fredag 6. marts

Forsikringsselskabet Baltica, der ejer den ejendom på Banegårdsplads, hvor Jernbaneapoteket har til huse, varsler huslejstigninger på op til 87%. For apoteket vil forhøjelsen beløbe sig til 215.000 kr. årligt. Beboerne har sluttet sig sammen for at protestere, da huslejstigninger i den størrelsesorden vil gøre det umuligt at drive forretning.

Vinterkulden er vendt tilbage, og nattemperaturerne er så langt nede, som de næsten ikke har været i hundrede år.

Lørdag 7. marts

Århus Amts sygesikring har i 1986 betalt 187,80 kr. til tandbehandling af hver århusianer. Samtidig er der købt

Byens video-forretninger har kronede dage midt i marts. Udlejning af moviebokse og film ligger langt over det normale, da en strejke i Danmark Radio medfører sort skærm.

(Foto: Søren Holm).

medicin til hver for 320 kr., hvortil kommer forskellige særbehandlinger og lægehjælp. I alt bliver det i gennemsnit 1.147 kr.

En allerede indtruffet forsinkelse i indførelse af EDB på kommunens biblioteker sinker betjeningen af lånerne og hæmmer den fulde brug af den tilstedeværende bogbestand.

Søndag 8. marts

To kvindelige tyve får adgang til at bestjæle ældre kvinder i deres hjem ved at udgive sig for fysioterapeuter, der er sendt af en læge for at give dem nogle behandlinger. Et par gange har

de haft heldet med sig, men nu advarer politiet i pressen.

Pensionistrabatordningen ved Musikhuset ændres nu til en generel rabat til alle pensionister. Derved undgår man de tumulter, der tidligere fandt sted, når de interesserede måtte stå i kø og vente til billetsalget åbnede.

1987

Tirsdag 10. marts

I Århus Politikreds er 887 bilister blevet spiritustestet i ugens løb. Heraf blev 30 spritbiler noteret, og der blev skrevet rapporter over 68 andre »trafiksyndere«.

De lave kuldegrader om natten koster en ung mand livet i Hans Broges Bakker i Brabrand. Han menes at være faldet i mørket, hvorefter han er frosset ihjel i nattens løb.

Onsdag 11. marts

På byrådsmødet oplyser borgmester Thorkild Simonsen, at sagen om den planlagte nye skydebane ved Spørring udskydes på grund af de mange beboerprotester.

Torsdag 12. marts

Den faglige uro blandt amtets læger vokser. Ved et møde i formiddag på Vejlbj-Risskov Hallen tages i brug for at huse dem alle. Amtssygehusdirektør Klaus Petersen anerkender ikke det påståede arbejdspress og mener heller ikke, at der er behov for de 120 nye stillinger, som lægerne ønsker oprettet.

Fredag 13. marts

Magistraten har taget skridt til at få malet et portræt af Thorkild Simonsen. Århus-maleren Tommy Storkholm vil få opgaven overdraget.

Lørdag 14. marts

Rådmand Lone Hindø får fjernet Shellreklamerne på byens busser, da hun finder dem politiske. Byens juridiske eksperter mener ikke, at hun har ret hertil, da en kommune ikke må

En tyve tons mobilkran vælter ud for Mindet 20, 18. marts, da føreren ikke er opmærksom på, at kranens udlægger er skudt helt ud. Den rammer et af stativerne, der bærer vejviserskiltene over vejen med det resultat, at den vælter.
(Foto: Dan Jacobsen).

blande sig i udenrigspolitik. Byrådet udtaler, at det ikke vil være med til at betale en eventuel bøde.

Søndag 15. marts

37 danske børn deltager i den første Steinway klaverfestival i Musikhuset. De konkurrerer om deltagelse i en afsluttende koncert i Hamburg.

Mandag 16. marts

Sygehusudvalget vedtager at bygge en ekstra pavillon til ca. 8 mio. kr. til afhjælpning af den betrængte børneafdeling på Kommunehospital. I denne vil de kræframte børn blive samlede, og derved skaffes der bedre plads til andre børn.

Tirsdag 17. marts

Politiet fik hjælp fra vintervejret i nat: 5 tyve blev pågrebet forskellige steder i byen, efter at deres spor i nyfalden sne havde røbet dem.

Onsdag 18. marts

Århus Amts sygehusvæsen modtager en gave fra et taknemmeligt forældrepar: en MR-scanner til leukæmi-patienter. Med opsætning og brug af dette sjældne apparat beløber gaven sig til 28 mio. kr.

Fredag 20. marts

På Danmarks Journalisthøjskole skal der vælges ny rektor. Eleverne har indsendt deres valgliste 3 dage for sent, men får valget udsat, da de mener at de har fået for dårlig information fra ledelsens side.

Lørdag 21. marts

Dannebrog Værft har gjort regnskab op for 1986 og må konstatere et underskud på ca. 5 mio. kr. Året før var tallet 17 mio. kr. Tabet skyldes denne gang dels faldet i dollar-kursen, dels manglende opgaver.

Søndag 22. marts

De gamle rønner i Nørregade er nedrevet og erstattet med et lavt etagebyggeri, der er tilpasset det øvrige byggeri på stedet. Der er opført 98 lejligheder, heraf er 20 indrettet specielt til ældre og handicappede.

Mandag 23. marts

I Bilka bryder tyve ind og tømmer afdelingen med tobaksvarer ved at køre en lastbil direkte ind gennem muren.

Tirsdag 24. marts

Endnu en af byens kendte forretninger lukker. Århus Kødforsyning må lukke, dels på grund af de ændrede indkøbsvaner, dels på grund af for stor huslejestigning, i stedet overtager Topsikring lokalene.

Onsdag 25. marts

De 27 ansøgere til lokalradiostationer i Århus har nu fået deres bevillinger, og der er foretaget en fordeling af sendetiderne.

Tilstrømningen til byens gymnasier gør det nødvendigt at forhøje antallet af klasser fra 93 til 100.

Torsdag 26. marts

Efter at have kastet en snebold efter en bil med tre unge mænd bliver en 10-årig dreng bortført af de tre, som mishandler ham groft, før de sætter ham af en kilometer fra hans hjem. De tre unge anholdes kort efter, men løslades efter at have aflagt tilståelse.

En højtstående russisk centralkomitésekretær besøger Århus omgivet af både russiske og danske sikkerhedsvagter. Besøget ventes at skabe nye handelsforbindelser i million-klassen med Rusland.

Fredag 27. marts

I stedet for at udkonkurrere hinanden har 6 af byens mange teatergrupper sluttet sig sammen i et økonomisk fællesskab, kaldet Scene 7.

Lørdag 28. marts

I Ridehuset åbner en udstilling, der viser hvilke muligheder Ungdomsskolen byder på. Byens 17 ungdomsskoler har i vinter haft ca. 10.000 elever mellem 14 og 18 år, hvilket svarer til 75% af denne aldersgruppe.

Tirsdag 31. marts

Musikhusets økonomi er god. På årsbasis har huset givet 21,6 mio. kr. til amt og kommune, selv når statstilskuddet på 6 mio. kr. trækkes fra bliver der alligevel et pænt overskud.

*April**Onsdag 1. april*

Parkeringsvagterne i Århus, der er organiseret i Dansk Funktionærforbund, nedlægger arbejdet som led i konflikten mellem Vagt- og Sikkerhedsfunktionærernes Landsammenslutning på den ene side og Finansmi-

Jens Fisker stod for årets april-spøg, da han fra Skt. Clemens Bro i løbet af halvanden time fangede syv hav-ørreder i Århus Å, og fik mange til at spærre øjnene op. Fiskene var dog fra Havnens Fiskehus, og en medhjælper satte de døde fisk på krognen nede under broens mørke.
(Foto: Axel Schütt).

1987

nisteriet og Kommunernes Landsforening på den anden side.

Det enmandsbetjente postkontor på Ormslevvej i Staurup har besøg af en røver, der med et oversavet jagtgevær truer funktionæren til at udlevere 20.000 kr.

Torsdag 2. april

Skovvangsskolen fejrer 50 års jubilæum med fælles morgenmad, opførelse af en revy, musik og dans, udsendelse af et festskrift og præsentation af vægmalerier udført af elever under vejledning af maleren Thomas Kruse.

Ved Retten i Århus idømmes to unge mænd fængsel i 1 år og 8 måneder for et røveri 27. marts fra Handelsbankens afdeling i Egå.

Lørdag 4. april

I Musikkhuset afholdes en matiné arrangeret af Danske Læger mod Kernevåben til fordel for ofre for atomprøvesprængninger i Stillehavet. De optrædende er Jesper Klein, Per Højholt og musikere fra Århus Symfoniorkester og Århus Kammerorkester.

Søndag 5. april

Århus Brandvæsen tømmer containerskibet »Freesia« på grund af ammoniaklugt. Der opdages en container med skærespån, som er blevet antændt ved en kemisk reaktion. Yderligere brandfare er dermed afværget.

I diskoteket Mona Lisa bliver en 36-årig mand såret med revolverskud

i hovedet. Gerningsmanden forlader lokalet, men melder sig senere til politiet og bliver sigtet for forsøg på manddrab.

Mandag 6. april

På et debatmøde om kriminalpolitik, arrangeret af Socialdemokratiet i Nordre Kreds, optræder fhv. justitsminister Ole Espersen og vicepolitimester Villy Sørensen som talsmænd for henholdsvis en mere human og en mere restriktiv retspleje.

Tirsdag 7. april

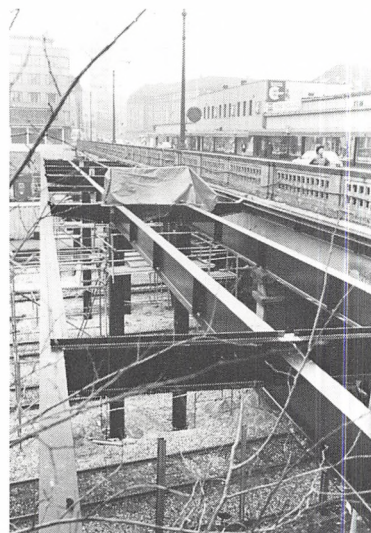
På et pressemøde på Hotel Royal præsenterer sognepræst Søren Krarup, Seem, sin nye bog »Hvad med Danmark?«, hvori han sammen med tre medforfattere angriber den danske flygtningepolitik. Udenfor demonstreres der mod bogen med slagord som »Stop racismen«.

Dansk Arbejdsgiverforening i Århus holder generalforsamling i Håndværkerforeningen. Formanden, malermester Evald Jensen, gør rede for foreningens arbejde med ligestilling, særlig gennem kampagnen »Fremtidsjob for kvinder«.

Torsdag 9. april

Postekspeditionen i P.P. Ørums Gade 6 udsættes for et røveri magen til det i Staurup 1. april. Våbnet er et oversavet jagtgevær og udbyttet ca. 20.000 kr.

På et beboermøde i Spørring vedtages en henvendelse til miljøminister Chr. Christensen om skærpelse af miljøkrav til skydebaner.

Den længe lovede cykelparkering på Bruunsbro er nu ved at blive etableret. Den 6 meter brede platform, som broen udbygges med, vil give plads til 289 cykler. Det er tanken på længere sigt yderligere at give plads til 120 cykler. (Foto: Peter Laursen).

Fredag 10. april

Det gamle Skt. Josephs Hospital i Bülowsgade indvies efter ombygning til brug for Voksen-Uddannelses-Centret (VUC) under Århus Amt.

På Dannebrog Værft navngives Difkos to dykkerskibe »Stena Mayo« og »Stena Marianos«. Under navngivningen demonstrerer værftsarbejderne ved at vende ryggen til begivenheden.

Lørdag 11. april

I Kunstbygningen åbnes Kunstneres Påskeudstilling, der i år falder i to, en almindelig ophængning og en såkaldt blandformsektion, hvor man principielt har antaget alt hvad der er indsendt og viser det i blandet opstilling.

I Kunstmuseet er der fernisering på en udstilling af den tyske maler Helmut Middendorf, repræsentant for den såkaldte vilde kunst. Samtidig vises en mindre udstilling af hans billeder i Galleri Clemens i Grønnegade.

Kunstnergruppen Labyrinth åbner i Ridehuset udstillingen »Hjulet«, bestående af 11 kæmpestore hjul i forskellig kunstnerisk udformning.

Frederiksbjerg Beboerforening holder 10 års jubilæum med gratis morgenbord, broget underholdning hele dagen og afsluttende bal i Skt. Annagades Skoles aula.

Palmesøndag 12. april

Som led i landsomfattende demonstrationer afholder Fredssamarbejdet en påskemarch fra Ferdinandspladsen i Riis Skov til Rådhuspladsen. Blandt talerne er forfatteren Kirsten Thorup og folketingsmændene Svend Auken og Geert Petersen.

Mandag 13. april

Sparekassen SDS's Kjærslund-afdeling ved Søndervangs Allé har besøg af en røver, der selv går til kassen og tager 25.300 kr.

15. april, onsdag før påske, er årets bedste dag for byens chokoladeforretninger, og netop i år sælges der mange luksuspåskeæg til priser fra 75 kr. op til 500 kr. Det her viste kæmpeæg koster 1000 kr., og Grethe Christensen har da også kun solgt to af dem.

(Foto: Axel Schütt).

Onsdag 15. april

Det meddeles, at Dannebrog Værft har fået ordre på reparation og ombygning af Storebæltsfærgen »Prins Joachim« for 6 mio. kr.

Skærtorsdag 16. april

Århus Sporvejes sommerkøreplan træder i kraft. Der er ikke mange ændringer, da man hele vinteren har kørt efter sommerplanen fra 1986. Der sker dog den forringelse, at den samlede afgang af de sidste busser fra

Banegårdspladsen, der har været en fast institution siden 1945, fra nu af spredes over 1/2 time.

I Vejlbj-Risskov-Hallen åbnes motorcykeludstillingen »Drømmen om frihed«, der viser motorcykler gennem tiderne foruden alle nyheder inden for denne branche.

Langfredag 17. april

Den landsomfattende (overenskomst-mæssige) strejke af 550 yngre læger på 27 sygehuse begynder på de århusianske hospitaler, men dagen forløber som ventet stille og fredeligt.

Lørdag 18. april

En pyroman er på spil i Gellerupparken. Der meldes om seks påsatte kælderbrande ved Gudrunsvvej.

Tirsdag 21. april

Under den fortsatte sygehuskonflikt møder kun 11 af normalt 60 læger på Kommunehospitalet og Amtssygehuset.

Onsdag 22. april

I Byrådets møde oplyser rådmand Lone Hindø på forespørgsel, at sagen om det grønne vand i Lystrup i 1986 kostede kommunen 1,3 mio. kr.

En indbrudstyv bliver anholdt i en forretning i Nørregade. Efter afhøring på Politigården får han lov at gå, men pågribes få minutter efter under et nyt indbrud i en restaurant i Nørre Allé.

Foreningen af Danske Eksporthklubber åbner et Århus-sekretariat i Frederiks Allé 28.

1987

Torsdag 23. april

Det meddeles, at Mølsekspresen »Susanne«, der har været indsat på ruten Århus-Skødshoved siden 1980, fra indeværende sommer skal bruges til turistsejls på Vejle Fjord. Vejle Kommune yder tilskud til driften, mens der ikke blev givet noget tilskud i Århus.

Fredag 24. april

I Stjerneapotekets filial ved Paludan-Müllersvej truer en røver med et oversavet jagtgevær de to ekspedienter til at lægge sig på gulvet, mens han tømmer pengeskassen for 5.000 kr. og bemægtiger sig en del glas med euforiserende piller.

Overlæge Ejnar Hovesen, Grenå, formand for Jydsk Medicinsk-Historisk Selskab, bliver dr. med. ved Århus Universitet på en afhandling om lægen og oldforskeren Ole Worm.

Lørdag 25. april

Tivoli Friheden åbner sæsonen med mange nyheder, særlig for de yngste årgange: en børnerutsjebane, minira-diobiler og en børne-jet.

En international Monody-festival i Huset »med nyrock, punk og metal« uddarter til rudeknusning og andet hærværk i kvarteret og slagsmål med det tilkaldte politi. Der anholdes 35 unge, mest udlændinge, som dog hurtigt bliver løsladt.

Under en fest i Gl. Harlev Forsamlingshus opstår der uroligheder, politiet bliver tilkaldt og forsamlingshu-

set lukket. En politiassistent får et slag i nakken af en 22-årig ung mand, der senere anholdes i sit hjem.

Tirsdag 28. april

På en generalforsamling i Radio Århus vedtages det at gå til skifteretten med konkursbegæring. Institutionen har en gæld på 1,3 mio. kr., som ikke kan betales, da Byrådet har afslået at yde ekstra støtte til foretagendet.

Onsdag 29. april

Museumsdirektør Erik Kjersgaard meddeler, at Den gamle By har fået to gamle keglebaner fra Tranbjerg Kro og den nedlagte kro ved Tingskoven, og at de vil blive opstillet til benyttelse ved traktørstedet Simonsens Have.

Den 10. NUMUS-festival, der strækker sig over 4 dage, åbnes i Musikhuset. Hovedskikkelsen er i år komponisten Per Nørgård, af hvem der opføres adskillige værker, og som optræder i et seminar med Århuskomponisten Karl Aage Rasmussen.

Torsdag 30. april

Den gamle Bys Restaurant får navneforandring til »Prins Ferdinand«. Den opkaldes efter arveprins Ferdinand (1792-1863), der sammen med sin hustru prinsesse Caroline var en hyppig gæst i Århus og har lagt navn til bl.a. Ferdinandspladsen, Søndagstegneskolen, der var forgænger for Århus Tekniske Skole, og Arveprinsesse Carolines Børneasyl.

Maj

Fredag 1. maj

Kriminalpolitiet har haft held til at pågribe seks drenge, 13-17 år, der i de sidste måneder har huseret i Gellerup-området. Ved 54 indbrud har de stjålet for et beløb på mere end 1 million kr.

1. maj-dagen fejres med en sådan voldsomhed, at politiet må gribe ind i Tivoli Friheden og lukke haven før midnat.

Lægestrejken fortsætter og optrappes. På Amtssygehuset arbejder ingen af gruppen Yngre Læger, og der holdes faglige møder på byens hospitaler.

Lørdag 2. maj

Efter at Århus Symfoniorkestrets medlemmer i sidste måned demonstrerede for at opnå bedre øvelseslokaler, er der nu indledt nye forhandlinger om brugen af lokaler i Musikhuset til dette formål.

Fire århusianere har måttet hasteindlægges på Marselisborg Hospital, efter at naturlæger havde forværret deres helbredstilstand ved at fraråde den behandling, som patienternes læger havde foreskrevet.

Tirsdag 5. maj

Skifteretten erklærer lokalradioen Radio Århus konkurs. Radioen sluttede med en gæld på 1,3 mio. kr., som

2. maj bliver Skt. Clemens Bro indviet efter at have været under ombygning i tre år. Selve indvielsen sker ved at borgmester Thorkild Simonsen klipper en snor over med 200 hvide og røde balloner.
(Foto: Dan Jakobsen).

skattevæsenet og sparekassen SDS mister.

Onsdag 6. maj

Byens gågadeforeninger retter en fælles henvendelse til Byrådet for at få stoppet drikkeriet i gaderne. Ingen bryder sig om direkte forbud, men politiet er stemt for en forsøgsordning i lighed med, hvad der er gennemført i andre byer.

Århus Byråd vedtager en nedsættelse af fjernvarmeprisen på en krone pr. kubikmeter med tilbagevirkende kraft fra 1. marts.

Torsdag 7. maj

Tre gange i løbet af en times tid forsøger en lettere påvirket mand røveri i sparekassen i Søndergade. To gange smider personalet ham ud, men tredje gang tilkaldes politiet, og han vil nu blive tiltalt for røveriforsøg.

Fredag 8. maj

To ejere af spilleautomater, som blev brugt til udlejning til sportsklubber, tiltales ved Retten i Århus for at have tjent 6 mio. kr. på hasard.

Lørdag 9. maj

Teaterværkstedet Den blå Hest åbner sin dukkefestival med en indisk fore-

1987

stilling, hvor de optrædende dukker, der er i naturlig størrelse, demonstrerer en meget gammel skyggespil-tradition.

Mandag 11. maj

Hospitalslægerne har holdt faglige møder i formiddag, men herefter er arbejdet blevet genoptaget i fuldt omfang efter strejken, om end under protest.

En tom ejendom i Eckersbergsgade er blevet besat af unge. Ejerne, der er med i konsortiet, som ønsker det nye kongrescenter opført på stedet, ønsker ikke bygningen ryddet på nuværende tidspunkt.

Tirsdag 12. maj

På Århus Universitet taler årets Sønningpris-modtager, den tyske filosof Jürgen Habermas.

Trods stadig drøftelser og forbedringer på bistandskontorerne – med henblik på at beskytte de ansatte mod ubehageligheder og vold fra klienternes side – sker der stadig overgreb. Sidst er fire ansatte i nogle timer blevet holdt som gidsler på deres kontor.

Onsdag 13. maj

Det dygtige kor på Hasle Skole får en ny oplevelse: 22 af drengene skal synge med, når Bolsjoj-operaaen giver to forestillinger i Musikhuset søndag og mandag, og formentlig skal de også med til forestillingen, der senere kommer til København.

Torsdag 14. maj

På GASAs auktion kommer de første

nye kartofler fra Samsø og Malling under hammeren, pris: 350 kr. kiloet.

Fredag 15. maj

Et forlig om afskaffelse af ventelisterne til byens daginstitutioner for børn bringer uro over hele byen: pædagogerne strejker, fordi de mener, der vil blive for få ansatte på den enkelte institution, forældrene kan ikke få børnene passet og mener også, at det vil blive for dyrt fremover. Endelig kniber det med at blive enige, om forliget i det hele taget skulle have været indgået.

Lørdag 16. maj

Tvind-skolerne, som i to år har drevet »Mettes cafeteria og galleri«, tvinges til at lukke og sælge ejendommen. Omsætningen har været for lille.

Det længe ønskede Kunstnernes Hus er nu indrettet i det gamle høvleværk i Saltholmsgade. 250 kunstnere fra byens »kunstfagforeninger« står bag projektet. En åbnings-udstilling har fernisering i dag.

Mandag 18. maj

Den tidligere trikotagefabrik på Silkeborgvej erhverves af Teknisk Skole for 22,6 mio. kr.

Tirsdag 19. maj

Motel La Tour, som blev indviet for tredive år siden, har lige gennemgået en modernisering med udvidelser. Der er nu 102 dobbeltværelser med al komfort, og mødelokalernes faciliteter er øgede med henblik på en mulig kombination af motellet og Hotel

Alle børneinstitutioner i Århus Nord sætter hinanden stævne, 19. maj, på Steen Billes Torv til det årlige karneval. Et af indslagene er ringridning med kæphest, og koncentrationen er stor. (Foto: Peter Laursen).

Royal, der begge ejes af Jens Richard Pedersen.

Det tidligere Motown i Frederiksgade bliver byens nye dansested. Det er istandsat for 5 mio. kr., hedder nu Alexis, og ejeren Leif Ørndorf satser på en lidt ældre aldersgruppe end de unge, der kom på Motown.

Onsdag 20. maj

Danske Anlægsgartneres Pris, Årets grønne Anlæg, tildeles Jydsk Telefon som belønning for de smukke friarea-

ler omkring byggeriet i Slet. Landskabsarkitekt Jørgen Arevad-Jacobsen har stået for planlægningen.

Torsdag 21. maj

Ved en påsat brand ødelægges den ellers istandsatte Bødker Balles Gård ved Frederiksgade. Efter ildens hærgen i et par timer står nu kun de ydre mure tilbage af den gamle bygning fra 1893.

Et flertal i Magistraten går ind for endnu en taktsforhøjelse på Århus Sporveje: fra nytår skal en enkelt tur koste 10 kr. Sporvejenes direktør, Leif Marcussen, advarer om at endnu flere nu vil bruge deres biler og dermed skabe flere trafikproblemer i den indre by.

Fredag 22. maj

600 tamilske flygtninge fra hele landet samles foran Rådhuset for at gøre opmærksom på problemerne i deres hjemland, Sri Lanka.

Søndag 24. maj

Efter endnu et uheld ved Musikhusets svingdøre – en lille dreng kom under leg i klemme – vil de nu blive ændrede, så uheldet ikke skulle kunne gentages.

I et forsøg på at gøre en indsats mod drikkeri på offentlige steder påtænkes indrettet en »drankerlund« i kvarteret omkring Stjernepladsen.

Mandag 25. maj

Ventelisteforliget om daginstitutionerne skaber så voldsomme diskussioner inden for De Grønnes parti, at

man henstiller til partiets byrådsmedlem, Nora Brogaard, om at vige pladsen til fordel for et medlem, der stemmer imod forliget.

Tirsdag 26. maj

Den nye vaccine mod mæslinger, fåresyge og røde hunde »slår ikke rigtig an«. Hidtil har kun 20-30% benyttet sig af tilbuddet.

Torsdag 28. maj

Som svar på mange telefoniske henvendelser om de mange »kommunale« mælkebøtter i parker og anlæg oplyser overgartner Alf Press, at der bl.a. af hensyn til friluftslivets frie udfoldelse ikke sprøjtes mod ukrudt. Borgerne skal blot nyde synet af de dejlige gule blomster.

Lørdag 30. maj

Udenrigsministeriets handelskontor på Århus Rådhus har hidtil været en stor succes. Jyske firmaer henvender sig løbende for at få orientering om nyoprettelse af eksportforbindelser eller -udvidelser.

Juni

Mandag 1. juni

Personalet i de århusianske daginstitutioner, der har strejket siden 20. maj i protest mod det såkaldte ventelisteforlig, genoptager arbejdet.

Tirsdag 2. juni

Ved et møde på Danmarks Sygeplejerskehøjskole stiftes Kredsforeningen for Rygsundhed Århus med 400 medlemmer. Til formand vælges direktør Erik Manggaard, Århus Mørte-kompagni.

I plejehjemmet Bakkegården afsløres en række billeder med motiver fra H.C. Andersens eventyr, udført af maleren Anne Marie Hansen.

Onsdag 3. juni

Under Byrådets behandling af det såkaldte ventelisteforlig demonstrerer forældre, pædagoger og medhjælpere foran Rådhuset. Sagen henvises til videre behandling i det sociale udvalg.

En 23-årig kvinde, der 30. oktober 1986 deltog i besættelsen af en saneringsejendom i Fiskergade, idømmes ved Retten i Århus 60 dages fængsel for at have kastet sten mod politiet.

Torsdag 4. juni

Pensionistcentret Vestervang, der har været i drift i næsten to år, indvies officielt af rådmand Jens Arbjerg Pedersen.

Robert Jacobsens 75 års fødselsdag markeres i Århus med en udstilling af skulptur, maleri og grafik i Galleri Clemens.

Fredag 5. juni

Mens Karnevalsforeningen har opgivet at holde stort karneval i år, arrangerer Folkemusikskolen et mindre karnevalsopdrag på pladsen foran Musikhuset.

1987

I Kunstmuseet åbnes en retrospektiv udstilling af maleren Edvard Weie. Udstillingen er arrangeret af Statens Museum for Kunst, der ikke selv har kunnet vise den på grund af museumsstrejken i København.

Lørdag 6. juni

Skoleskibet »Georg Stage« aflægger et tre dages besøg i Århus.

Onsdag 10. juni

Det meddeles, at Århus-firmaet Pasi-lac Danish Turnkey Dairies, der leve-

---

Fredag 12. juni spiser seks medicinstuderende frokost midt på Åboulevarden. Den stilfærdige demonstration skal kun tages som et udtryk for, at frokostdeltagerne mener at Århus Å burde være åben og et grønt fristed inde midt i byen.

(Foto: Dan Jakobsen).

rer mejerier og mejeriudstyr på verdensmarkedet, er overtaget af den engelske koncern APV-Baker. Samtidig har selskabet solgt BP-Huset til JME.

Torsdag 11. juni

DM-Gruppen A/S, der startede 1984 i Vestergade som Dansk Medicinsk Forlag og har udviklet sig stærkt i de forløbne år, flytter til en villa i Højbjerg under navnet Domus Medica.

Fredag 12. juni

Af 5 nyudnævnte forskningsprofessorer, de såkaldte superprofessorer, er to fra Århus Universitet: Lektor Bo Barker Jørgensen, Institut for Genetik og Økologi, og lektor Hans Jørgen Gundersen, Institut for Klinisk Eksperimentel Forskning.

Indre Mission holder 3 dages årsmøde i Vejby-Risskov-Hallen under mottoet »Åben bibel – missionens kilde«.

Lørdag 13. juni

Kalundborgbåden »Peder Paars« modtager som den første af DSB's færger den europæiske miljøkampagne »blå flag« som anerkendelse for indførelse af lukkede toiletsystemer.

Ved et sammenstød mellem en bybus og en hyrevogn i krydset Østergade-Hans Hartvig Seedorffs Stræde bliver syv passagerer kvæstet.

Søndag 14. juni

En bilist mister herredømmet over vognen på Åstrup Strandvej i Skæ-

Parkeringsvagtens strejke har nu, midt i juni, varet to og en halv måned, og det generer ikke tillidsmanden for P-vagterne, Henning Meyer, når han går forbi et blinkende tomt parkometer.

(Foto: Søren Holm).

ring, så den kører gennem to haver og havner i et træhus, hvor to unge mennesker ligger og sover. De kommer dog ikke noget til.

Mandag 15. juni

Taleinstituttet Tjørnevej 6, tidligere Statens Institut for Talelidende, nu under Århus Amtskommune, holder 50 års jubilæum og udsender et festskrift redigeret af instituttets tidligere forstander Knud Rasmussen.

Tirsdag 16. juni

Tandlæge Bente Nyvad, Århus Tandlægehøjskole, modtager 50.000 kr. fra Tyggegummifabrikken Dandys Fond for sin udforskning af caries.

Museumsinspektør Jóan Pauli Joensen, Thorshavn, bliver dr. phil. ved Århus Universitet på afhandlingen »Fra bonde til fisker« om samfundsviklingen på Færøerne.

Den nye ringvej mellem Viborgvej og Randersvej skal, før den åbnes for trafikken mandag 22. juni, indvies ved en folkefest søndag 21. juni, hvor det bliver muligt at løse et vejpas til at gå strækningen igennem.
(Foto: Aarhus Stiftstidende).

FOF's Sommerhøjskole, der i år handler om byens historie, besøges 22. juni Erhvervsarkivet, hvor arkivar Henrik Fode fortæller om Byarkivet og Erhvervsarkivet.
(Foto: Peter Laursen).

Onsdag 17. juni

I Byrådets møde bevilges 400.000 kr. til undersøgelse af mulighederne for en større idrætshal ved Århus Idrætspark i forbindelse med en lokalplan for området.

Det vedtages, at man fremtidig skal foretrække kvalificerede kvinder ikke blot til ledende poster, men også til andre stillinger ned til fuldmægtig-niveau.

Det vedtages at yde kommunal støtte til byggeri af i alt 249 andelsboliger, almennyttige boliger, ungdoms- og kollektivboliger over hele kommunen.

Torsdag 18. juni

På et bestyrelsesmøde i Aarhus Stiftstidende A/S vedtages det, at alle bladets afdelinger i løbet af to år skal flyttes ud til nye bygninger ved Olof Palmes Allé.

Fredag 19. juni

Den sydlige del af Frederiksgade mellem Østergade og Rådhuspladsen indvies af borgmester Thorkild Simonsen efter omdannelse til delvis gågade.

1987

En maskeret røver med et oversavet jagtgevær bemægtiger sig 4.500 kr. på Shell-tanken, Skanderborgvej 123 i Viby.

Mandag 22. juni

Den nye Hasle Ringvej indvies officielt af trafikminister Frode Nør Christensen og borgmester Thorkild Simonsen, der begge roser vejen som særdeles sikker og miljøvenlig.

Tirsdag 23. juni

Sankthansaftens forskellige arrangementer afvikles i nogenlunde tørvejr midt i en regnperiode. I Botanisk Have indledes de kommunale parkunderholdninger, og i Tangkrogen er der bålfeest arrangeret af de socialdemokratiske foreninger i Midtbyen og af AOF med opførelsen af »Hjemmeværnet« ved Jacob Haugaard og Finn Nørbygaard og båltale af Bettina Heltberg.

Onsdag 24. juni

I Andelsbankens afdeling Frederiks Allé 30 truer en pistolbevæbnet røver kassereren til at udlevere 13.900 kr. To dage senere bliver han anholdt af politiet i Stockholm med alle pengene i behold.

Torsdag 25. juni

Miljø- og energigrupperne Noah, OOA og OVE foretager et tre dages fremstød i Århus i anledning af det europæiske miljøår. I arrangementet indgår gadeoptog, udstillinger og eventyrspillet »Klods-Hans«, opført af Jytte Abildstrøms Teater på amfiscenen ved Musikhuset.

Fredag 26. juni

Det meddeles, at ejendommen Åboulevarden 25, der i sin tid opførtes for Th. Thrues Bogtrykkeri, er solgt af Sømændenes Forbund til Småfinans Erhvervsvejendomme for 5 mio. kr. Sømandsforbundet købte den i 1982 af Aarhus Stiftstidende for 975.000 kr.

Lørdag 27. juni

På Århus Stadion afholdes Århusfestivalen, et to dages jazz- og rockstævne med navne som Miles Davis, B.B. King og Frankie Miller.

Det Økumeniske Center, Kløvermarksvej 4, holder en fire dages international konference under titlen »Hvad koster et menneske?«

Søndag 28. juni

Det meddeles, at Statsbiblioteket har anmodet Århus Universitet om at måtte overtage en del af universitetets hovedbygning. En af årsagerne til pladsmanglen er Statsbibliotekets nye opgave som mediearkiv.

Mandag 29. juni

Aktieselskaberne Aarhus Savværk og Calkas vedtager på hver sin generalforsamling at gå ind i en sammenslutning under navnet Calkas A/S.

Tirsdag 30. juni

Stormagasinet Salling bliver evakueret efter en telefonisk bombetrussel. Politiet bliver tilkaldt og gennemsøger huset uden at finde noget mistænkeligt.

Det meddeles, at fugtisoleringsfir-

maet Vandex, der siden 1979 har været datterselskab af Schweizerische Metallwerke i Thun, flytter til Hamburg af skattemæssige grunde.

Juli

Onsdag 1. juli

Forureningmæssigt er det århusianske badevand atter tilfredsstillende. Derimod lader vandets temperatur meget tilbage at ønske: ved Risskov er det f.eks. kun 13° varmt.

Torsdag 2. juli

Åboulevarden 49, hvor Aarhus Stiftsbogtrykkerie i sin tid havde til huse, er nu under ombygning. Supermarkedet, som har været der nogle år, afløses af et internationalt finansservice-center.

Fredag 3. juli

Magasin har et tyverisvind på ca. 3%. Det er ikke personalet, siger man, men kunderne, og de foretrukne emner er især forskellige mærkevarer, som stjæles med videresalg for øje.

Lørdag 4. juli

Johs. Bjergs kvindeskulptur Den svangre måtte for ti år siden fjernes på grund af hærværk. Nu har Fonden til Bevarelse af Friluftskunst og -mindesmærker i Århus bekostet en bronzestøbning, og statuen står atter i Rådhusparken.

Efter at skattevæsenet har udsendt årsopgørelserne har mere end 14.000 århusianere henvendt sig om udregningerne, fordi de ikke har forstået systemet.

Mandag 6. juli

I et forsøg på at bevare Tivoli Friheden vil forskellige forlystelser blive bortforpagtet. Kontrakterne skal løbe i 10 år, og der regnes f.eks. med en årlig afgift fra spillehallerne på ca. 600.000 kr.

Det pludseligt så fine sommervejr får århusianerne til at svigte byens butikker på den første store udsalgsgang. Mange foretrækker skov og strand frem for de varme butikker.

Tirsdag 7. juli

Den manglende tilslutning til vaccinationen mod fåresyge, røde hunde og mæslinger har fået Sygesikringen til at sende en opfordring til børnene, de 12-årige, om at komme. Henvendelsen vækker megen forargelse blandt de forældre, der har siddet tilbuddet overhørig.

Nu får Århus Havn igen en direkte fragtrute til London: A.P. Møllerkoncernen vil i en tre-måneders forsøgsperiode anløbe Århus en gang hver uge.

Onsdag 8. juli

Studstrupværket får sin indsejling uddybet. 25.000 m³ mudder skal fjernes. Et århusiansk ingeniørfirma foreslår at brænde det sammen med kullene i værket's fyr.

Torsdag 9. juli

Restauratør Benthe Skov, Hotel Royal, har stillet sin spiritusbevilling til rådighed for Muskelsvindfonden, så årets »Grønne koncert« kan gennemføres.

Fredag 10. juli

Byen få sin første af tolv nye taxaer, der er mage til de rummelige og bekvemme taxaer, der kører i den londoniske bytrafik.

Lørdag 11. juli

I denne og de kommende ferieweekender kører et veteranog turen Århus-Odder. Diesellokomotivet er fra 1932, og lavet på Frichs fabrikker i Århus, mens personvognen er fra Scandia i Randers. En tur koster 15 kr.

Verdens største skoleskib, Sovjetunionens fire-mastede bark, »Kruzenshtern«, bliver 7. juli bugseret til kaj i Århus. Skibet, der er bygget i 1926, er 115,3 meter langt, har et sejlsareal på 3400 kvadratmeter og en besætning på 267.
(Foto: Jørn Timm).

Mandag 13. juli

Efter megen uenighed mellem SAS og projektgruppen bag det planlagte kongrescenter og arkitektfirmaet C.F. Møller fortsættes planlægningen nu i stedet med arkitekterne Friis & Moltke.

Tirsdag 14. juli

Efter flere domme for graffiti-maling får tre unge bestilling på at dekorere 30 m. af Posthusmøgen på det stykke bag P-huset der er i privat eje.

1987

Udgravninger på Provinsbankens grund på Åboulevarden, sammenholdt med tidligere udgravninger under Clemensbro, bekræfter arkæologernes opfattelse af, at Fiskergade først blev bebygget i 1500-tallet.
(Foto: Preben Hupfeld).

I forbindelse med åbningen af Kunsternes Hus i Saltholmsgade udgives også et nyt tidsskrift Kunst og Kommunikation.

En flygtning bliver under den nye Clemens Bro truet af tre knivstikkere til at udlevere dem 3.000 kr.

Onsdag 15. juli

Efter hærværk mod Shells tankstation i Brabrand må 25.000 l. benzin kasseres, da der er hældt sukker og maling i tankene.

Torsdag 16. juli

Trods parkeringsvagternes strejke betaler århusianerne alligevel parkeringsafgiften. I juni kom der således 341.000 kr. ind.

To rocker-bander kæmper mod hinanden ved banden Nordstjernens gård Hougården i Brabrand. Politiet møder op i skudsikre veste og med visir og anholder to af uromagerne.

På grund af fagforeningen Prosas strejke kan Århus Universitet ikke EDB-behandle 4.500 ansøgninger om studiestart. De må gennemgås manuelt, men ledelsen mener dog at sagen vil være i orden til tiden.

Fredag 17. juli

Sommerrevyen i Tivoli Friheden har siden den begyndte i midten af juni haft udsolgt hver aften.

En telefonisk bombetrussel mod Hovedbanegårdens restaurant får politiet til i hast at tømme hele banegården for rejsende. Kommende tog stoppes ude på linien, indtil der er konstateret, at det var falsk alarm.

Lørdag 18. juli

Ved Vestre Landsret idømmes Århus Politi en erstatning på 50.000 kr. til en mand, hvis lejlighed var blevet hjem-søgt af tyve, fordi politiet havde ladet hans entredør stå åben, da de havde sprængt døren og taget manden med som anholdt.

Det voldsomme regn- og stormvejr umuliggør gennemførelsen af den år-

lige talentkonkurrence for rock- og popgrupper på den åbne scene ved Musikhuset. En fortsættelse i foyeren bliver forsøgt, men kan ikke gennemføres.

Onsdag 22. juli

I »drankerlunden« nær Stjernepladsen har Stadsgarnerens kontor nu opstillet et halvtag og et toilet. Skulle dette forsøg vise sig at blive en succes, vil der andre steder i byen blive indrettet »drankerlunde«.

En af de store attraktioner på Viking Træffet ved Moesgaard Strand er vikingeslaget. Hvert år kommer 50 englændere for at demonstrere, hvordan vikingekampene tog sig ud. Instruktøren er den her viste Frank Jones, der optræder under navnet »Broddir the Hammer«.
(Foto: Preben Hupfeld).

Forsikringselskabet Alm. Brand har mange krav om erstatning for tyveri. Af beboerne i Gellerupområdet, der er mest plaget af indbrud, forlanger selskabet nu en tredobbeltpremie.

Torsdag 23. juli

På landsbasis er 3-7% af de voksne flygninge uden arbejde, 14% er under uddannelse. I Århus er en redegørelse under udarbejdelse, men allerede nu viser tallene sig at være langt bedre. Sværest ved at få arbejde har byens iranere.

Fredag 24. juli

322 ældre århusianere er på ventelisten til en plejehjemsplads, og 123 har behov for en beskyttet bolig. For alle gælder desværre, at begge dele har lange udsigter: der kan ikke blive råd til både daginstitutioner til børn og hjem til de ældre.

Lørdag 25. juli

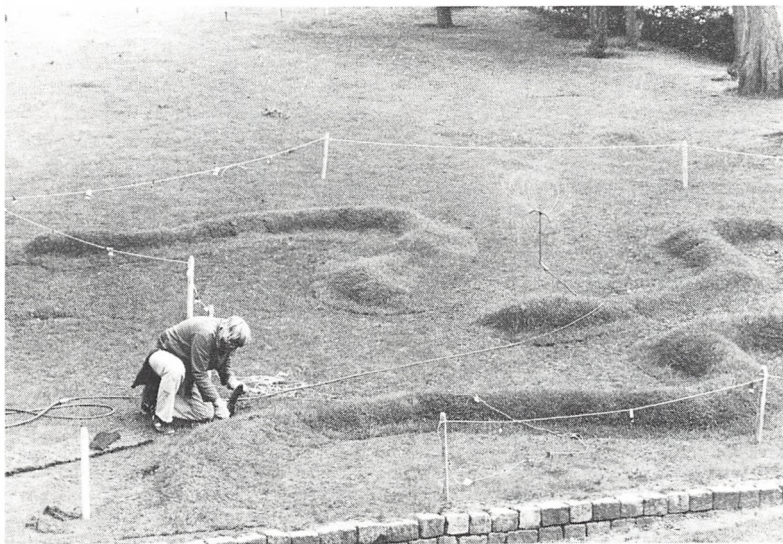
Den anden afdeling af talentkonkurrencen på Musikhusets amfiscene udvikles uden afbrydelse. Trods regnen holder de interesserede tappert ud.

Mandag 27. juli

Badevandet ved Bellevue viser sig i et par dage at indeholde for mange colibakterier, og en lukning overvejes. Det vil dog ikke få den store betydning for badelivet, for vandet har endnu ikke i år været oppe på 15°.

Tirsdag 28. juli

Ved et møde om de unge studerendes boligforhold fremhæver boligministeren de forhold, der er skabt for de

På plænen bag Århus Kunstbygning er billedhuggeren Jørn Rønnau ved at lægge sidste hånd på en stor slange af jord og græs. Skulpturen er et af de mange værker, der indgår i sommerens store skulpturudstilling i haven omkring Kunstbygningen.
(Foto: Dan Jakobsen).

unge i Århus. Her er værelser til alle takket være en kommunal indsats for at skaffe privatudlejede værelser.

Ikke alle unge kan få deres ønske opfyldt om en videregående uddannelse. På byens seminarier er der plads til 125 nye, men 330 har søgt optagelse. På universitetet er det lettest at komme ind i de naturvidenskabelige fag.

Onsdag 29. juli

Efter at det sidste stykke vej af den ydre Ringvej er blevet taget i brug, er der opstået problemer på Levnedsmiddelkontrollens laboratorier, der ligger ved vejen. Rystelser fra trafikken og bilos giver forkerte målinger.

De gamle bygninger på Frichs Fabrikker ombygges nu for 150 mio. kr, hvorefter de vil blive solgt eller udlejet til erhvervslejemål. Halvdelen er allerede afsat.

Fredag 31. juli

I turistsæsonen florerer tyverier fra biler. Hver dag anmeldes der i gennemsnit 8 indbrud i parkerede biler. I første halvår af 1987 er i alt anmeldt knap 1.500 tyverier af denne art. Det er en stigning på 17%.

 August

Lørdag 1. august

Bilauktion Århus, en afdeling af Dansk Automobil-Børs, åbner et nyt auktionslokale på 3.000 m² i 2 etager ved Graham Bells Vej 27.

Søndag 2. august

To tyrkiske flygtninge, der i et telt ved Domkirken deltager i en sultestrejke rettet mod tortur i tyrkiske fængsler, bliver overfaldet og forulempet af en gruppe unge århusianere. 6 af voldsmændene bliver anholdt.

Mandag 3. august

Det meddeles, at 23 medlemmer af Byrådet (S, K, V, G og en løsgænger) har indgået forlig om nedskæringer på skoleområdet.

Den tyrkiske specialforretning »Mini-Waschi« i Sønder Allé udsættes for indbrud og hærværk.

Tirsdag 4. august

Den fungerende politimester H. Stampe-Degn meddeler, at politiet ikke mere vil give tilladelse til udenørs koncerter i nærheden af boligkvarterer, dog med enkelte undtagelser.

Onsdag 5. august

Pølseboden ved Stjernepladsen udsættes for væbnet røveri. Udbyttet er dog kun ca. 1.000 kr.

De demonstrerende tyrker ved Domkirken slutter deres sultestrejke.

Torsdag 6. august

Trafikminister Frode Nør Christensen besøger Århus for at forhandle med borgmester Thorkild Simonsen og amtsborgmester Ib Frederiksen om vejføringen omkring Århus Havn.

I anledning af årsdagen for atombomben over Hiroshima holdes der fredsmøde foran Musikhuset med lotusblomster i bassinet, musik og fællessang og taler.

Ca. 3.000 medarbejdere ved Jydsk Telefon, der er organiserede i Jydsk Telesamvirke, nedlægger arbejdet i protest mod, at ledelsen har forhandlet med det rivaliserende Dansk Teleforbund, der er københavnsk domineret.

Lørdag 8. august

De strejkende medarbejdere ved Jydsk Telefon genoptager arbejdet, efter at ledelsen har lovet at finde en løsning på konflikten mellem Jydsk Telesamvirke og Dansk Teleforbund.

Festivalpladsen Lisbjerg Fælles-Park, der er bygget op på slaggebunker fra Forbrændingsanlæg Nord, indvies med taler af rådmændene Bjarne Ørum og Thorkild Ibsen og optræden af forskellige kunstnere.

Mandag 10. august

Det nye skoleår begynder for ca. 25.000 børn i Århus kommune. I 10 af kommuneskolerne gøres forsøg på te-

Århus flyder med våben, udtaler vicepolitimester Villy Sørensen, der her ses med ulovlige våben konfiskeret i Århus inden for de sidste par måneder. (Foto: Axel Schütt).

maundervisning uden opdeling i de traditionelle fag.

Tirsdag 11. august

Det meddeles at Nora Brogaard efter længere tids uoverensstemmelser har meldt sig ud af De Grønne.

Onsdag 12. august

I Byrådets møde bevilges 300.000 kr. til projektering af det kommende bymuseums indretning i det gamle rådhus (senere politistation) ved Domkirkepladsen. Samtidig bevilges 200.000 kr. til Kvindemuseets flytning fra bygningen til nye lokaler i Søndergade 17.

Det vedtages indtil videre at flytte startstedet for langturs- og turistbusser fra Musikhuset til Viby Torv.

Det vedtages at købe den landbrugsjendom i Spørring, hvor der er planer om anlæg af en skydebane.

Fredag 14. august

Århus AIDS-Info, en frivillig gruppe af rådgivere i spørgsmål om AIDS, indvier nye lokaler, lejet af Århus Amt, i J.M. Mørks Gade 1.

Lørdag 15. august

Århus-Fiskernes Idrætsklub holder 2 dages havnefest i fiskerihavnen med alt godt fra havet, øl, dans og musik ved Århus Pigegarde og Martin Lykkes Band.

Mandag 17. august

Den sovjetiske fiskeriminister N.I. Kotlyar, der ledsages af den sovjetiske ambassadør Boris Pastukhov og fiskeriminister Lars P. Gammelgaard, aflægger et to dages besøg i Århus.

Langenæs Bibliotek, der har været lukket siden marts 1986 på grund af asbestsanering, genåbnes af rådmænd Thorkild Ibsen.

N & T Bilauktioner ved Gunnar Clausens Vej, der startede i november 1986 som udløber af det gamle auktionsfirma Nellemann & Thomsen, indstiller sin virksomhed.

Tirsdag 18. august

Parkeringsvakterne i Århus, der har strejket siden 1. april, genoptager ar-

bejdet efter sommerens parkeringsanarki. Det anslås, at strejken har kostet kommunen 1,7 mio. kr. i manglende afgifter.

På Hovedbiblioteket i Mølleparken holdes stiftende generalforsamling i foreningen Bibliotekets Venner, der vil modarbejde nedskæringspolitikken over for bibliotekerne.

Onsdag 19. august

I Byrådets møde vedtages det såkaldte ventelisteforlig, der indebærer oprettelse af nye daginstitutioner, men nednormering af personalet.

Kriminalpolitiet meddeler, at antallet af falske checks i Århus har taget et

Selvom det er sommer, er det muligt at dyrke vintersport. Denne rulleskøjler træner 18. august på Frederiks Allé og må bruge plov-teknikken for at stoppe for rødt lys.

(Foto: Axel Schütt).

foruroligende omfang. I løbet af 3 måneder er anmeldt næsten 500 tilfælde af checkbedrageri til et beløb af næsten 1 mio. kr.

Lørdag 22. august

I Besættelsesmuseet ved Domkirkepladsen åbnes en udstilling af århusianske minder fra besættelsestiden, lånt fra Frihedsmuseet i København.

1987

I forbindelse med Sjællandsgadekvarterets sommerfest afsløres et gavmaleri på Beboerhuset i Sølystgade, udført af maleren Hans Krull.

Sammenslutningen af Folkedanserforeninger for Århus og Omegn afholder »Folkedansernes dag« med opvisning på Strøget og Rådhuspladsen og afslutning i Botanisk Have.

Søndag 23. august

Det Konservative Folkeparti holder sommermøde på Vilhelmsborg med taler affinansminister Palle Simonsen og kulturminister H.P. Clausen.

Mandag 24. august

Magtkampen mellem Dansk Teleforbund og Jydsk Telesamvirke fører til en ny kortvarig strejke af ca. 4.000 montører, mekanikere og funktionærer.

Tirsdag 25. august

Skibsføreren på »Peder Paars«, der anklages for 5. september 1986 at have sejlet med for mange passagerer fra Kalundborg til Århus, frifindes ved Retten i Århus, da optællingen har vist sig at være usikker.

Under et slagsmål i et værelse i midtbyen sårer en 35-årig kvinde sin ven livsfarligt med stik af en brødkniv.

Torsdag 27. august

En Kawasaki-motorcykel, der fremvises på udstillingen »Ungdomsskolen netop nu« i Kommune-Informations lokaler, bliver midt i åbningstiden fjernet og kørt bort af to store drenge.

Fredag 28. august

Folketingsmedlem Keld Albrechtsen, Århus, der har været på vandretur i Pyrenæerne og været efterlyst, siden der 18. august blev udskrevet valg til Folketinget, kommer hjem i god behold og kan lige nå at komme med på VS's opstillingsliste til valget.

Det nye cykelparkeringsanlæg på den udvidede M.P. Bruuns Bro tages i brug. Herved afhjælpes mange års cykel-kaos foran Hovedbanegården.

Det tidligere Fronthus i Mejlgade 53 bliver efter en omfattende istandsættelse genindviet under navnet KulturGyngen eller blot Gyngen.

Mandag 31. august

Blandt dagens valgmoder er der et i Rådhushallen med deltagelse af miljøminister Chr. Christensen (KF) og folketingsmedlemmerne Keld Albrechtsen (VS) og Ivar Hansen (V).

September

Tirsdag 1. september

Foreningen af yngre læger er stadig utilfreds med overenskomstforhandlingernes forløb, og i dag opretholdes kun det akutte beredskab på byens hospitaler, alt andet lægearbejde hviler.

Handelsbanken uddeler sin Århuspris på 50.000 kr. Denne gang, 11. gang, går prisen til Anne Linnet, der med sin indsats i musiklivet har været med til at gøre byen kendt.

Brobjergskolen holder idrætsdag for sine elever. Af skolens 365 elever er de 190 børn af fremmed nationalitet, og de repræsenterer 15 forskellige lande.

Onsdag 2. september

Byrådet arbejder med muligheden af at afdække åen på stykket nærmest havnen. Det vil koste ca. 100 mio. kr., men kun de socialdemokratiske byrådsmedlemmer mener, at pengene kan anvendes til noget mere nyttigt.

Jysk Åbent Universitet, som er knyttet til Århus Universitet, starter et nyt eksperiment: to EDB-studiecentre placeres på Moesgård og i Trøjborg-annekset og skal bruges i forsøg på bedre styring og en øget mulighed for fjernundervisning.

Torsdag 3. september

Operation Nabohjælp, hvorved Århus Politi forsøger at dæmme op for de mange indbrud i private hjem, er en stor succes. Tilmeldingen til fire orienteringsmøder i den kommende uge overgår al forventning.

Efter at udenrigstjenesten nu i et år forsøgsvis har haft en ugentlig træffetid på Rådhuset, er der ansat en handelsråd, Hans Ingemann Larsen, som fremover skal rådgive jyske eksportører i spørgsmål om udenrigshandel.

Traditionen tro markeres Festugen også i år i Den gamle By med Festugemarked. Som det ses er der lidt for enhver smag til en overkommelig pris.

Byens nyere butikslokaler, som f.eks. Kosmorama-centret, viser sig at være så vanskelige at få udlejet, at huslejen nedsættes.

Freddag 4. september

Det nye byggeri ved Nørreport er færdigt, og Kasper Heibergs pæleskulptur genopstilles inde i gårdpartiet, hvor den kommer fint til sin ret.

Terminalbygningen på havnen, der blev bygget til de to store færger, Peder Paars og Niels Klim, vinder anerkendelse i udlandet. En engelsk designpris tildeles byggeriet, der omtales som beundringsværdigt nutidigt byggeri.

Lørdag 5. september

Festugen 1987 erklæres åben af dronning Margrethe, suppleret af den franske senatspræsident Alain Poher, der er indbudt, fordi Festugen denne gang har mange franske indslag på grund af det dansk-franske kulturår, som begynder samtidigt.

Kommunen har atter et vandtårn til overs: vandtårnet i Viby kan købes af enhver, og den, der har det bedste forslag til fremtidig brug, vil blive den heldige »vinder«.

» DEN GAMLE BY «

1987 STORT FESTMARKED 1987
LØRDAG DEN 5. SEPTEMBER - SØNDAG DEN 6. SEPTEMBER

CIRKUS KRONE

Stort program fremført ved:
Hr. Circusdirecteur Thierry

Det usammenlignelige
Harmoniorchester
KÆRNE

POTTEMAGEREN

Jens Christian Orting
Anbefaler sig med
fineste
Sorring lertøj

BØRNE-
MESTER JAKEL
DUKKE-TEATER

ARBEJDENDE

Glassliber, Væver, Snekker, Drejer

VÆRKSTEDER

HØRKRÆMMERSKE
FRU KAREN DØSSING
har hjemtaget et Assortiment
af udsøgte varer
som vil tilfredsstille
den mest kræsnе smag !!

Directe fra Frankrig · de originale sensationelle Gøglertrupper
ZINGARO · LES NOCTAMBULES

Lykkehjul og Tombola
med æventyriske varer !!!

Ved specielt Arrangement
Aarhus Koncertorchester
Concert à la Strauss

Ølhalle med bierøst Øl
AALBORG GÅRDEN

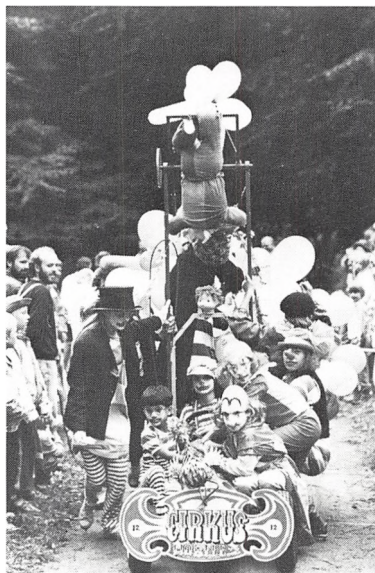
KONCERT
Det kongelige Danske Postvæsen

OBS. Diligencen afgaar fra Posthussvinget.
Post til Kjøbenhavn, Kiel og Hamborg modtages.

FLYVENDE
LUFTGYNGER

Den gamle By's udvidede Ghorchester
v. Herr Generalmusikdirekteur
A. ERBØE

Markedet aabner kl. 13,00 og billet priserne ere:
20 kr. for voksne, gode børn gjerne alene 8 kr.
Børn under 16år i følge med voksne har gratis adgang

For niende gang arrangerer Århus Spejderne, Ole Rømer Divisionen, sæbekasse-løb i Risskov. Et af de store udstyrsstykker er Cirkus Mobile fra Sjællandsgade.
(Foto: Dan Jakobsen).

Søndag 6. september

Også DSB deltager i år i Festugen. Hele Banegårdshallen er indrettet til en markedsplads med musik, konkurrencer, smagsprøver osv.

Som engagerede i Festugens musikalske tilbud skal medlemmer af Århus Symfoniorkester deltage i 14 koncerter i ugens løb.

Festugen er også andet end kultur og folkelighed: næsten alle byens mad-

steder lokker med kulinariske lækkerier, nogle til en billig penge, men det er langt fra alle.

Mandag 7. september

Byens islamiske mindretal har fået et længe næret ønske opfyldt: i et hjørne af Vestre Kirkegård er der indrettet en særlig begravelsesplads til tilhængere af Islam. Forskellige regler for danske begravelser har Magistraten dog måttet forlange overholdt, som f.eks. brugen af en kiste.

Onsdag 9. september

En ung kvinde springer efter et skænderi om en hundehvalp i Århus Å bag Huset. Skønt en Falck-redder straks forsøger en redningsaktion, lykkes det ikke at redde hende. Af åens strøm føres hun ud i havnen, hvor hun findes en halv snes dage senere.

Byrådet får forelagt en ny model af byens nye kongrescenter, og denne gang er enigheden større. Går byggeriet efter planen, vil det stå færdigt ved siden af Musikhuset i slutningen af 1990.

Som et forsøg indføres der franskundervisning på århusianske kommuneskoler på bekostning af undervisningen i tysk.

Fredag 11. september

Skuespillerskolen ved Århus Teater har startet skoleåret med seks nye elever. Heraf er kun en fra Århus, mens fire kommer fra København.

Ved universitetets årsfest omtaler rektor, Henning Lehmann, den gode

kontakt, universitetet har fået med erhvervslivet, en kontakt, der stadig udbygges.

Lørdag 12. september

Festugens mange arrangementer drukner i regn. Den regn, der plejer at falde hele september tilsammen, falder fra morgenstunden til hen sidst på eftermiddagen, og det er kun muligt at gennemføre de indendørs indslag.

Politiet finder, at Festugen har været ret fredelig. Det regnfulde vejr har sat sit præg på hele ugen, selv om der har været mange ude.

Søndag 13. september

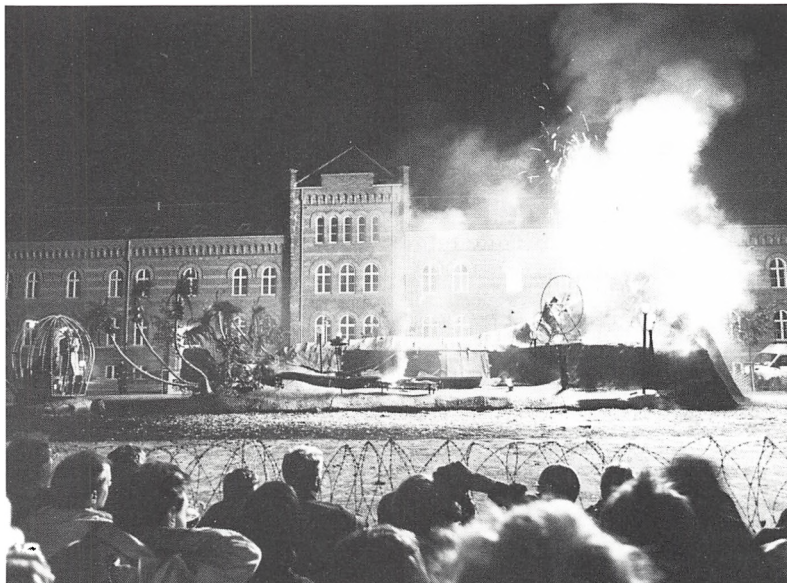
Aarhus Stiftstidende averterer alle sine bygninger og grunde i midtbyen, i alt 4.234 m², til salg. Der er ikke sat nogen pris, bestyrelsen vil afvente evt. interesseredes tilbud.

Kommunen vil fremtidig forlange at få indseende med, om private bygherrer opfører andelslejlighederne med de faciliteter, som tegninger og beskrivelser har lagt op til, så andelshaverne ikke bliver snydt.

Onsdag 16. september

Det socialdemokratiske medlem af amtsrådet Ellen Margrethe Skou melder sig ud af partiet for at kunne fortsætte i sygehusudvalget som løsgænger. Vreden samler sig om amtsborgmesteren, Ib Frederiksen, der også angribes af andre i amtsrådet.

Byrådet vedtager at videresende et andragende om tilladelse til gøgl, mu-

Festugen slutter med en effektiv finale, da den franske teatergruppe Ilotopie lader sin tropeø-dekoration foran Officersbygningen eksplodere i et farvestrålende ragnarok til stor gene for koncerten i Musikhuset. (Foto: Peter Laursen).

sik og handel på Strøget til magistraten. Kun de konservative går imod.

Torsdag 17. september

Århus Sporveje er heller ikke i år i stand til at gå over til den udvidede vinterkøreplan. Der mangler 35 chauffører, og deres uddannelse vil først være afsluttet i december. Sommerkøreplanen forlænges derfor indtil videre.

Fredag 18. september

Mølleengens Beboerhus, den gamle Hammelbanegård, lukker. Det har længe skortet på tilslutning, og heller ikke til den ekstraordinære generalforsamling, der skulle tage stilling til en evt. fortsættelse, møder beboerne op.

Lørdag 19. september

Ved Musikhuset afholdes de jyske mesterskaber i det franske kuglespil petanque. Århus Petanque Club står som arrangør; klubben har ca. 30 medlemmer.

Søndag 20. september

Århus Symfoniorkester har modtaget en opsigelse fra den engelske dirigent,

Norman Del Mar, der efter to år ikke længere ønsker at fortsætte.

Det jyske Haveselskab afholder plantebyttemarked på Viby Torv, hvor henvend 100 haveejere kommer med deres overskud af planter og får andre med hjem.

Mandag 21. september

En amazon-papegøje, lydende navnet Ludi, er ved et indbrud blevet bortført sammen med en del indbo fra en lejlighed i Tilst. En udlovet dusør på 500 kr. har endnu ikke bragt fuglen tilbage til ejerinden.

Tirsdag 22. september

Hele formiddagen hjemses Århus-egnen af torden og regn. 15 lyssignaler bliver sat ud af spillet, så politiet får travlt med trafikreguleringen.

Onsdag 23. september

I Byrådet skabes der et knebent flertal for det fremsatte kommunale budget. Følgen bliver, at kommuneskatten til næste år stiger med 0,7% til 20,9%. Samtidig stiger grundskatten fra 18,7% til 19,2.

En ukendt mand generer ældre mennesker. Han ringer enlige op og bilder dem ind, at de blot skal henvende sig ved Kanal ATV, hvor de har vundet 10.000 kr.

Fredag 25. september

En gasekspllosion i en elevatorskakt i parkeringshuset bag Salling opskræmmer trafikanterne med et voldsomt drøn. Samtidig knuses 6-7 store

Skolefritidsordningen på Gammelgårdskolen indvies af rådmænd Thorkild Ibsen, 24. september. Indvielsessnoren er i dagens anledning af lakrids.
(Foto: Dan Jakobsen).

butiksvinduer, så Østergade må afspærres i et par timer, mens oprydningen foretages.

De kommunale Værker har i Tyskland lejet måleudstyr, der kan påvise utætheder i byens vandrør uden forudgående opgravninger. Står apparaterne mål med forventningerne, vil der blive tale om køb i stedet for leje.

Lørdag 26. september

Idrættshøjskolen i Vejlbj åbner dørene for alle århusianere: hver lørdag eftermiddag er alle velkomne til at bruge skolens forskellige faciliteter, og skolens elever stiller sig til rådighed som assistenter.

Søndag 27. september

Jazz-entusiasten Bent J. indstifter en ny månedlig pris på 1.000 kr. Den skal uddeles til unge, fortrinsvis jazzmusikere. Den første modtager bliver den 16-årige pianist Rasmus Ehlers.

Århus Flyveklub tilbyder århusianerne en gratis rundflyvning som afslutning på flyvepladsen Kirstinesminde, der nu lukkes for motorfly.

Mandag 28. september

Århus kommune har lånt 37,5 mio. kr. til et byggeri ved Skejbygårdsvej. Her skal bygges 160 ungdomsboliger, som ventes klar til indflytning næste efterår. Ventelisten for en kollegiebolig er i øjeblikket oppe på ca. 1.000 unge.

Tirsdag 29. september

Kritisk Oplysnings Forbund er flyttet ind i Anholtsgade 4, hvor foredragsvirksomheden skal fortsætte. Efter en indvielses-reception lægger Jens Jørgen Thorsen ud som vinterens første foredragsholder.

Onsdag 30. september

Det århusianske orkester Gnags, måske det mest kendte uden for Århus, sender sin 14. Lp-plade på markedet.

Århus Kongresshus er i vanskeligheder. Underskuddet ventes snart at passere millionen. Fagbevægelsen, som ejer bygningen, drøfter, om huset skal ombygges eller sælges, og om der i så fald skal bygges et nyt mødested.

Oktober

Torsdag 1. oktober

I Amtsrådets møde vedtages et sparebudget, der indeholder mange forringelser. Alene på sygehusene skal der spares 35 mio. kr. Dog skal Skejby Sygehus indvies som planlagt. Der

demonstreres foran Amtsgården af ca. 2.000 ansatte, mest fra hospita-lerne og den sociale sektor, og der afleveres 20.000 protestunderskrifter mod budgettet.

Kvindemuseet åbner udstillingerne »Rend og hop – kvinder, krop og bevægelse gennem 100 år« og »Mit slot – kvinders bolig i lyst og nød«.

Freitag 2. oktober

Århus Handelsstands- og Industriforening holder 125 års jubilæum og udskriver en prisopgave om Århus' udvikling fra 1862 til 1914. Præmien er på 50.000 kr.

I Musikhuset åbnes Bogens Dag som indledning til bogsæsonen af forfatteren Dan Turell.

Lektor Ellen Margrethe Basse, Institut for Offentlig Ret, bliver dr.jur. på en afhandling om Miljøankenævnets virksomhed.

Lørdag 3. oktober

Under det amerikanske flådebesøg er der arrangeret besøg for publikum på destroyeren »Hayler«, der mistænkes for at medføre atomvåben. Samtidig demonstreres der ved skibet af repræsentanter for Fredssamarbejdet i Århus og Nej til atomvåben.

De århusianske kørelærere indvier et nyt manøvrecenter ved Lystrupvej med to faste instruktører, ti biler og fire motorcykler.

Søndag 4. oktober

Gymnastikpædagog Ann Mardahl

Mandag 5. oktober er der 80 dage til jul, og den nye julepynt er hængt op over Strøget. Udsmykningen er dog kun en prøve, og vil om kort tid blive taget ned igen. Først i sidste halvdel af november bliver Strøget julepyntet for alvor. (Foto: Axel Schütt).

fejrer 25 års jubilæum med en opvisning i Stadionhallen til musik af jazzgruppen Taps og sang af Else Mogensen fra Den Jyske Opera.

Tirsdag 6. oktober

Ved Retten i Århus idømmes et udlejningsfirma en bøde på 10.000 kr. for udlejning af en mangelfuld lift til Skandinavisk Motor-Compagni. En medarbejder, der kom til skade, får tilkendt 9.000 kr. i erstatning.

Onsdag 7. oktober

I Byrådets møde godkendes lokalplanen for området mellem Domkirken og Nørreport, hvorefter der ikke må oprettes flere cafeer i kvarteret, og de bestående må ikke udvides. Rådmand Thorkild Ibsen stemmer imod forslaget sammen med de konservative og Venstre.

Torsdag 8. oktober

De franske destroyere »Primauguet« og »Du Chayla« og fregatten »Commandant Bouan« aflægger besøg i Århus. Organisationen Greenpeace benytter lejligheden til at demonstrere mod de franske atomprøvesprængninger i Stillehavet.

Freitag 9. oktober

Danmarks Skolelederforening holder årsmøde i Musikhuset med taler af undervisningsminister Bertel Haarder, foreningens formand Birgit Darr og formanden for Danmarks Lærerforening Martin Rømer. De er enige om, at skolelederne bør have højere løn.

SiD Jern og Metal, Århus, fejrer 90 års jubilæum i Kongreshuset med deltagelse af landsformanden Hardy Hansen og borgmester Thorkild Simonsen.

Lektor Knud Jeppesen, Institut for Gamle Testamente, bliver dr. theol. på en afhandling om profeten Mika.

Lørdag 10. oktober

Ved Chr. X's Vej 70, tidligere tilhørende Viby Motorcompagni, indvies det nye luksushotel Kong Christian

1987

X, der ikke mindst er beregnet for forretningsfolk, med 80 værelser, møde- og konferencelokaler og to restauranter.

Søndag 11. oktober

Sangeren Erik Grip og hans band giver koncert i Teater-Cafeen i Tivoli Friheden.

Mandag 12. oktober

Der åbnes to rådgivningskontorer for EF i Århus, et regionskontor for Århus Amt i Haslegårdsvænget 18-20 og et særligt Århus-kontor på Rådhuset.

Beboerne ved Vejlbjerg har anmodet Vejdirektoratet om højere støjskærme end de hidtil opsatte på 2 m., men er blevet afvist af direktoratet af hensyn til landsomfattende konsekvenser.

Professor, overlæge Mogens Schou, Psykiatrisk Hospital, har modtaget Albert Lasker-prisen på 15.000 dollars for sin lithium-forskning.

Onsdag 14. oktober

I Byrådets møde bevilges 6,5 mio. kr. til projektering af 8 nye vuggestuer og 5 integrerede institutioner med i alt 538 pladser.

Distriktschef Frits Gundahl Sørensen udtræder af Byrådet og efterfølges af lektor Hans Schiøtt.

Torsdag 15. oktober

40 lagerarbejdere på Århus Fragtmændscentral nedlægger arbejdet, da

de er utilfredse med hovedoverenskomsten og kræver en lokalaftale.

I Musikhuset spilles irsk folkemusik af gruppen The Dubliners, arrangeret af Rytmask Musikforening.

Fredag 16. oktober

En orkanagtig storm, der raser over Vesteuropa, gør sig også bemærket i de danske farvande. I Århus Bugt kommer flere deltagere i de nordiske mesterskaber for sejlbåde i alvorlige vanskeligheder og må bjærges af Falck.

På Ortopædisk Hospital indsættes for første gang en kunstig hofte af dansk fabrikat.

To unge mænd begår væbnet røveri i kiosken ved Århus Amtssygehus. Udbyttet er dog kun 1.500 kr.

Lørdag 17. oktober

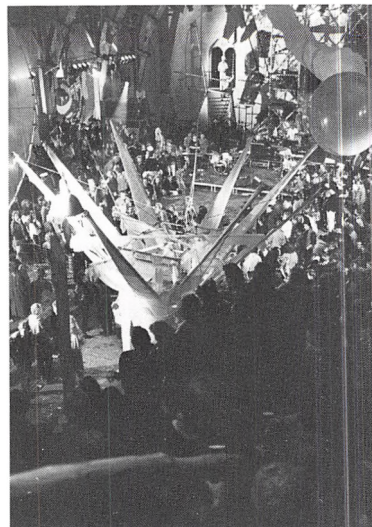
Det meddeles, at Folketinget har fordelt 300 mio. kr. til 12 nye bioteknologiske forskningscentre, deraf 50 mio. kr. til et Århus-center, der sammensættes af forskere fra 4 institutter: Institut for molekylær biologi og plantefysiologi, Institut for medicinsk biokemi, Institut for human genetik og Kemisk institut.

Søndag 18. oktober

I forbindelse med udstillingen »Danskeren og den ædle vilde« taler forfatteren Klaus Rifbjerg på Moesgård over emnet »Er danskerne dumme?«

Mandag 19. oktober

Selskabet for Integreret Medicin har

Kultur-sportskampen mellem Århus og København, søndag 25. oktober, omfatter 9 discipliner, hvoraf skulptur er den ene. Billedhuggerne Steen Krarup og Steffen Herrek fra Århus vinder emnet »Lyksalighed« med den her viste skulptur. I den samlede stilling vinder Århus 5-4. (Foto: Peter Laursen).

åbnet et center for alternativ behandling i Nørrebrogade 28. Der arbejdes bl.a. med akupunktur, zoneterapi, kostvejledning og dybdepsykologi.

Onsdag 21. oktober

En delegation af kinesiske toldembedsmænd aflægger et to-dages besøg i Århus for at studere dansk toldbehandling.

I Musikhuset opfører Århus Symfoniorkester Anders Nordtofts

»Born«, Richard Strauss' »Tod und Verklärung« og Dvoraks »Cellokoncert i h-mol« med den tjekkiske cellist Michaela Fukacova som solist.

Torsdag 22. oktober

En ny frisørsalon ved navn André åbnes på Banegårdspladsen 6 i de lokaler, hvor Thorvings Legetøjsforretningen holdt til siden 1933.

Under anholdelse af en 23-årig mand, der har skudt med revolver i Vestergade-kvarteret, kommer politiet i kamp med en 27-årig, hvorved denne bliver såret af et pistolskud fra en af betjentene.

Fredag 23. oktober

Skejby Sygehus indvies officielt af sundhedsminister Agnete Laustsen. Personalet fra Ortopædisk Hospital demonstrerer ved indvielsen, da det føler sig truet af planer om dette hospitals nedlæggelse.

Kløvergården, et byggeri af 123 ungdomsboliger i det tidligere Skødstrup Mejeri, opført af Boligfonden for unge under uddannelse i Århus, indvies af rådmand Bjarne Ørum.

Renovationsarbejderne i Århus nedlægger arbejdet for at understrege kravet om fuld løn i 26 uger i tilfælde af arbejdsulykker. Hidtil har Århus Renholdningsselskab kun givet fuld løn i 6 uger.

Lørdag 24. oktober

500 tamiler går i demonstration gennem byen til Rådhuspladsen for at protestere mod Indiens indblanding i borgerkrigen i Sri Lanka.

Pinsekirken har købt Vandex' bygninger ved Viborgvej 125 til etablering af nye lokaler.

Søndag 25. oktober

I Stakladen opføres musik fra Nicara-

gua af Luis Godoy og hans orkester Mancotal, arrangeret af Mellemfolkeligt Samvirke og Nicaragua-Komiteen.

Mandag 26. oktober

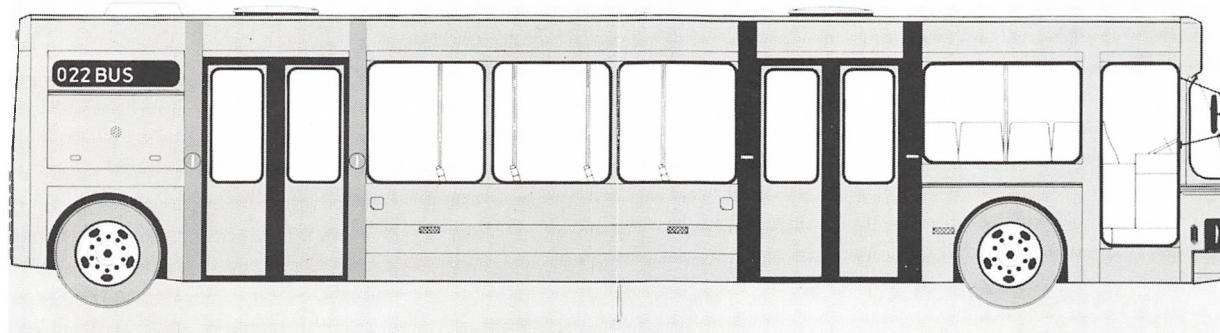
Et rækkehus ved Harald Kiddes Vej i Åbyhøj bliver hærget af en brand, hvorved både husets ejer og hans hund omkommer.

Tirsdag 27. oktober

De strejkende renovationsarbejdere genoptager arbejdet, efter at der er lovet en løsning på sikkerhedsproblemerne.

Projektet med en ny Århus-bus har været syv år undervejs og bliver præsenteret onsdag 28. oktober. Resultatet er en bybus, som verden ikke tidligere har set: bussen kan dreje på alle fire hjul, den er så lav at gulvet næsten når ned til fortovet, og indvendig er den forsynet med passagervenlige finesser. Den skal nu prøvekøres på Sporvejenes forskellige ruter.

En 30-årig randrusianer findes dræbt af et skud i en lejlighed i Gammel Munkegade. Indehaveren af lejligheden (en massageklinik) er gået under jorden.

Onsdag 28. oktober

Åben-Danmark-Karavanen, der demonstrerer for flygtninges og indvandreres rettigheder, kommer til Århus, holder flere møder rundt i byen og slutter med forskellig underholdning i Musikcafeen i Mejlgade.

Fredag 30. oktober

Det meddeles, at Aarhus Stiftstidende har solgt sine ejendomme ved Kannikegade, Harald Skovbys Gade og Åboulevarden til Provinsbanken »for et trecifret millionbeløb«.

I Finlandsgade 26, en tidligere erhvervejendom lejet af Århus Universitet, indvier rektor Henning Lehmann nye lokaler, der bl.a. skal rumme Center for Kvindeforskning. Som lektorer ved centret er ansat Drude Dahlerup og Elisabeth Flensted-Jensen.

Lørdag 31. oktober

I Romersk-Katolsk Kirke afholdes for andet år i træk Hubertus-messe som optakt til Hubertus-jagten i morgen. Det er en økumenisk gudstjeneste med deltagelse fra flere trossamfund. Arrangør er skovfoged Helge Daus-Petersen.

Hørhæmmede Børns Forældreforening fejrer 25 års jubilæum med åbent hus på Viby Bibliotek og udgivelse af et festskrift.

November

Tirsdag 3. november

Århus Kommune har indkaldt ansøgninger fra interesserede, der ønsker at lave lokal-TV. 29 har meldt sig med ansøgninger om tilladelse til en snes timers udsendelse hver, og det bliver langt mere, end der kan blive tale om.

Onsdag 4. november

Borgmester Thorkild Simonsen indsender Musikhusets regnskab til Finansministeriets budgetdepartement: i moms og skat tjener staten 13,9 mio. kr. på Musikhuset, og det er for få penge, der går den modsatte vej i form af kulturstøtte.

Ved Venstre Landsret taber Århus Kommune en boligsag og må betale 25.000 kr. i sagsomkostninger. To lejere fik medhold i, at en huslejeforhøjelse på 400 kr. pr. m² ikke svarede til det lejedes værdi.

Torsdag 5. november

For at lette trafikken gennem den indre bys gader drøfter Byrådet mulighederne for at flytte nogle buslinier til Kystvejen, men en forlængelse på 260 m vil i alt give en årlig merudgift på 1.360.000 kr.

Fredag 6. november

På Århus Teater er der premiere på årets juleforestilling, Et juleeventyr af Charles Dickens. Forestillingen vil være på programmet til og med nyt-

årsaften. Selv om der endnu er længe til jul, trækker spillet fulde huse.

Lørdag 7. november

I Åbyhøj og Hasle går bølgerne højt, fordi Århus Sporveje ønsker en omlægning af linie 10 af hensyn til chaufførerne. De får dårlige rygge af de mange »trafikbump«. Uenigheden er så stor, at den samler en demonstration i forbindelse med et beboermøde.

Lukkeloven er taget op til revision, og det er der al mulig grund til: Aarhus Stiftstidende har ladet en journalist forsøge at handle i timerne før midnat: i otte ud af elleve kiosker, grillbarer og tankstationer kunne han få, hvad han bad om af »forbudte« varer som pilsner og guldøl.

Mandag 9. november

Efter 10 dages eftersøgning har politiet nu anholdt to for mordet i Gl. Munkegade. En 41-årig mand tilstår at have skudt den myrdede, som han fandt truede hans samleverske.

Politiet foretog daglig i sidste uge paragraf 77-eftersyn på byens biler. 2.312 bilister blev stoppet, men kun på 256 blev der skrevet rapport. 424 havde lygtefejl og 90 bilister brugte ikke sikkerhedssele.

Tirsdag 10. november

Tage Vanggårds tekstilfabrik på Ringgaden er nu solgt med overtagelse til 1. april næste år. Køberne har planer om at indrette et erhvervs- og udstillingscenter, mens fabrikken satses på at fortsætte et andet sted.

På et år er det lykkedes Danmarks Naturfredningsforening at skaffe 1.100 nye medlemmer i Århus-området.

Onsdag 11. november

Som man måske kunne vente, stoppede al taxa-kørsel i Århus-området i en times tid, lige i myldretiden, efter at Taxa er gået over til EDB ved bestillinger. Blot ved et enkelt forkert tryk på en knap stoppede hele trafikken.

Torsdag 12. november

Til optagelsesprøven til Studenterrevyen 1988 melder der sig 30, og det er et meget varieret program som overværes af et par hundrede studerende.

Freitag 13. november

Et forslag om at lade natbusser køre hele året rundt nedstemmes i Byrådet. Kun busserne i de fire uger før jul vil blive gennemført ligesom sidste år.

Lørdag 14. november

De århusianske kommunister fejrer 70-året for den russiske revolution ved en fest i Stakladen. Blandt festtalerne er den russiske gesandt, Boris Pastukhov, og partiformanden Ole Sohn.

På Kunstmuseet er der fernisering på en udstilling af Eiler Krag, som netop har foræret museet en stor del af de mange skitser og færdige arbejder, som har relation til Århus, hvor han selv har boet i perioder.

Pensionistforeningen FUMA holder høring om alderdommens mulighe-

der for stadig at gøre en indsats i samfundet.

På universitetet holder Det humanistiske Fakultet åbent hus for at skabe kontakt til byens borgere.

Søndag 15. november

Den socialmedicinske klinik oplyser, at byen har 300-400 narkomaner, mens tallet for misbrugere løber op i et par tusind.

Et møde på Forældreskolen, hvortil et hold af forældre har indbudt, resulterer i en opslutning bag skolens bestyrelse både fra lærere og forældre. Forskellige stridigheder resulterede i skolebestyrerens pludselige afgang for et par måneder siden.

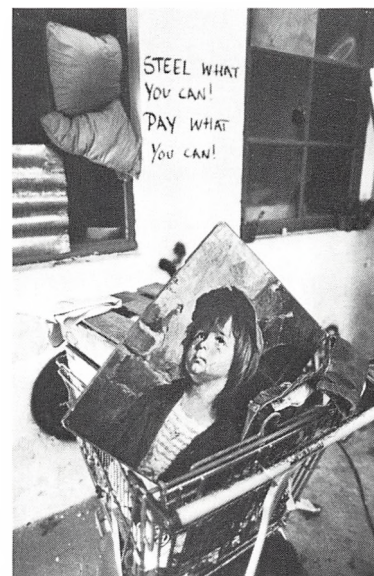
Mandag 16. november

Ved Ørnereden skrider oprettelsen af det planlagte naturcenter frem. Syv forstuddannede har søgt stillingen som leder og vejleder.

På Kunstmuseet er arrangeret en grønlandsk udstilling af kunst og andre kulturgenstande som akvareller, træsnit, masker og tupilakfigurer.

Tirsdag 17. november

Under voldsomme protester fra beboerne ændrer rådmand Olaf P. Christensen planerne for anlæg af en ny losseplads i Mollerup ved Vejlbj. Beboerne vil ikke have den så tæt på, men rådmanden udtaler, at en moderne losseplads ikke vil genere: der vil hverken være rotter eller måger.

BEZ-huset i Eckersbergsgade 11 bliver tidligt torsdag morgen, 19. november, ryddet af politiet uden de store problemer. Beboernes indstilling til samfundet kan bl.a. ses af skriften på væggen »Stjæl hvad du kan! Betal hvad du kan!« Stjæl staves steal, hvis det skal være helt rigtigt.
(Foto: Axel Schütt).

Politiet anholder 11 tyveknægte under deres arbejde med at sælge for en kvart mio. kr. stjålne skindjakker.

Onsdag 18. november

Nu falder de gamle ejendomme i den østlige del af Østergade. Til foråret vil der blive opført en ejendom med butikker, kontorer, parkeringspladser og få lejligheder.

Årets juleudstilling i Den gamle By »Juletræet med sin pynt« udstiller en kopi af juletræet på Marselisborg. Dronning Margrethe besøger i den anledning museet for at se kopien og modtages af direktør Erik Kjersgaard, museumsinspektør Ebbe Johannsen og museumsbetjent Hejner Thorø.

(Foto: Dan Jakobsen).

Fredag 20. november

Socialdemokratiets nye formand, Svend Auken, der er valgt til tinget i Århus, fejres af partifællerne ved en rød fest i Stadionhallen.

Med års mellemrum foretages der trafikreguleringer på Banegårdsplads uden at den rette løsning endnu er fundet. I dag har Taxa fået en ny udkørsel fra holdepladsen, og den skulle hjælpe på frakørslen.

Lørdag 21. november

Mens der stadig drøftes sygehuslukninger topper nu også drøftelserne om lukning af 4 skoler. Både forældre og børn reagerer voldsomt og de orienterende møder for forældre er fyldt til sidste plads i skolernes aulaer.

En indbrudstyv indrømmer over for politiet at have stjålet for 1,2 mio. kr. ved 45 indbrud. Varerne er omsat på den sorte børs i Århus til ca. den halve pris.

Søndag 22. november

I år er situationen bedret inden for Århus Sporveje: der er nu personale nok til atter at udvide sommerkøre-

planen, som eller ikke blev forandret sidste vinter.

Mandag 23. november

Mens byrådet og skolevæsenet i aften-timerne drøfter skolelukningerne, samles ca. 500 forældre uden for Rådhuset. Efter at der er afleveret en resolution, som skal redde Gjellerupsko-

---

Ved Aarhus Pigegardes 32 års fødselsdagskoncert i Rådhushallen, lørdag 28. november, tager man afsked med 16 piger, der nu forlader garden. Birgitte Damsgaard (th) har været med i 13 år – rekord – og Tine Nielsen har gjort tjeneste i 10 år.

Formanden for Pigegarden, Uffe Wagtmann, takker her for deres indsats.
(Foto: Ib Hansen).

len fra lukning, demonstreres der med en sit-down midt i Park Allé.

Tirsdag 24. november

Julen nærmer sig: ved et indbrud i en brugs i Egå er der stjålet 160 sæt julegløgg-mix.

Til det store ridecenter, der skal placeres ved Vilhelmsborg, er der allerede indsamlet 2,5 mio. kr. i sponsorpenge. Men der er langt igen, da der budgetteres med 33 mio. kr.

Onsdag 25. november

Skolelukningsstriden fortsætter: en snes af de ældste elever på Brobjergskolen, der er i fare for at blive en af de »dømte«, besætter skolen og overnatter på gulvene.

I universitetets vandrehal er der i disse dage en udstilling af russisk kirkekunst: ikoner, messeagler og andet kirkeligt udstyr. Anledningen er 1.000-året for den russisk-ortodokse kirke.

Fredag 27. november

En demonstration af skoleelever bliver stoppet ved ankomsten til Rådhuset. Som en ekstraordinær foranstaltning er alle døre låst, så børnene må blive ude i kulden.

Lørdag 28. november

Om eftermiddagen kommer julemanden i helikopter til pladsen bag Musikhuset, hvor han modtages af et par tusind børn og forældre. Efter at have åbnet udstillingen Fangernes Grønland sammen med borgmesteren køber julemanden gennem byen.

Ved den første »julefrokost-razzia« bliver otte spirituspåvirkede billister noteret af politiet.

Søndag 29. november

I Skjoldhøjkirken våbenhus og sognegård er der fernisering på en udstilling om julen. Det er 5. og 6. klasse i Skjoldhøjskolen, der har tegnet og malet de udstillede arbejder.

Mandag 30. november

I tre uger har byens cykelhandlere tilbudt gratis eftersyn af skoleelevers cykler, men interessen har været så lille, at ingen har haft mere end et par henvendelser.

Århus Kommune udsender en gratis pjece om 2.500 flygtninges tilværelse i byen. Den er trykt i 10.000 eksemplarer og er tænkt som et debatoplæg sammen med en film om samme emne, som bringes i Kanal ATV.

December

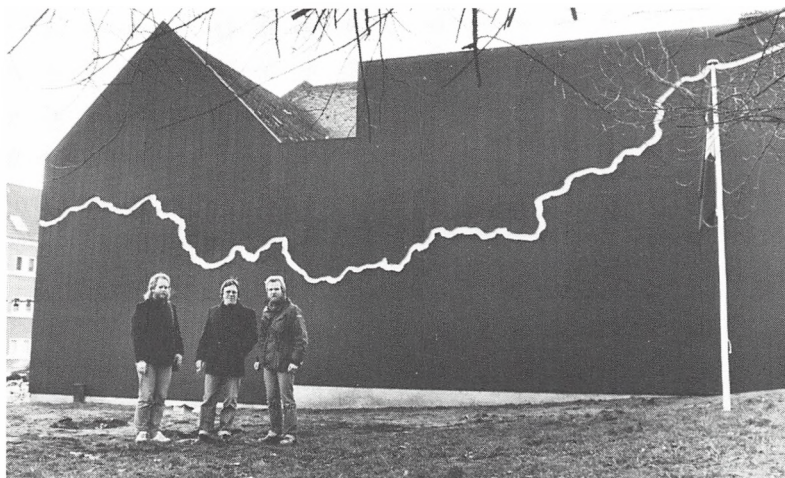
Tirsdag 1. december

I Amtsrådets møde bevilges trods advarsler om de forestående sparekrav 50 mio. kr. til udbygning af Skejby Sygehus.

Søren Clausen, indehaver af P. Clausens Fiskehandel i Tordenskjoldsgade, overdrager forretningen til

---

1. december får Århus en ny smuk gavl på hjørnet af Nørrebrogade og Nørregade. Udsmykningen er inspireret af Århus Å og skyldes billedkunstneren Ole Marcussen (midt), der er med i kunstnergruppen Labyrint.
(Foto: Ib Hansen).

1987

Flemming Mundberg og åbner selv en engroshandel ved Fiskerihavnen.

Den 47-årige engelske sanger Cliff Richard, et af 1960'ernes store popidoler, giver for fulde huse to koncerter i Vejlbj-Risskov-Hallen.

I Rådhushallen åbnes udstillingen »Julemandens værksted« af borgmester Henrik Lund, Julianehåb, og formanden for Århus Byråds kulturudvalg Aksel Rasmussen.

Onsdag 2. december

I Byrådets møde vedtages det såkaldte ventelisteforlig om besparelser på institutionsområdet.

Lokalplanen for området vest for Musikhuset, der muliggør opførelsen af Scandinavian Center Århus, bliver endeligt godkendt.

Før mødet demonstrerer ca. 1.400 elever, forældre og lærere foran Rådhuset mod de planlagte lukninger af fire skoler.

Torsdag 3. december

Århus Lærerforening holder generalforsamling i Rundhøjskolen og vedtager, at man ikke vil medvirke til nye ordninger med samordnet indskoling, med mindre Byrådet opgiver sin nedskæringspolitik.

Århus Symfoniorkester starter en Beethoven-festival med opførelse af alle 9 symfonier i Musikhuset og afslutning med Missa Solemnis i Domkirken 21. december.

I forbindelse med debatten om skolelukninger fremkommer der mange protester. Plakaten her er fremstillet af eleverne på Finsensgades Skole, der ikke lægger skjul på deres mening.

Fredag 4. december

På Arkitektskolen vises et omfattende udvalg af arkitekterne Kjær & Richters arbejder i Danmark og udlandet. Udstillingen har udgjort hele arkitekturafdelingen af Charlottenborgs Efterårsudstilling i København.

Lørdag 5. december

Et bud fra et supermarked bliver overfaldet af en pistolbevæbnet røver foran Handelsbankens døgnboks ved Emmasvej i Brabrand og frarøvet 42.000 kr.

Søndag 6. december

Det meddeles, at overlæge Erik Amstrup, Kommunehospitalet, har taget sin afsked i protest mod udviklingen af byens sygehuse.

Mandag 7. december

Galleri Profilen, Vestergade 41, markerer sin et års fødselsdag med en udstilling, der viser skulpturer af V. Førsom Hegndal, Erik Heide og Hanne Varming samt malerier og grafik af bl.a. Jeppe Vontilius, Freddie Dybris, Emil Gregersen, Preben Hornung og Mille Guldbeck.

Tirsdag 8. december

Ved en høring på Ellekærskolen for forældre, elever og lærere forsvarer borgmester Thorkild Simonsen nedskæringsplanerne, der bl.a. tager sigte på denne skole. Eleverne foreslås flyttet til Tovshøjskolen og Skjoldhøjskolen.

Onsdag 9. december

Et tyrkisk ægtepar idømmes henholdsvis 3 måneders og 50 dages betinget fængsel for mishandling af deres to døtre, der ikke ville »indordne sig under tyrkisk skik«.

En ung spiritusbilist, der under indsættelse i detentionen bed en politiasistent i ryggen, dømmes ved Retten i Århus til 40 dages fængsel og frakendelse af førerbevis i 5 år.

Torsdag 10. december

SiD holder julestævne i Kongreshuset med deltagelse af forbundsformand Hardy Hansen, der mener, at forårets

overenskomster har medført større lønstigninger, end der egentlig er råd til.

Freitag 11. december

Som led i landsomfattende demonstrationer mod lovforslaget om et dansk internationalt skibsregister blokerer en gruppe matroser Kalundborg-båden »Peder Paars« ved at parkere en trailer på indkørslen til fær-gen. Forsinkelsen varer en time.

Tøjbutikken Bestseller i Skt. Clemens Stræde har ansat en »stærk mand med store bøffer« til at modvirke de overhåndtagende åbenlyse butikstyverier. Der har været 150 ansøgere til jobbet.

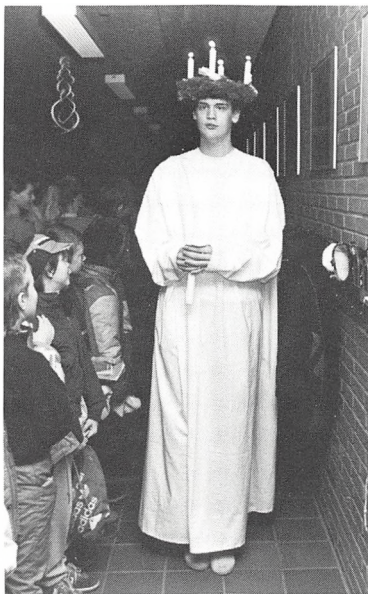
Lørdag 12. december

En gruppe topembedsmænd afleverer et såkaldt sparekatalog til Byrådet med 139 forslag om nedskæringer på næsten alle kommunale områder og afskedigelse af 642 medarbejdere, dog alle ved naturlig afgang.

Bygningskonduktør N.J. Israelsen modtager i Den gamle By Skt. Clemens-Prisen, indstiftet af Foreningen for Bykultur, for sin indsats i bevaringen af gamle bygninger i Århus.

Mandag 14. december

VERI Centret, der netop er blevet udvidet med syv nye butikker, har i week-enden været udsat for omfattende hærværk og tyverier. De handlende organiserer i fællesskab en døgnvagt foruden bedre alarmsystemer.

Martin Hyldahl, 16 år og 199,5 cm høj, er Lucia-brud på Jacobskolen i Århus og et godt bud på verdens højeste Lucia-brud. Da ingen piger var interesseret i rollen overtog Martin den, for at skolens juletradition ikke skulle brydes. (Foto: Peter Laursen).

På et møde i Skolekommissionen vedtager man indtil videre at bevare Ellekærskolen og kun foreslå nedlægning af Brobjergskolen, Finsensgades Skole og Ny Munkegades Skole.

Onsdag 16. december

HF lærerne ved Voksenuddannelsescentret (VUC) i Århus strejker i 24 timer i protest mod amtets nedskæringsplaner.

Torsdag 17. december

En 18-årig ung mand kravler i kådhed ud på taget fra en kvistlejlighed i Thorvaldsensgade, styrter ned på for-tovet og er dræbt på stedet.

En 25-årig bistandskunde dømmes ved Retten i Århus til 3 måneders fængsel for at have truet en sagsbehandler med en springkniv. Samtidig udløses 9 måneders betinget fængsel for tidligere forhold.

Freitag 18. december

Det meddeles, at regeringen har givet Svendborg Værft ordre på bygning af fire fiskeri-inspektionsskibe til i alt 1,4 mia. kr. Det er et hårdt slag for Dannebrog Værft, som havde regnet med en del af denne ordre, og som nu trues af lukning, da ordrebogen er tom.

Rådmand Thorkild Ibsen fremlægger et projekt udarbejdet af fritids- og kulturforvaltningen om fremtidig brug af nedlagte bygninger i Århus midtby til kulturelle formål, en såkaldt kulturfabrik.

Lørdag 19. december

Skuespillerne Lars Junggreen og Karen Wegener har hver modtaget en pris på 15.000 kr. fra Ole Haslunds Kunstnerfond for deres dramatiske indsats på Århus Teater.

Søndag 20. december

Århus Sporvejes natbuskørsel i week-enden har været en stor succes. Optællinger har vist, at 38.000 passagerer i de fire week-ender, ordningen har været, har benyttet disse busser. Det er dobbelt så mange som i fjor.

1987

Det meddeles, at stormagasinet Salling har købt naboejendommen Søndergade 19-21 fra herreekviperingsforretningen H.C. Andersen, der ophører samtidig med overdragelsen, som finder sted 1. juli 1988.

Mandag 21. december

Festhuset i Gellerup Kultur- og Aktivitetscenter, der blev ødelagt af en brand 22. juli 1986, genindvies efter ombygning og udvidelse.

Tirsdag 22. december

Borgmester Thorkild Simonsen og Svend Auken henvender sig forgæves til statsminister Poul Schlüter med anmodning om, at Dannebrog Værft må få del i ordren på fire fiskeri-inspektionsskibe.

Onsdag 23. december

To 13-årige drenges værger dømmes ved Vestre Landsret til at betale 583.000 kr. i erstatning, fordi drengene i april 1984 satte ild til en container ved Vorrevangskolen, så der anrettedes betydelig skade på skolens omklædningsrum.

Fredag 25. december

En bagermester i Viby bliver slået ned med en brosten uden for sin forretning og bevidstløs slæbt til en nærliggende boligblok, hvor han bliver fundet af beboerne. Voldsmanden forsvinder med ca. 14.000 kr.

Søndag 27. december

Otteårsdagen for Sovjetunionens invasion i Afghanistan markeres i

Århus med en to timer lang fakkelvagt på Banegårdspladsen, arrangeret af LISA (Landsinitiativet Sovjet ud af Afghanistan).

Tirsdag 29. december

En 30-årig mand falder ned fra en altan på 7. etage i Gellerup-parken og bliver dræbt på stedet.

Torsdag 31. december

Nytårsaften i Århus er mere end sædvanligt præget af indbrud, brandstiftelse og hærværk. Ligesom i andre byer går det ikke mindst ud over telefonbokse, hvoraf der bliver bombesprængt fire og nytårsdags aften endnu et par stykker.

Befæstede kirkegårde omkring Århus.

Folk der færdes på landevejen mellem Århus og Odder kan for tiden se, at der foregår en omhyggelig reparation af kirkegårdsmuren i Malling. Det er et langsommeligt foretagende, for arbejdet må af tekniske grunde ske i flere omgange, og både Nationalmuseet og Miljøministeriet er inddraget i sagen.

Men hvorfor nu al den ståhej om så lidt! Jo, det skyldes, at muren er rester af en meget høj og gammel ringmur, der på mærkelig måde engang har omgivet hele den gamle kirkegård, så den i sin tid har været en hel fæstning. Dette indtryk var dog udvisket i mange hundrede år, hvor kirkegården kun syntes at være omgivet af et kraftigt stendige; men i 1902 og især i 1943 kunne man i forbindelse med jordarbejde og kirkegårdsudvidelser foretage nogle arkæologiske udgravninger, der viste, at dette dige i sit indre skjulte resterne af en meget stor og gammel kampestenmur. Denne kampestenmur var i virkeligheden opstået i to omgange, for man havde i sin tid først rejst en forholdsvis beskedne mur, 1 meter tyk og 2 meter høj; men den var så på et senere tidspunkt udvidet til en tykkelse af ca. 2,5 meter og en højde, der ved undersøgelsen kunne måles til 3,5 meter, men som oprindeligt må have været noget højere. Muren

stod på en omhyggeligt lagt sokkel af meget store sten, og både den ældste og den yngste murfase var bygget af rå og kløvede kampesten med smalle granitflækker kilet ind i mellemrummene. Det hele var bundet sammen med rigelig mørtel, så muren har haft en temmelig jævn overflade.

Murforløbet blev påvist adskillige steder, så man ved, at det har omgivet hele den gamle kirkegård på alle fire sider; og med sin voldsomme højde og drøjde er det klart, at den må have haft en forsvarsmæssig funktion. Dette forhold blev yderligere bekræftet, da man ved udgravningerne også kunne fastslå, at der uden for muren har løbet en

---

Rester af middelalderens fæstningstårn ved indgangen til kirkegården i Malling.

Kampestensmuren og voldgraven på vestsiden af Malling kirkegård. Muren var i middelalderen væsentligt højere, end den ses i dag. Reparationen vil formentlig være færdig i løbet af 1988.

omhyggeligt anlagt voldgrav, ca. 4 meter bred og 1,5 meter dyb, og at der ved kirkegårdens sydøstre hjørne har stået et rundt tårn.

Ved anlæggelsen af det runde tårn har man nedbrudt kampestensmurens hjørne, og indbygget tårnet her, så dets runding ragede uden for murflugten. På den måde kunne forsvarerne fra tårnet bestryge både den østlige og den sydlige mur, når fjenden gik til angreb; og fæstningens eneste port var placeret lige ved tårnets fod, så den kunne bevogtes særlig godt. Tårnets indre havde

en diameter på 7,85 meter og murværket en tykkelse på 1,5 meter kun gennembrudt af en døråbning ud imod kirkegårdsarealet. Antagelig har tårnet haft flere etager, men stod maksimalt bevaret i 3 meters højde i en byggeteknik, der på alle måder svarer til kirkegårdsmuren. Man kan derfor antage, at tårnet kun er lidt yngre end ringmuren.

Under tårnets gulvniveau fandtes 24 grave med skeletter af både mænd, kvinder og børn, men ingen af dem bar spor af at have lidt en voldsom

Kampestensmuren (under reparation) på vestsiden af Malling kirkegård.

død. Snarest kan der være tale om en separat begravelsesplads i et indviet tårnkapel for en fornem familie på egnen; og med disse begravelser kan vi nu omsider nærme os spørgsmålet om en tidsfæstelse af den mærkelige befæstning omkring kirkegården i Malling.

Knogleprøver fra skeletterne er på Nationalmuseets naturvidenskabelige afdeling blevet undersøgt for deres indhold af radioaktiv stråling, og ved denne kulstof-14 metode kan det påvises, at de døde er blevet gravlagt i perioden 1350-1450. Det synes derfor rimeligt, at tårnet er opført og indrettet med et kapel i begyndelsen af 1300-årene; og formodentlig er kirkegårdsmuren ikke ret meget ældre.

Belært af Mallings tydeligt befæstede kirkegård, har det været nærliggende at søge efter tilsvarende byggerier omkring andre landsbykirker i Danmark. På Vestsjælland kendes da også et par kirkegårde, hvis omgivende mure kan opfattes som befæstningsanlæg; men netop på Århusegnen findes yderligere mindst tre kirker med rester af ringmure, som minder meget om den i Malling.

I Odder ser man således, at kirkegårdens sydside på en lang strækning ud imod gaden er afgrænset af en ca. 2 meter høj og 1,8 meter tyk kampestensmur. Hele den gamle del af kirkegården har på alle fire sider været omgivet af en sådan mur; og på den fint byggede indgangsportal fra 1400-årene omme nord for kirken er der spor, der tyder på, at muren har været ca. 3 meter høj.

I Mårslet er der på kirkegårdens vestside bevaret et stykke af en kampestensmur, der idag er næsten 2 meter høj og 1,5 meter tyk, og også her

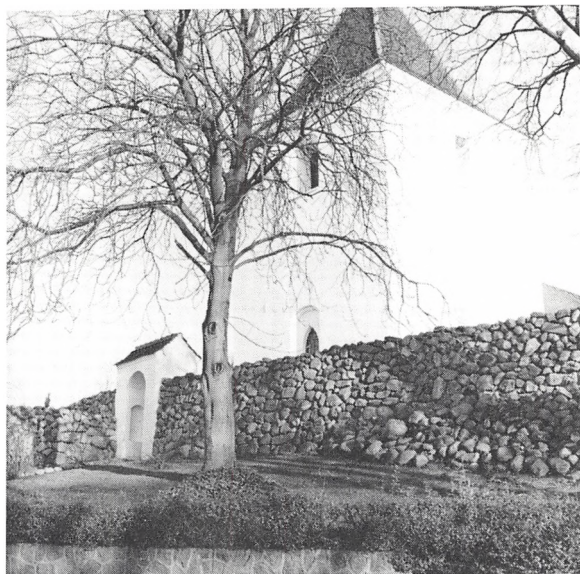

Muren ved sydsiden af kirkegården i Odder.

synes den at have løbet hele vejen rundt om den gamle del af kirkegården.

Endelig ser man i Vejlbj lige udenfor Århus, at kirkegården her er afgrænset mod vest og syd af en kraftig kampestensmur, der når en højde på ca. 3 meter og en drøjde af ca. 1,3 meter. Øverst er den kronet af munkesten og dækket af tagsten i tegl. Endnu i 1862 stod muren bevaret på alle fire sider af den gamle del af kirkegården, og i sydmuren ses stadig en smuk munkestensmuret indgangsportal.

De tre sidsnævnte kirkegårde synes ikke som tilfældet var i Malling at have haft tårnbygninger,

Kampestensmuren og indgangsportalen ved Mårslet kirke.

og selv om Nationalmuseet ved Vejlbj har gennemført prøveudgravninger, har man heller ikke kunnet påvise spor af nogen voldgrave. Karakteren af befæstning ligger altså ikke ved dem så éntydigt klar som ved Malling, men på grund af deres helt usædvanlige størrelse og byggetekniske lighed med Mallingmuren, synes det rimeligt, at også Odder-, Mårslet- og Vejlbj murene er blevet rejst med et vist forsvarsmæssigt sigte nogenlunde samtidigt med Mallingbyggeriet.

Men hvordan skal vi nu opfatte disse kraftige befæstninger af de fire kirkegårde på Århusegnen? Til hvilket konkret formål er de anlagt? Lad det

være sagt straks: vi ved det ikke; men netop i den del af middelalderen, der her er tale om, var der megen politisk uro og ufred. Lige fra Valdemar Sejrs død i 1241 og til Valdemar Atterdags sene regeringsår omkring 1360 formåede kongemagten ikke at opretholde lov og ret i riget. Hver var sig selv nærmest og måtte beskytte sig og sine, hvilket man så gjorde efter bedste formåen. I denne periode byggedes da også størstedelen af de næsten tusinde store og små middelalderborge, der kendes rundt omkring i landet, sommetider anlagt højt på en bakketop eller ude i sumpede engdrag, hvortil man kun kom ved hjælp af en smal bro eller dæmning.

Alle disse borge rejstes naturligvis af mere eller mindre mægtige adelsfolk, af biskopper eller af kongen, og de fleste af dem fungerede ikke alene som fæstningsværker, men også som bolig for en slægt.

I denne sammenhæng er de befæstede kirkegårde ved Århus ejendommelige og gådefulde. Man kender dog her i landet enkelte kirkebygninger, der i middelalderen blev rejst som fæstningsværker af verdslige eller gejstlige stormænd (f.eks. de bornholmske rundkirker); og man kender også flere beretninger om, at befolkningen i den urolige tid i 1300-årene undertiden søgte tilflugt i kirken, der ofte var sognets eneste stenbyggede hus. I virkeligheden har det nok været en ret udbredt praksis, at man i denne periode forskandsede sig på bedste måde i kirkerne, og netop Århusbispen føler sig i 1342 foranlediget til at bandlyse alle, der uden tilladelse bemægtiger sig tårne og kirker, »for at gøre borg eller fæste deraf«. Det ligger

Kampestenmuren med indgangsportalen ved Vejlbj kirke, set fra syd.

næsten i bestemmelsen, at noget sådant derimod nok lod sig gøre under ordnede forhold med bispens tilladelse.

Vi må foreløbig konstatere, at det ikke er muligt at sige, hvem der var bygherre for kirkegårdsbefæstningerne ved Århus. Der kan være tale om én eller flere stormænd i sognene eller måske bispens selv, for om Malling og Vejlbj kirker ved vi, at de i hvert fald i 1400-årene direkte var ejet af bispens stol i Århus. Under alle omstændigheder giver kirkegårdsbefæstningerne indtryk af at være anlagt til beskyttelse for sogneboerne i almindelighed, og

som sådan er de yderst sjældne. På Sjælland kendes som nævnt ganske enkelte kirkegårds mure, der kan tolkes på en lignende måde; men så klart som i Malling ser vi ikke andre steder i Danmark en befæstet kirkegård fra middelalderen.

De befæstede kirkegårde på Århusegnen er her taget op som eksempel på, hvor vidtspændende studiet af vore gamle middelalderkirker er. Vi har næsten 2000 af disse kirkebygninger spredt ud over hele landet; og undersøger vi dem ret, kan de ikke alene fortælle om kunst og arkitektur i perioden ca. 1100-1500, men også belyse mange almene træk om samfundets dagligdag og historiske udvikling både på landsplan og i det enkelte sogn. Det er da også en lykke, at vi her i landet har en håndfuld specialister, der systematisk undersøger og beskriver alle disse kirker både bygningsmæssigt og historisk. Denne lille institution, der bærer navnet »Danmarks kirker«, holder til på Nationalmuseet, og i 1987 færdiggjorde man beskrivelsen af samtlige kirker i det gamle Århus amt. Udgivelserne foreligger som smukke hefter med ca. 100 sider, der almindeligvis omfatter 4-5 kirker. Man kan således hos boghandleren for en beskedent investering erhverve sig det hefte, som omhandler netop den kirke, der har ens særlige interesse, og man vil heri finde en kyndig historisk beskrivelse af kirken fra dens ældste tid frem til dagen idag. Altsammen ledsaget af talrige fremragende fotografier og tegninger. Det er ikke blot en udgivelse for de lærde, men for alle, der er interesserede i de kirker vi har i Århus by og omegn. Der er meget at gå på opdagelse i.

H.J.M.

Folketingsvalget 8. september 1987. Et Århus-perspektiv

Fordi der havde været folketingsvalg 10. januar 1984, skulle der være valg igen senest 9. januar 1988. Nogle forventede, at statsministeren ville udskrive valg til afholdelse i juni 1987, men det gjorde han ikke; derefter samlede opmærksomheden sig om et par tirsdage i november, som der med en vis ret kunne argumenteres for som oplagte valgdatoer.

Men midt i august – hvor Folketinget af anden grund var inde – blev der pludselig udskrevet valg til afholdelse 8. september. Det var tidligere, end vist nogen havde regnet med – i hvert fald uden for den absolutte inderkreds: For eksempel virkede Det konservative Folkeparti velforberedt på netop denne dato.

Hensigten med denne artikel er at se på 1987-valget i et Århus-perspektiv, dvs. dels at relatere valgresultatet i Århus til det samlede resultat, dels at se på de særlige forhold, der gjorde – og gør – sig gældende i forholdet mellem de fire opstillingskredse i Århus og resten af amtskredsen.

1. Vælgernes partivalg

På grund af opinionsundersøgelserne før valget kom det antagelig som en overraskelse for mange,

at den borgerlige firkloverregering måtte inkasere et nederlag af ikke helt ringe størrelse.

Regeringen kunne dog – efter en meget hurtig dronningerunde og en intern ommøblering – fortsætte, idet fremgangen for Det radikale Venstre og Fremskridtspartiet – og Fælles Kurs' entré på den parlamentariske arena – skabte et såkaldt »grumset« Folketing, med tilsvarende manøvrer muligheder på trods af tilbagegangen i stemmer og mandater.

Hvordan gik nu valget lokalt, dvs. i Århus Amtskreds og i Århus Kommune? Det fremgår af tabel 1, som for henholdsvis hele landet, amtskredsen og kommunen viser stemmernes fordeling på partier og partigrupper, dels ved folketingsvalget i september 1987, dels ved valget i januar 1984. Tabel 1 viser en række ting. For det første viser den nogle karakteristiske – og markante – forskelle mellem hele landet, Århus Amtskreds under ét og Århus Kommune med hensyn til partiernes og partigruppernes relative styrke. Heri er der intet mærkeligt, idet der først og fremmest er tale om en afspejling af de forskellige områders sociale og politiske geografi.

Amtets kandidater vælges på grundlag af stemmetallene for hele amtet under ét. Det betyder, at det for slutresultatet er mindre interessant, hvorledes det er gået i en bestemt opstillingskreds – eller for så vidt i en hel kommune, som for eksempel Århus.

Århus Kommune er i valgteknisk henseende delt i fire opstillingskredse. Opstillingskredsene er det administrative niveau, der bruges til at opretholde illusionen om kandidaternes tilknytning til

Tabel 1. Den relative stemmefordeling på partier og partigrupper ved folketingsvalgene 1987 og 1984 for henholdsvis hele Danmark, Århus Amtskreds og Århus Kommune

	Hele Danmark		Århus Amtskreds		Århus Kommune	
	1987	1984	1987	1984	1987	1984
Det konservative Folkeparti	20.8	23.4	18.6	21.2	17.6	20.0
Venstre	10.5	12.1	11.0	12.1	7.8	8.9
Centrum-Demokraterne	4.8	4.6	4.2	4.4	4.0	3.8
Kristeligt Folkeparti	2.4	2.7	2.0	2.1	1.8	1.7
1. Regeringspartierne i alt	38.5	42.8	35.8	39.8	31.2	34.4
Socialdemokratiet	29.3	31.6	30.8	32.0	28.3	30.6
SF	14.6	11.5	16.0	13.4	21.0	18.1
VS	1.4	2.7	1.9	3.6	3.2	6.0
2. I alt	45.3	45.8	48.7	49.0	52.5	54.7
Det radikale Venstre	6.2	5.5	6.2	5.5	7.2	5.8
Fremskridtspartiet	4.8	3.6	4.1	2.9	3.2	1.8
Fælles Kurs	2.2	.	1.7	.	1.5	.
Småpartierne ^{a)}	2.9	2.3	2.9	2.6	3.6	3.0
Uden for partierne	0.1	0.0	0.6	0.2	0.8	0.3
3. Øvrige i alt	16.2	11.4	15.5	11.2	16.3	10.9
1 + 2 + 3 i alt	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Valgdeltagelse	86.8	88.4	87.5	89.3	87.4	89.3

Kilde: *Statistiske efterretninger, Befolkning og Valg, 1987: 7; Folketingsvalget den 10. januar 1984* (København: Danmarks Statistik, 1985).

a) Dvs. partier, der ved intet af valgene på noget af niveauerne fik over 1.9 pct. af stemmerne.

deres vælgere i et eller andet lokalområde. Normalt mærker man dog ikke meget til disse opstillingskredse, og de har ikke megen praktisk betydning. De fleste partier er dog organiseret tilsvarende og kan derfor opstille en kandidat, der kan hævde, at han kommer fra en bestemt kreds.

Men den grundlæggende enhed i valglovgivningen er amts- og storkredsene. Det er på dette niveau, at kredsmandaterne fordeles, og det er

inden for disse kredse, at kredsmandaterne fordeles ved en af de mange fordelingsprocedurer, der tilsammen sikrer varetagelsen af de forskellige hensyn, der ligger bag den komplicerede danske valglov. Amts- og storkredsene er også af betydning, når tillægsmandaterne fordeles.

Det betyder, at man ikke får meget ud af kun at se på valgresultater osv. fra de fire opstillingskredse, som Århus Kommune er delt op i. Det er

amtskredsen, der er den centrale enhed, og derfor er man nødt til at se forholdene i Århus – og i hver af de fire opstillingskredse – som en del af den helhed, som de 10 opstillingskredse i amtskredsen udgør.

Det er man også af den grund, at der jo ikke er noget jerntæppe – eller stemmeboks-gardin – mellem Århus og resten af amtet. Vælgere i Århus kan stemme på kandidater i Mariager eller Grenå – og gør det også – ligesom de kandidater, der er opstillet i Århus-kredsene, får stemmer fra andre dele af amtet.

Man kan som en tommelfingerregel gå ud fra, at der i de fire Århus-kredse afgives lidt under halvdelen af alle stemmerne i amtet; derfor kan man danne sig et indtryk af partiernes gennemsnitlige styrke i de øvrige seks kredse under ét ved at sammenligne procenterne for Århus Kommune og Århus Amtskreds.

Så kan det for eksempel beregnes, at SF's betydelige styrke i Århus Kommune under ét (21 pct. af alle afgivne stemmer) modsvares af et SF-niveau i de øvrige kredse, som er klart under landsgennemsnittet; og Socialdemokratiets niveau i Århus – 1 pct. under landsgennemsnittet – betyder, at den gennemsnitlige styrke i resten af amtskredsen er godt 3 pct. over landsgennemsnittet. Tilsvarende iagttagelser og beregninger kan gøres for de øvrige partier.

Ligesom tallene for amtskredsen repræsenterer det vejede gennemsnit¹ for de ti opstillingskredse, repræsenterer tallene for Århus Kommune det vejede gennemsnit for de fire opstillingskredse.

Også mellem dem er der interessante forskelle, hvoraf de fleste er nogenlunde stabile fra valg til valg. Forklaringen på denne stabilitet er dels stabiliteten i opstillingskredsens sociale struktur, dels de politiske traditioner i de pågældende områder.² Kredsenes udstrækning fremgår i øvrigt af kortet.

Tabel 2 viser ni af partiernes styrke i de fire opstillingskredse. De ni partier er dem, der enten i 1984 eller 1987 fik valgt en eller flere af deres kandidater i denne amtskreds, uanset om det var på et kredsmandat eller et tillægsmandat.

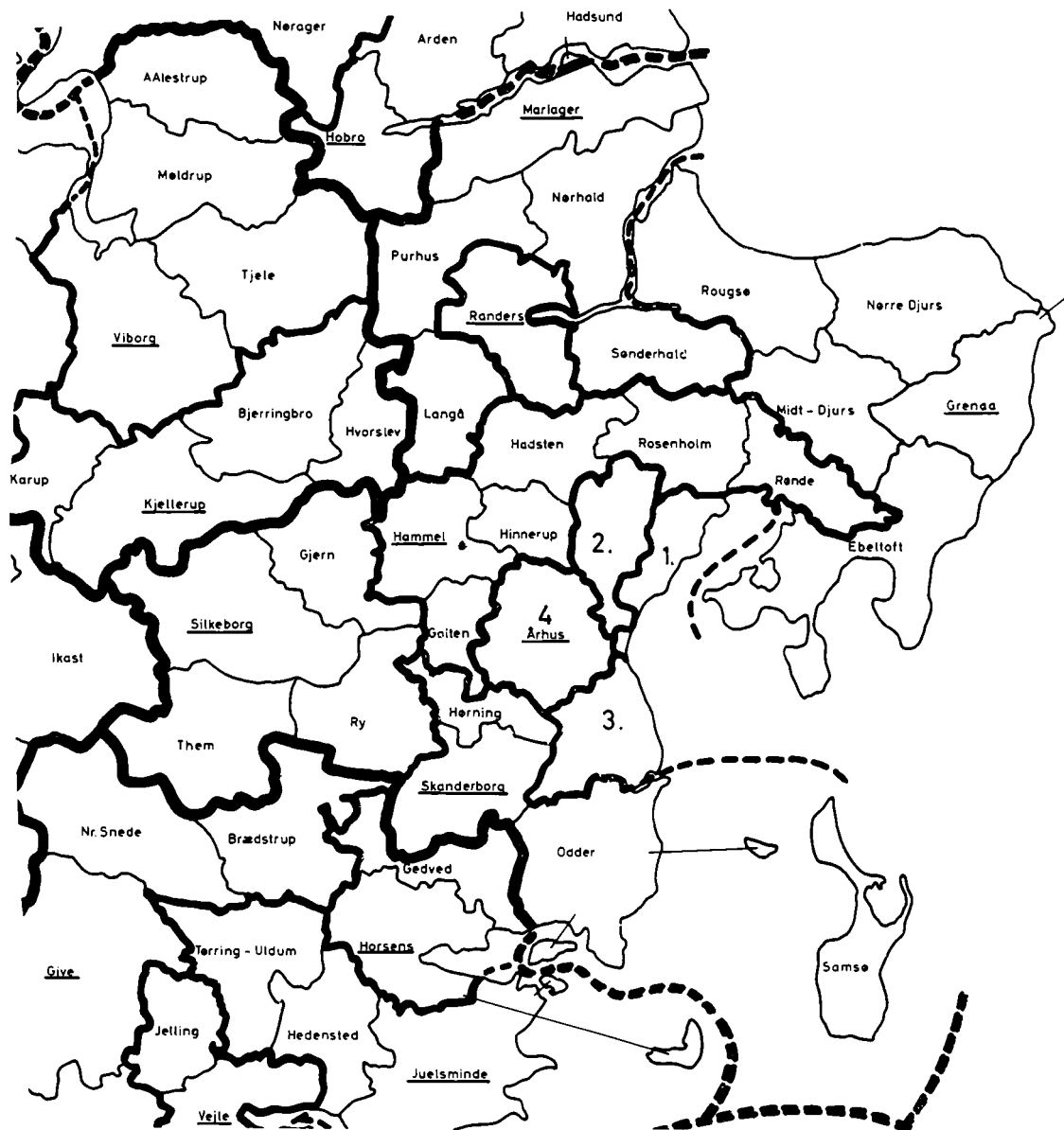
Igen ses det, at de kommunale gennemsnitstal dækker over betydelige forskelle mellem de fire kredse. Det ses også, at det samme mønster gjorde sig gældende i 1984. Gik man længere tilbage, ville dette indtryk af stabilitet blive endnu mere markant.

Det er vanskeligt ud fra tabel 2 at karakterisere de fire kredse i få ord. Nordre – altså 2. kreds – er vel i den henseende den enkleste, idet den fortsat er en stærk socialdemokratisk bastion, nu også med en betydelig styrke for partierne til venstre. Syd-kredsen er udpræget borgerlig: De to store borgerlige partier klarer sig så absolut bedst i denne kreds, samtidig med, at de små borgerlige

---

¹ Dvs. at der tages hensyn til opstillingskredsens lidt forskellig størrelse.

² Århus-kredsens udstrækning er der redegjort for i *Århus-Årbog 1985* (pp. 111-112) samt naturligvis også i tilknytning til Lov om folketingsvalg.

Tabel 2. Den relative stemmefordeling på partier og partigrupper ved folketingsvalgene 1987 og 1984 for henholdsvis Århus Kommune og de fire opstillingskredse

	Århus Kommune		1. kreds (øst)		2. kreds (nord)		3. kreds (syd)		4. kreds (vest)	
	1987	1984	1987	1984	1987	1984	1987	1984	1987	1984
Socialdemokratiet	28.3	30.6	21.3	24.0	33.4	36.5	27.2	29.2	31.2	32.7
Det radikale Venstre	7.2	5.8	7.9	6.3	6.3	5.2	7.6	5.9	7.0	5.8
Det konservative Folkeparti	17.6	20.0	19.2	21.1	13.9	15.4	20.4	23.5	16.7	19.7
SF	21.0	18.1	23.7	19.7	22.8	20.1	18.8	15.7	19.2	17.3
CD	4.0	3.8	4.0	3.7	3.1	2.8	4.3	4.2	4.5	4.1
Kristeligt Folkeparti	1.8	1.7	1.5	1.5	1.9	1.9	2.0	1.9	1.7	1.6
Venstre	7.8	8.9	8.2	9.1	6.4	7.2	8.6	10.1	7.9	8.9
VS	3.2	6.0	4.8	9.1	2.9	5.8	2.6	4.8	2.5	4.6
Fremskridtspartiet	3.2	1.8	2.9	1.8	2.9	1.6	3.4	1.8	3.7	2.0
Repræsenterede partier i alt	94.1	96.7	93.5	96.3	93.6	96.5	94.9	97.1	94.4	96.7
Øvrige	5.9	3.3	6.5	3.7	6.4	3.5	5.1	2.9	5.6	3.3
I alt	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Valgdeltagelse	87.4	89.3	86.8	88.6	86.3	88.4	88.0	89.9	88.1	89.9

Kilde: *Statistiske efterretninger*, Befolkning og Valg, 1987: 7; *Folketingsvalget den 10. januar 1984* (København: Danmarks Statistik, 1985).

partier ligger over gennemsnittet for kommunen. Vest-kredsen er mere kompliceret, idet den har en betydelig socialdemokratisk styrke, samtidig med, at den er bedste kreds for Fremskridtspartiet, Centrum-Demokraterne og Fælles Kurs.

Øst-kredsen har en mærkelig facon, sammensat som den er af midtbyen og kommunens nordøstlige del, dvs. områder som Risskov, Egå og Skæring. Det betyder, at den også har den mest komplekse partisammensætning: På trods af, at Svend Auken er opstillet her, er det Socialdemokratiets svageste kreds, ikke bare i Århus, men også i hele amtet – og også på landsplan er den en af de allersvageste.

Samtidig er det en af de få kredse, hvor SF nu er

blevet det stærkeste parti af alle, her med 23.7 pct. af de afgivne stemmer. Kredsen er også ubetinget Venstresocialisternes stærkeste i Århus – og dermed dette partis stærkeste uden for Hovedstadsområdet – *samtidig med* at de konservative og Venstre klarer sig udmærket her. Kredsens komplekse sociale struktur afspejles altså meget direkte i partivalget.

2. Vælgernes kandidatvalg

Vælgernes stemmer ikke bare på den »pakke« af holdninger, konkrete forslag og kandidater, som partiet er. Knap halvdel af vælgerne stemmer også personligt på en kandidat i deres foretrukne parti og udtrykker dermed et ønske om at støtte

netop ham eller hende, dvs. de vil også have lidt indflydelse på »pakkens« indhold.

De personlige stemmetal udtrykker derfor i et vist omfang vælgernes syn på kandidaterne og ønskværdigheden af, at netop den eller den vælges som folketingsmedlem. Men man skal være opmærksom på, at der i de forskellige kredse og partier er forskellig tradition for at stemme personligt. Hertil kommer, at opstillingsformen spiller ind på værdien af at stemme personligt – ved partilisteopstilling kan det næsten ikke betale sig! Det betyder, at det kan være vanskeligt at sammenligne niveauet for personlig stemmeafgivning fra parti til parti.

Yderligere har enkelte meget fremtrædende politikere fået en sådan status, at de får et endog meget højt personligt stemmetal. Det betyder blandt andet, at der så ikke bliver så mange personlige stemmer »til overs« til andre kandidater. Hertil kommer – som det vil blive taget op nedenfor – at ved sideordnet opstilling støvsuger disse meget populære kandidater bogstavelig talt også amtskredsen for partistemmer, som de derefter får lagt oven i deres i forvejen høje stemmetal.

Århus Amtskreds har tre kandidater i denne meget populære klasse: Svend Auken, Ebba Strange og Uffe Ellemann-Jensen. Velkendte fra mediernes, centralt placerede i deres respektive partier (for at sige det mildt) og populære også uden for de egentlige partimedlemmers og sympatisørers rækker.

Fordi de partier, som disse tre kandidater opstiller for, varierer både med hensyn til størrelse, opstillingsform og antallet af kandidater med en

realistisk valgchance – hvad der også må spille en rolle for rationelle vælgere – er det svært at sammenligne deres personlige stemmetal direkte. Til sammen fik de tre hver sjette stemme, der overhovedet blev afgivet i hele Århus Amtskreds. Auken fik godt 24.000 personlige stemmer, Ebba Strange godt 19.000 og Ellemann-Jensen knapt 19.000, og disse tal lader sig naturligvis sammenligne. Men hvor Auken »kun« fik 20 pct. af alle de socialdemokratiske stemmer, fik Ebba Strange 31 pct. af SF's og Ellemann-Jensen ikke mindre end 44 pct. af Venstres.

Det er bemærkelsesværdigt, at alle tre stemmeslugere er opstillet i Århus-kredsene: Betydningen heraf for de pågældende partiers øvrige kandidater i Århus vil fremgå nedenfor.

De fire næste pladser på amtskredsens »top-10«-liste blev imidlertid besat med kandidater fra kredse uden for Århus-området, og først som nr. 8 og 10 kom endnu to kandidater fra opstillingskredse i Århus, nemlig henholdsvis de konservatives Lars P. Gammelgaard og socialdemokraten Sonja Mikkelsen. Men det er også karakteristisk, at der er en klar niveauforskel mellem de tre førstnævnte stemmeslugere og så alle de andre: Fra Ellemann-Jensen til nr. 4 på listen er der således et spring på mere end 11.000 personlige stemmer!

Pladsen tillader ikke at tage alle væsentlige temaer med relation til kandidatvalget op. Et par stykker skal dog berøres.

I Socialdemokratiet har man af og til undret sig over, at partiets øvrige kandidater – dvs. ud over Auken – har så svært ved at klare sig i Århus. Denne gang gav det sig det udslag, at Lissa Mathi-

Tabel 3. De socialdemokratiske stemmers fordeling i tre typer af opstillingskredse i Århus Amtskreds 1987. Pct.

	1. kreds (øst)	2.-4. kreds (øvrige kredse i Århus)	5.-10. kreds (øvrige kredse i amtet)
Partistemmer	47.6	46.4	44.5
Personlige stemmer på			
1. Kredsens kandidat	37.2	17.9	33.3
2. Svend Auken	.	26.3	14.9
3. Øvrige i Århus	11.8	7.0	2.7
4. Kandidater fra øvrige kredse	3.4	2.4	4.6
I alt	100.0	100.0	100.0

asen (opstillet i 3. kreds) kun blev valgt meget yderligt, medens Karl Hjortnæs (opstillet i 4. kreds) ikke blev genvalgt. Lissa Mathiasen var endda i første omgang blevet erklæret for »ikke-valgt«, men nogle småforskydninger ved fintællingen flyttede et socialdemokratisk tillægsmandat fra Hovedstadens Område til Jylland, hvor det altså havnede i Århus.

Noget af forklaringen på det socialdemokratiske problem fremgår naturligvis af tabellerne 1 og 2, men også kun en del af den. Derfor er i tabel 3 vist en opdeling af den samlede socialdemokratiske stemmeafgivning på henholdsvis partistemmer og personlige stemmer. De personlige stemmer er desuden blevet opdelt på de forskellige kandidater, som de socialdemokratiske vælgere har kunnet vælge imellem: Kredsens egen kandidat, Auken (bortset fra 1. kreds), andre socialdemokrater i Århus-kredsene og endelig kandidater fra de øvrige kredse i amtskredsen. Disse opdelinger er foretaget særskilt for 1. kreds, de tre øvrige Århus-kredse og resten af amtskredsen.

Allerede forskellen i andelen af partistemmer er interessant: I kredsene uden for Århus stemmes der i lidt større omfang end i Århus personligt; ved sideordnet opstilling betyder det, at de personlige stemmer er en anelse »mere værd« i Århus end andre steder.

Vigtigere er det imidlertid, at der i de seks opstillingskredse uden for Århus er god disciplin med hensyn til at stemme på kredsens egen kandidat. Auken får da også væsentligt færre stemmer her end i Århus-kredsene, og de andre Århus-kandidater får kun ganske få.

2., 3. og 4. opstillingskreds afviger markant fra dette mønster – især derved, at Auken i gennemsnit får næsten 50 pct. flere stemmer end disse kredsens egen socialdemokratiske kandidater. Hertil kommer, at der også stemmes en del »ud af« kredsene, dvs. på de to resterende socialdemokratiske kandidater i Århus (7.0 pct.).

Tabel 3 viser klart nok, at en række faktorer *tilsammen* er forklaringen på de tilbagevendende vanskeligheder for de socialdemokratiske kandidater i disse tre kredse:

1. Århus Kommune fungerer i et vist omfang som ét samlet opstillings- og afstemningsområde, ikke som fire adskilte kredse,
2. Auken henter væsentligt flere stemmer her end i de øvrige kredse i amtskredsen, og
3. de socialdemokratiske vælgere uden for Århus udviser en højere grad af loyalitet over for deres kreds' egen kandidat, end tilfældet er i de tre Århus-kredse. Dette gælder især Randers- og Silkeborg-kredsene, som oven i købet er blandt de kredse i amtskredsen, der har flest socialdemokratiske stemmer, og hvor effekten på valgchancerne derfor er størst.

Også Det konservative Folkeparti har på forskellig måde mødt disse, til dels strukturelle, problemer. Ved folketingsvalget i september 1987 førte det til, at Ole Bernt Henriksen (opstillet i 3. kreds) ikke blev genvalgt, og det samme var tilfældet med Alice Brask, som ganske vist nu er opstillet i Skanderborg-kredsen, men som ved tidligere valg har været opstillet i Nordre.

De konservative gik denne gang tilbage fra at have fire til at have tre valgt i Århus Amtskreds. Lars P. Gammelgaard (4. kreds) og Chr. O. Aagaard (Silkeborg-kredsen) blev genvalgt, medens Pernille Sams, der var nyopstillet i Randers-kredsen, blev nyvalgt.

I Pernille Sams' valgkamp indgik blandt andet en omfattende avisannoncering, og det ikke kun i den avis, der især læses i Randers. Annoncering også i andre dagblade med betydelig udbredelse i hele amtskredsen – dvs. især *Morgenavisen Jyllands-Posten* og *Aarhus Stiftstidende* – bidrog til at gøre

Din stemme kan give frisk næring til et borgerligt Danmark

X Pernille Sams

Aktiv erhvervspige med politisk erfaring.

- X for bedre retssikkerhed i hverdagen
- X for et troværdigt forsvar i fuldt samarbejde med NATO
- X for en politik, som i højere grad sikrer Danmarks internationale konkurrenceevne og dermed også vækst og beskæftigelse
- X for afskaffelse af lejeværdien af egen bolig og formueskat
- X for en effektiv miljøpolitik, hvor ansvaret bliver placeret hvor det hører til
- X ved Pernille Sams, direktor i stort arkitektfirma, juridisk rådgiver for den konservative folketingsgruppe på Christiansborg, 4 års kommunalpolitisk erfaring. Opstillet som eneste konservative folketingskandidat i Randers

Stem personligt på Pernille Sams
overalt i Århus Amt

En af Pernille Sams' avisannoncer. Aarhus Stiftstidende 29. august 1987.

Tabel 4. De konservatives stemmefordeling i forskellige opstillingskredse og grupper af kredse i Århus Amtskreds 1987. Pct.

	1.-4. kreds (Århus Kommune)	6. kreds (Randers)	10. kreds (Silkeborg)	5. og 7.-9. kreds
Partistemmer	66.5	46.7	46.5	63.3
Personlige stemmer på				
1. Kredsen kandidat	9.4	37.1	44.8	13.4
2. Anden kandidat i Århus-kreds	12.9	3.6	3.9	10.0
3. Pernille Sams	6.6	.	2.9	7.6
4. Øvrige kandidater	4.6	12.6 ^a	1.9	5.7
I alt	100.0	100.0	100.0	100.0

a) Heraf Tom Beck i Mariager-kredsen 9.8 pct.

hendes unge kontrafej – og dermed også hende selv – kendt ikke bare i Randers, men i hele amtskredsen.

Resultatet udeblev da heller ikke: Da valget blev gjort op, blev det hurtigt klart, at Pernille Sams dels havde været i stand til at profilere sig i forhold til de øvrige konservative kandidater, dels havde været i stand til at få ændret nogle træk i den konservative stemmeafgivning, som tilsammen gjorde hendes valg meget sikkert. Hertil kom, at hun med næsten 7.000 personlige stemmer blev nr. 5 på »top-10«-listen over personlige stemmer i amtet. Nogle af disse forhold fremgår af tabel 4.

Pernille Sams og hendes kampagneorganisation havde i øvrigt været i stand til at holde den konservative tilbagegang i Randers-kredsen på et lavere niveau, end tilfældet var i de fleste andre kredse i amtet. Desuden bidrog kampagnen til at hæve andelen af personlige stemmer i Randers-kredsen – herunder især den del, der gik til hende

selv, kredsen egen kandidat – meget kraftigt, blandt andet i sammenligning med valget i 1984. Der er derfor ingen tvivl om, at her – dvs. i Pernille Sams' egen kreds – blev grundlaget for hendes valg lagt. Men som det ses, var hun også i stand til at hente en del stemmer i andre kredse – fra 2.9 pct. i Silkeborg til 14.9 pct. af samtlige konservative stemmer i Mariager-kredsen. Herved blev hendes valgsejr så markant.

Der er her gjort lidt ud af denne kandidat fra en anden kreds, fordi det lige efter valget blev hævdet, at hendes kampagneform var årsagen til, at Ole Bernt Henriksen ikke blev genvalgt. Det er af flere grunde en meget tvivlsom påstand. Det er det blandt andet, fordi der er al grund til at tro, at det uden en Pernille Sams på arenaen var blevet Alice Brask – og altså ikke Ole Bernt Henriksen – der var blevet genvalgt. Alice Brask er således første-suppleant nu, da hun i alt har godt 900 stemmer mere end Bernt Henriksen. En situation uden Pernille Sams ville imidlertid have ført til en an-

den fordeling af de personlige stemmer, og derfor kan man ikke helt automatisk overføre den nuværende rækkefølge. Hele materialet peger dog temmelig entydigt i den retning.

Tabel 4 viser også, at påstanden om Århuskredsene som i realiteten ét opstillings- og afstemningsområde også synes at blive bekræftet hos de konservative. Gennemsnitligt var der i alle fire kredse flere, der stemte på en anden konservativ Århus-kandidat end på kredsens egen konservative kandidat, lige som der var forholdsvis få, der stemte på kandidater i andre kredse – altså bortset fra Pernille Sams.

3. Resultatet: Amtskredsens folketingsmedlemmer

Kombinationen af vælgernes partivalg, vælgernes måde at stemme på inden for det foretrukne parti, og valglovens indretning – det vil blandt andet sige opstillingskredsens struktur og udvælgelsesreglerne – giver tilsammen resultatet: 19 folketingsmedlemmer valgt i Århus Amtskreds.

Normalt er stort set de samme etablerede politikere blevet valgt fra valg til valg. Der har naturligvis været forandring i personvalget, men for de fleste partier har der ved en række valg været tale om en temmelig stabil personkreds, i hvert fald i denne amtskreds.

Noget kunne imidlertid tyde på, at vi i september 1987 så begyndelsen til en ændring i dette traditionelle mønster. Spørgsmålet er så, om vi står over for en mere permanent ændring i forbindelse med personvalget, i takt med andre ændringer i samfundet?

Det er allerede blevet omtalt, hvorledes et par af

amtskredsens etablerede politikere, begge opstillet i kredse i Århus, ikke blev genvalgt.

En række forhold indikerer imidlertid, at dette må ses i et bredere perspektiv, og at det ikke kun skal forklares ved særlige forhold i Århuskredsene, hvor der oven i købet i nogle af partierne også huserer støvsuger-kandidater, der gør livet svært for deres medkandidater af samme parti.

Hvis man bruger den enkelte kandidats andel af samtlige personlige stemmer inden for vedkommende parti som et samlet udtryk for kandidatens tiltrækningskraft/popularitet, fremkommer der et meget interessant billede:

De kandidater, der må antages i særlig grad at blive opfattet som »systemets« repræsentanter, har gennemgående haft tilbagegang ved dette valg, målt på den i denne forbindelse mest realistiske måde, dvs. ved deres andel af partiets samlede antal personlige stemmer. Det gælder næsten uden undtagelse, og især dersom der er tale om mænd!

Heroverfor står klare fremgange – og for nyopstillede flotte førstegangsresultater – for en række nye, unge og især kvindelige kandidater, som på en eller anden måde – og naturligvis i varierende omfang – kan siges at repræsentere en slags alternativ – en form for fornyelse, eller i hvert fald forandring – i forhold til det altfor kendte.

I tabel 5 er givet en oversigt over disse tendenser for de partier, der i denne forbindelse er mest interessante, dvs. partier med sideordnet opstilling, og hvor en eller flere af kandidaterne faktisk opnåede valg.

Mønstret i tabel 5 er så klart, som man kan

Tabel 5. Udviklingen 1984-87 i nogle kandidaters^a andel af deres partis samlede personlige stemmetal

Parti	Tilbagegang ^b	Stabilitet ^c	Fremgang ^d
Socialdemokratiet	Per Blendstrup Karl Hjortnæs Søren B. Jørgensen* Lissa Mathiasen*	Svend Auken* Chr. Kelm-Hansen* Sonja Mikkelsen*	H.P. Baadsgaard* Pernille Forchammer*
Det radikale Venstre	B. Baunsgaard*	Birgit Bjørnvig	Ulla Balle Anita Behrendt Bjarne Ørum
Det konservative Folkeparti	Lars P. Gammelgaard* Ole B. Henriksen		Tom Beck Alice Brask Henning Lyngsbo Pernille Sams* Chr. O. Aagaard*
Centrum-Demokraterne	Arne Melchior*		Aase Arnfast Chr. Arnfast Gerda Fleischer
Kristeligt Folkeparti	Kr. Kristensen		Inger Stilling Pedersen* Kai Høst
Venstre	Knud Enggaard*	Uffe Ellemann-Jensen* M. Blach	Jørgen Winther

a) Der er kun medtaget kandidater, som i 1987 har fået mindst 5.0 pct. af deres partis personlige stemmer. For nyopstillede, der automatisk kommer i fremgangskategorien, er kravet dog sat op til mindst 7.5 pct.

b) Mindst 1.0 procentpoint mindre i 1987 end i 1984.

c) 1987-andelen afviger mindre end 1.0 procentpoint fra 1984-andelen.

d) Mindst 1.0 procentpoint mere i 1987 end i 1984 eller – for nyopstillede – mindst 7.5 pct. af de personlige stemmer ved dette valg.

* Angiver, at vedkommende blev valgt.

ønske sig: De nye, unge og kvindelige navne sætter deres præg på gruppen af kandidater med relativ fremgang i de personlige stemmetal, medens de kendte, lidt ældre og mandlige navne er helt dominerende i tilbagegangskategorien. Og i den midterste gruppe – de stabile – finder vi først og fremmest tre kandidater, der ganske vist også er ikke helt unge mænd, og som også forbindes med »systemet« – men som desuden har hver deres

klare og meget kendte profil: Auken, Kelm-Hansen og Ellemann-Jensen.

Af de 16 kandidater i fremgangskategorien opstillede de 10 ikke ved det foregående valg.³ Man kan derfor spørge, om tabel 5 ikke bare repræsenterer en slags optisk bedrag, fordi nyopstillede kandidater altid vil have fremgang i forhold til det

³ I hvert fald ikke i denne amtskreds.

foregående valg, hvor deres stemmeandel var 0. Ved at sætte adgangskravet for nyopstillede så højt som 7.5 pct. af alle det pågældende partis personlige stemmer er der dog taget højde for denne risiko. 7.5 pct. af de personlige stemmer er nemlig mange at skulle erobre ved det første valg, hvor man stiller op, idet de allerede etablerede kandidater normalt vil tage broderparten.

Netop derfor er billedet i tabel 5 en klar markering af, at dette valg sandsynligvis repræsenterer en bemærkelsesværdig forandring i forhold til velkendte tendenser – også selv om ikke mindre end 14 af de 17 folketingsmedlemmer, der sad før valget, og som genopstillede, blev genvalgt.

Det er i særdeleshed værd at notere sig, at der var mange kvinder blandt de kandidater, der klarede sig godt. Selv om den såkaldte kvindeprocent i Folketinget ikke steg meget ved dette valg, er der altså alligevel nogle klare tendenser i vælgernes stemmeafgivning – blandt andet i materialet fra såvel Århus Kommune som hele amtskredsen – som på dette punkt giver anledning til optimisme.

Fænomenet ses blandt andet hos de radikale, hvor Bernhard Baunsgaards genvalg udelukkende skyldes, at to af de nyopstillede kvinder – Anita Behrendt (opstillet i Skanderborg-kredsen, men velkendt i Århus) og Ulla Balle Laursen (opstillet i den loyale Silkeborg-kreds) kunne trække så mange kvindestemmer, at Birgit Bjørnvig (opstillet i 3. kreds) ikke kom forbi den radikale veteran denne gang. Men hvor forskellen i de to kandidaters stemmetal i 1984 var mere end 5.300, var den denne gang reduceret til 551 – først og fremmest på grund af Baunsgaards markante tilbagegang.

Efter at Bernhard Baunsgaard nu har meddelt, at han ikke stiller op ved det næste folketingsvalg, er der således tilsyneladende lagt op til et spændende valg mellem de radikale kvindelige kandidater.

4. Konklusion

Når folketingsvalget i september 1987 betragtes og analyseres på denne måde, dvs. med særlig fokus på forholdet mellem de fire opstillingskredse i Århus Kommune og de øvrige seks opstillingskredse i amtskredsen, er der en række forhold, der fremstår temmelig klart.

For eksempel er det tydeligt, at der er en række vigtige forskelle mellem at være opstillet i en af Århus-kredsene og så i de øvrige opstillingskredse i amtskredsen, herunder især i Randers- og Silkeborg-kredsene.

Forskellene i social struktur, oplevelsen af hele Århus Kommune som ét samlet opstillings- og afstemningsområde og forekomsten af støvsugerkandidater som Auken, Ebba Strange og Ellemann-Jensen, der især ved sideordnet opstilling gør livet vanskeligt for andre i et sådant område, betyder tilsammen, at der skal føres en meget energisk valgkamp for at blive valgt i Århus – således som Sonja Mikkelsen gjorde det denne gang.

Hun er således – sammen med partifællen Pernille Forchhammer fra Skanderborg-kredsen, men også sammen med Pernille Sams fra Randers-kredsen – eksponent for to vigtige tendenser i forbindelse med dette valg. Den ene er, at det ved en energisk og engageret valgkamp stadig kan

lade sig gøre at blive valgt – også selv om odds på forhånd ikke er altfor gode.

Den anden tendens er, at vælgerne denne gang har signaleret et klart ønske om en anden type folketingsmedlemmer end de hidtil kendte, overvejende gamle eller halvgamle mænd. Valget af de tre kvinder er langt fra det eneste tegn på denne tendens, for der er som nævnt også blandt de ikke-valgte en parallel udvikling i vælgernes præferencer.

På trods af de nævnte tendenser kan man sige, at Århus med ni folketingsmedlemmer ud af de 19, der i alt er valgt i amtskredsen, har fået lidt mere, end hvad der svarer til kommunens andel af det samlede vælgertal. Det er imidlertid også værd at hæfte sig ved, at fem af de ni er opstillet i 4. kreds, Vest-kredsen, som er den største i amtet.

Det kunne tyde på, at størrelsesfaktoren er af selvstændig betydning, også under sideordnet opstilling. Under alle omstændigheder er det bemærkelsesværdigt, at Silkeborg-kredsen, som er den næststørste kreds, har fået valgt ikke mindre end fire af sine kandidater, og Randers-kredsen ikke mindre end fire – og fem, hvis Kim Behnke fra Fremskridtspartiet også tælles med her.⁴ Disse tre kredse er altså overordentligt velrepræsenterede på tinge – samtidig med at de øvrige kredse som hovedregel kun har en enkelt valgt (Øst-kredsen, som er amtets tredjestørste opstillingskreds, har dog to).

En fuldstændig forståelse af, hvorfor det lige

⁴ Fremskridtspartiet har ofte benyttet komplekse opstillingsformer. Kim Behnke var således opstillet både i Vest-kredsen, Randers-kredsen og Hammel-kredsen. Partiet opstillede i øvrigt på partiliste.

netop blev disse 19 kandidater, der blev valgt i Århus Amtskreds, forudsætter altså inddragelse af en lang række forklaringsfaktorer, der oven i købet indgår i et yderst kompliceret samspil. Forståelse for disse faktorer – og for samspillet imellem dem – gør det imidlertid nemmere at føre valgkamp med udsigt til succes, uanset om man er kandidat eller partiforening.

Og så er der endda ikke blevet talt om kandidater uden for partierne eller de mange små partier, der bidrog til at gøre stemmesedlen lang ved dette valg.

Jacob Haugaard, der også denne gang opstillede uden for partierne, fik således ikke mindre end 2.275 stemmer – nødvendigvis personlige. Herved fik Haugaard flere personlige stemmer end fem af de kandidater her fra amtskredsen, der faktisk kom i Folketinget! Det er et af de flotteste valgresultater for kandidater uden for partierne, der nogensinde er opnået – også selv om han naturligvis ikke havde skygge af chance for at blive valgt.

Det vidste alle. Derfor er det rimeligt at se hans mange stemmer som udslag af den samme tendens, som blev konstateret for de øvrige kandidater: En vis utilfredshed med de gamle kandidater og et ønske om forandring – på den ene eller den anden måde. Mange vælgere ville altså have »noget andet«.

I denne tendens ligger det mest spændende træk ved folketingsvalget i september 1987 – også i Århus.

J.E.

Ringen i Danmark 1891-1987.

I august/september 1987 fuldførte Den jyske Opera sit store Wagner-projekt ved 3 samlede opførelser af Nibelungens Ring i Musikhuset Aarhus. Hvis man medregner generalprøverne, der også var med publikum, har ca. 6000 mennesker haft lejlighed til at overvære Wagners storværk i den første danske sceniske opførelse siden 1912! En såvel organisatorisk som kunstnerisk bedrift, som årets musikartikel vil søge at sætte ind i en større dansk sammenhæng ved at give et rids af Ringens opførelseshistorie i Danmark.

Det kgl. Teater indstuderede i sin tid værket over en længere årrække. Man begyndte i 1891 med Valkyrien. Forestillingen, der dirigeredes af Johan Svendsen, var iscenesat af Pietro Krohn, og Karl Gjellerup havde oversat teksten til dansk. Som Siegmund og Sieglinde hørtes Frederik Brun og Sophie Rung Keller, og til Brünnhildes parti havde man indforskrevet den svenske Ellen Nordgren-Gulbranson, der senere sang partiet i Bayreuth. Wotan blev sunget af Algot Lange og Fricka af frk. Skytt. At det har været en stor og vanskelig opgave, er der ingen tvivl om. Den første klaverprøve fandt sted 13 (!) måneder før premieren 7. marts 1891.

Valkyrien blev genoptaget i 1902, denne gang iscenesat af Julius Lehmann. Nye sangere var bl.a. Peter Cornelius som Siegmund, Helge Nis-

Fra førsteopførelsen af Valkyrien på Det kgl. Teater, marts 1891.
Ellen Nordgren-Gulbranson som Brünnhilde.

sen som Wotan og Max Müller som Hunding. Fru Nordgren-Gulbranson sang igen Brünnhilde. Dette parti overtoges dog ved de senere opførelser af Johanne Krarup-Hansen.

Fra førsteopførelsen af Siegfried. Hr. Knudsen som Mime. Tegning i Illustreret Tidende 3. maj 1903.

Fra opførelsen af Ragnarok 1905. Opsætningen af Ringen har været utrolig naturalistisk. Således har Brunnhilde haft sin hest Grane med på scenen rent fysisk! Samtidigt postkort

I 1903 fulgte Siegfried. Teksten var oversat til dansk af Einar Christiansen, Julius Lehmann iscenesatte, og Johan Svendsen havde den musikalske ledelse. Som Siegfried og Brunnhilde hørtes Peter Cornelius og Johanne Brun. Vandrers parti blev sunget af Helge Nissen alternerende med John Forsell. Skuespilleren Lars Knudsen – en bror til Jakob Knudsen – sang Mime, og Carl Madsen debuterede som Alberich.

I 1905 kom turen til Ragnarok. Julius Lehmann oversatte teksten til dansk og stod for iscenesættelsen, medens det igen var Johan Svendsen, der

Frederik Rung (1854-1914). 2. kapelmester ved Det kgl. Teater 1895-1908. 1. kapelmester 1908-14. Rung dirigerede den danske førsteopførelse af Rhinguldet 1908, og de seks samlede opførelser af hele Ringen fra maj 1909 til februar 1912.

dirigerede. Johanne Brun og Peter Cornelius var Brünnhilde/Siegfried, og Max Müller sang Hagens parti. Derudover hørte man Helge Nissen som Gunther, Emilie Ulrich som Guttrune, Carl Madsen som Alberich og Jonna Neiiendam som Waltraute. De tre Rhindøtre blev sunget af Ida Møller, Ingeborg Nørregaard-Hansen og Johanne Krarup-Hansen.

Endelig i 1908 var man nået til begyndelsen, Rhinguldet. Igen havde Julius Lehmann oversat teksten til dansk og iscenesat forestillingen. Derimod var det Frederik Rung, der stod for den musikalske indstudering og ledelse. Han var ved

---

Det kgl. Teater genoptog Ragnarok i november 1907. Fra forestillingen ses Peter Cornelius som Siegfried og Johanne Brun som Brünnhilde. Tegning af Valdemar Andersen.

Fra Førsteopførelsen af „Rhinguldet“ paa det kgl. Teater i aftes.

Det kgl. Teater førsteopførte Rhinguldet 2. maj 1908. Tegning på
forsiden af Politiken 3. maj 1908.

Johan Svendsens afgang blevet udnævnt til 1. kaptelmester ved teatret. Som Wotan hørtes Helge Nissen og som Fricka Dagny Grunert. Loge blev sunget af Edvard Agerholm, mens Lars Knudsen og Carl Madsen igen var Mime og Alberich. De to kæmper Fasolt og Fafner udførtes af Albert Høeberg og Max Müller. Johanne Brun sang Freia og Jonna Neiiendam Erda. Ida Møller, Ingeborg Nørregaard-Hansen og Margarethe Lendrop var de tre Rhindøtre.

I 1909 kunne man så for første gang opføre alle fire operaer i den rigtige rækkefølge. Denne begivenhed fandt sted i dagene 30. april til 5. maj. Indtil februar 1912 opførte man den samlede Ring i alt 6 gange. Alle forestillinger blev dirigeret af Frederik Rung. Modtagelsen i pressen var – dengang som nu – blandet. En af hoveddancerne gik på de store spring, der var foretaget, f.eks. i Wotan's monolog i 2. akt af Valkyrien, ligesom hele norrenscenen i prologen af Ragnarok var udeladt.

Siden 1912 har hverken Rhinguldet eller Ragnarok været spillet af Det kgl. Teater. De opnåede henholdsvis 14 og 22 opførelser. Valkyrien holdt sig på repertoiret i 1902-opsætningen helt frem til 1942, altså i 40 år! Dog blev forestillingen revideret i 1935 af Johannes Fønss. Den opnåede 99 opførelser. Siegfried blev nyopsat i 1929, og opførtes frem til 1936 ialt 40 gange. Ved Frederik Rungs afgang fra teatret i 1914 overtoges Wagner-repertoiret af Georg Høeberg, og senere har også Johan Hye-Knydsen dirigeret både Valkyrien og Siegfried. En udskiftning af sangerne har naturligvis fundet sted undervejs! I 1930'erne var der mulighed for at høre Danmarks store Wagner-tenor

Det kgl. Teater.

Genoptagelsen af R. Wagners „Siegfried“

Niels Hansen som Siegfried og Lars Boe som Dværgen Mime.

Siegfried blev nyindstuderet i 1929. Tegning i Berlingske Tidende 15. december 1929.

Lauritz Melchior som både Siegmund og Siegfried.

Med i billedet af Ringen på Det kgl. Teater hører også to gæstespil af Kungliga Teatern fra

DET KGL. TEATER

Kl. 15–17,30   Tlf. 2830

Eftermiddagspriser

Madame

Kl. 20–23,30   Tlf. 1765

3. Folkeforest. til nedsatte Priser

125-Aarsdagen
for Richard Wagners Fødsel

Valkyrien

Priser fra 0,85–5,05

Announce i Berlingske Tidende 22. maj 1938.

Stockholm. I maj 1952 opførtes Valkyrien 2 gange. Her kunne man høre den unge Birgit Nilsson synge Sieglinde. I januar 1975 spillede hele Ringen i Folke Abenius' iscenesættelse, dirigeret af Berislav Klobucar.

Også Danmarks Radio har opført Ringen. Forestillingerne, der blev dirigeret af Robert Heger fra München, blev optaget over en længere år-række. I december 1960 sendtes Rhinguldet for første gang. Blandt sangerne kan nævnes Franz Andersson som Alberich, Odd Wolstad som Wotan, Niels Møller som Loge, Ellen Margrethe Edlers som Freia og Else Brems som Erda.

70

I marts 1962 fulgte Valkyrien. Som Sieglinde/Siegmund hørtes Dorothy Larsen og Niels Møller, og som Hunding Mogens Wedel. Brünnhilde blev sunget af Anne Lund Christiansen og Fricka af Helle Halding.

Siegfried blev optaget i forsommeren 1963 og sendtes i uddrag 22. maj i anledning af 150-året for Wagners fødsel. I sin helhed kunne forestillingen høres 1. gang i januar 1964. Brünnhilde og Siegfried blev sunget af Anne Lund Christiansen og Ticho Parly, Alberich og Mime af Anders Näs-lund og Christen Blanke. Som Fafner hørtes Mogens Wedel.

Ligeledes i januar 1964 sendtes Ragnarok 1. gang. Anne Lund Christiansen og Ticho Parly var igen Brünnhilde/Siegfried, Odd Wolstad sang Hagen. Blandt de øvrige kan nævnes Gurli Plesner, Marianne Roepstorff og Birgit Bastian som

Billet til 1. Ringcyklus.

DEN JYSKE OPERA

THOMAS JENSENS ALLÉ · 8000 AARHUS C · TLF. :0613 72 66

RICHARD WAGNER

Ringen

<small>RHINGULDET</small>	<small>VALKYRIEN</small>	<small>SIEGFRIED</small>	<small>RAGNAROK</small>
<small>18. aug. kl. 20.00</small>	<small>19. aug. kl. 18.00</small>	<small>21. aug. kl. 18.00</small>	<small>23. aug. kl. 16.00</small>

de tre norner. Rhindøtrene blev sunget af Kirsten Schulz, Else Margrethe Gardelli og Gurli Plesner.

Forestillingerne har siden været flittigt genudsendt, Valkyrien så sent som i marts 1987.

I 1983 kunne man se hele Ringen i fjernsynet. I september/oktober sendte TV en optagelse af den berømmede 1976-opsætning fra Bayreuth, iscenesat af Patrice Chéreau og dirigeret af Pierre Boulez. Samme år udkom på forlaget Komma en ny dansk oversættelse af librettoen ved Henrik Nebelong. Udgivelsen var med sideløbende dansk og tysk tekst og ledemotivangivelse i marginen.

Set i dette 100-års perspektiv har Den jyske Opera med 6 opførelser af Valkyrien i 1983, 6 af Rhinguldet i 1984, 6 af Siegfried i 1985, 6 af Ragnarok i 1986 og med 3 samlede opførelser af Ringen i 1987 på smukkeste måde indskrevet sig i dansk opera- og musikhistorie, og til rækken af Ring-dirigenter i Danmark, fra Johan Svendsen og Frederik Rung, over Georg Høeberg og Johan Hye-Knudsen til Rober Heger, er der føjet endnu et led, nemlig Francesco Cristofoli.

J.B.

Lokalhistorisk Samling 40 år

Interessen for lokalhistorie er noget, der bunder dybt i mange mennesker, og det ser ud til, at den usvækket har overlevet nutidens hektiske udvikling. Her i Århus viser den sig blandt andet i den seje kamp for midt i en nedskæringstid at få det kommende bymuseum op at stå.

En af de institutioner, der hidtil har kunnet hjælpe interesserede med at fordybe sig i byens historie, kan i år fejre 40 års jubilæum. Det er Lokalhistorisk Samling i Hovedbiblioteket, Mølleparken, der i kraft af sin centrale beliggenhed og sine let tilgængelige materialer kan glæde sig over en trofast og voksende kreds af benyttere.

Den præcise dato for samlingens oprettelse kan ikke angives med sikkerhed. Men den optræder første gang i bibliotekets årsberetning fra april 1948 til marts 1949, så årstallet 1948 ligger fast. Det var den daværende stadsbibliotekar Åge Bredsted, der lod litteraturen om Århus By og Amt udskille af det almindelige system, omkatalogisere og opstille i en særlig gruppe. Arbejdet blev overdraget til lokalhistorikeren, bibliotekar Åge Bonde (senere overbibliotekar i Viborg), der allerede 1. februar havde holdt et foredrag for amtets bibliotekarer om »Folkebibliotekerne og lokalhistorien«.

Fra 1950 blev samlingen henlagt under læsesalen og drevet som en underafdeling af denne. Det

var læsesalens leder Kjeld Elkjær, der stod for den videre udbygning med indsamling af stoffet, registrering, indretning og formidling samt arrangement af udstillinger. Gennem mange år, helt fra 1952, har assistent Gerda Nielsen været en uvurderlig støtte i det daglige arbejde, ikke mindst med billedsamlingen. Da Elkjær trådte tilbage i 1986, fik samlingen endelig status som en selvstændig afdeling af Hovedbiblioteket under ledelse af afdelingsbibliotekar Leif Dehnits.

I mellemtiden havde samlingen været installeret forskellige steder i sammenhæng med bibliotekets ombygninger. En tid boede den i et mødelokale på 1. sal, derefter i en sidefløj til den daværende læsesal. Først i 1978, under stadsbibliotekar Poul Daugaard, fik den sin nuværende gode placering i mellembygningens underetage. Her disponerer den over et areal på godt 150 m², idet dog dele af den har måttet anbringes i de nærliggende magasiner. Lokalet er velindrettet med et passende inventar af reoler, stålskabe, kartoteker, montror og arbejdspladser for personale og publikum. For at understrege det historiske miljø har man reserveret en væg til ophængning af en række byprospekter og ældre malerier med Århusmotiv.

Materialet er biblioteksmæssigt ordnet, så de besøgende, eventuelt med personalets hjælp, snart finder sig til rette i det. At det så normalt ikke udlånes, må man vise forståelse for. Samlingen, der er tilvejebragt ved mange års arbejde og for en stor del er uerstattelig, skulle jo gerne bevares for kommende slægter. Det berettigede ønske om hjemtagning er delvis imødekommet ved udstrakt

adgang til fotokopiering, og af bøgerne findes så vidt muligt dubleteksemplarer til udlån.

Hvad indeholder da Lokalhistorisk Samling? For at sige det kort: Alt hvad der kan belyse den nuværende Århus Kommune og Århus Amt som helhed, både i fortid og nutid. Hvad der sker i dag, er historie i morgen, og det gælder om at samle og tilrettelægge stoffet, så snart det foreligger. Tilknytningen til biblioteket har gjort det naturligt, at hovedvægten så afgjort ligger på det trykte materiale. Lokalhistorisk Samling er langt den største af de 22 lokalhistoriske samlinger i Århus Kommune, men mens de andre arbejder som lokalhistoriske arkiver, det vil sige indsamler utrykt materiale fra foreninger og andre ikke offentlige institutioner, har man her indgået den aftale med Erhvervsarkivet, at dette påtager sig den rent arkivalske side af indsamlingsarbejdet. Alligevel rækker Lokalhistorisk Samling langt ud over de egentlige tryksager (bøger, småtryk, tidsskrifter, aviser, distriktsblade og udklip). Den har gennem årene opbygget en ret udtømmelig billedsamling, en solid kortsamling og en voksende beholdning af AV-materialer (film, dias, bånd, mikrofilm, negativer). Desuden har den fra Rigsarkivet og Landsarkivet anskaffet forskellige arkivalier i fotokopi: folketællingslister, kirkebøger, borgerskabsprotokoller og brandtaksationer.

Bogsamlingen, der omfatter ca. 11.000 bind, frembyder et broget billede sammenlignet med bibliotekets almindelige bogbestand. Mens der i biblioteket i øvrigt foretages et udvalg efter kvalitet og aktualitet, tilstræber man her i samlingen

Lokalhistorisk Samling efter nyindretningen 1978. Man får indtryk af bogsamlingens opstilling, rækken af stålskabe til billeder og udklip og personalets arbejdspladser. De rummelige forhold er i de senere år blevet noget indskrænket ved samlingens vækst. (Foto: Poul Pedersen).

fuldstændighed, det vil sige man samler på alt, hvad der helt eller for størstedelen holder sig inden for den nuværende kommunegrænse. Hvad emner angår, er samlingen universel og spænder over hele decimalklassedelingen. Det er absolut en fordel at have det hele samlet på ét sted, i hvert fald til en foreløbig orientering. Til nærmere studium kan man så finde hjemlånseksemplarer spredt rundt i bibliotekets udlån og magasiner. Nogle

	n.	s.		n.	s.
Vorren, P. R. Waadfer, Dyparfens 356.	2	5	Wardmann, Cefemadme, Høfregade 443.	1	1
Vorren, Regimentsfoged, Vefregade 638 A.	-	4	Wardmann, Bogmand, Vefregade 650.	2	3
Vorren, Regimentsfoged, Ørenegade 787.	-	4	Wardmann, Entemad, Vefregade 650 B.	4	8
Wardmann, P. C. Hjemmad, Høfregade 577-78.	12	28	Wardmann, P. Hjemmad, Høfregade 133.	2	3
Wardmann, M. C. Hjemmad, Vefregade 655.	15	16	Wardmann, P. Schibstener, udenfor Høfregade 946.	-	2
Wardmann, Entemad, Ørenad 389.	-	2	Wardmann, Hjemmad, Høfregade 96.	16	38
Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 3.	2	8	Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 1 C. (for Høfregade 91).	12	20
Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 647.	-	2	Wardmann, H. W. Schibstener, Dyparfens 352.	-	4
Wardmann, C. Waadfer, Høfregade 1068.	12	22	Wardmann, C. Schibstener, Dyparfens 414 A.	14	20
Wardmann, Entemad, Høfregade 577-78.	-	2	Wardmann, J. Hjemmad, Høfregade 179.	8	16
Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 1074.	-	2	Wardmann, C. Waadfer, Høfregade 5 (for Høfregade 101).	5	18
Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 911.	-	4	Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 490.	2	3
Wardmann, J. Schibstener, Høfregade 42.	3	4	Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 533-34.	-	6
Wardmann, J. P. Schibstener, Høfregade 188 B.	1	2	Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 717-48.	16	40
Wardmann, J. Schibstener, Høfregade 252.	8	14	Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 188.	5	8
Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 1028.	-	5	Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 95.	-	2
Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 631.	3	6	Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 567.	10	15
Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 172.	1	2	Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 614 B.	10	22
Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 536.	3	6	Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 832.	3	5
Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 857.	1	2	Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 614 (for Høfregade 81).	10	20
Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 823.	1	3	Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 603.	3	8
Wardmann, Entemad, Høfregade 904.	-	2	Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 95.	14	40
Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 1040.	-	3	Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 42.	-	6
Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 268.	1	8	Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 1003.	-	2
Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 309.	-	5	Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 650 B.	2	3
Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 309.	-	5	Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 495-96.	-	2
Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 243 B.	1	4	Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 1019.	4	6
Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 494.	2	4	Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 127.	4	6
Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 194.	-	2	Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 1010.	-	2
Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 201.	1	3	Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 427.	8	16
Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 1017.	-	3	Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 557.	1	2

	n.	s.		n.	s.
Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 1061.	2	4	Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 498.	-	2
Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 636 A.	-	4	Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 1051.	-	1
Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 646.	-	6	Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 1007.	2	3
Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 529.	-	2	Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 279.	2	5
Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 882 B.	-	1	Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 381.	-	2
Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 983.	10	80	Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 788 A.	16	15
Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 884.	-	10	Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 610.	2	4
Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 87-87.	20	180	Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 1016.	-	2
Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 855.	-	6	Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 812.	4	10
Wardmann, H. W. Schibstener, Høfregade 851.	14	45			
Wardmann, P. D. Schibstener, Høfregade 296.	4	6			

To sider af den ældste Århus Vejviser fra 1859. Den indeholder kun et personregister, ikke nogen gadefortegnelse. Man bemærker de høje husnumre, som skyldes, at ejendommene dengang var fortløbende nummereret gennem hele byen. Til højre ses borgernes ansettelses til nærnings- og formuecalt (i rigsdalder).

emner er vanskelige at afgrænse topografisk. Det gælder således personalhistorien, hvor man har valgt at medtage biografier af folk, der har tilbragt en væsentlig del af deres liv i Århus. Det er ikke nok, at de er født eller har gået i skole her. For skønlitteraturens vedkommende indlemmes romaner, hvis handling er henlagt til byen eller området, men i mange tilfælde er stednavne udeladt eller omskrevet, og så kan det jo diskuteres, om bogen er lokal.

Den rent historiske litteratur om Århusområdet er særdeles righoldig, men der savnes en enkelt, sammenfattende fremstilling, som man kan anbefale til introduktion. Hovedværket er stadig *Århus gennem tiderne I-IV (1939-41)*, men det er både uoverskueligt og forældet og kan ikke erstattes af den mere læselige, men noget ensidige *Århus bys historie fra vikingetid til nutid (1984)*. Byhistorisk Udvalg har siden 1956 udgivet mere end et halvt hundrede oplysende og velillustrerede Århusbøger, men det er mest monografier om enkelte emner såsom trafik, butiksliv, hus og hjem eller byens børn. Det kan også nævnes, at interessen for det nære samfund efter oprettelsen af storkommunen har resulteret i adskillige skildringer af enkelte kvarterer, og disse bøger slutter sig for så vidt til de allerede eksisterende grundige sognehistorier om Viby, Åby, Brabrand-Årslev, Vejlby-Risskov, Egå og Mejlby.

Går man samlingens hylder igennem, møder man gang på gang jubilæums- og festskrifter fra firmaer, foreninger og institutioner, endvidere trykte årsberetninger og lange rækker af byrådsforhandlinger fra 1867 og op til i dag. En vigtig kilde til byens ejendoms- og personalhistorie er *Århus Vejviser*, hvoraf der findes et komplet eksemplar, begyndende med det uanselige lille hæfte fra 1859, der var tilstrækkeligt i en tid, da byen kun havde ca. 10.000 indbyggere. Først fra 1876 er vejviseren en så godt som årlig foreteelse. Den har ikke mindst betydning for slægtsforskere, der her kan få en foreløbig placering i tid og sted for deres personer til brug for videre studium i folketællingslister og kirkebøger.

Samlingens største sjældenhed er uden tvivl en halv snes af de såkaldte *Skonning-tryk*. Hans Hansen Skonning (1579-1651) var en både fremtrædende og omstridt personlighed i det 17. århundredes Århus. Som klokker ved Domkirken, notar i Domkapitlet, bogtrykker, papirmøller og forfatter udfoldede han en rastløs virksomhed, afbrudt af processer og stridigheder. Hans bogtrykkeri, der var i gang fra 1633 til 1656, var en tid det eneste danske uden for København og det eneste bofaste Århustrykkeri før 1794, da Aarhus Stiftsbogtrykkerie begyndte sin virksomhed. Den i sin tid meget anvendte *Taxste-bog* fra 1647 er repræsenteret i samlingen med Skonnings egenhændige dedikation til vennen Johan Hansen Lønborg.

Fra de mange år, hvor der ikke var noget bogtrykkeri i Århus, findes et fint eksemplar af *Aarhus Byes Viide og Vedtægt* (1761), omhandlende dyrkningen af bymarken før landboreformernes tid. Den har måttet trykkes i Ålborg hos bogtrykkeren Johan Petersen Holtzberg.

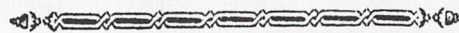
Småtryk eller pjecer findes der et utal af, og de er ikke lette at holde styr på. Størstedelen opbevares ukatalogiseret i kassetter eller sammen med udklip, men de ældre og mere spændende er indgået i bogsamlingen. Det gælder således de skillingsviser, »trykt i dette år«, som i gamle dage var en del af almuens åndelige føde. De fremkom navnlig i anledning af mere prominente forbrydelser eller ulykker. Det ældste eksempel i samlingen, et meget ubehjælpeligt tryk fra 1731, er inspireret af de to påsatte brande på Skæring Munkgård 1727 og 1728 og den hårde dom over brandstifterne. Den spændende flugt fra arresten i Mejlgade, iværksat

Aarhus Byes Viide og Vedtægt,

dens tilhørende

Mark- Jord- og Eendoms-
mes Haandthævelse, Brug,
Fædrift og Græs-
ning,

med videre vedkommende.

Ålborg,

Trykt ubi S. R. Majest. privilegerede Bogtrykkerie,
af Johan Petersen Holtzberg.

Århus Bys vide og vedtægt (regler for dyrkningen af bymarken), trykt i Ålborg 1761, da der ikke fandtes noget bogtrykkeri i Århus.

i året 1902 af Lersøbøllen Ferdinand og hans elskede Karen Spidsmus, er besunget i flere viser, hvoraf samlingen har en fra Wennstrøms bogtrykkeri i København. Og fra Landsudstillingsåret 1909 er den berømte Abessiniervise, der omhandler høvdingen Smukke Didrik og hans erobringer i Århus.

En hovedkilde til byens og egnens historie er de lokale *aviser*. Reportage over daglige begivenheder i byen, orientering i kommunalpolitik, offentlige bekendtgørelser, dødsannoncer, nekrologer, meningsyttringer fra private borgere, alt dette får man kun gennem aviserne. Lokalhistorisk Samling har en næsten ubrudt række af Aarhus Stiftstidende fra 1835 og Demokraten komplet fra 1884 til 1974 foruden flere andre aviser og distriktsblade. I indbunden stand fylder de efterhånden enormt, særlig i de senere år. De kan naturligvis ikke være i selve lokalet, men er opstillet i magasinerne, og her sprænger de også snart alle rammer. Før eller senere må man ophøre med indbindingen og erstatte de indbundne årgange med mikrofilm. Dette er en meget pladsbesparende opbevaring og samtidig skånsom over for de stærkt nedslidte aviser. Det kræver et læseapparat eller helst flere, og der findes da også et særligt læserum til mikrofilm dør om dør med samlingen.

Som en bekvemmere indgang til avisernes oplysninger gives der særlige hjælpemidler. Først og fremmest en kopi af de såkaldte »Sejrs sedler«, det omfattende kartotek på henved 120.000 udskrifter af Aarhus Stiftstidende, som overbibliotekar Emanuel Sejr efterlod ved sin død i 1980. Det dækker i det store og hele tiden op til første verdenskrig. For de senere års vedkommende har vi selv anlagt en fyldig udklipsamling, idet personalet gennemser de lokale aviser og tager udklip af historisk stof. Egentligt nyhedsstof er der set bort fra, men der klippes topografiske artikler (by- og sognebeskrivelser, historiske artikler om virksomheder, institutioner, bygninger etc.) og personalia

(nekrologer, fødselsdags- og jubilæumsartikler). Udklippene opbevares i stålskabe med hænge-mapper og i opretstående kassetter. Arbejdet har i høj grad lønnet sig. Der er utallige spørgsmål, som kan løses ved hjælp af disse udklip, hvor man ellers majsommeligt måtte gennempløje årgang efter årgang.

Billedsamlingen er vel nok den del af Lokalhistorisk Samling, der har den stærkeste appel til publikum, og samtidig er den af uvurderlig dokumentarisk betydning. Man har da lige fra starten lagt vægt på at gøre den så omfattende og velordnet som muligt.

Originalkunst, særlig malerier, hører normalt hjemme i museerne. Her har man både plads til ophængning og sagkundskab, hvad angår konserveringen. Alligevel er samlingen efterhånden kommet i besiddelse af et halvt hundrede malerier og stik. Det er tanken at overdrage disse til det kommende bymuseum, idet man dog vil beholde et lille udvalg til at give lokalet byhistorisk atmosfære.

Hovedmassen af billedsamlingen består da dels i mindre reproduktioner, dels i fotografier, opsat på karton i ensartet format med skematisk påskrift af de nødvendige oplysninger, så man kan blade i samlingen som i et kartotek. Ved køb fra byens fotografer, ved aftaler med aviserne og navnlig ved gaver fra interesserede private er beholdningen vokset så stærkt, at der nu i samlingens stålskabe er ordnet og opstillet mere end 60.000 topografiske billeder og 11.000 portrætter, hvortil kommer et ukendt antal af endnu uidentificerede billeder.

Der er lagt et betydeligt arbejde i den nøjagtige bestemmelse af hvert enkelt billede: motiv, datering, for personernes vedkommende fødsels- og dødsdato samt stilling eller virksomhed, der kan motivere optagelsen i samlingen.

Af reproduktioner er der grund til at fremhæve det beskedne *postkort*. Det danske prospektkort er en værdifuld kilde til landets topografi. I mangfoldige tilfælde er det den eneste eksisterende afbildning af en landsby, et gadeparti eller en enkelt bygning. De ældste med Århus-motiv er fra 1890'erne, og tiden fra århundredskiftet til første verdenskrig er postkortets egentlige blomstrings-tid. Før telefonen blev almindelig, var det den normale måde at sende små meddelelser på. Vi har ikke noget tal på dem, men der eksisterer uden tvivl flere tusinde med motiv fra Århus og omegn.

Postkort fra Stenders Forlag, der viser byen og havnen o. 1904, set fra stranden ved Riis Skov. De eneste bygninger, man ser rage op over tagene, er Domkirken, Toldkammeret og Skt. Pauls Kirke. I forgrunden den populære cykelsti, der dengang løb langs stranden øst for banelinjen.

Det var almindeligt at samle på disse kort, indstukket i pyntelige prospektkort-album. Samlingen har modtaget adskillige sådanne album, men det ligger i sagens natur, at de fleste kort, samlet af modtageren, stammer fra andre byer og egne. Derfor finder der en livlig bytteforbindelse sted med andre lokalhistoriske samlinger.

Indsamlingen af *fotografier* er en af samlingens fornemste opgaver. De giver mere end noget andet en pålidelig dokumentation af mennesker og miljø. De ældste, vi kender her fra Århus, er fra

Interiør fra Århus Mølle o. 1870 med møllerparret Andreas og Bertha Weis.

1860'erne og optræder mest i de faste formater visit- og kabinet-størrelse, opklæbet på stiv karton med sirligt påtryk af fotografens navn eller firma-betegnelse. Særlig visitbillederne samlede man på i de tykke familiealbum, der kendes fra alle ældre hjem. Dem har samlingen fået mange af, desværre ofte uidentificerede, da man ikke har fundet det nødvendigt, mens tid var, at skrive navne i albumet. Under alle omstændigheder har de dog kul-

turhistorisk betydning. Ved hjælp af fotografens navn, kartonens påtrykning, personernes klæde-
dragt, hår og skæg m.v. kan de tids- og stedfæstes med en vis nøjagtighed.

Denne type holder sig nogenlunde uforandret til omkring første verdenskrig. Derefter får fotografiet et mindre standardiseret præg, og amatør- og pressebilleder bliver mere dominerende. Fra aviserne er der modtaget anselige mængder, især fra Demokraten, hvor man ved bladets ophør fik overdraget hele dets billedarkiv med mange tusinde fotos. Men ellers hidrører en meget væsentlig del af samlingens fotografier fra frivillige gaver. Der appelleres jævnlig til publikum ved skiftende udstillinger i bibliotekets montrer af kendte og ukendte århusianere, de sidste med anmodning om hjælp til identificeringen, hvad der ofte har givet gode resultater.

De gamle billeder har næsten altid en historie at fortælle. De kan også gemme overraskelser. Således modtog vi engang fra et dødsbo nogle familie-billeder i ovale »præstegårdsrammer«. Et af dem, der forestillede en proprietærfrue fra Djursland, blev taget ud til nærmere undersøgelse, og man så da indkopieret på bagsiden et nok så spændende foto, et interiør, der viste sig at være fra Århus Mølle. Ved et af de høje vinduer ud mod Vester Allé sidder fru Bertha Weis bøjet over sit håndarbejde, og over for hende den barske møller Andreas Weis med hånd under kind og en bog i skødet. Gennem den åbne dør i baggrunden kigger man ind i møllerens hobbyrum, hans violinbyggerværksted med mere eller mindre færdige instrumenter. Billedet har fået fornyet interesse

Gårdparti fra Store Torv 10 (Mehls Fabrik) o. 1897. I kane ses ægteparret Christopher og Trine Bestle med datteren Karen. Kuskens hedder Laurits Andreassen.

efter indvielsen i 1982 af den musikhistoriske samling i Den gamle By, hvor flere af Andreas Weis' og hans broder Carl Weis' violiner er udstillet.

Et andet billede, en nyerhvervelse, forestiller en af byens prominente familier på en vinterlig køretur engang i 1890'erne. Det er konsul C.W.F. Bestle, indehaver af E. Mehls Fabrik, med sin kone Trine og datteren Karen, der sidder velindpakkede i den elegante kane. Baggå står kuskens Laurits Andreassen og styrer med sikker hånd det flotte tospand, som er udstyret med iøjnefaldende kanebjælder. Fotografiet er taget i fabrikkens gård, beliggende mellem Store Torv 10 og Rosensgade 17-19. Det er kuskens datter Paula Sørensen, Åby, der har betænkt samlingen med denne perle af et næsten 100-årigt Århusmotiv.

Begge disse eksempler er hentet fra det højere borgerskab, men samlingen rummer fotografier fra alle samfundslag, også mange interiører fra arbejderhjem. De har alle lige stor historisk interesse, og man må takke de medborgere, som ikke lader gamle billeder havne på lossepladsen, men husker på de offentlige samlinger, der kan værne om disse kulturværdier og stille dem til rådighed for interesserede.

K.E.

De fratrådte, valgte eller udnævntes i 1987

Agersborg, Henning,
underdirektør i FDB Albertslund.
1. februar regionsdirektør for FDB Viby.

Albertsen, Janne,
forstander for Århusegnens Husholdningsskole.
1. oktober konsulent ved Dansk Arbejdsgiverforening.

Andersen, Rigmor Astrup,
fuldmægtig ved Århus Universitet.
1. august administrator ved Århus Tandlægehøjskole.

Armann, Kaj,
direktør for Århus Kommunale Værker.
1. juni direktør for Elforsynings-Andelselskabet EASV Sønderjyllands Vestkyst i Skærbæk.

Bang-Sørensen, Svend Erik,
skoleinspektør ved Ny Munkegades Skole.
7. december fratrådt som formand for AGF's fodboldafdeling.

Baun, Arne,
vicerigspolitichef.
1. september politimester i Århus.

Bech, Robert,
professor i retsvidenskab.
31. januar afsked fra Århus Universitet.

Bennetzen, Frank,
chefkonsulent ved Landskontoret for Planteavl.
1. januar sekretariatschef ved Landboorganisationernes faglige Landscenter i Viby.

Beyer, Herluf,
administrationschef for Fritids- og Kulturforvaltningen.
1. november afsked fra Århus Kommune.

Bibby, Geoffrey,
museumsinspektør.
31. oktober afsked fra Forhistorisk Museum.

Brøkner, Ole,
direktør.
28. februar fratrådt som administrerende direktør for A/S Thomas Ths. Sabroe & Co.

Buchardt, Pia,
konsulent ved Århus Festuge.
1. september lokalkonsulent i Århus Midtby.

Bærentzen, Jørn,
lektor ved Marselisborg Gymnasium.
1. august administrationschef for Århus Symfoniorkester.

Christensen, Erik,
politimester.
31. maj afsked fra Århus Politi.

Christensen, Ib Nedergaard,
sognepræst i Lundum-Hansted.
1. maj sognepræst ved Skt. Lukas Kirke.

Dalgaard, Jørgen B.,
professor i retsmedicin.
30. juni afsked fra Århus Universitet.

Danstrup, Flemming,
skolebestyrer.
31. juli afsked fra Laursens Realskole.

Dehle, Lasse,
generalsekretær for Nordisk Teaterkomité.
8. september leder af Svalegangen.

Duer, Thomas,
administrerende direktør for Dannebrog Værft.
1. maj administrerende direktør i GN Store Nord A/S.

Dupont, Annalise,
overlæge.
30. juni afsked fra Psykiatrisk Hospital.

Eriksen, Søren,
lokalkonsulent i Århus Midtby.
1. september landssekretær for Ungdomsringen.

Eskesen, Per G.,
havnefoged.
31. juli afsked fra Århus Havn.

Fejerskov, Ole,
professor.
31. maj fratrædt som rektor ved Århus Tandlægehøjskole.

Fenchel, Tom Michael,
professor i zoologi ved Århus Universitet.
1. april professor i marinibiologi ved Københavns Universitet.

Frandsen, Erling Villy,
overtoldvagtimester.
30. september afsked fra Århus Toldkammer.

Frørup, Hans,
ingeniør.
1. februar forstander for Specialarbejderskolen for Århus og Omegn.

Funch, Grethe,
udstillingsinspektør.
31. januar afsked fra Århus Kunstbygning.

Geil, Jens Holger,
kontorchef i Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet.
1. september postmester i Århus.

Herløv, Leif,
svineproduktionskonsulent i Bjergringbro.
1. september chefkonsulent ved Landboorganisationernes Faglige Landscenter i Viby.

Herold, J.E.,
skoleinspektør ved Gammelgårdskolen.
1. august organisationskonsulent i Grænsforeningen.

Holm-Nielsen, Lauritz B.,
lektor ved Botanisk Institut.
1. januar rektor ved Forskerakademiet.

Hougesen, Kurt E.,
skolebestyrer.
31. juli afsked fra Forældreskolen.

Hougaard, Børge,
skoleinspektør.
31. december afsked fra Malling Skole.

Høj-Rasmussen, E.B.,
ingeniør ved Stadsingeniørens Kontor.
31. marts afsked fra Århus Kommune.

Jensen, Bent,
direktør.
31. december fratrædt som direktør for Food Division Denmark (Plumrose) i Viby.

Jensen, C.M.,
major.
31. marts fratrædt som chef for Luftmeldedistrikt Århus.

Jensen, Jørn B.,
direktør for Pasilac – Danish Turnkey Dairies.
12. juni sydkoreansk generalkonsul i Århus.

Jensen, Kaj Sand,
lektor ved Ferskvandsbiologisk Laboratorium.
1. oktober professor i planternes økologi ved Århus Universitet.

Jensen, Vagn,
viceskoleinspektør.
28. februar afsked fra Rundhøjskolen.

Jepsen, Erik,
inspektør.
31. august fratrædt som leder af Sygehusundervisningen i Århus.

Jørgensen, Børge,
oberst.
1. september chef for Jyske Telegrafregiment og garnisonskommandant i Århus.

Jørgensen, Palle Jul.,
leder af Svalegangen.
13. juni tiltrædt som chef for Århus Teater.

Jørgensen, Regnar,
ejer af Pannerupgård.
1. marts fratrædt som formand for Århus Amts Landøkonomiske Selskab.

Kielland, Jacob,
teaterchef.
13. juni afsked med Århus Teater.

Kirklev, Egon,
skoleinspektør.
31. december afsked fra Søndervang-
skolen.

Kjellund, Erik,
landsretssagfører.
31. marts fratrudd advokatfirmaet
Erik Kjellund, Vestergade 11.

Kock, Jørgen,
fhv. socialdirektør.
1. februar konsulent i Muskelsvind-
fonden.

Kramhøft, Peter,
lektor.
5. maj valgt til rektor for Danmarks
Journalisthøjskole.

Larsen, Peder,
stud. scient. pol.
1. november udpeget som statsrevisor
for SF.

Laursen, Henning,
kontorchef i Musikhuset.
1. august direktør i TV2.

Lund, P.K.,
postmester.
1. juli overpostinspektør for Midt- og
Nordjylland.

Lykke-Møller, Helen,
sekretær i Fritids- og Kulturforvalt-
ningen.
1. februar udstillingsinspektør i
Århus Kunstbygning.

Mandahl-Barth, Torben,
major.
1. april chef for Luftmeldedistrikt
Århus.

Mandrup, Lars,
missionær.
1. februar forstander for Diakonhøj-
skolen i Århus.

Melson, Karen,
indehaver af Hotel Norden i Hader-
slev.
1. januar administrerende direktør
for Hotel Marselis.

Mikkelsen, Hans Ulrik,
reservelæge ved Psykiatrisk Hospital.
1. september overlæge ved Viborg Sy-
gehus.

Nedergaard, Bent,
regionsdirektør for FDB Viby.
1. februar direktør i FDB Alberts-
lund.

Nielsen, Bent H.,
administrerende direktør.
30. april afsked fra Midtkraft.

Nielsen, Gunnar,
skoleinspektør.
31. maj afsked fra Skæring Skole.

Nielsen, Jakob,
afdelingsforstander ved Danmarks
Journalisthøjskole.
1. januar provinschef ved Danmarks
Radio.

Nielsen, Jens Arild,
konstruktionschef.
16. juni administrerende direktør for
Dannebrog Værft.

Nielsen, John,
direktør for Wilian & Madsens Mine-
ralvandsfabrik (Coca-Cola).
1. april direktør for Spanish Danish
Dairy Company under Mejerikonto-
ret.

Nielsen, Tage,
amtsinspektør.
31. januar afsked fra Nykredit.

Nørgård, Per,
komponist.
1. september professor ved Det Jyd-
ske Musikkonservatorium.

Oldager, Henrik Vestergaard,
lærer ved Skanderborg Realskole.
1. august skolebestyrer ved Laursens
Realskole.

Overgaard, Erik,
administrationschef for Århus Symfo-
niorkester.
1. august kontorchef i Musikhuset.

Pedersen, Walther,
fuldmægtig i Socialforvaltningen.
31. januar afsked fra Århus Kom-
mune.

Petersen, Mogens,
direktør for Taarup Maskinfabrik.
1. december administrerende direk-
tør for Kosan Crisplant A/S.

Petersen, Aage Holst,
kontorchef i Social- og Sundhedsfor-
valtningen.
1. januar afdelingschef.

Poulsen, Sven,
prorektor.
1. september rektor for Århus Tand-
lægehøjskole.

Poulsen, Søren S.,
erhvervs konsulent.
1. september erhvervschef for Århus
Kommune.

Ranum, Kjeld,
direktør for maskinfabrikken Gerni i
Randers.
1. marts administrerende direktør for
A/S Thomas Ths. Sabroe & Co.

Rasmussen, Tage,
lektor ved Handelshøjskolen i Århus.
1. februar direktør for Center for Er-
hvervsforskning.

Schumacher, Erik,
kraftværkschef, leder af Studstrup-
værket.
1. maj administrerende direktør for
Midtkraft.

Sørensen, Henry,
kasserer i Handels- og Kontorfunk-
tionærforeningen.
6. april afsked fra HK.

Sørensen, N.J. Ravn,
kontorchef.
1. august direktør for Århus Kommu-
nale Værker.

Thomassen, Rigmor,
børnehaveleder.
11. august afsked med børnehaven i
Åbyhøjgården.

Thomsen, Søren Risbjerg,
lektor ved Institut for Statskundskab.
1. april professor i statskundskab ved
Århus Universitet.

Thyssen, Birgitte,
sognepræst i Sahl-Gullelev.
1. februar sognepræst ved Mølle-
vangskirken.

Veirup, Hans,
afdelingsforstander.
5. maj fratrædt som rektor for Dan-
marks Journalisthøjskole.

Vestergaard, Leif,
studentpræst ved Møllevangskir-
ken.
1. januar sognepræst ved Fredenskir-
ken.

Toldere og toldboder

Midt i februar 1988 er det 90 år siden, toldinspektør S. Schaffenberg tog sit nye toldkammer ved havnen i brug. Det var en imponerende bygning og en sand demonstration af, hvad det offentlige formåede på det bygningsmæssige område kort før århundredskiftet. Arkitekten var den i byen allerede bekendte kgl. bygningsinspektør Hack Kampmann.

Det var en stolt kgl. udnævnt toldinspektør, der en kold februardag bød pressen velkommen i det nye hus, hvor indretningen var praktisk, hensigtsmæssig og i det hele taget præget af en gennemført enkel elegance, som det hed, og, garanterede toldinspektøren pressens folk, så var den nye bygning så stor, at den ville kunne slå til i de næste hundrede år, selv om Århus udviklede sig nok så rask.

Pressefolkene fik set det hele. Lige fra den stilfuldt dekorerede forhal over kontorer, de brede gange og mange trapper til toldkammerets to hovedafdelinger: den ene for almindelig toldekspedition med de store imponerende rum, og den anden, frilageret med tørre, lyse og bekvemt indrettede lagre.

Joh, Århus kunne være stolt af sit nye toldkammer – i øvrigt det fjerde, der efterhånden havde været i brug i byen. Toldinspektøren nød da også en naturlig respekt som kgl. embedsmand – men sådan havde det så sandelig ikke altid været, lige-

som toldboden i begyndelsen af århundredet absolut ikke var noget pressen blev indbudt til at se nærmere på.

Manglende respekt

»Efter hvilken paragraf i toldanordningen er man forpligtet til at rende byen rundt efter toldinspektøren for at få en simpel ladeseddel eller angivelse påtegnet ...?« Sådan spurgte en århusborger i et læserbrev i den lokale Stiftstidende en tidlig forårsdag i 1828.

Byens erhvervsliv var ved at vågne efter en lang vinter; isen var væk og småskudesejladsen mellem hovedlandet, København og landets mange øer, var ved at komme igang. Skipperne var utålmodige – og så skulle der ikke så meget til, når nu alt var klar til afgang. Der skulle i hvert fald ikke også spildes tid på at løbe rundt i byen efter toldinspektøren. Det måtte byens godt 6.000 borgere forstå, så derfor blev det til et harmdirrende læserbrev i den lille 4 sidede avis – også selv om skydeskiven var en kgl. embedsmand.

Den eneste påtegning, skipperen ønskede, var blot den sædvanlige »skjønnest som forklaret«, og den behøvede toldinspektøren slet ikke selv at nedfælde. Han burde naturligvis blot »konstituere« en betjent til så simple forretninger. Mere rimeligt var det naturligvis, fortsatte den lovlydige skipper – at toldinspektøren kunne træffes på toldboden, hvor toldbøgerne jo befandt sig, for det var jo i virkeligheden det eneste sted afsejlingspapirer og toldbøger kunne konfereres med hinanden. Den ukendte skipper sluttede af med at bemærke, at toldinspektøren handlede mere efter sine luner

end efter Toldforordningens § 100. Det var den paragraf i den store toldlov fra 1797, der sagde, at oppebørsels- og regnskabskontorerne for told- og konsumtionsvæsenets forretninger skulle være åbne alle søgnedage – og, hvad læserbrevsskribenten sikkert sigtede til – så skulle der være betjente til stede for at varetage forretningerne fra om morgenen til om aftenen »så længe ekspedition forlanges« – dog var der indrømmet to timers pause om middagen.

Vi kender som nævnt ikke den anonyme skipper, der angreb den kgl. tolder. Til gengæld kender vi ham, det var rettet imod: Det var justitsråd, told- og konsumtionsinspektør Niels Rossing Bull, der havde haft en noget omtumlet tilværelse, før han endte i Århus. Han var født i Norge, og havde oprindeligt ønsket at gå militærvejen, men det havde han måttet opgive efter et styrt med en hest og en skadet hofte. Hertil kom et svært broktilfælde, som kilderne siger. Mange fallerede officerer plejede at søge ind i toldvæsenet, så det gjorde N. R. Bull også. Han fik imidlertid afslag på sin ansøgning om et toldembede i Tromsø, og så valgte han at gå en helt anden vej. Han rejste til Grønland vist nok i begyndelsen af 1790'erne. Her blev han handelsinspektør og siden også gift. I 1803 vendte N.R. Bull imidlertid tilbage til Norge, og fik i Molde sin første søn Johan Michael. Så søgte han igen ind i toldvæsenet, nu i Danmark, og denne gang lykkedes det at få stilling i Slagelse som told- og konsumtionsinspektør. I 1811 blev han justitsråd, og den titel var måske med til at bane vejen til det bedre embede i Århus allerede året efter for den nu 52 årige toldinspektør.

Det var således en mand, der havde prøvet lidt af hvert, der blev angrebet i den lokale presse. Han var i øvrigt ikke ukendt med avisen, for kort efter sin ankomst til Århus havde familien været genstand for et ubehageligt chikaneri, som politiet ikke havde kunnet stoppe. Derfor havde han indrykket et stykke i Stiftstidende, hvori han anmodede om hjælp. Pøbelen, som toldinspektøren sagde, havde slået vinduer ind i hans bolig, og derfor søgte han kontakt med borgere, der havde bemærket noget. Det fremgik klart af indlægget, at Bull var en embedsmand, der skulle tages alvorligt, og ikke sådan kunne kyses af bøller:

»Man knuse mine vinduer, man brænde mit hus, man mishandle min person. – Intet skal formå mig til at overtræde min troskabspligt mod kongen«. –

Så var det sagt – også så alle byens borgere kunne forstå det. N. R. Bull var en kongelig embedsmand, der kendte sin loyalitetspligt mod Frederik 6.

Toldkontoret i Århus

Den indstilling er måske baggrunden for, at toldinspektøren ikke tog til genmæle mod skipperens angreb på sin person og embedsførelse. Det havde en skipper efter toldinspektørens begreber nemlig ganske simpelt ikke kompetence til. Bull har dog sikkert diskuteret sagen med ledelsen på toldkontoret i Århus: Justitsråd, told- og konsumtionskasserer Jens Clemmensen, krigsråd, told- og konsumtionsoverbetjent Hans Wilhelm Knudsen – og

så den »surnummerære told- og konsumtionsbetjent« Johan Michael med efternavnet Bull, altså hans søn, der havde ganske særlige kvalifikationer: han havde ikke fuldført sin skolegang på Katedralskolen, men kunne alligevel 25 år gammel titulere sig som cand.pharm. Sønnen var med andre ord faderens højre hånd på toldkontoret.

Den gamle toldbod fra Århus Å ser nok så romantisk ud her, hvor den er gengivet fra Mølle dammen i den Gamle By. Før flytningen hertil i 1938 var huset meget faldefærdigt, fugtigt og rottebefængt. Toldboden var bygget direkte på åbredden og stod på pæle langt ud i vandet, så skibene kunne fortøje umiddelbart foran den kgl. toldbygning.

Det var ikke noget rart sted at gøre tjeneste for tolderne, så der er ikke noget at sige til, at det kunne være svært for byens borgere at finde den gamle told- og konsumtionsinspektør på kontoret – han foretrak frisk luft og en spadseretur i byen.
(Akvarel: Vagn Sørensen).

Fra Generaltoldkammer- og Kommercekollegiets indstillingsprotokoller kan vi følge Johan Michaels udnævnelse. Nok var titlen fin og indflydelsen på toldboden i Århus måske tilsvarende, men stillingen var »uden gage og emolumenter« – altså faste indtægter og biindtægter af sportler m.m. – og så var den »uden bestemt adgang til at op-

I februar 1898 var byens toldkammerbygning klar til indflytning, rejst efter tegninger af arkitekt Hack Kampmann. Den virkede imponerende, sådan som den lå med facade og hovedindgang vendt mod havnen og de ankomende skibe.

Det store hus bestod af så vel administrationskontorer som vejerbod og toldlagre. Arbejdsgangen i toldvæsenet er i dag helt omlagt, og det centrale i enhver ældre toldbod – vejerboden – er således nedlagt. Det gælder også magasiner og lagre. I dag finder kontrol sted ved hjælp af tolldokumenter og EDB.
(Akvarel: Vagn Sørensen).

rykke«. – Den store protokol sluttede med at konstatere, at der ikke havde været indstillet andre til den post.

Vi kender ikke meget til de øvrige i toldboden, men ved dog, at de havde ansvaret for stedets 18 toldbetjente. Vi kender heller ikke de mange underbetjente. De er nemlig ikke nævnt ved navn i Hof- og Statskalenderen – det var kun forundt de københavnske kolleger.

Der er næppe kommet noget ud af læserbrevet, og heller ikke den fungerende overtoldkontrollør for Nørre Jylland kammerråd Johan Jacob Gram Blom synes at have fundet anledning til at se på arbejdsforholdene i Århus. Han vidste jo nok, at det var et stort toldsted med mange opgaver. Toldinspektøren var således urørlig, og året efter kunne han da også meddele redaktionen af Hof- og Statskalenderen, at han nu tillige var blevet medlem af Det kgl. nordiske oldskriftsselskab. Det blev så trykt, så byens borgere og kolleger rigtig kunne se, hvor fin en mand, der stod i spidsen for toldboden i deres by.

Noget var der nu galt med topledelsen – eller måske arbejdsmængden – i Århus. I 1831 blev den yderligere styrket, idet unge Bull nu blev »adjungeret« – dvs. medhjælpende toldinspektør i byen i en alder af blot 28 år, men igen var der en tilføjelse i den store protokol: stillingen var »uden tilsagn om succession«. Dvs., at unge Bull ikke automatisk kunne regne med at overtage sin aldrende faders fremtrædende stilling.

Der skete snart mere. Planerne om en ny toldbod blev stadig mere konkrete, og i 1838 kunne den nu 78-årige toldinspektør sammen med sit

personale rykke ind i en nyopført toldbod på havnen. Året efter blev toldstyrken permanent forstærket til nu at bestå af to inspektører – fader og søn – 3 kontrollører og 20 betjente. Et par af betjentene havde ganske vist kun titler af rorsbetjente, der som navnet næsten siger oprindelig havde til opgave at føre kontrol til søs, men efter oprettelsen af det særlige krydstoldvæsen i 1828, var deres tjeneste nu udelukkende henlagt i land.

Det var et stort toldsted, et at de største i provinsen, opsynet var krævende. Der var således hele 8 porte, og det krævede mange konsumtionsbetjente at kontrollere alt, hvad der passerede ind i byen. Det skulle der jo betales afgift af – accise, som det officielt hed eller blot i folkemunde det endnu kortere zise. Hertil kom, som allerede nævnt, den omfattende kontrol med alle skibs- og varebevægelser på havnen. Der var formalingsafgifter på korn til mel, opsynet med to møller, kontrol med den malt, der blev til øl og så brændevinskornt. Hertil kom opsynet med byens 43 læstebrændte fartøjer med i alt 903 kmcl.

Sådan set var der jo anledning nok for en toldinspektør til at forlade sit kontor i den gamle sure bindingsværktoldbod ved åen. Her var det nemlig ikke særlig indbydende at sidde og lave de mange indberetninger til overtoldinspektøren og Generaltoldkammer- og Kommercekollegiet i København. Sådan som skipperen, ville den aldrende toldinspektør måske hellere nyde foråret i det fri.

Niels Rossing Bull forblev i embedet til sin død – 81 år gammel i 1841. Da havde han stået for

ledelsen af byens toldvæsen i 29 år. Alt det er måske også forklaringen på, at han fik sin søn »adjungeret som toldinspektør« – men en anden kan naturligvis også være, at han på den måde fik sin søn »sluset« ind i en embedskarriere. Var det planen, så lykkedes den – men ikke i Århus. Da gamle Bull døde, blev sønnen nemlig ikke chef her, men i stedet toldinspektør i Kalundborg.

Om det var et udtryk for toldledelsens kritik, er svært at sige, men tilfredse med toldforholdene i Århus var man ikke, da det hele blev gjort op efter den gamle toldinspektørs død. Overtoldinspektørens beretning oplyser, at sønnen alene arbejdede på toldboden og med kontrol af brændevinsbrændingen og at ansvaret for portopsynet var overladt en »meget mådelig overbetjent«. – Resultatet var da også, som der står, »at konsumtionsintraderne var under meget ringe styre« – og det kan jo sådan set undre, når systemet var, at 11% af toldintraderne tilfaldt stedets embedsmænd til fordeling.

Hjemmet i Rosensgade

Økonomisk havde det været ganske indbringende at være toldinspektør i byen. Ganske vist havde Bull været enkemand siden 1813, men dog havde han holdt stort hus med adskillige fag vinduer, som pøbelen, som nævnt, desværre ikke kunne holde sig fra.

Huset – eller gården som den blev kaldt – var så stor, at sønnen siden slog sig ned der med sin familie. Folketællingen i 1834 oplyser om 4 børn, men at husstanden tillige bestod af den gamle toldinspektør foruden et par ugifte tanter. En 63 år

gammel husholderske stod for hjemmets daglige drift, assisteret af 4 tjenestefolk.

Det blev, som berørt, ikke længe unge Bull blev i embedet i byen efter faderens død. Toldledelsen havde besluttet, at der skulle nye folk til, så den unge Bull blev forflyttet til Kalundborg.

I forsommeren 1842 annoncerede han sin gård til salg sammen med en del bohave. Før han forlod byen ønskede han yderligere at afhænde en hollandsk postvogn med 2 lakerede agestole og et kirkesæde foruden diverse udstyr til hesten. – Det skulle nemlig ikke med til Kalundborg, hvor unge Bull nu skulle være toldinspektør efter at have stået »i lære« hos faderen i 17 år.

Nye adresser

Det er allerede nævnt, hvordan det var gamle Bull's fortjeneste, at det endelig i 1838 lykkedes for byens toldere at få en ny toldbod og komme væk fra den gamle rottebefængte bindingsværksbygning ved åen.

Den nye toldbod lå længere ude ved åmundingen, hvor General-toldkammeret og Kommercekollegiet havde opført en helt ny toetagers bygning. Her fik tolderne adresse frem til 1868, da det tredje toldkammer blev opført tæt på det såkaldte »søndre havnebassin«. Også det hus var i to etager, hvoraf hele stueetagen blev udnyttet som pakhus og vejerbod, og så var det selvfølgelig også her, der var indrettet lokaler for toldkontrollører, assistenter og roersbetjente. På første sal var der regnskabskontorer, og her havde toldkassereren sammen med stedets toldinspektør naturligvis deres kontorer.

Det er som allerede nævnt den fjerde toldkammerbygning, der nu kan fejre sin 90 års fødselsdag. Ingen af de ældre adresser klarede det så længe, så Schaffenbergs velkomstord til pressen om at der her var plads de næste 100 år, synes således nok at skulle komme til at holde.

Det er nu næppe den gamle toldinspektørs skyld, for der gik ikke mere end omkring 25 år, før alvorlige pladsproblemer meldte sig i det store hus. De blev dog delvis løst ved at der blev gravet en kælder under toldpakhuset. Mere afgørende for at huset fortsat har kunnet danne rammen om toldetatens virke i byen, er derfor snarere, at opgaverne ganske har skiftet karakter. Vejerboden, det tidligere centrale midtpunkt i enhver toldbod, er borte. Det var her, alle importvarer blev pakket ud, målt, vejret og endelig tarifferet. Her herskede de kittelklædte toldere i et sandt leben af folk: Her stod toldklarerere, pakhusbetjente, havnearbejdere foruden kuske og vognmænd. Alle fulgte med i alt og så pakker, kasser og sække blive kørt ud til de ventende vogne. Alt det er tiden nu løbet fra.

Den voksende internationale varestrøm har ganske simpelt gjort det gamle system aldeles uholdbart i et moderne samfund, der er afhængig af en stor udenrigshandel. Derfor er vejerboden – og livet her – kort og godt blevet rationaliseret bort. Toldvæsenet lever dog videre i bedste velgående, og fører fortsat nøje kontrol med vareomsætningen. Det nye kontrolinstrument hedder moms og papir. Det har dog taget noget af charmen fra den gamle toldbod, bl.a. den tidligere helt specielle lugt, foruden naturligvis det meste af den personlige kontakt. Derfor vil man ikke i dag kunne opleve et læserbrev i den lokale presse, hvor en skipper klager over, at han skal løbe rundt i byen for at finde toldinspektøren blot for at få en underskrift. Nu kan papirarbejdet nemlig ofte klares ved hjælp af det mere upersonlige EDB.

Billedet af den næsten klassiske toldembedsmand, sådan som vi kender ham fra Gustav Wiedes Knagsted – og måske også fra det lille lokale intermezzo i Århuspressen i 1820erne – har således i dag ikke meget med virkeligheden at gøre.

H.F.

En borgmesterkrans til 80.000 kr.

Dagens byrådsmedlemmer sidder omkranset af en række borgmesterportrætter. Når der ses bort fra alle prisforskydninger har denne krans kostet byen ca. 80.000 kr. Nu bliver den noget dyrere:

Den 7. juli 1986 fyldte byens borgmester, Thorkild Simonsen, 60 år, og blandt de mange gaver var et »gavekort« fra Århus Kommune. Det har nok ikke været den store overraskelse, og gaven var egentlig også lige så meget en gave til byen selv: et portræt af borgmesteren til ophængning i byrådsalen, når Thorkild Simonsen ikke længere er byens førstemand. Til at udføre opgaven blev valgt Tommy Storkholm, født i Århus, opvokset her og virkende her.

Dermed vil en gammel tradition blive fulgt op. På de få billeder, der er bevaret af byrådsalen i det gamle rådhus ved domkirken, den senere politistation, ses portrætter af tidligere borgmestre og rådsmedlemmer ophængt, og der eksisterer da også nogle enkelte borgmesterportrætter, der rækker helt tilbage til det 17. og 18. århundrede. De er dog ikke ophængt nu, men står i depot, hvor de ganske vist bevares bedre, men samtidig ikke er til glæde for nogen.

Først fra 1885 er rækken af borgmesterportrætter ubrudt. I den byrådsal, som blev taget i brug på det nye rådhus i 1941, hænger der nu ni borg-

U.C.v. Schmidten (1815-86, bm. 1866-85)
malet af Hans Chr. Jensen (1836-1903)
(Foto: Poul Pedersen).

mestre hele salen rundt, men dermed er vægpladsen også fuldt udnyttet, og det vil formentlig resultere i en omhængning, måske endda en fjernelse fra den ældste ende, når Tommy Storkholms maleri af Thorkild Simonsen skal hænges op.

De ni portrætter falder i tre grupper. Den første gruppe, U.C.v. Schmidten, F.C.B.S. Vestergaard og E. Drechsel, var alle kongeligt udnævnte borgmestre, og de fremtræder da også i den uniform, der hørte til embedet. Alene herved får billederne et vist fælles præg. De følgende er alle folkevalgte borgmestre. De er valgt i det parti, der har haft størst tilslutning ved de kommunale valg, nemlig Socialdemokratiet. De tre første her danner det andet treklover, nemlig Jakob Jensen, H.P. Christensen og E. Stecher Christensen. De er også i en slags uniform, idet de alle bærer den mørke habit, uden den ville de ikke have været passende klædt, når de udadtil skulle repræsentere embedet. Ja, for de to første har det måske endda været den påklædning, som de dagligt viste sig i uden for hjemmet.

Den sidste gruppe, Svend Unmack Larsen, Bernhardt Jensen og Orla Hyllested skiller sig tydeligt – og på mere end en måde – ud fra de to andre grupper. De er f.eks. malet af lokale malere, mens de første seks er malet af estimerede og førende københavnske kunstnere. Stilen er også en anden ved at være mere frigjort over for emnet i den måde, både personen og baggrunden fremstår på. Også farvevalget er et ganske andet, men selv om de tre borgmestre er mere uhøjtidelige i deres fremtoning, tager man dog ikke fejl af deres udstråling: det er folk med værdighed.

Betragter man billederne under et, som den enhed, der trods forskellene sigtes imod, så er det klart, at det er bestilte arbejder til den fælles sal. Størrelsen varierer derfor kun et par centimeter på

F.C.B.S. Vestergaard (1837-1917, bm. 1886-1905)
malet af Otto Haslund (1842-1917)
(Foto: Poul Pedersen).

begge sider af 120 x 90 cm, alle er oliemalerier på lærred, og alle er indrammet i gulddrammer, der dog gennem årene bliver stadig mere enkle i profileringen. Det er et magistratsudvalg, hvori borgmesteren selv sidder, der afgør, hvem der skal male portrættet, forhandler med kunstneren og

fastsætter prisen, og kommunen som sådan betaler billedet. Derfor er det muligt at fremskaffe de priser, der er blevet betalt inden for de sidste hundrede år. Af de tre første portrætter, malet 1885, 1905 og 1920, kostede de to første hver 4.500 kr., det tredje »kun« 4.000 kr. Ser man på prisniveauet fra den periode, så svarer de 4.000 kr. nogenlunde til det firedobbelte af, hvad en håndværker tjente i årsløn. Siden er prisen naturligvis gået op, men den har ingenlunde fulgt inflationen og prisstigningen i almindelighed. For Orla Hyllesteds portræt fik Svend Engelund i 1978 35.000 kr., og det svarer kun til ca. en trediedel af en håndværkers årsløn i 1978, så der er tale om en reel nedsættelse af prisen på portrætterne.

Når rækken af portrætter nu er ubrudt med v. Schmidts som det første, er det ingen tilfældighed. Med en lov om købstadsstyre, som trådte i kraft 26. maj 1868, indførtes et valgt byråd på 19 medlemmer med en kongevalgt borgmester som formand. På det tidspunkt var v. Schmidt allerede faldet til i Århus, efter at han i 1866 havde forladt sin stilling i hæren som chef for intendanturen og havde fået borgmesterposten her. Han havde deltaget i begge de slesvigske krige og var en dygtig og energisk administrator. Under opbygningen af en korpsintendantur efter 1864 kunne han ikke komme ud af det med regeringen. Vant som han nok har været til at kommandere, var han blevet usmidig i forhandlinger, men her i byen deltog han ivrigt i alt det, der var under udvikling. På maleriet sidder han tilbage på stolen med det ene ben over det andet. På uniformsjakken ses hans kommandørkors, og dannebrogsmænd var

E.C.L. Drechsel (1858-1932, bm. 1905-19)
malet af Herman Vedel (1875-1948)
(Foto: Poul Pedersen).

han også. Portrættet af Vestergaard viser en mand, der synes at have været et mere roligt gemyt, mere afbalanceret end v. Schmidt. Han bærer de samme ordner som denne, mens Drechsel kun bærer ridderkors og dannebrogsmændenes hæderstegn, kommandør blev han først året efter.

Fælles for dem alle tre var deres juridiske uddannelse og den iver, hvormed de gik op i byens udvikling i den periode, hvor der netop skete så meget. Vestergaard arbejdede meget for byens kulturliv, mens Drechsel bl.a. gik vældigt ind i universitetssagen helt fra dens begyndelse.

De tre portrætter er malet af Hans Chr. Jensen, Otto Haslund og Herman Vedel, hver for sin periode blandt de førende portrætmalere. Malerierne lever da også helt op til det, man ventede, når kendte mænd – for det var jo mest mænd, der gjorde sig gældende – skulle afbildes. Billederne er mørke i farverne, baggrunden rummer ikke nogen detaljer, kun Vestergaard har et draperi bag sig. Man ser lidt af de stole, som de to første borgmestre sidder i, og af deres uniform er det mest iøjnefaldende de knapper, der sidder i to rækker, den lyse guldkrave med egebladsrankerne, gallonerne på bukserne, de hvide handsker og Drechsels trekantede hat, som han bærer i højre hånd. Uden det lyse skæfte på kården i hans venstre side ville man næppe få øje på kården. Når de ydre omstændigheder og detaljer nævnes først, er det fordi disse spillede en langt større rolle dengang end nu. Men afgørende for portrættøren må naturligvis være at kunne finde ind til manden bag uniformen, det er her talentet skal vise sig.

Skal vi basere bedømmelsen på de eftermæler, de tre mænd har fået, så er portrættene vellykkede: v. Schmidten er billedet på en officer, en mand, der er vant til at give ordrer og som ikke lader sig feje til side; Vestergaard er en lidt stiltfærdig type, tolerant og afbalanceret, en, hvem livets mere åndelige værdier interesserer. Den høje

Jakob Jensen (1858-1942, bm. 1919-32)
malet af Julius Paulsen (1860-1940)
(Foto: Poul Pedersen).

pande, de klare øjne, der ser lige på beskueren, vidner om en rolig og behersket intelligens, og han passede da også sit embede med dygtighed og påpasselighed. Drechsel fremtræder som den runde type, hvis gemyt er præget af lyst til livets mere muntre tilskikkelser, megen selskabelighed

drev han selv og deltog også gerne i andres festlige lag. Også han tog energisk del i arbejdet for byens fremgang, og til Landsudstillingen i 1909 gjorde han et stort forarbejde.

Af de tre malere er den første, Hans Chr. Jensen, i dag den mindst kendte. Han udstillede som landskabsmaler på Charlottenborg i 1863, men blev året efter så hårdt såret ved Dybbøl, at han mistede sit ene ben, og arbejdet ude i landskabet blev derved vanskeliggjort. I stedet tog han portrætkunsten op og nåede her stor anerkendelse. Han udstillede på Charlottenborg i 47 år, fik mange bestillinger til Frederiksborgmuseets portrætsamling og har også malet adskillige kongelige, også Christian IX sad for ham. En senere tid har ikke værdsat ham så meget som samtiden, og der findes da heller ikke noget arbejde af ham på Århus Kunstmuseum.

Otto Haslund, som udførte portrættet af Vestergaard, er kun lidt yngre end Hans Chr. Jensen, og han gennemgik også den samme traditionelle uddannelse: fra Teknisk Skole til Kunstakademiet med deraf følgende medaljer og legater til rejser og uddannelse i udlandet – Paris, Dresden, Berlin, Italien. Han begyndte som dyremaler, illustrerede børnebøger, var således med i 1. udgaven af Peters Jul i 1866, og hans genrebilleder af sit eget familieliv er stadig velkendte. Portrætmaleriet slog han ind på i 1880'erne, og her nåede han også megen anerkendelse, malede til Frederiksborgmuseet og også til Glyptoteket, hvor der hænger portrætter af bryggerfamilien Jacobsen. Århus Kunstmuseum har sikret sig tre landskabsbilleder og et barneportræt, Tulle.

H.P. Christensen (1869-1945, bm. 1933-41)
malet af Johs. Glob (1882-1955)
(Foto: Poul Pedersen).

Den sidste, Drechsels portrættør Herman Vedel, gennemgik efter studentereksamen – han kom fra et embedsmandshjem – den samme uddannelse som de to første, han rejste meget, udstillede meget, f.eks. 50 år på Charlottenborg, og portrætkunsten optog ham helt fra hans unge år. Ved at

fastholde de gamle normer, bl.a. lys-skyggevirkningen (clair-obscur), samtidig med forsøg på en friere holdning (Drechsel står således op) og knap så mørke farver danner Herman Vedel en glidende overgang til det mere individuelle portræt. Måske faldt valget på ham, da man kendte hans arbejder i forvejen: han udstillede nemlig på Landsudstillingen i 1909, og museet købte et portræt af maleren og kunstkritikeren Vilhelm Wanschker i 1914. To gange senere har byen haft bud efter ham: i domkirken hænger blandt Landemodsalens bispeportrætter Thomas Larsen-Schiøler og Fr. Bruun-Rasmussen, begge malet af Vedel, det sidste, det senest malede, vidner om hans udvikling i farvevalget og stemningen.

I 1919 kom der nye love om købstadsstyre. Dermed bortfaldt loven om kongeligt udnævnte borgmestre. Fremtidig skulle byrådet vælge borgmesteren blandt rådets medlemmer, og siden har Århus som nævnt haft 7 socialdemokratiske borgmestre i ubrudt række. De tre første: Jakob Jensen, H.P. Christensen og E. Stecher Christensen danner en ny gruppe med visse fælles træk. Deres påklædning er som sagt en anden, ligesom de heller ikke bærer ordner – socialdemokrater tager ikke mod ordner – men de to første blev gamle nok til i stedet at modtage fortjenstmedaljen i guld. Den bærer de dog ikke på malerierne. Derimod har både Jakob Jensen og »Smeden« guldurkæde over vesten. Ingen af dem var gennem skoleuddannelse forberedte til den høje post. Jakob Jensen var murer, H.P. Christensen altså smed, som han også blev kaldt, og Stecher Christensen typografer – men mange år med forskellige poster inden for Socialdemokratiet havde skolet dem, og de blev da også genvalgt gennem flere perioder, undtagen Stecher Christensen, der døde pludseligt og tidligt.

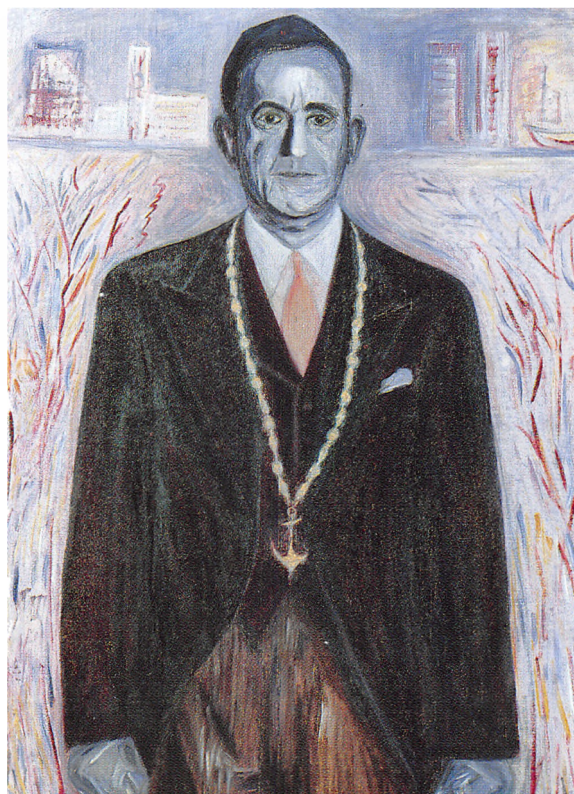

E. Stecher Christensen (1899-1945, bm. 1942-45)
malet af Aug. Tørsleff (1884-1968)
(Foto: Poul Pedersen).

Billedet af Jakob Jensen er nok det bedste af de

tre. Det er malet af Julius Paulsen, som bryder fuldstændigt med den stil, der karakteriserer de tre ældre portrætter. Her står en mand med begge hænder i lommen bag et lavt bord. Malemåden er impressionistisk: ingen helt skarpe konturer, en urolig, lidt flimrende baggrund, måske et maleri, hvori lyset spejler sig, så mange farvetoner opstår i små partier. Habitten har ligeledes lysspil, så den ikke blot fremtræder som en mørk habit. Ansigtet afslører Jakob Jensens væsen: han var ikke nogen venlig og imødekommende natur, han var godt tilfreds med, hvad han selv mente, selv om han erkendte sin manglende skoleuddannelse og derfor gjorde meget for udbygningen af skolevæsenet. Med årene voksede hans mistillid til andres evner og indsats. Portrættet af »Smeden« er anderledes skarpt, så skarpt, at det virker hårdt og måske lidt utroværdigt. Ansigtstudtrykket bliver derved noget fjernt og langt mindre levende og impulsivt, som hans væsen ellers var. Hænderne ligger i ro, i håndværkerens typiske hvilestilling. Billedets baggrund er uden liv. Det siges, at den blev malet om efter afleveringen, så den blev lysere for at passe bedre til det foregående portræt, men noget harmonisk »par« er det ikke blevet. Da Smeden i 1941 havde indviet det nye rådhus ved byens 500 års jubilæum, måtte han frasige sig sin post af helbredsgrunde, og E. Stecher Christensen, som havde været byrådsmedlem siden 1929 og været fungerende borgmester, når H.P. Christensen var sygemeldt, blev valgt i stedet. Han fik kun et par år at virke i, men de var til gengæld vanskelige at klare, fordi det var besættelsestidens værste år. Kun få uger efter befrielsen døde han pludseligt,

Svend Unmack Larsen (1893-1965, bm. 1945-58)
 malet af Aage Fredslund Andersen (1904-76)
 (Foto: Poul Pedersen).

kun 46 år gammel. Portrættet er derfor malet efter et fotografi, sikkert ikke nogen nem opgave, men August Tørsleff har alligevel ramt noget væsentligt: den rolige, afslappede holdning, understreget af den stump cigar, han holder i sin højre hånd. Lyset spiller lidt i habitten, mere i baggrunden i

lighed med Jakob Jensens portræt, men først og fremmest samler det sig i ansigtet, der afspejler en indre ro, en sindsligevægt, der havde været af stor betydning under de vanskelige forhandlinger, han ofte havde ført med tyskerne.

De tre malere i denne anden gruppe, Julius Paulsen, Glob og Tørsleff, afslørede allerede i en meget ung alder deres talenter, og de stilede som de foregående direkte mod Kunstakademiet efter Teknisk Skole. Kun Johs. Glob gennemførte dog og sluttede af med at få den lille guldmedalje. Julius Paulsen var ud af en kunstnerisk begavet familie, både hans moder og to søstre malede således. Selv malede han portrætter endnu, mens han gik i skole. Akademiet blev ham en skuffelse, han var måske allerede for dygtig til at få noget ud af undervisningen: selv hans tidlige portrætter viser i hvert fald en sjælden indlevelse i den menneskelige karakter med udpræget sans for det følelsesbetonede, som hans forhold dels til farven, dels til lyset understregede. – Johs. Glob fastholdt sin akademisk-indlærte holdning til arbejdet. Han gik meget grundigt frem, tegnede ofte portrættet, før han malede det. Han fik mange opgaver blandt landets førende mænd, men en senere tid hæfter sig ved en manglende indlevelse i modellen.

Glob er ikke repræsenteret på vort kunstmuseum, og han havde heller ikke megen kontakt til byen, mens både Julius Paulsen og August Tørsleff foruden at være repræsenteret på museet med henholdsvis tre og et maleri deltog i udstillinger her. Julius Paulsen var således med på Landsudstillingen, senere også i Kunstforeningen, og da han kunne være fyldt 100 år i 1960, var der en

Bernhardt Jensen (1910-78, bm. 1958-71)
malet af Svend Engelund (1908-)
(Foto: Poul Pedersen).

mindeudstilling af hans arbejder. August Tørsleff havde sin egen udstilling her i 1923, og i andre forbindelser har hans arbejder været vist med års mellemrum, ligesom hans portrætter af kendte Århus-borgere hænger flere steder.

Med den tredje gruppe er vi fremme ved hele samlingens mest bemærkelsesværdige portræt: Aage Fredslund Andersens maleri af Svend Unmack Larsen. Det skiller sig ud fra de øvrige i næsten enhver retning; ældre århusianere vil måske endda spørge, om det virkelig er den charmerende borgmester, de endnu mindes. Det er det imidlertid, og går vi ind i malerens tankegang, så må det erkendes, at han har opnået, hvad der sikkert har været hans hensigt: han har villet nedbryde de gamle normer for portrætkunst, det repræsentative, det respektindgydende. Nok bærer Unmack Larsen byens nye borgmesterkæde og jaket og sribede benklæder, nok er det borgmesteren, embedsmanden, der er gengivet, men først og fremmest er det manden, der, undertiden ubalanceret, vil kæmpe for sin by: han står med knyttede hænder og med et intenst – helt Edvard Munchagtigt – blik, koncentreret om de vanskeligheder, som hans by, hvis silhuet ses øverst i baggrunden, har at kæmpe med.

Også i farvevalget lægger Fredslund Andersen afstand til de tidligere portrætter. Skarpe grelle blå- og grønne farver dominerer og understreger dramatikken i billedet. Han er ellers ikke portrætmaler og har heller ikke som den eneste af portrætmalerne haft nogle ungdomsår på Kunstakademiet. Han blev uddannet som boghandler, senere som fotograf, men gik derefter en kort tid på Folmer Bonnens private malerskole. Han ernærede sig her i byen som pressefotograf, men fik efterhånden mange »officielle« opgaver som maler; bl.a. havde katedralskolen, rådhuset og universitetet bud efter ham; mange udstillinger del-

Orla Hyllested (1912-, bm. 1971-81)
malet af Svend Engelund (1908-)
(Foto: Poul Pedersen).

tog han i både her i landet, i Norden og i udlandet, og Museet har fire af hans arbejder.

De to sidste portrætter i denne gruppe, Bernhardt Jensen og Orla Hyllested, er også malet af en lokal kunstner, begge af Svend Engelund. Han er en slags århusianer ligesom Fredslund Ander-

sen: han er ikke født her, men har levet meget af sit voksenliv her i byen, og det gør han stadig. Det er fristende at sammenligne de to billeder, der er malet med en halv snes års mellemrum. Det er let at se, at det er den samme kunstner; baggrunden alene med de forskelligt farvede felter afslører straks sammenhængen og giver associationer til de landskaber, Engelund er så kendt for.

Fælles er også den fortsatte frigørelse fra den gamle portrætkunst, fra det højtidelige og stilige. Både Bernhardt Jensen og Orla Hyllested er i deres almindelige daglige tøj. Hyllested er nærmest i sommertøj med et stribet, markant, blå slips, og han virker rolig og tænksom med piben i munden. Den rynkede pande forekommer nok lidt søgt i den overdrevne markering af det intellektuelle. Portrættet af Bernhardt Jensen er meget vellykket. Det synes, som om maleren har været med til et møde, hvor Bernhardt Jensen har haft vanskeligheder med at få sine synspunkter igennem, han er ret så sammenbidt og samtidig så indadvendt.

I modsætning til Fredslund Andersen og Tommy Storkholm, som slet ikke har modtaget nogen undervisning, har Svend Engelund gået tre år på Kunstakademiet i 1950'erne. Han er vokset op i Vendsyssel og har også lavet et par af sine hovedværker deroppe. Her i Århus har han bl.a. udsmykket katedralskolens festsal for 30 år siden, og på Kunstmuseet hænger et af hans sommerlandskaber.

Efter Engelunds Hyllested-portræt sluttet borgmesterkransen med Tommy Storkholms billede af

Thorkild Simonsen (1926-, bm. 1982-)
malet af Tommy Storkholm (1925-)
(Foto: Poul Pedersen).

Thorkild Simonsen. For maleren er det en anerkendelse at blive valgt til denne opgave og engang få sit arbejde op at hænge i den sal, hvorfra byen styres. Billedet er færdigt og står nu i depot, indtil det bliver aktuelt at hænge det op. Århus-Årbogen har fået et kikk: med dette portræt begynder en

fjerde gruppe – måske. I stil ligner det ikke de forrige; men det ligner Thorkild Simonsen, helhedsindstrykket virker slående. Det vidner om, at et maleri kan være langt mere levende end et fotografi – et fotografi er ikke nær så »afslørende« – langt bedre kalder maleriet nuancerne i den portrætteredes væsen frem, hvis kunstneren har øje for dem, og det har Tommy Storkholm – hans arbejde er lykkedes. En analyse og en beskrivelse må dog vente. At portrættet vil vække diskussion er helt sikkert, men det er vist også sikkert, at konklusionen vil blive: Jamen, det er jo Simonsen!

A.D.

Om borgmestrene kan der læses mere i:

Borgere i byens råd 1838-1968 (1968). Om Jakob Jensen, H.P. Christensen og E. Stecher Christensen, Svend Unmack Larsen, Bernhardt Jensen og Thorkild Simonsen er der artikler i Dansk biografisk Leksikon; desuden er E.C.L. Drechsel skildret i Vera Goll: Gift med rigets anklager (1943). Bernhardt Jensens erindringer er offentliggjort i »Bernhardt Jensen beretter om Århus« (1979).

Om de fleste malere er der artikler i Dansk biografisk Leksikon og Weilbachs Kunstnerleksikon, mens Aage Fredslund Andersens liv er omtalt i »Århus i 1930'erne« (1984). Tommy Storkholm er endnu så ung, at oplysninger kun kan søges i Kraks Blå Bog.

Field hockey i Århus – glimt fra to protokoller

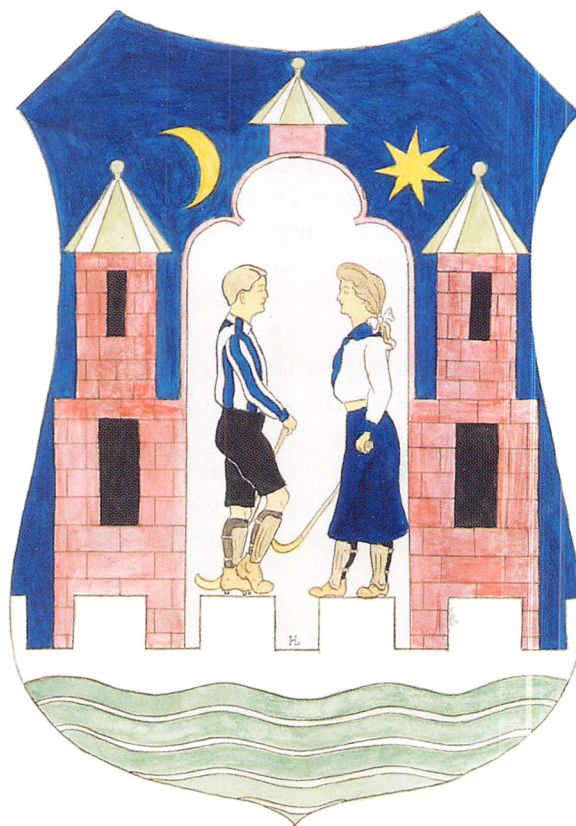

Marselisborg Hockey Klub har, som omtalt under »Sporten 1987«, sikret sig oprykning til 1. division. Den blot 5 årige klub repræsenterer nu for første gang Århus i hockeysportens bedste række, og det ser ud til at field hockey atter har vundet fodfæste i det århusianske idrætsliv, efter flere års fravær. Marselisborg Hockey Klub har i dag omkring 40 medlemmer og holder til på boldbanerne ved Åbrinken, hvor der trænes flittigt mandag og torsdag sæsonen igennem.

I den forbindelse kan det være spændende med et tilbageblik til de første årtier af dette århundrede, hvor hockey-spillet introduceredes i Århus, og fik en spændende, men kortvarig opblomstring, som et alternativt boldspil til fodbolden: med blandede dame- og herrehold!

Introduktionen i Århus

Field hockey er det originale hockey-spil med rødder helt tilbage i fortiden. Efterhånden udvikledes spillet fra at være en voldsom foreteelse med slagsmål til det moderne holdspil, som vi kender i dag, med faste regler. I 1903 udgav »Udvalget for danske Skolebørns Fælleslege« hockey-reglerne på dansk med en kort forklaring om spillet. Det blev hurtigt populært i skolerne, som et holdspil, hvor

Forbedret forslag til Århus byvåben 1910.

Vort våben!
Aros' mærke
vi forstærke,
thi det trænger just til kraft,
tvende vege
klerke blege
pladsen hidtil have haft.
Ind for dem vi ungdom sætte –
svend såvel pigelil –
kraft og sundhed er dei rette
mål, vor hu står til.
(»Sparto« i AGFs hockeyprotokol 1910).

også pigerne kunne være med. I årene frem til 1908, hvor »Dansk Hockey Union« blev dannet, stiftedes en lang række hockey-klubber landet over.

AGF var omkring århundredeskiftet inde i en udvikling, som førte til optagelsen af mange nye idrætsgrene på programmet. Anført af initiativtageren H.M. Lind indførtes f.eks. atletik fra 1896, fodbold i 1902, svømning omtrent samtidig, og i 1906 startede AGF's Dameafdeling »Hockeyboldspil«. Som optakt til sæsonen 1907 i maj, bragte Aarhus Stiftstidende følgende notits om spillet:

»Dette spil, der ligesom de fleste andre moderne idrætter er hentet fra boldspillets vugge, England, er endnu temmelig ungt herhjemme, men synes at have en fremtid for sig, navnlig som friluftsspil for damer, der hidtil har savnet et spil, der som fodbold formåede at samle den mandlige ungdom ... Foreningen genoptager det derfor i år, men indfører et par små praktiske forandringer, som f.eks., at man fra en *hård træbold* går over til at bruge en blødere *oppustet bold*, der gør spillet end mere egnet for damer.«

I sæsonen 1908 tog foreningen endnu et skridt, og indførte, efter forbillede i København og flere provinsbyer, blandede dame- og herrehold. Det er bemærkelsesværdigt, idet »kønnenes blanding« ikke var almindeligt i idrætten på det tidspunkt. Måske var det medvirkende til den popularitet og hurtige udbredelse, spillet fik i disse årtier. Man vedblev at spille med blandede hold til langt ind i 20'erne, men på længere sigt blev der en tendens til at satse mere på herrerne end på damerne. »For

»Un h'omme et une femmes«
Bemærk at I.O.G.T.s feminine spiller er ikklædt »buksenederdel«, og
»den fodfri højde« er mere end de reglementerede 6½ tommers.
(»S. Lang i I.O.G.T.s hockeyprotokol 1910).

disse skal der nemlig kæles« som det lidt nedsættende hed i Idrætsbladets oversigt over hockey-sæsonen 1918.

Den første hockey-kamp i Århus blev spillet søndag 25. oktober 1908 mellem Fredericia Hoc-

key-Klub og AGF på Marselisborg Kostskoles boldbane ved »Friheden«. Kampen blev belærende for den nye Århus-klub, som stred tappert, men begik taktiske fejl, som blev straffet med et nederlag på 1-5.

Det følgende år spillede AGF opvisningskamp på Landsudstillingen i Århus mod Københavns Hockey Klub, landets førende, og det blev til et ærefuldt nederlag på 1-2. Der var fremgang at spore, og i den nystartede landsdækkende hockeyturnering vandt AGF i 1909 Provinsmesterskabet ved at besejre Korsør med 4-0, mens man måtte opgive kampen om det danske mesterskab mod københavnerklubben Orient, på grund af et tilbagevendende problem, de store rejseomkostninger ved at skulle rejse til København.

I 1910 vandt AGF igen Provinsmesterskabet i forårsturneringen, og skulle til København for at spille den afgørende kamp om det danske mesterskab, denne gang mod Københavns Hockey Klub. Denne kamp fandt sted 12. juni på ABS baner, hvor de langt mere rutinerede københavner vandt 6-0. Ved frokosten efter kampen »oplæstes Københavns Hockey Klubs forhandlingsprotokol under megen munterhed«. Denne oplevelse resulterede i, at sådan en protokol måtte AGF også have. AGF drog hjem og arbejdede hele sommeren – og efteråret med, – på protokollens tilblivelse. Endelig, 5. november, var AGFs Hockeyklubs festlige forhandlingsprotokol færdig til højtidelig indvielse. Måske gik protokolarbejdet ud over spillet på banen, eller var det de sædvanlige store rejseudgifter, der tvang klubben til ikke at deltage i efterårsturneringen 1910.

AGFs Hockeyklub var frem til 1918 blandt provinsens stærkeste hold med 5 vundne Provinsmesterskaber, hvis synlige bevis var »Æresstokken«. Til landsturneringen i 1918 mente klubben sig stærk nok til at tilmelde 2 hold til »Den jyske Kreds«. Det blev et mislykket eksperiment, som kostede klubben en forventet topplacering, og den blev overgået af den lokale konkurrerende I.O.G.T.s Hockey Club, Århus, der besatte kredsens 3. plads. Fejltrinnet bevirkede en del uro i klubben med skriverier i AGFs klubblad, og sammenholdet blev aldrig mere helt igen.

I Pinsen 1919 deltog AGF i Københavns Hockey Klubs Jubilæumsstævne – det første landsstævne i Danmark. Denne store oplevelse er fyldigt dækket i protokollen, og AGF havde sportslig succes ved at vinde over Esbjerg 7-3, mens en kamp mod Orient endte med et nederlag på 2-6.

AGF satsede i 1919 på at ryste det forrige års fadæse af sig, og genvinde »Den jyske Kreds«, men det glippede i den afgørende kamp mod Horsens, og siden lykkedes det ikke hockeyklubben at genvinde de tidligere års storhed. 1919 er også det sidste år hvori forhandlingsprotokollon er ført. Fra Idrætsbladets årlige oversigt over hockey-sæsonen 1920-22 ser vi at AGF deltog, men i 1922 opgav klubben at spille sine aftalte kampe. Det var ved at være slut med hockey'en i AGF.

Lillebror – I.O.G.T.s Hockey-Club

Mens AGFs hockey-protokol, der befinder sig i Erhvervsarkivet i Århus, har været kendt og skattet som en udstillingsværdig protokol, er det til denne artikels brug lykkedes at fremdrage

Øjebliksbillede fra Kampen med I.O.G.T. d. 21/5 1911.

»Et af de 16!«
AGFs store sejr over I.O.G.T. i 1911.
(H.L. i AGFs hockeyprotokol 1911).

I.O.G.T.s Hockey-Clubs sidestykke, venligst udlånt af I.O.G.T. Århus.

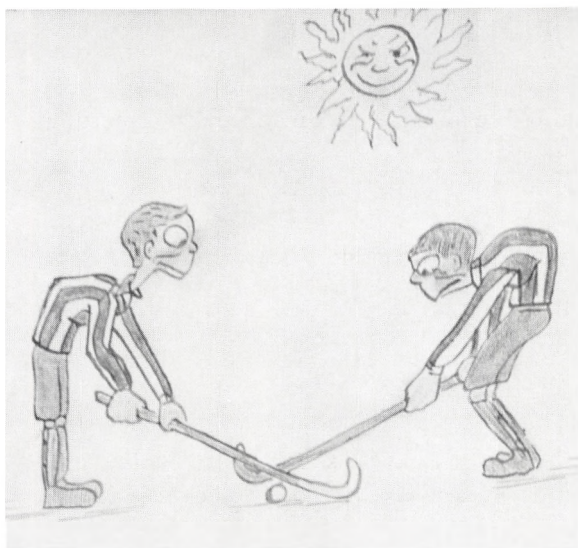
Det er næppe så udbredt kendt, at afholdsbevægelsen i sit store arbejde også satsede på idrætten, men en række ungdoms- og idrætsklubber oprettedes i byerne landet over, og her iblandt i Århus.

1. maj 1910 stiftedes I.O.G.T.s Hockey-Club efter indbydelse af assistent Axel Olsen, og samme år tog man sin illustrerede forhandlingsprotokol i brug. Inspirationen hertil er måske nok kommet fra AGFs forhandlingsprotokol, idet de to festlige værker ligner hinanden meget.

Mens AGF spillede i den »blå- og hvidstribede kampdragt«, valgte I.O.G.T. klubben, gul bluse

og rødt tørklæde, samt kasket med emblem til herrerne.

Debutkampen, 31. juli 1910, blev spillet på I.O.G.T.s hjemmebane, Galgebakken ved Langelandsgade. Her tabte den nyoprettede klub til AGFs rutinerede hold med 0-6. I revanche-matchen året efter gik det om end mere galt. AGF vandt med hele 16-0. Begge protokoller har illustreret begivenheden. Kampene var venskabs- og opvisningsmatcher, og hvornår I.O.G.T. Århus

Solen højt på Himlen staar,
Finten rask fra Haanden gaar.

kom med i den landsdækkende turnering fremgår ikke af protokollen, men i 1918-20 var klubben med.

Af kampstatistikken i I.O.G.T.s protokol 1910-20 fremgår, at klubben i alt spillede 24 kampe. Det er ikke mange, men de tidligere omtalte problemer med store rejseomkostninger spillede ind, specielt i Jylland. Gang på gang ses det, at turneringskampe tabes eller vindes på grund af udeblivelse. Derfor havde det stor betydning for spillet, at Århus havde to klubber, som indtil flere gange årligt kunne dyste mod hinanden. Som regel med AGF som den sejrende »storebror«.

I.O.G.T.s Hockey-Club i Århus var med til at fremme spillet indenfor afholdsbevægelsen. Allerede 1911 etablerede man samarbejde med Vejle I.O.G.T., og i 1912 drog de to klubber sammen til Aalborg for at fremme hockey-spillets sag med udstilling og opvisningskamp ved et stort I.O.G.T. ungdomsstævne.

Een gang, nemlig i 1914, kom der internationalt snit over hockey-spillet i Århus. Ved påsketid gæstedes byen af et udvalgt engelsk studenterhold fra Cambridge og Oxford, der var på »Fastlands-tourné«. Begivenheden fik megen pressedækning, da det kombinerede jyske hold af spillere fra Horsens, AGF og I.O.G.T. Århus skulle stå sin prøve mod de veltrænede englændere på AGFs bane ved Dalgas Avenue.

Dette ses hveranden Dag
og benævnes Underslag.

Intet Linds Humør kan rukke –
Jo – da fæle høje Stokke.

Englænderne, der mødte op i »kokette røde strømper«, var jyderne overlegne. Pressen priste deres tekniske spil, men roste også det jyske hold for en tapper forsvarsindsats. Der var vist tale om spil til ét mål. Englænderne vandt 4-0, og kunne efter en festlig aften rejse med natekspresen til den næste kamp i Hamburg.

I.O.G.T.s hockeyprotokol er ført indtil 1918, dog med kampstatistik til 1920. Omkring klubbens videre skæbne, ser det ud til, at interessen er dalet i begyndelsen af 20'erne, ganske som i AGF. Hockey-spillet forsvinder ud af århusiansk idrætsliv for først at blive genoptaget omkring 60 år senere.

Hockey-protokollerne – et kapitel for sig

En gang imellem dukker der forhandlingsprotokoller op som er unika med hensyn til litterært indhold og illustrationskunst. De er nok mere dagbøger end egentlige protokoller med beslutningsreferater og lignende. De er blevet brugt, kigget i, læst op af og beundret af gæstende klubber.

For den som læser dem i dag, er de en værdifuld kilde til at trænge ind i forståelsen af klublivet hos den tidligere idræt, som i dette tilfælde. De fortæller langt mere end statistikker og »støvede« referater, om det sociale klubliv – og gør personerne levende.

AGFs og I.O.G.T.s hockeyprotokoller er levende eksempler herpå, og der ligger sikkert lig-

Stillingen er ikke fiks –
Resultatet af et »Kicks«.

Armen hærdet var som Staal –
Kuglen landede i Maal.
»Sparto«, AGFs Hockeyprotokol 1913

nende i mange foreningers arkiver. De bør bevar-
res!

Som vi har set, kom inspirationen til disse pro-
tokoller fra Københavns Hockey klubs protokol,
men gensidigt udvikledes et spil – en kamp på
protokol, som man lo kammeratligt over efter mø-
det med bold og stok på banen.

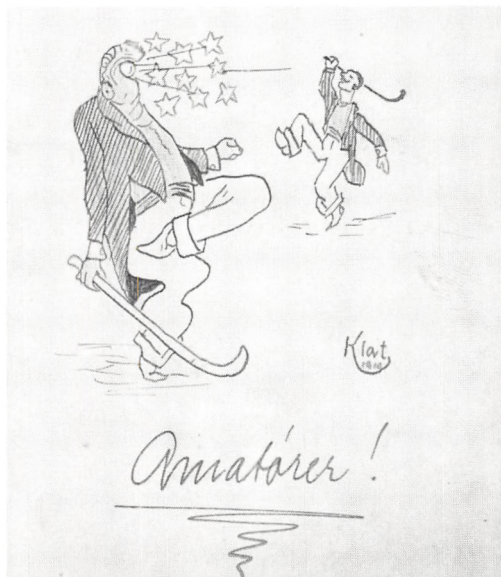
Ved begge klubber var protokolførelsen lagt i hænderne hos begavede tegnere og skribenter, som fremdyrkede en personlig stil. AGFs protokolførere var fra starten i 1910 H. Larsen, der var illustrator, og skribenten Wm. Thomsen, som begge optræder under talrige pseudonymer. Protokollen rummer en lang indledning med tilbageblik på klubbens start, svulmende vers til idrættens og klubbens pris, portrætter af klubbens mandlige som kvindelige medlemmer, beretninger om kampe, udflugter og årsberetninger, alt sammen illustreret og afbrudt af vignetter og »petit«-stof. Karikering blev brugt flittigt, både ind-

---

Protokolfører-karikaturer,
Sophus Lang fra I.O.G.T. »Klat« og »Sparto« fra AGF.

SOPHUS LANG

modsatning til AGF, hvor hockey-træning og kampe er hovedindholdet, finder vi hos I.O.G.T. lange satiriske beretninger om udflugter med og uden kampe. Rejsen til Aaletrup i 1911 for at dyste med Aalestrup Hockeyclub, hvor man må gennem svære kvaler på Langå station, nederlag på banen (3-4) og den oplivende afsluttende fest, er spændende læsning. Ligeledes den næste tur til Vejle med genvisit i Århus, og oplevelserne under opvisningsturen til Aalborg i 1912. Størst ry stod dog om den årlige sommerudflugt til Mols og Kalø, hvor »sopning« blev en fast skik. Så vidt kom det, at man i 1912 udsendte en hel avis som optakt: »Op med Benet« – et yndet klub-slogan.

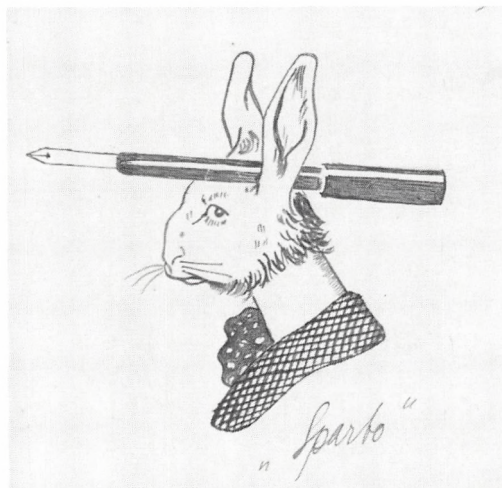
Når hockey-sæsonen var ovre gik klubben »til scenen«. I Forsamlingsbygningen Vestergade 48

byrdes i klubben og når modstanderen skulle portrætteres, især I.O.G.T.s Hockey-Club.

Desværre ophører gennemillustreringen i AGFs protokol i året 1913, og fra de resterende førte år (1918-19) optræder der udklipsmateriale og spændende fotos ved siden af det skrevne. Den satiriske linie er helt opgivet.

Formen i I.O.G.T.s hockeyprotokol er en lidt anden, men igen præget af poetisk vid og satire. Protokolførere er her den begavede tegner Sophus Lang og penneførerne Chr. Ernst, Niels Müller og Axel Olsen (»Knold og Tot«).

Protokollen fortæller om et levende klubliv i I.O.G.T.s Hockey-Club i årene fra 1910 til 17. I

og senere i Østergade spillede revy og dilettant med stor succes, og fysikken søgtes højnet ved vinterymnastik for damer såvel som herrer. Succesen var her iflg. protokollen slet ikke den samme som for revyen.

Den popularitet hockey-spillet opnåede fra o. 1900 til ind i 1920'erne, er glemt i dag. Vore protokoller omtaler jyske hockeyklubber i Fredericia, Vejle, Horsens, Varde, Esbjerg, Viborg, Aalestrup, Randers og Aalborg foruden de to i Århus. Mange af disse klubber fik kun en kort levetid. Afstandene, specielt i Jylland, satte en grænse for hvor tit man kunne mødes til kamp. Det var dyrt at skulle rejse, og arbejdstidens længde dengang var jo også en helt anden, men

des større blev oplevelsen, når man kom afsted.

»Jyllands-Kredsen« under Dansk Hockey Union blev aldrig så stærk som »Sjællands-Kredsen« med tyngdepunktet i København. Mens der endnu spillede hockey i Århus vandt AGF nok Provinsmesterskabet – der også var Jysk mesterskab, men den egentlige Mesterskabsturnering for Danmark forblev et københavnsk og sjællandsk anliggende.

Måske er der nye tider på vej for Århus indenfor »Field-Hockey«. Marselisborg Hockey Klubs entré i 1. division, bliver måske indledningen til en ny æra for hockeyen i vor by – lykke til!

B.E.L.

Sporten 1987

Stævnekalender

3.-4. januar

Åbyhøjs volleyball afdeling fejrer sit 25 års jubilæum med et stort stævne, hvor omkring 450 spillere fra Jylland og Fyn deltager.

4. januar

I Nordmarka ved Oslo bliver Ebbe Hartz, Århus, dansk mester i skiløbernes 50 km langrend.

10. januar

Team Danmark og specialforbundene er enige om, at Århus får hovedcentre for atletik, brydning, håndbold, sejlsport og ridning. Centerstrukturen er første fase i arbejdet for en bedre idrætselite.

14. januar

Denne måneds sne og kulde har indtil nu betydet en medlemstilgang på 100 til Århus Skiklub.

25. januar

Frederiksbjerg Athlet Klub får to guldmedaljer ved de jyske boksesterskaber. I fluevægt ved Mustapha Pelit og i bantamvægt ved Frank Feddersen. Århus AK vinder en guldmedalje i letsværvægt ved Palle Kaiser.

27. januar

10 århusianske firmaer har stiftet »Sportens Venner«, der skal støtte den lokale idræt økonomisk. Første projekt bliver indkøb af en »målmandskanon«, som skal sikre en bedre træning af klubbernes fodboldmålmænd.

1. februar

Lars Warming, Århus 1900, genvinder det uofficielle danske mesterskab i indendørs mangelkamp. På andenpladsen kommer klubkammeraten Per Andersen.

8. februar

Med en sejr på 35-18 over Skals sikrer Vibys håndboldherrer sig oprykning til 3. division.

15. februar

Ved de nordiske mesterskaber i indendørs atletik vinder Michael Mikkelsen, Skovbakken, sølv i højdespring og Erik S. Jensen, Viby, bronze i 60 m hæk.

21. februar

For tredje år i træk taber Åbyhøjs basketballdamer i 1. division en landspokalfinale til Sisu, denne gang med 67-92.

22. februar

VIK slutter på fjerdepladsen i idrætsgymnasternes 2. division.

For femte gang vinder Marianne Mortensen, Bispehaven, det danske mesterskab i keglebillard for kvinder.

28. februar

1. marts

En sejr og et nederlag i de afsluttende kampe i squashspillernes 1. division betyder, at Århus 1900 vinder bronze.

8. marts

Viby IFs 1. divisionshold i basketball for damer rykker ned i 2. division efter denne sæson, idet holdet taber 54-58 til Virum.

12. marts

Lokalopgøret i 1. division i basketball for herrer mellem Viby og Skovbakken ender med sejr til Skovbakken, der dermed sikrer sin forbliven i den fornemste række.

Med en sejr på 22-15 over VRI sikrer Århus KFUM sig oprykning til håndboldspillernes 1. division for herrer.

14. marts

Med en sejr på 3-0 over Brøndby er ASV sikker på sølvmedalje i damernes elitedivision i volleyball en runde før turneringens afslutning.

15. marts

Med en sejr over Amager sikrer Viby sig sin forbliven i herrernes 1. division i basketball.

17. marts

Med den officielle overdragelse af rettighederne til Masters Games fra Canada til de tre jyske byer Herning, Aalborg og Århus undertegnede de tre partnere på Århus Rådhus en håndfæstning om det fremtidige arbejde. Idrætsbegivenheden skal afvikles 23. juli til 5. august 1989.

22. marts

I den afgørende kamp om guldet i badmintonspillernes 1. division vinder Højbjerg over Gentofte og hjemfører for anden gang det danske holdmesterskab; første gang var i 1981/82.

4. april

Med et nederlag på 4-9 i oprykningskampen til 1. division – til 1. divisionsklubben fra Herning – må 2. divisionsholdet fra Århus Badmintonklub forblive i 2. division.

12. april

Henri Høeg, AAK, bliver for fjerde år i træk nordisk mester i vægtløftning og kåres for tredje gang som nordens bedste vægtløfter.

Selvom AGF taber returkampen til Bording KFUM 19-24 i kvalifikationsspillet til 2. division vest i håndbold for mænd rykker holdet op med en samlet score på 51-44.

18. april

Århus Judoklub vinder sølv i danmarksturneringen 1. division i judo.

20. april

Erling Mortensen, Vejlbj-Risskov, vinder sit andet danske mesterskab i

skak, på andenpladsen følger Erik Pedersen, Nordre Århus.

23. april

Skøjtesø-stafetten, der bliver afviklet for 50. gang, vindes af AGF foran Århus 1900 og med den arrangerende klub, Skovbakken, på tredjepladsen.

25. april

Skovbakken fejrer i dag sit 60 års jubilæum, selvom stiftelsesdagen er 23. april, med reception og fest i klublokalerne i Vejlbj-Risskov Idrætscenter.

25.-26. april

Lars Warming, Århus 1900, vinder suverænt det jyske mesterskab i 10-kamp. Line Worm, Viby IF, bliver jysk mester i syv-kamp.

3. maj

Med en enkelt kegle sikrer Puds sig danmarksmesterskabet i kvindernes 1. division i bowling.

5. maj

Århus Golf Club har haft så stor medlemstilgang, der er nu 1100 medlemmer, at der ikke er plads til flere på Moesgaardbanen. Nye medlemmer henvises derfor til Mollerupbanen for senere at blive overflyttet til Moesgaard når der er plads.

23. maj

Danmarksturneringen i holdtennis indledes i dag, og i 2. division vest har Århus fire klubber med: ALTS, Skovbakken, Brabrand og Århus 1900.

24. maj

I kvindernes pokalfinale i bowling vinder Exodus/Fairplay pokalen ved at besejre Rossini.

26. maj

I dag åbnes i den gamle Astra-biograf i Åbyhøj et moderne squash-center med 3 baner.

27. maj

Jydsk Væddeløbsbanes suveræne landschampion, Birger Jørgensen, er blevet udtaget til VM for travkuske.

28. maj

Med en sejr på 3-0 over AaB vinder AGF pokalfinalen i fodbold.

31. maj

Århus-parret Søren Storm og Bo Petersen vinder det nordiske mesterskab i 5-0-5 joller, der blev afviklet ud for Halmstad i Sverige.

Poloteam Århus bliver nr. 2 i danmarksturneringen i vandpolo for kvinder.

6. juni

Selvom der er en runde tilbage, er herrerne fra Århus 1900 sikker på deltagelse i årets atletikfinale mellem de tre bedste hold fra øst- og vest-kredsene.

8. juni

I kvindernes 1. division vest er Viby IF, før sidste runde sikret deltagelse i årets atletikfinale for kvinder.

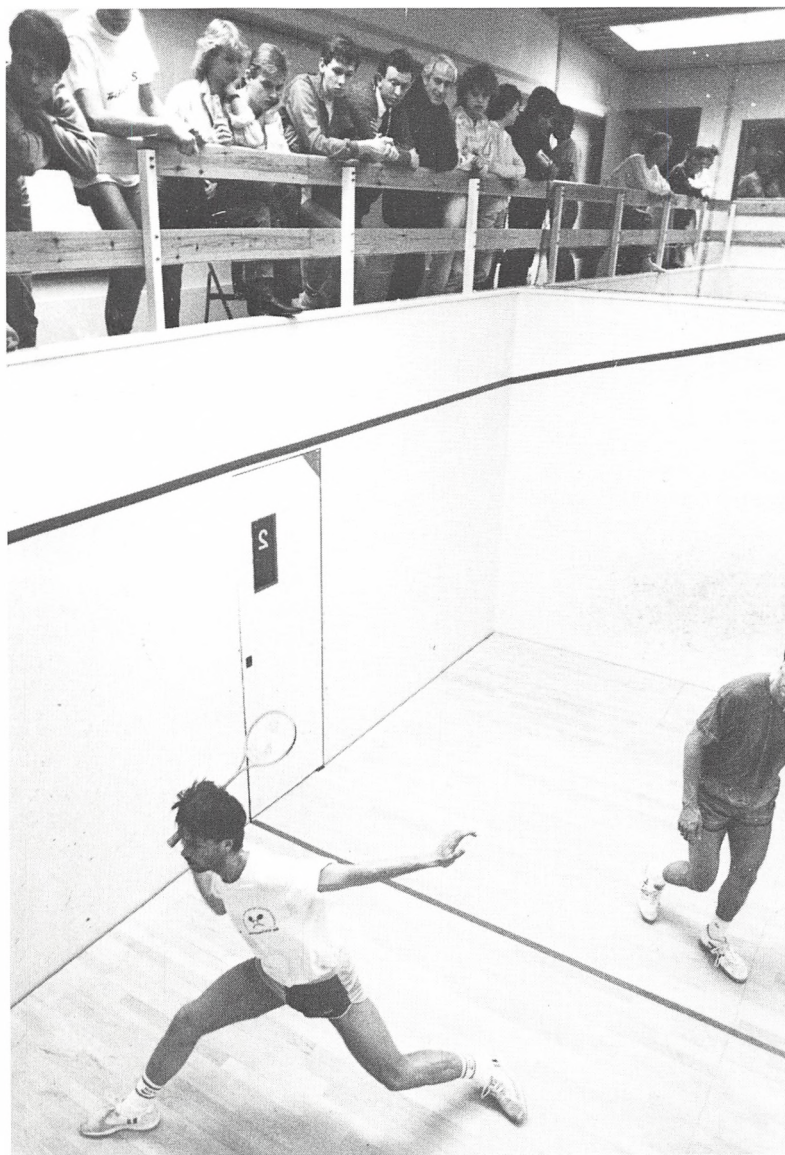
11. juni

I dag fejrer Århus Fremad 90 års jubi-

Viby Squash Center, hvor Århus 1900s squash-afdeling nu har fast tilholdssted på fire baner, får konkurrence. 26. maj indvies et moderne squash-center med tre baner i den gamle Astra-biograf i Åbyhøj. De nye baner i Åbyhøj har øget interessen for spillet, og en ny klub er under dannelse i Åbyhøj.
(Foto: Søren Holm).

---

læum, og blandt de ca. 500 medlemmer har den 86-årige Niels Jepsen været medlem i 72 år.

13. juni

To tennisklubber markerer deres jubilæum i dag. Risskov Tennis Klub har 50 års jubilæum og Højbjerg Tennisklub fylder 40 år.

Poloteam Århus undgår nedrykning fra herrernes 1. division i vandpolo, da holdet vinder sidste kamp med 12-2 over Herlufsholm.

Ved de jyske juniormesterskaber i atletik vinder Århus 1900 5 guld-, 6 sølv- og 2 bronzemedaljer, Viby IF 4 guld-, 4 sølv- og 3 bronzemedaljer, AGF 3 sølv- og 3 bronzemedaljer og Skovbakken 2 guld- og 1 bronzemedalje.

22. juni

Postens Marchforening vinder for første gang i klubbens historie guld i kappgang ved et dansk mesterskab. I 3000 m kappgang for herrejuniører og i 5000 m kappgang for damejuniører.

1. juli

Erik S. Jensen, Viby IF, kvalificerer sig til VM da han ved Århus Games sætter dansk rekord i 110 m hæk.

10. juli

Århus-parret Mogens Pedersen og Jack Sørensen genvinder deres danske mesterskab for nordiske folkebåde.

11. juli

Helle Jensen, Brabrand, vinder dameklassen i Århus Triathlon, mens herreklassen vindes af Ronny H. Hansen, Rødovre. Først på tredje- og fjerdepladsen kommer to deltagere fra Århus 1900, John Albin Hansen og Flemming Hebsgaard.

17. juli

Kirsten Jensen, Lyseng, vinder det danske mesterskab i 200 m rygcrawl.

24.-26. juli

Det danske Davis Cup hold vinder 3-2 over Rumænien på Århus 1900's tennisanlæg.

29. juli

Den århusianske travkusk Birger Jørgensen vinder bronze i VM-serien for travkuske.

2. august

AGF-udspringerne markerer sig stærkt ved de danske mesterskaber i udspring. Charlotte Carstensen bliver juniormester i tårnspring med Sussi Lisbjerg på andenpladsen. På 3-meter vippen bytter de to AGF-springere placering og Sussi Lisbjerg

bliver mester både i juniorklassen og seniorklassen.

Lars Warming, Århus 1900, bliver dansk mester i 10-kamp.

8. august

Erik S. Jensen, Viby IF, forsvaret med held sit danske mesterskab i 110 m hæk, Lars Warming, Århus 1900, bliver nr. 2 og Heinrich Due, Viby IF, bliver nr. 3.

15. august

Århus 1900 formår ikke at vinde 6-4 over Kolding og må derfor også spille i tennisturneringens 2. division næste år.

23. august

Sidste runde i landsturneringens 1. division vest i atletik for mænd giver til resultat at Skovbakken rykker ned i 2. division mens Århus 1900 vinder divisionen og går videre til finalen. I kvindernes 1. division vest går Viby IF videre til finalen.

6. september

10187 gennemfører det 16. Marselisløb. Hos herrerne vinder Ole Hansen, Århus 1900, og hos damerne, i ny rekordtid 41,00 min., Lotte Strøbyberg, Aalborg.

Århus 1900s andethold rykker op i 3. division i holdtennis efter at have vundet over Svendborg 9-1.

16. september

AGFs danske fodboldmestre vinder 4-1 over Jeunesse d'Esch, Luxem-

borg, i Europa Cup-kampen for mesterhold.

19. september

Sisu/MBK får en fin debut i bordtennispillernes 1. division da holdet vinder 8-2 over Brøndby.

20. september

Århus 1900 bliver nr. 2 i landsturneringens finale i atletik for mænd. Hos kvinderne bliver Viby IF nr. 4.

25. september

Thomas Ege, Egå Sejlklub, vinder juniorverdensmesterskabet i windsurfing.

30. september

Selvom AGF taber 0-1 i returkampen mod Jeunesse d'Esch, Luxembourg, går holdet videre i mesterholdenes Europa Cup med en samlet score på 4-2.

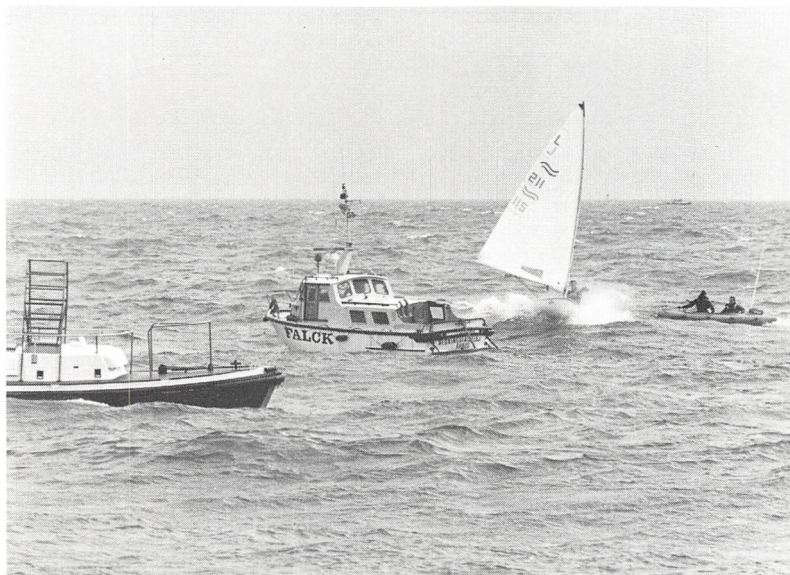
4. oktober

Marselisborg Hockey Klub vinder 2. divisionsopgøret over Ballerup med 11-0 og sikrer sig dermed oprykning til 1. division.

11. oktober

Morten Brandtoft, VIK, vinder det første danske mesterskab i idrætsgymnastik til Jylland siden 1973. I alt vinder han tre guld-, en sølv- og en bronzemetalje.

Det 14. Århus Marathon bliver vundet af Peter Würtz, Aalborg, foran Peter Nordsmark, AGF, og Peter Broe, Århus 1900. Hos kvinderne vin-

Trods et varsel fra meteorologerne om blæst på over 26 sekundmeter vælger stævneledelsen at afvikle dagens sejlads ved det nordiske mesterskab for sejlbåde i alle kategorier, fredag 16. oktober. Resultatet bliver, at mange af sejlerne kommer i alvorlig havsnød og må have hjælp fra Falcks redbningsbåd. (Foto: Dan Jakobsen).

der Joan Carlsen foran Helle Døssing, begge Århus 1900.

16. oktober

Århus Fodboldkommerklub, der stiller dommere til rådighed i mere end 10000 kampe pr. år, mangler dommere. Flere af de rutinerede dommere

dømmer i nærheden af 100 kampe pr. år, og derfor er det nødvendigt med øget tilgang.

21. oktober

AGF misbruger et straffespark og får kun 0-0 mod Benfica, Portugal, i mesterholdenes Europa Cup.

25. oktober

Århus 1900 vinder det danske holdmesterskab i 4 km cross.

1. november

HEI genvinder det danske mesterskab i damefodbold, mens AGF hos herrerne kun får bronze og må aflevere DBUs mesterskabsflag til Brøndby.

4. november

AGF taber 0-1 til Benfica, Portugal, og er dermed ude af mesterholdenes Europa Cup turnering.

7. november

VRI, der har 2400 medlemmer, markerer i dag sin 50 års dag.

13. november

Risskov Roklub holder i dag rejsegilde på en ny båd, der har opvarmning, så den kan benyttes om vinteren.

14.-15. november

IF Lysengs damer i 2. division sikrer sig oprykning til 1. division i svømning ved at vinde week-endens stævne i Odense.

16. november

Danmarks første Davis Cup-kamp i næste års 1. division skal spilles i Århus Stadionhal.

17. november

Sidste sæsons danske mester i badminton, Højbjerg, skal i denne sæson i slutspillet om at undgå nedrykning fra 1. division, da det kun er blevet til en enkelt sejr i fem kampe.

18. november

Det danske OL-fodboldhold taber i Århus til Vesttyskland med 0-1.

22. november

AGF slutter fodboldsæsonen med at vinde 1-0 over B 1903 i pokalkvartfinalen.

8. december

Vorrevangens Boldklub og Christiansbjerg Boldklub vil blive sammen-sluttet. Ekstraordinære generalforsamlinger i de to klubber har vedtaget sammenlægningen, der bliver en realitet 28. januar 1988.

12. december

Årets modtager af Boye-pokalen bliver travkusken Birger Jørgensen.

19. december

Århus Bowling Center i Eckersbergsgade besøges i løbet af en uge af over 800 spillere, hvoraf de 600 er medlemmer af en klub. Centret er hjemmebane for ikke mindre end 16 klubber.

20. december

Århus 1900s tennisbestyrelse ansætter med tiltræden 1. april 1988, Alan Rasmussen som spillende træner for

at styrke klubbens bestræbelser på at vende tilbage til 1. division i holdtennis i 1988.

27. december

For 20. gang arrangerer VRI i Bellevehallen Århus-mesterskabet i indendørs fodbold, og på en bedre målforskel genvinder CB mesterskabet.

Turneringsresultater

Atletik

1. division vest herrer

(9 hold)

Århus 1900 nr. 1

AGF nr. 4

Viby nr. 7

Skovbakken nr. 9

1. division vest damer

(8 hold)

Viby nr. 2

Århus 1900 nr. 4

2. division vest herrer

(8 hold)

Århus 1900 2 nr. 4

2. division vest damer

(6 hold)

Skovbakken nr. 3

Badminton

1. division (8 hold)

Højbjerg nr. 1

2. division (10 hold)

AB nr. 2

Højbjerg 2 nr. 7

3. division pulje 2

(10 hold)

Viby nr. 4

Basketball

1. division herrer

(10 hold)

grundspil

Viby nr. 7

Skovbakken nr. 8

nedrykningsspil

Skovbakken nr. 1

Viby nr. 2

1. division damer

(10 hold)

grundspil

Åbyhøj nr. 1

Viby nr. 9

mellemspil

Åbyhøj nr. 3

nedrykningsspil

Viby nr. 4

2. division vest herrer

(8 hold)

AUS nr. 7

nedrykningsspil

AUS nr. 2

2. division vest damer

grundspil

HEI nr. 1

Skovbakken nr. 3

AUS nr. 8

oprykningsspil

HEI nr. 1

Skovbakken nr. 3

nedrykningsspil

AUS nr. 3

Bordtennis

1. division herrer

(8 hold)

Viby nr. 2

1. division damer

(8 hold)

VRI nr. 8

2. division herrer

(8 hold)

Sisu/MBK nr. 1

VRI nr. 2

Viby 2 nr. 5

Bowling

1. division damer

(10 hold)

Puds nr. 1

Exodus/

Fairplay nr. 9

2. *division vest herrer*
(10 hold)
Exodus/
Fairplay nr. 2
Puds nr. 3
Amici nr. 9
Viking nr. 10
2. *division vest damer*
(10 hold)
Viking nr. 2
Amici nr. 6
Kammeraterne nr. 9

Cricket

1. *division herrer*
(8 hold)
Århus nr. 7

Fodbold

1. *division herrer*
(14 hold)
AGF nr. 3
1. *division damer*
(12 hold)
HEI nr. 1
3. *division herrer*
(14 hold)
Skovbakken nr. 3

Håndbold

1. *division herrer*
(10 hold)
Skovbakken nr. 10
1. *division damer*
(10 hold)
AIA-Tranbjerg nr. 5
2. *division vest herrer*
(10 hold)
Århus KFUM nr. 1
Brabrand nr. 6
VRI nr. 7
2. *division vest damer*
(10 hold)
Viby nr. 2
Skovbakken nr. 7
3. *division vest herrer*
(10 hold)
AGF nr. 2

Tennis

2. *division vest*
(8 hold)
Århus 1900 nr. 3
Brabrand nr. 4
ALTS nr. 5
Skovbakken nr. 8
3. *division vest-nord*
(8 hold)
Hasle nr. 2
AGF nr. 3
Brabrand 2 nr. 7

Volleyball

- Elitedivision herrer*
(6 hold)
Skødstrup nr. 2
ASV nr. 6
- Elitedivision damer*
(5 hold)
ASV nr. 2
1. *division herrer*
(10 hold)
Skovbakken nr. 8
1. *division damer*
(10 hold)
Åbyhøj nr. 6
2. *division vest herrer*
(9 hold)
IHF nr. 3
Århus 1900 nr. 4
ASV 2 nr. 9
2. *division vest damer*
(9 hold)
Skovbakken nr. 1
ASV 2 nr. 2
Århus 1900 nr. 3
Åbyhøj 2 nr. 6

»Sankt Clemens Stagen«

En ny århusiansk hæderspris

I 1987 fik Århus en ny hæderspris, idet »Foreningen for Bykultur i Århus« den 12. december ved sit julemøde i Helsingør Theater i »Den gamle By« for første gang uddelte sin nyindstiftede pris »Sankt Clemens Stagen«. Prismodtageren var byhistorikeren, bygningskonstruktør Niels Jørgen Israelsen.

Tanken om en hæderspris, der skulle tildeles personer, der har ydet en virkelig betydelig indsats for Århus by, blev første gang rejst på foreningens repræsentantskabsmøde den 30. april 1985 af nu afdøde bankdirektør Tage Jakobsen. Denne foreslog dengang, at »Foreningen for Bykultur i Århus« skulle uddele en hæderspris til personer, der efterlevede og praktiserede foreningens formål, der ifølge vedtægterne af 6. oktober 1967 er »hos befolkningen og myndighederne at skabe interesse for

- a. bevaring af byens æstetiske og kulturhistoriske værdier ved sikring af værdifulde bymiljøer og bygninger samt
- b. at tilføre byen nye æstetiske værdier i harmoni med de bestående.

Disse formål søges opnået gennem oplysende virksomhed, rådgivning samt henvendelse til og kontakt med grundejere, byplan-myndigheder og

»Sankt Clemens Stagen 1987« blev 12. december overrakt bygningskonstruktør Niels Jørgen Israelsen. Lysestagen er uddrejet i den øverste halvdel af et stykke gammelt bygningstømmer. For oven ses den kunstnerisk udformede bronzefatning med inskriptionen. Højde i alt 41½ cm.
(Foto: Flemming Schmidt).

Fra prisoverrækkelsen 12. december. I midten Esther Jakobsen, der overrakte »Sankt Clemens Stagen 1987« til bygningskonstruktør Niels Jørgen Israelsen. T.h. ingeniør J.K. Lings, formanden for »Foreningen for Bykultur i Århus«, og t.v. museumsoverinspektør Gunner Rasmussen, som motiverede prisoverrækkelsen. (Foto: Ib Hansen).

andre kredse med indflydelse på bybilledets udformning.«

Tage Jakobsen foreslog endvidere, at hædersprisen kunne være af bronze, træ eller keramik, samt at prisen fik et navn med tilknytning til Sankt Clemens, Domkirkens og de søfarendes skytshelgen. Ideen fandt straks tilslutning i repræsentantskabet og på generalforsamlingen.

Resultatet af de følgende overvejelser er blevet »Sankt Clemens Stagen«, der består af en stor trælysestage af eg, drejet af et gammelt stykke bindingsværkstømmer. For oven afsluttes stagens lysepibe med en fatning af bronze. Den synlige krave er udformet med tre snoninger og bærer på kanten dels foreningens navn og året for uddelingen, dels navnet på prismodtageren. Bronzefat-

ningen er udformet af billedhuggeren, arkitekt m.a.a. Claus Navntoft og vil være ens år efter år. Derimod vil selve træstagens udformning variere, idet formen må rette sig efter det foreliggende stykke bygningstømmer.

Forud for prisoverrækkelsen redegjorde museumsoverinspektør Gunner Rasmussen for baggrunden for forretningsudvalgets beslutning om at tildele »Sankt Clemens Stagen 1987« til bygningskonstruktør N.J. Israelsen og fremhævede især prismodtagerens bygningsarkæologiske arbejder og publikationer. De talrige arbejder har ikke været begrænset til århusianske emner alene og omfatter dels selvstændige værker, dels afhandlinger i tidsskrifter og bidrag til samleværker samt avisartikler.

Redegørelsen sluttede med at understrege, at prismodtageren »igennem skrift, tale og handling har ... udført en stor udadrettet aktivitet og ydet en virkelig påskønnelsesværdig indsats for at øge forståelsen for bykultur i hele landet og specielt i Århus«.

Selve prisoverrækkelsen blev foretaget af medlem af foreningens repræsentantskab, fru Esther Jakobsen, enke efter bankdirektør Tage Jakobsen.

P.S.

I Århus-Årbøgerne har Niels Jørgen Israelsen skrevet »En købmandsgård i Mejlgade restaureres« om Mejlgade 7, 1979 – »Skt. Clemens Bro«, 1982 – »En bygning føres tilbage« om bygningen på hjørnet af Rosensgade og Volden, 1984 – »Marselisborg Slot, Tilblivelse og bygningshistorie«, 1986.

G.R.

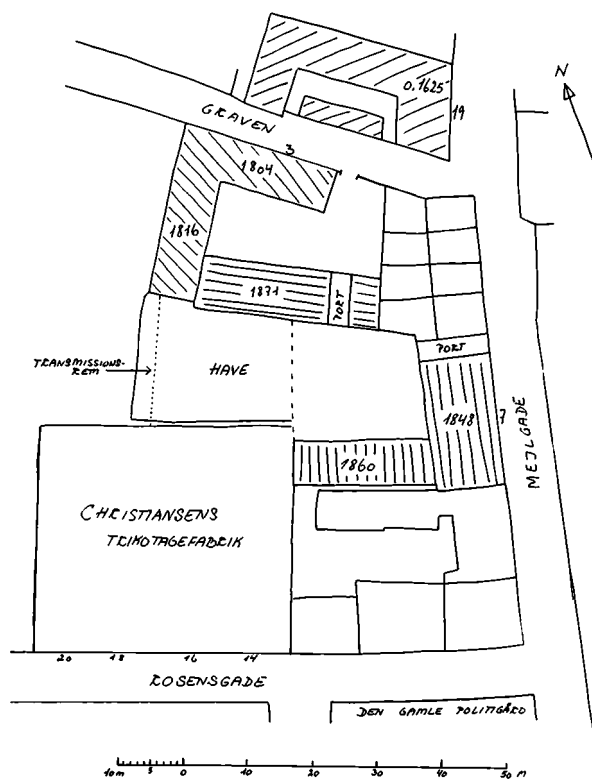
Graven 3

Der tales og arbejdes meget i disse år med byfornyelse. Folk er blevet opmærksomme på det værdifulde i at bevare og istandsætte købstædernes gamle bygninger, i stedet for bare at rive dem ned og bygge nyt. De gamle bygninger ejer en egen charme, som giver byen et præg af, hvordan den tog sig ud i fortiden. Blandet med nutidens moderne huse, får man indtryk af en levende organisme, som udvikler sig, men med sine rødder i behold.

Indimellem sker det dog, at en påtænkt sanering kommer til at trække i langdrag. Et sådant eksempel er Graven 3. Allerede i 1979 var der planer fremme om at istandsætte ejendommen, men indtil nu er det kun et pakhus i gården, der er istandsat. Forhuset og sidelængen er i dag nærmest en ruinhob, og det haster med at komme i gang, hvis bygningerne ikke helt skal falde sammen. Sidst i 1987 var der igen forlydender om, at nu skulle saneringen påbegyndes af den gamle bindingsværksejendom, som består af et forhus til gaden og en ibygget sidelænge. Lad os se nærmere på, hvad det er for en bygning.

For små 200 år siden lå grunden hen som tømmerplads. Den hørte til en af de mange købmandsgårde i Mejlgade, nemlig nr. 19. Mejlgade 19 er opført o. 1625. I slutningen af 1600-tallet tilhørte den, tillige med Mejlgade 21, 23 og 25 den rige

Plan over Graven 3, Mejlgade 7 og 19 med omliggende grunde.

kandestøber og kærner Hans Nielsen Gotlænder. Han boede selv i nr. 21, og nr. 19 var lejet ud; i lange perioder til magistre d.v.s. præster ved domkirken.

O. 1800 ejede købmand Christen Larsen Schmidt Mejlgade 19 med tømmerpladsen på Graven. Tømmergården, som den blev kaldt, in-

deholdt i 1801 4 halvtage, hvor tømmeret oplagredes. I brandtaksationsprotokollen for 1804 er to af halvtageene blevet erstattet af en ny bygning, nemlig forhuset til gaden. Det var en 14 fag (1 fag = afstanden mellem 2 nabostolper. Betegner også i moderne byggeri et bygningsmodul) lang bygning af egebindingsværk med udmurede tavl, tegltag og to etager høj. Bygningen var indrettet til pakhus, stald og kornlofter med port i 2 fag. Det var en anselig bygning, Christen Larsen Schmidt her havde ladet opføre, for forsikringssummen for det nye pakhus var næsten halvdelen af, hvad hele hans gård, Mejlgade 19 – Graven 3, blev takseret til. De to tilbageblevne halvtage lå sønden og østen i gården, henholdsvis 8 og 12 fag lange, 1 etage høj »med sten behængt og fjælbeklædt«, som der står i taksationsprotokollerne. Desuden var der et 11 fag langt plankeværk.

1816 byggede C.L. Schmidt et nyt hus i tømmergården. Det var et sidehus ibygget forhuset, 12 fag langt, af egebindingsværk og murtavl, teglhængt, 2 etager højt og indrettet til hestestald. Allerede 4 år efter, i 1820, døde Christen Larsen Schmidt, og hans enke arvede gården. Hun indrettede det nybyggede sidehus til i stueetagen, foruden stald, at rumme 2 havestuer og kamre, mens øverste etage stadig rummede kornlofter. Desuden opsattes plankeværk omkring haven.

I 1830 solgte hun købmandsgården til købmand Abraham Lewis. Lewis tog borgerskab som købmand i 1825. Han havde siden 1815 været ansat som rejsende opkøber, hovedsagelig af korn, i det århusianske handelshus Philip Hartvig Rée & Co. Lewis' forretning var en almindelig blandet køb-

Graven 3, forhuset, set mod Mejlgade. Ejendommens miserable tilstand træder tydeligt frem i forhold til de istandsatte naboejendomme. (Foto i privateje).

mandshandel, selv om Rée's forsøgte at binde ham til kun at drive manufakturhandel. Lewis' hovedvarer var landbrugsprodukter, især smør, korn, uld og huder. Afsætningen gik til udlandet, især Norge. Lewis var lidt af en spekulant, der

Forhuset set fra Mejlgade med muren med indkørselsporten fra 1858. Udmuringen af gavlen er en senere tilføjelse.
(Foto i privateje).

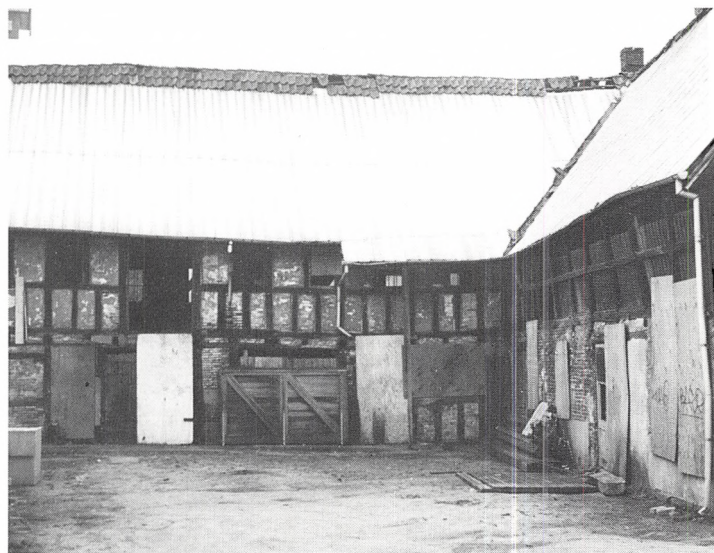
elskede en hurtig handel. Men i 1837 gik det galt. En udefra kommende krise, skabt af en kunstig højkonjunktur i Amerika, ramte Europa, og adskillige købmænd gik fallit, heriblandt århusianerne L.C.W. Schmidt, Hoskier, Marcus Bech, P. Herskind jr., Jens Meulengracht og Abraham,

Lewis. I modsætning til de andre, der hurtigt kom på fode igen, var Lewis færdig. Købmandsgården gik på tvangsauktion, og den sidste efterretning om Lewis er, at han skulle være død i København i 1853 af kolera. Samtiden anså Lewis' fallit for at være et af de mest sensationelle krak i byens historie.

På tvangsauktionen i 1838 købtes gården af købmand Laurs Schmidt, en søn af Christen Larsen Schmidt, men han døde allerede i 1845, og gården skiftede igen ejer. Den nye ejer var køb-

---

Graven 3 set fra gården. Til højre forhuset, i baggrunden sidehuset. Forhusets svalegang kan stadig ses trods de påslåede finerplader. En del af teglstenene er faldet af, og er erstattet af bølgeblek.
(Foto i privateje).

mand J.C. Juul, som begyndte med en blandet købmandshandel, men med tiden udelukkende blev en farvehandel, som stadig eksisterer i Mejlgade 19. Ved ejerskiftet i 1845 blev Graven 3 skilt fra Mejlgade 19, idet købmand Anthon Herskind købte Graven 3 med de store pakhuse. Herskind havde på Mejlgade erhvervet 3 små huse, kaldet Prædikestolen. Disse huse blev nedrevet, og det senklassicistiske grundmurede hus Mejlgade 7 opførtes. Dette hus er et af dem, der i forbindelse med byfornyelsesplanen for kvarteret, er blevet renoveret. Tømmergården med pakhuse kom ved dette ejerskifte til at hænge sammen med købmandsgården, i modsætning til tidligere, hvor Graven skilte tømmergården fra købmandsgården.

Anthon Herskind opbyggede en betydende eksportforretning, bl.a. af kreaturer til England, og havde derfor god brug for de store pak- og lagerbygninger, som Graven 3 udgjorde. I 1858 rev han plankeværket ud mod Graven ned og opførte den grundmurede mur med portgennemkørsel, der gik fra nabohuset på hjørnet og helt hen til bindingsværksforhuset, en mur som stadig eksisterer. Herskind døde i 1862, kun 45 år gammel, og med hans død standsede en ellers lovende forretning.

Tre år senere, i 1865, flyttede en kommende storkøbmand ind i Mejlgade 7 – Graven 3. Det var den 27-årige Otto Mønsted. Her begyndte han sin handelsvirksomhed med salg af især smør, korn og foderstoffer, men allerede 1869 flyttede han sin virksomhed til Vestergade, hvor han i 1883 startede landets første margarinefabrik.

Men andre driftige folk flyttede ind. I 1880 flyttede Carl Bertelsen fra Skt. Olufs gade til Her-

Her ses tydeligt, hvordan det istandsatte pakhuse er bygget ind på sidehuset. Yderst til højre forhuset med svalegang. (Foto i privateje).

skinds gård, som Mejlgade 7 – Graven 3 blev kaldt. Hans forretning blev et af byens største kolonial en gros firmaer. I de store pakhuse var der plads til de mange forskellige varer, mange fra oversøiske lande. 1902 afstod Carl Bertelsen firmaet til en af sine medarbejdere, som førte det videre under navn af Carl Bertelsen & Co.

I mange år blev der fortsat drevet kolonialhandel i ejendomskomplekset. Derforuden har der været en del forskellige andre foretagender, som har haft til huse i Graven 3. I 1870'erne var der tørve- og brændeoplæg, udlejning af køretøjer, så-

Sidehusets sydgavl. Det fremgår tydeligt, at tavlenes udmuring yderst har haft en lerklining, som nu delvis er faldet af. (Foto i privateje).

vel time- som dagevis, ved henvendelse i butikken, hvor man også kunne få slagteduer. Senere har der været taburetlager (møbelhandel), marskandiser og budcentral. Desuden har forskellige håndværk, snedker, mekaniker, blikkenslager og maler, haft værksted i Graven 3. Et mere specielt foretagende havde til huse i stueetagen i forhuset i 1934, nemlig »Revolutionære faglige Oppositionsklubs Kontor«.

Oprindelig var Graven 3 bygget som pakhus, men i tidens løb har den ændret funktion. En beskrivelse fra 1902 fortæller, at forhuset i stuen

bestod af et stort lagerrum med grøn sæbe i baljer, akvavit i tønder og kartoffelmel i sække, og et oplagsrum til sække. På 1. sal og loftet var der indrettet 3 lejligheder til forretningens gifte folk. Sidebygningen var i stuen indrettet med 2 havestuer og lagerrum. Her opbevaredes sukker i sække, tændstikker i pakkasser, lakrids i kasser og kridt i sække. Desuden var der i den ene ende stald med plads til 9 heste, beregnet til kunder fra landet. Der var også plads til tønder med tjære, og et vaskehus med indmuret gruekedel. På 1. salen havde der tidligere været sukkerskæreri (på dette tidspunkt leveredes sukker i sukkertoppe. Inden videresalg skulle det skæres til i mere passende portioner), nu var det lagerrum for kaffe i sække, kanel i kister, tændstikker i kasser m.m. I en udbygning af træ fandtes et hejseværk, som også var blevet brugt af sukkerskæreriet. Drivkraften var en transmission, som blev sat i bevægelse fra Christiansens Trikotagefabrik i Rosensgade 14-20. Transmissionsremmen mellem bygningerne var altid i bevægelse, når fabrikken var i gang. Også loftet blev anvendt til opbevaring af kaffe.

Graven 3 var kun en lille del af den store købmandsgård. Foruden Herskinds senklassicistiske bygning til Mejlgade, var der den store, nu istandsatte, lagerbygning fra 1871 inde i gården, som er bygget ind på sidehuset. Efter at A/S Fotorama overtog ejendommene i slutningen af 1950'erne begyndte forfaldet. I forbindelse med kommunens byfornyelsesplan for Rosensgade-kvarteret købte man Graven 3. I 1978 blev den solgt til Det almennyttige Saneringsselskab, og arkitekterne Inger og Johannes Exner udarbejdede et restaureringsfor-

slag for den bevaringsværdige købmandsgård, der skulle indrettes til 8 lejligheder. Imidlertid kom restaureringen ikke i gang, og i 1983 solgtes Graven 3 til arkitektfirmaet Kjær & Richter og murermester Erik F. Qvist. Nu lød restaureringsforslaget på, at der i forhusets stueplan skulle indrettes butikker, i dele af sidehuset være liberale erhverv og beboelse på 1. salen i begge bygninger. Ejendommen videresolgtes i 1986 til Poul Koch, Henning Laursen og Frede Lyngfeldt.

Her står sagen så nu. Istandsættelsen er endnu ikke kommet i gang, da man venter på kommu-

nens byggetilladelse, som igen venter på en godkendelse af en lokalplan for området. Man regnede med at lokalplanen blev godkendt i byrådsmødet d. 7. oktober 1987, hvorefter man kunne gå i gang, men ved årets udgang er der endnu ikke sket noget. Imens forfalder bygningerne mere og mere, som det tydeligt fremgår af billederne, og det spørgsmål rejser sig, om der er noget at bevare, når og hvis restaureringen kommer i gang.

L.R.V-S.

En butik lukker

Lørdag den 22. november 1987 drejede slagtermester Jørgen Nielsen nøglen om i sin forretning i Frederiksgade 70, og dermed faldt antallet af selvstændige detailslagterforretninger i den gamle Århus kommune til 23. I 1950 havde der været 116, så Jørgen Nielsen sluttede sig til en lang række kolleger, der frivilligt eller ufrivilligt er holdt op. Det er det faldende folketal i midtbyen og den voksende privatbilisme (man køber ind, hvor der er gode parkeringsmuligheder og så vidt muligt kun i én butik), som i forbindelse med liberaliseringen af handelen og det voksende papirarbejde har gjort livet surt for de mindre butikker. Det havde nu endda nok været til at leve med, hvis ikke Jørgen Nielsen også var blevet ramt af de voldsomt stigende huslejer i den indre by. Men en huslejestigning på 700% i forbindelse med et ejerskifte blev for meget og har ført til, at der nu er blevet sat punktum for 62 års virksomhed.

Butikken i Frederiksgade 70 blev etableret af Jørgen Niensens far, Magnus Nielsen og åbnede den 10. februar 1925. Magnus Nielsen arbejdede støt og roligt sin forretning op. Allerede fem år efter starten var han i stand til at få installeret sit eget private kølerum i forretningen. Det var på den tid noget forholdsvis usædvanligt. Hidtil havde de fleste slagtere hver aften efter lukketid kørt lageret af kød ned på Slagtehuset, i hvis store

Sådan begyndte det. Slagtermester Magnus Nielsen i døren til sin nyåbnede forretning sammen med sin kone og sin svend. Slagtermester Jørgen Nielsen anes på billedet som en gryende forventning inde bag fru Niensens kittel. (Foto i privateje).

kølerum det blev opbevaret indtil åbningstid næste morgen, men Sabroe udviklede et mindre kølerum af mærket Chryos, som kunne bruges i de

enkelte forretninger, og det var et sådant kølerum, som Magnus Nielsen fik installeret.

Besættelsestiden skabte ikke større vanskeligheder i forretningen. Ganske vist kunne man mærke vareknapheden, men det skabte ikke problemer i forhold til kunderne, og for virksomheden selv var økonomien tålelig. Varerationeringen fortsatte i de første efterkrigsår, og først da den var blevet ophævet, blev de økonomiske vilkår for forretningen for alvor gode. Årene efter 1948 og 20 år frem blev de bedste i virksomhedens historie.

Jørgen Nielsen kom i lære hos sin far i 1940 og fortsatte som svend i forretningen, da han fem år senere var blevet udlært. I 1954 overtog han forretningen, men faderen blev stående som medejer frem til sin død i 1963. Generationsskiftet kom således ikke til at volde problemer og blev løst ved at virksomheden blev omdannet til interessentskab, og den nye leder var dybt fortrolig med virksomhedens drift, den dag han overtog ledelsen. Til firmanavnet 'Magnus Nielsen' føjedes nu '& Søn', og det navn beholdt forretningen, indtil den lukkede.

Forretningslokalerne var blevet udvidet i 1946-47, da den tidligere nabobutik, en cigarforretning blev inddraget, så der var god plads derefter til både svende og ekspeditricer. Fra 1948 til omkring 1970 var der gode tider for forretningen, og den nåede sit største omfang målt i antallet af beskæftigede. Der var 4 svende og 2 lærlinge samt 3 ekspeditricer foruden mester og hans kone, da forretningen var på sit højeste.

Men i 1970 blev handelen med levnedsmidler givet fri, og man kunne nu købe hvad som helst

hvor som helst så at sige. For slagterfaget blev liberaliseringen af handelen et klart minus. Der begyndte at skyde supermarkeder op, og de indførte i stort tal egen slagterafdeling, og det gik ud over de selvstændige slagterforretninger. Svendene forsvandt efterhånden fra Frederiksgade, og Jørgen Nielsen drev forretningen videre med hjælp fra sin kone og en lærling og en ekspeditrice.

Forretningen var en all-round detailslagterforretning, som handlede med alle former for kød, ikke blot svine- og oksekød, men også fåre- og lammekød, og i perioder også med hestekød, hvilket er mere usædvanligt. Hestekød skulle oprindeligt forhandles af særlige slagtere, og måtte ikke sælges sammen med de andre former for kød, men Magnus Nielsen havde i 1940 fået tilladelse til at sælge alle fire slags kød i sin forretning, og siden da hørte hestekød til sortimentet bortset fra en periode fra midt i 50erne til midt i 60erne.

Med undtagelse af årene lige efter besættelsen, hvor virksomheden selv slagtede okser på Slagtehuset, har man ikke selv slagtet, men har købt og videresolgt slagtet kød. Svinekødet fik forretningen fra Odder Svineslagteri, så længe det eksisterede, og oksekødet købtes på samme måde hos en fast leverandør, nemlig firmaet Chr. F. Poulsen på Slagtehuset i Århus. Derimod blev både fårekødet og hestekødet leveret af skiftende forretningsforbindelser i hele det midtjyske område, ja i nogle tilfælde helt ovre fra Esbjerg-området. Omsætningen har fordelt sig nogenlunde jævnt på de fire kødsorter. Hestekødet har således tegnet sig for ca. 25%. Foruden detailsalg af kød har virksomheden selv fremstillet pølser, leverpostej og alle

Til dagens orden eller uorden hører ikke blot tyveri – som omtalt i teksten – men også hærværk. Denne indskrift stod at læse på butikens facade en morgen. Det var ikke spray-maling, men stearin, der var blevet brugt til at skrive de magiske ord.
(Foto: Hans Otto).

former for kødpålæg, men den har altid holdt sig inden for det traditionelle slagtersortiment.

Kunderne i butikken omfattede næsten alle grupper. Der var stamkunder, der boede i kvarteret, såvel som tilfældige forbigående, og der var kunder fra oplandet, der plejede at slå et smut indenom, når de var i byen, således folk så langvejs fra som Ry. Det var det røgede lammekød, som trak, i det sidstnævnte tilfælde, og ellers kunne det være spegepølserne, som blev røget i virksomhedens egen ovn, en proces der altid blev

gjort meget ud af. Blandt kunderne var der også store enkeltkunder som f.eks. Hotel Ansgar, der fik leveret kød fra Magnus Nielsen & Søn i over 40 år. Firmaet gjorde i øvrigt ikke noget salgsfremstød overfor restauranter, men handlede med dem, der selv henvendte sig. Derimod forsøgte Jørgen Nielsen i 1960'erne at få ordrer indenfor skibsprovianteringen, men opgav det igen efter nogle år. Også på anden måde blev der taget initiativ til at udvide kundekredsen. Således skrev Jørgen Nielsen og hans kone nogle artikler til Jyllands-Posten med opskrifter og forbrugeroplysende stof.

En særlig gruppe om ikke kunder så dog aftagere har butikken haft, og den har spillet en voksende rolle i de seneste år, nemlig indbrudstyre. Indbrud har ikke været sjældne, og nåede i de sidste år op på et omfang af gennemsnitligt en gang om måneden.

Slagterfaget er ikke noget modefag, og derfor har behovet for efteruddannelse ikke været stort. De største problemer har ligget i forbindelse med bogføringen, men Jørgen Nielsen var i sin lærlingetid også elev på handelshøjskolen i Århus og fik derigennem den nødvendige uddannelse i regnskabsføring. Slagterfaget er heller ikke så sæsonpræget som så mange andre fag, men juletravlheden har dog også gjort sig gældende, og firmaet har pakket op mod 800-1000 pakker med kødvarer som firmagaver og lignende op til jul. Sæsontravlheden op til højtiderne var i øvrigt mere mærkbar i gamle dage, hvor også påske og pinse gav travlhed, men det er næsten forsvundet i de senere år, hvor dybfryserne har givet forbrugerne mulighed

for at opbevare kød i længere tid, hvilket har udjævnet salget af slagtervarer.

Den samme tendens til udjævning kan man også se i ugens forløb. Her var der oprindelig vældig travlt lørdag formiddag, men det tog af, da torvehandelen faldt væk, og i de sidste år var det torsdag og fredag eftermiddag, der var de travleste tidspunkter i forretningen, men salget var som helhed mere jævnt fordelt over åbningstiden, og mandag var ikke længere så stille en dag, som den havde været i gamle dage.

Det har været et fuldtidsjob at passe virksomheden. Nogen arbejdstidsforkortelse har der ikke været, hverken for mester eller for hans kone, som har arbejdet med i butikken siden 1962, og fra Jørgen Nielsen overtog butikken i 1954 til ind i 1984 havde han og hans kone ikke haft en fælles feriedag, men i de sidste fire år af butikkens levetid blev det dog til to ugers ferie om året.

Forretningen har i samtlige 62 år haft samme beliggenhed, men har oplevet, at en oprindelig god beliggenhed blev forvandlet til en mindre gunstig. Og i 1987 blev butikken altså lukket. Den er hverken gået fallit eller konkurs, men er blevet standset, før det begyndte at gå skævt. Det er i god overensstemmelse med den politik, der altid har været ført i virksomheden: ikke at optage lån, men klare sig ved hjælp af selvfinansiering. Med den store huslejstigning var det klart, at udsigterne for butikken på længere sigt ikke var lyse, og det var derfor ikke muligt at overdrage forretningen til en efterfølger. En yngre slagtermester ville måske i

Slagtermester Jørgen Nielsen i gården bag forretningen sammen med fru Helen Nielsen og en lærling en sommerdag i 80'erne. Billedet er taget af en kunde, som her har indfanget personerne indrammet af lysets spil i stokroser, murværk og fliser. (Foto i privateje).

den situation være flyttet efter kunderne ud til forstæderne og have etableret sig i et af de nye indkøbscentre eller ville måske have forsøgt lykken som slagter på Strøget med den større chance/risiko, som det indebærer. Men Jørgen Nielsen valgte altså at lukke i god ro og orden. Og han bliver næppe den sidste slagtermester, der træffer dette valg.

J.F.

Foreningernes liv i Århus

Eksempel 1: Omkring årsskiftet havde Jørgen Lenger, tidligere VS-medlem, der nu har skiftet til SF-partiforeningen, et indlæg i Jyllands-Posten. Her harcellerede han stærkt over det utal af foreninger, der fandtes på alle områder og beklagede sig over de mange af dem, der ikke kunne tage sig sammen til at blive nedlagt, når deres rolle var udspillet. Han nævnte i flæng politiske foreninger (Venstre, Socialdemokratiet), fagforeninger og idrætsforeninger.

Eksempel 2: Omtrent samtidig indrykkede Kommuneinformation i Stiften og andre lokalblade en annonce med opfordring til byens foreninger om at ajourføre informationskontorets oplysninger om de enkelte foreningers adresser, formål og bestyrelser. Til brug ved forespørgsler til kontoret om de henved 2500 foreninger af enhver art, der findes i byen.

Eksempel 3: Efter mange års forgæves kamp for at få nedbragt ventetiderne på Radiumstationen oprettede en række patienter i sommeren 1987 en patientforening. Mindre end en måned efter oprettelsen havde den nye forening opnået en aftale om nedbringelsen af ventetiden.

På hver sin måde giver de tre eksempler indtryk af den betydelige rolle, som foreningerne spiller i dagens Århus.

Hvad enten foreningerne kalder sig interesseor-

ganisationer, græsrodde, pressionsgrupper, aktivister eller folkebevægelser udtrykker betegnelsen – med forskellige nuancer – det forhold, at grupper af mennesker frivilligt samles for i fællesskab at få fremmet deres interesser. De er så at sige murstenene i landets demokratiske samfundsbygning fra forældrenævn, idrætsforeninger og pensionistklubber over faglige foreninger og erhvervsorganisationer til de politiske foreninger, der »bærer« det politiske system. Deres virksomhed strækker sig fra det lille lokalområde til landsplanet og går fra økonomiske pressionsgrupper over de ideelt betegnede foreninger og græsrodsbevægelser (politiske, religiøse og andre) til interesseorganisationer inden for det sociale område, og endelig – og ikke mindst – er der en frodig skov af foreninger, der dækker alle former for fritidsaktiviteter (idræt, hobbies, kultur).

Byens foreningsliv har rødder langt tilbage i tiden – flere hundrede år. Som andre steder i landet har en vigtig skillelinie for foreningerne og deres virksomhed dog været overgangen fra enevælden til folkestyret i 1849. Ved grundloven fra dette år blev det slået fast, at alle danske borgere havde ret til at samle sig i foreninger og mødes uden indblanding fra offentlige myndigheder, der heller ikke kunne forbyde kritiske foreninger, blot disse overholdt landets love og ikke forstyrrede den offentlige orden. Før den tid kunne uønskede foreninger og samfundskritiske grupper uden videre opløses af de enevældige myndigheder.

Derfor var der også karakteristiske forskelle mellem det foreningsliv, der udfoldede sig i Århus før 1850, og det, der blomstrede op i årtierne efter

den fri forfatnings indførelse. Grundstammen i det vidt forgrenede system af foreninger, organisationer og pressionsgrupper, som findes i dagens Århus, går tilbage til årene før århundredskiftet. Selv om naturligvis mange foreninger og foreningstyper er blevet »overhalet« af samfundsudviklingen og ophørt, har andre – skabt af »nye tider« – indtaget deres plads.

Enevældens foreningsliv

Blandt de mest markante – og de absolut ældste organisationer, der fandtes i Århus i det sidste århundrede af enevælden, var lavene. Deres historie i byen strækker sig langt tilbage, så langt, at deres oprindelse for nogles vedkommende ligger helt tilbage i middelalderen. Mellem 1100 og 1400 blev det normalt, at købmænd og håndværkere i de nye byer sluttede sig sammen i organisationer, vel oprindelig til gensidig beskyttelse og med både religiøse og selskabelige islæt. Senere trådte det faglige mere i forgrunden og gilderne – som de først benævntes – udviklede sig til handels- og håndværkerlav, hvis medlemmer efterhånden fik eneret til at drive virksomhed inden for deres specielle erhvervsområde. I hvert fald fra slutningen af 1600-tallet havde de dog mistet deres selvstændige stilling og var blevet »brikker« i enevældens styringssystem.

Hvornår de første lav i Århus blev dannet, vides ikke. Smedelavet er det, der kan følges længst tilbage, til omkring år 1500, og fra de bevarede lavsarkiver ved man også, at i hvert fald byens snedkere og skomagere havde oprettet deres lavsammenslutninger ved midten af 1500-tallet.

Fra det følgende århundrede er bevaret vedtægter (lavsartikler eller lavsskråer) eller protokoller fra en række af byens øvrige større håndværkerfag: (bagere, skræddere, handskemagere, murere og tømrere). Helt frem til midten af 1700-tallet blev der oprettet nye lav i byen, den sidste var drejerlavet i 1752. I de følgende hundrede år virkede de som håndværksmestrenes interesseorganisationer, der ved regulering af læredrengeens antal samt kontrol med og myndighed over de tilsvarende svendelav kunne forhindre, at fremmede eller nye håndværkere blev for hårde konkurrenter til deres næringsvirksomhed. Rent selskabelige sammenkomster og gensidig hjælp i nødstilfælde hørte dog også med i lavsfællesskabet.

Indtil slutningen af 1700-årene var byens lav faktisk ene om at repræsentere foreningslivet mellem byens menige borgere. Men ved denne tid dannedes nogle nye.

Baggrunden for dem og tilsvarende foreninger og klubber i København og andre byer i 1770'erne var »den oplyste enevælde«, der åbnede sig lidt for reformer og nyskabelser inden for systemets rammer. Lempelser i censuren og muligheder for foreningsdannelse under opsyn skabte litterær debat og dannelsen af selskabelige diskussionsklubber inden for borgerskabet. Den første århusforening af slagsen var sikkert et patriotisk selskab fra 1772, men den første med blivende betydning blev Kronprinsens Klub, oprettet 1796, med litterær, selskabelig og oplysende formål, og få år senere – i 1800 – fik den følgeskab af »Det forenede dramatiske Selskab«, der – som navnet udtrykker – samledes omkring fælles inter-

esser for teaterkunsten, såvel egne udfoldelser som oprettelse af en århusiansk skuespilscene. Det var det bedre borgerskab, der mødtes i disse foreninger, der fra 1815 sluttede sig sammen i Polyhymnia. Musiklivet, der også dyrkedes her, fik i 1820'erne egen forening i »Selskabet den musikalske Forening«.

Foreningsdannelsen blandt byens spidser smittede »nedad«, især ved dannelsen af en række læseforeninger: småbiblioteker med læsestuer. De første dukkede op omkring 1800, men de fik dog i de følgende kriseår ikke lang levetid. Mere stabile blev de, der begyndte i 1830'erne og 1840'erne. Hertil hørte bl.a. Læseforeningen for Århus og Omegn, der sammen med klubben Harmonien blev hjemsted for byens mellemklasse, der ikke kunne optages i Polyhymnia. Også musikken dyrkedes her, bl.a. i den i 1848 oprettede Århus Musikforening, der dog snart blev et eksklusivt foretagende – og i Århus Sangforening af 1843.

Det var karakteristisk for foreningslivet i byen før 1850, at det begrænsede sig til byens borgerskab, mens arbejder- og underklasser kun i meget ringe grad var berørt af den. Der var tale om foreninger, hvis virksomhed lå på det kulturelle og selskabelige plan, og som var ufarlige for den ene-vældige offentlighed. Faglige og erhvervsmæssige spørgsmål kom kun til udtryk inden for lavene. Desuden virkede på det socialt betonedede område fra 1841 Velgørenhedsselskabet, som også hørte det bedre borgerskab til.

Byens »foreningssystem« opstår. 1850-1900

Først blandt de nye foreninger var erhvervssam-

men slutningerne. Århus Håndværkerforening (fra 1848) kæmpede den første tid forgæves mod planerne om ophævelsen af det for standen beskyttende lavsvæsen, men udviklede efter 1860 sig til et betydeligt samlingssted for byens håndværker- og mellemstand, ikke blot på det faglige, men også det selskabelige område. Som modstykke til Håndværkerforeningen dannedes 1859 Århus Industriforening, der dog snart igen sygnede hen, og i stedet sluttede de nye industridrivende sig sammen med byens storkøbmænd i 1862 i Århus Handelsforening, der siden har været erhvervslivets væsentligste interesseorganisation i Århus – fra 1918 under navnet Århus Handelsstandsforening. Også de mindre handlende forenede sig – dog nogle årtier senere – i branchesammenslutninger til fremme af deres interesser. Blandt de vigtigste af disse detailhandelsorganisationer var »Århus Købmandsforening af 1887«, der også fortsat er i virksomhed.

På den anden side af arbejdsmarkedet: blandt håndværkssvende, handelsmedhjælpere, industriarbejdere og arbejdsfolk af alle kategorier kom organiseringen i foreninger til fælles gavn først for alvor i gang efter 1880. De gamle svendelav var blevet opløst i 1862, og selv om enkelte af dem fortsatte som sygekasser, var det først efter revolutionen i Paris i 1870, – det blev anledningen til socialismens gennembrud i Danmark –, at der i Århus oprettedes egentlige faglige arbejderforeninger. Den første var snedkersvendeforeningen 1871, og i dette og det følgende år fulgte faglige sektioner for bl.a. murere, smede, tømrere, skræddere og arbejdsmænd. Arbejdernes foreningsdan-

nelse blev dog i Århus som i resten af landet sat midlertidigt i stå efter »fælledslaget« i København i 1872, – hvor de socialistiske ledere blev fængslet, – og i de kriseår, der fulgte i sidste del af 1870'erne. Fra 1880'erne kom der igen fremgang i fagforeningerne i Århus. 1883 stiftede 8 af dem en fællesorganisation, og denne fik i løbet af 1880'erne tilslutning fra yderligere en halv snes fagforeninger. Frem mod 1900 var i alt 40 foreninger blevet optaget i fællesorganisationen, blandt dem byens første kvindefagforeninger: »Kvindelig Fremskridtsforening« fra 1889 og »Vaske- og Rengøringskvindernes Fagforening« fra 1895. Enkelte ikke-socialistiske foreninger blev i øvrigt også forsøgt etableret i disse år med støtte fra arbejdsgivere og partiet Højre, men de fik kun kort levetid: Århus Arbejderværn fra 1886 til 1893 og »Den fri Arbejderforening«, der kun virkede i et par år i slutningen af halvfemserne.

Når der rigtigt kom skub i fagforeningsdannelsen i 1880'erne hang det også sammen med, at der 1882 opstod et socialistisk politisk parti i byen »Demokratisk Samfund«, der året efter omdannedes til en socialdemokratisk partiforening og begyndte udgivelsen af dagbladet »Demokraten«. Foreningen var et led i de politiske partidannelser, der for alvor var begyndt at tage fart i 1860'erne.

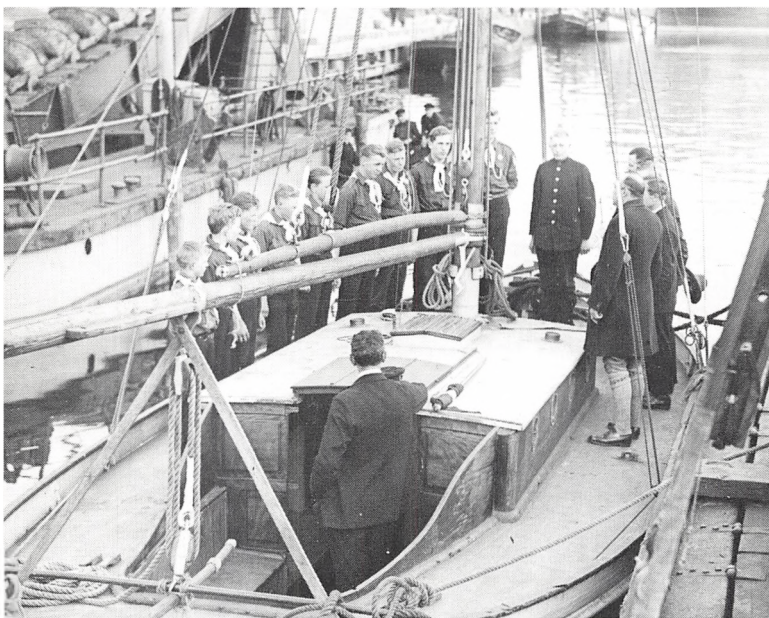
Grundlovsfædrene, de nationalliberale, grupperede sig efterhånden sammen med godsejere og byernes overklasse til partiet Højre, og i tilslutning til dette parti oprettede i 1873 Højres Vælgerforening i Århus, der århundredet ud blev det dominerende politiske parti i byen.

Også Højres politiske modstandere i byen orga-

Mere end 30 af byens kvindeorganisationer stod i maj 1935 bag »Kvindernes Fredstog« fra Bispetorvet til Mindeparken, der samlede over 600 deltagere. Marchen var led i en verdensomspændende kvindedemonstration mod den truende verdenskrig. (Foto i Lokalhistorisk Samling).

niserede sig i partiforeninger. Den bærende kraft blandt disse var i 1860'erne og 1870'erne læreren Lars Bjørnbak fra Viby, der 1857 havde oprettet sin særlige højskole der (»Kundskab er magt, uvidenhed er trældom«). Han tilsluttede sig landbo-partiet Venstre, hvis grundtvigske præg han dog tog stærk afstand fra. Gennem Århus Amtstidende (oprettet 1865) og sammen med det begyndende socialdemokrati bekæmpede han byens

Byens spejderorganisationer går tilbage til de første år af dette århundrede. I slutningen af 1920'erne fik spejderlivet i byen en ny dimension ved oprettelsen af Århus Søspejdetrop i 1929. Initiativtageren hertil var sejlmagermester Oehlert, der her på billedet fra standerhejsningen samme år ses i kahytssnedgangen. (Foto i Lokalhistorisk Samling).

Højre-borgerskab. Han stod 1875 bag opførelsen af Den folkelige Forsamlingsbygning, der bl.a. blev hjemsted for den del af byens borgere, der tilsluttede sig Venstre-partiet, der 1874 oprettede en Århus-partiforening og fra 1881 desuden fik støtte fra den nyskabte »Borgerforeningen«, der ikke formelt var tilsluttet Venstre. Politisk kom Venstre dog som bekendt ikke til at betyde væ-

sentligt i byen, idet Højre som byens dominerende parti fra omkring 1920 blev afløst af Socialdemokratiet.

De religiøse grupper i Århus er ligeledes udsprunget af vækkelsesbevægelsen, der opstod i forbindelse med »frihedsåret« i 1850'erne og 1860'erne. Modsætningerne mellem missionsfolk og grundtvigianere har dog været trukket langt mindre skarpt op end så mange andre steder i landet. Den første missionsforening med tilknytning til Århus blev oprettet i 1862 (Forening for indre Mission for Århus og omegn) som en modvægt til Bjørnbaks rationalistiske ideer. Den virkede dog kun et par år, idet den hurtigt blev præget af modsætningerne mellem de grundtvigske ideer om det frie kirkelige og folkelige liv og den indremissionske forkyndelsesvækkelse. Grundtvigianernes samlingspunkt i Århusområdet blev fra 1866 den af Jens Nørregård ledede Testrup Højskole i Kolt og fra 1870'erne farver Chr. T. Eriksens hjem i Frederiksgade (»et rigtigt højskolehjem«), der stod i spidsen for oprettelsen af Århus Højskoleforening 1878, højskolehjemmet i Klostergade, og senere valgmenighedskirken (1886) i Nørre Allé. Udover i Ormslev-Kolt kom der også i Egå »filialer« af valgmenigheden.

I modsætning til både den folkelige forsamlingsbygning og højskolehjemmet, der blev samlingssteder for mange foreningers og organisationers aktiviteter, blev missionshusene, som tilhængere af indre mission opførte, først og fremmest brugt af vækkelsens egne folk. Deres første samlingssted blev indrettet i et hus i Teglgårdsstræde (Sjællandsgade) i slutningen af 1860'erne,

men deres vigtigste samlingspunkt i byen blev fra 1877 missionshuset Eben-Ezer i Dybbølgade på Frederiksbjerg. Foreningens arbejde her kom efterhånden til at omfatte ikke blot kristendomsforkyndelsen, men også et udbredt socialt hjælpearbejde for fattige og blandt ungdommen. Blandt andet oprettelsen af Stefansforeningen (1876), etableringen af Sømandsmission og Blå Kors samt oprettelsen af et KFUM- og K arbejde (1886) var medvirkende til styrkelse af Indre Missions indflydelse i byen. Århus blev for en lang årrække efter 1900 central for KFUM- og K arbejdet i Danmark, og bevægelsens styrke kom også til udtryk gennem opførelsen af nye missionshuse omkring 1920 (Karmel).

De politiske, de faglige og de religiøse bevægelseres foreninger var de afgørende nyskabelser i foreningslivet, som det kom til at udfolde sig i Århus fra sidste halvdel af sidste århundrede. På disse områder havde foreningsdannelse under enevælden været umulige eller særdeles vanskelige – deres virksomheder ville være farlige for statsmagten.

Andre af de nye foreningstyper var i højere grad en fortsættelse af tidligere tendenser. I 1850'erne og 1860'erne opstod foreninger af patriotisk karakter – især efter 1864 – som Våbenbrødre Foreningen i 1859 og Århus Skytteforening 1866. De første frivillige, foreningsdannede syge- og understøttelseskasser så dagens lys i 1860'erne, i årene efter lavenes ophævelse.

De sidste fik som andre inden for det sociale felt en vigtig funktion for udviklingen frem mod dagens Danmark. Både sygeforeningerne og andre

Arbejdernes Samariter-Forbund var en af de mange nye foreninger inden for »sundhedssektoren«, der blev oprettet i Århus i 1930'erne. 1936 var dens stiftelsesår, og dens virksomhed omfattede bl.a. også driften af en feriekoloni ved Skæring Strand. På billedet ses medlemmer i gang med en udvidelse af kolonien i 1954. (Foto i Lokalthistorisk Samling).

socialt betonedede foreninger kom gennem deres virke til at bidrage stærkt til, at den offentlige sociale virksomhed udviklede sig fra den nedværdigende fattigvæsen til den moderne socialpolitik. I 1863 var der 15 sådanne fagligt begrænsede syge- og hjælpe-kasser i Århus, af hvilke nogle fortsatte som selvstændige (Århus Købmænds Hjælpekasse fra 1861 og Håndværkerforeningens

»Skovlund« på Viborgvej i Hasle har i 1987 været genstand for megen omtale. Fra dens tid som restaurant ses den her på billedet af et socialdemokratisk partistævne i 1951. Det er Hans Hedtoft på talerstolen til venstre.

(Foto i Lokalhistorisk Samling).

Hjælpekasse fra 1852) mens andre sammensluttedes i Foreningen af Håndværkere og Fabriksarbejdere til gensidig understøttelse (1863) og – for de ufaglærte – Arbejdernes Sygeforening (1867). I 1885 oprettede afholdsfolkene deres egen »Totalafholdsforeningens Sygekasse«. Med sygekasseloven af 1892 begyndte sygekasseforeningerne at blive et integreret led i det offentlige socialvæsen.

En særlig betydning fik afholdsorganisationerne, der blev oprettet i årene efter 1880, og hvis

udbredelse havde sammenhæng med den store tilgang af tilflyttere til Århus i sidste fjerdedel af århundredet. I kampen mod drikfældigheden og den økonomiske elendighed, der ofte fulgte i dens spor, kunne mange både fra byens arbejderbevægelse, fra borgerskabet og de kirkelige kredse være

med. Mellem 1880 og 1918 blev der i Århus dannet mere end 60 forskellige afholdsforeninger og -loger med op mod 4000 medlemmer.

Foreningslivet breder sig

De fleste af de foreninger, som opstod i Århus mellem 1850 og 1900, var led i landsdækkende folkelige bevægelser, hvor de svage grupper i samfundet søgte at tilkæmpe sig politiske, økonomiske og sociale rettigheder på linie med »magthaverne«. Denne side af foreningsdannelsen er også fortsat i det 20. århundredes Århus. Det gælder for fagforeningerne, der i de første årtier især vandt større udbredelse blandt de ufaglærte arbejdere og fra 1930'erne og efter 2. verdenskrig blandt funktionærere, ligesom den århusianske arbejderbevægelse 1904 fik oprettet byens første levedygtige brugsforening, der især fra 1920'erne og 1930'erne blev fulgt af flere andelskooperationer. Også på det politiske område er i Århus – som i resten af landet – som bekendt nye organisationer kommet til.

Men ellers er det karakteristisk for det 20. århundredes foreningsliv, at det har bredt sig fra disse »kampområder« til stadig flere felter af dagliglivet.

Blandt de første store nye områder, der blev inddraget i foreningslivet var »ungdom, sport og fritid«. De tidlige ungdomsorganisationer (KFUM-bevægelsen) er nævnt, og de fulgtes først i århundredet af Spejderorganisationerne. I 1907 oprettedes den første FDF-kreds i Århus og få år senere fulgte KFUM-spejderne og Det danske Spejderkorps, men arbejderbevægelsens mod-

En forening af »den gamle skole«, som endnu eksisterer i byen, er Århus borgerlige Skydeselskab, oprettet i 1834. Billedet fra kongeskydningen i 1927 taler sit tydelige sprog herom.
(Foto i Lokalhistorisk Samling).

stykke hertil: De unges Idræt (DUI) kom til i 1918. I løbet af 1920'erne og ikke mindst 1930'erne var tilslutningen til de uniformerede korps i byen stigende og de markerede sig stærkt blandt andet ved en lang årrækkes Marselisborg- og Hørhavelejre.

Det er dog sportsforeningerne, der blandt de nye foreningsdannelser samlet har fået langt den største tilslutning. Byens første sportsklubber

(skytte- og gymnastikforeninger), blandt dem AGF fra 1880, knytter forbindelse bagud til de nationale foreninger efter 1864, men siden er de opstået som »rene« fritidsorganisationer, først især for over- og mellemklassens ungdom, men også arbejderbevægelsen sluttede snart op om byens idrætsliv, enten gennem dannelsen af egne foreninger (AIA, ASA) eller ved deltagelse i beståendes aktiviteter.

En gennemgang af foreninger og foreningstyper, der har udviklet sig inden for det århusianske idrætsliv, vil naturligvis føre alt for vidt på dette sted, og det samme vil være tilfældet for den lange række af foreninger for fritidsaktiviteter af alle slags, som er etableret. De strækker sig fra skakklubber til lystfisker- og akvarieforeninger og fra vandrelaug til frimærkeklubber.

Fornyelserne i det århusianske foreningsliv har fulgt retningslinier, som også har gjort sig gældende i andre dele af landet op gennem århundredet. Som nogle karakteristiske eksempler på forløbet kan nævnes oplysningsforbundene fra 1920'erne (AOF 1924). Fra 1930'erne kom en lang række foreninger inden for sundheds- og socialsektoren til (Arbejdersamaritterne fra 1936, eller mødrehjælpsforeningen året efter) og også esperantoforeninger og »Aldrig mere krig«. Det internationale samarbejde spillede en vigtig rolle i de første efterkrigsår i foreningsdannelser som »En verden« og FN-foreningen, og de efterfulgtes igen af 1960'ernes mere aktive antikrigsorganisationer

som »Nej til Atomvåben« og Vietnamkomiteerne, som også i Århus fik en betydelig tilslutning. Afslutningen af Vietnamkrigen i 1972 og 1970'ernes kriseår var igen medvirkende til en nyorientering i byens foreningsliv. Det nære er igen kommet mere i centrum og har givet sig udslag i dannelsen af en række beboerforeninger (Sjællandsgades Beboerforening var den første i 1971) og nærmiljøgrupper – eller »kratluskerforeninger«, som den lokale betegnelse vel må være.

Foreningsliv og foreningsdød

Foreningslivet i Århus har især gennem de seneste halvandethundrede år fået en stadig videre udbredelse og dækker et meget bredt spektrum af livet i byen. Hvad der foregår i foreningerne er derfor også en vigtig del af byens liv og udvikling.

Foreningsformen har dannet rammen om mange nyskabelser i byens historie i denne periode, og kendskab til, hvad der er foregået i foreningerne, er derfor en vigtig baggrund for at forstå og forklare, hvordan Århus har udviklet sig.

Derfor arbejder en række lokale arkiver i Århus by og Århus amt i 1987-88 sammen i en fælles kampagne om at indsamle foreningsarkiver fra eksisterende og nedlagte foreninger.

De sidste er der nemlig – på trods af Jørgen Lengers beklagelser – mange af. Og det er ikke mindst deres protokoller, det er vanskeligt at finde frem til. Men måske kender De en, der har en.

E.K.J.

Borggade

»et nyt forretningskvarter« fra 1930

Det var oprindelig slet ikke gaden, der pådrog sig opmærksomheden. Det var et brev fra (daværende) overretssagfører Andreas Christensen til byrådets lukkede møde 13. marts 1930, et brev, der nok handlede om den nye gade, som der nu omsider var givet grønt lys for, men i hvilket der også stod en kryptisk passus, som ikke umiddelbart sagde noget: »Man forudsætter derhos, at det ærede udvalg (det var udvalget for byens udvidelse og bebyggelse), når gadeprojektet er sikret, vil være behjælpelig med at få kæmpehallen fjernet, således at arbejdet på gaden også fra den side kan begynde snarest«.

Kæmpehallen – hvad var det? Ja, flere ellers kyn-dige i byens topografi vidste det ikke. Bygningskonstruktør N.J. Israelsen, der som dreng på sin skolevej daglig havde passeret kvarteret fra og til rutebilstationen i Rosensgade, sagde den heller ikke noget. Til gengæld gik han på bygningsinspektoratet og fandt sagen; resten har givet sig i dagspressen.

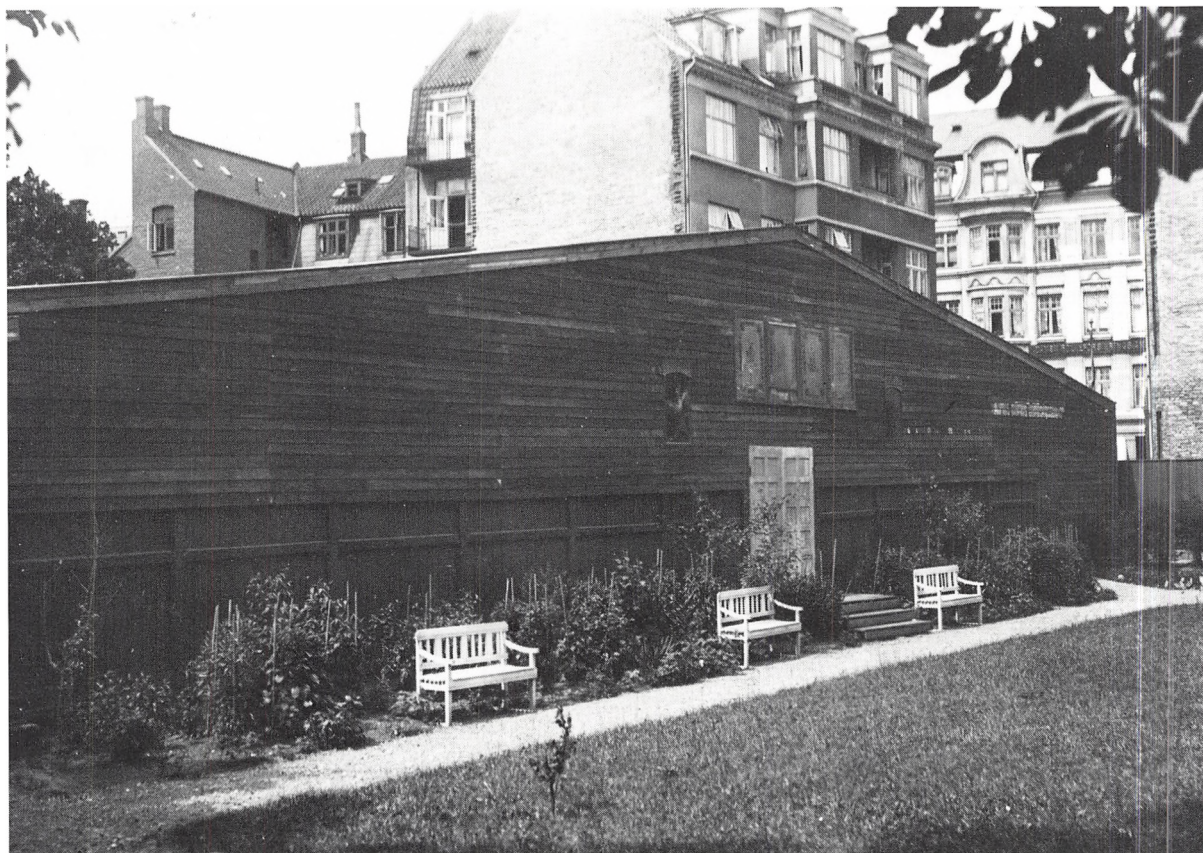
Historien er da den, at Centralforeningen af bagermestre i Jylland i 1924 kunne fejre sit 50 års jubilæum, og at festligholdelsen blev henlagt til Århus. Håndværkerforeningen i Paradisgade skulle stå for hovedmiddagen, og man er her nok blevet hed om ørerne, da det blev klart, at der

ventedes mere end 700 deltagere. Så mange havde man faktisk ingensteder i byen plads til – i al fald ikke på én gang, og andet duede ikke i den situation. Man besluttede sig da for at søge om tilladelse til at opføre en interimistisk bygning i haven bag komplekset i Paradisgade. Tilladelsen fik man i begyndelsen af maj, og den lød på en bygning af bræddebeklædt træbindingsværk, dækket med tagpap, altså så primitiv, som det overhovedet kunne tænkes.

I bygningsinspektoratet er de indsendte tegninger bevaret, dels en situationsplan, der kun angiver beliggenheden i forhold til Håndværkerforeningen, dels en plan over den mulige bordopstilling med buffet samt et tværsnit af tagkonstruktionen. Alt sammen giver indtryk af noget meget stort – arealet var 990 m² – men også noget højst foreløbigt. Der var ikke ofret noget på at få »skuret« til at »tage sig ud«.

1. august havde Aarhus Stiftstidende en kort præsentation med billede af det nye bygningsværk. Det hed heri, at byen meget stærkt havde savnet et lokale til større kongresser og møder. Det havde man fået nu, til en pris af ca. 20.000 kr.; det skulle kun stå en kort tid, så man måtte håbe, at det snart måtte finde flere lejere, end de bagere det var opført for. Det *fik* flere lejere, og det stod længere end man havde regnet med, så pengene er såmænd nok kommet ind igen. Efter avisen skal det have været brugt til rundskuet allerede 9.-10. august; men der står ikke til hvad.

Bagermestrene kom en uges tid senere med festmiddagen, og det nye etablissement fik megen ros for sin velegnethed til formålet. Alt »klappede«,

som det sjældent er set ved en middag af disse dimensioner«, endog med plads til en tribune med et 12 mands orkester. De 75 tjenere »gled« lige fra buffeten ind til deres respektive kuverter; maden nåede både ved første og anden servering varm ud til alle i »hele den store hal«. I september holdt Håndværkerforeningen selv sin efterårsbazar i de

Kæmpehallen set fra Håndværkerforeningens have i juli 1924. Køn var den ikke, og der var – naturligt – ikke ofret noget på at gøre den dekorativ i »landskabet«, måske med undtagelse af vinduesrækken, der ser ud til at være af matteredt glas med en bort og blomster eller et symbol i midten.
(Foto i Lokalhistorisk samling).

nye omgivelser, og gennem årene var der flere lignende arrangementer, især udstillinger. På et

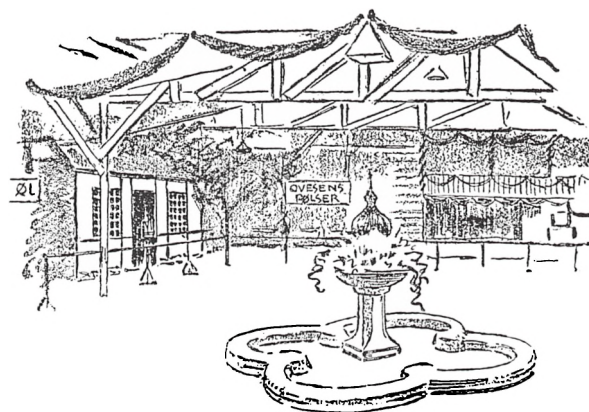
noget uklart avisbillede fra marts 1930 læses »Aage Heidemann. Automobiludstilling«.

Da Borggade blev anlagt i 1930, måtte kæmpehallen imidlertid, som det også fremgår af Andreas Christensens brev, vige. Men at den ret hurtigt blev savnet, i al fald til store spisearrangementer, fremgår af en nytårsartikel i Demokraten på årets sidste dag. Det nævnes her, at der var planer om en udvidelse af Varna ud mod vandet med mulighed for bespisning af hele 1.100 gæster. Det blev ikke til noget, og først Århushallen kom fra 1938 til at råde bod på byens mangler på dette område.

Hallen måtte vige for Borggade; men *dens* historie er i virkeligheden ældre. I februar 1913 ansøgte malermester C. Chr. Nielsen og arkitekt Chr. Frühstück Nielsen byrådet om tilladelse til at anlægge en forbindelsesgade mellem Klostergade og Nørregade i forlængelse af Badstuegade. Det ser ud til, at de to har haft færdige bebyggelsesplaner, for det velvillige udvalg for byens udvidelse og bebyggelse satte nogle betingelser for byggehøjde m.v., forbød side- og bagbygninger og ville have hver enkelt ejendom forelagt for *sig*. Der afholdtes et par møder med ideens ophavsmænd; men der synes at have vist sig vanskeligheder, der dog ikke fremgår af referaterne. I al fald nøjedes Nielsen med samme år at opføre to ejendomme, der i dag er Nørregade 53 og 55. De gik begge et stykke ind på grunden, hvor tidligere overretssagfører J. Høegh Guldbergs villa havde ligget, og den første stump af Borggade stammer således fra 1913.

I 1916 genoptog malermester Nielsen sagen. Han købte en ejendom i terrænet, trådte i forhand-

Efteraarsbazaren i Haandværkerforeningen.

ling med kobbersmedefirmaet Wilson, hvis virksomhed lå der, og gennem 1917, 18 og 19 fortsatte kommunens velvilje, uden at der dog kom andet end snak, forslag og modforslag ud af det. I juli 1920 forlangte kommunen stykket mod Nørregade asfalteret, og det skete. I november samme år tilbød udvalget nye forhandlinger og stillede kun som betingelse, at gadens anlæg kunne gennemføres inden for en vis kortere tidsfrist. Denne holdning overførtes efter Niensens død på hans efterfølger som ejer af Nørregade 53 og 55.

Før gadeanlægget kunne påbegyndes, måtte de ca. 150 m ryddes for eksisterende bygninger m.v. På dette billede fra juli 1930 ses Bygballes ejendom t.v. under opførelse, i midten nedrivningen af Klostergade 12. Over træerne i mellemgrunden taget af Kæmpehallen med ovenlysvinduer og i baggrunden Nørregade samt i »fuld figur« t.h. nr. 53 og t.v. lidt af brandmuren fra nr. 55, begge fra 1913. (Foto i Lokalthistorisk samling).

1923 kom Frühstück Nielsen påny ind i billedet, og hans planer var – og havde nok hele tiden været det – mere omfattende. Han ville rive samtlige huse mellem Badstuegade og Volden ned og anlægge et stort torv bag Borgporten. Heller ikke det voldte udvidelses- og bebyggelsesudvalget problemer. Dog skulle forbindelsesgaden laves først, så ville man med glæde brotlægge det nye torv. Pingpong spillet forsatte 20'rne igennem, og først i 1930 var man færdig. Arbejdet ser ud til at være begyndt en gang i sidste halvdel af august, og det

må have gået stærkt, for allerede i begyndelsen af november var asfalteringen af den nye gade – oven i købet forsinket at udstadigt vejr – afsluttet. Frühstück Nielsen havde gennemført malermester Niensens gamle plan, og han havde endda været oppe mod stærke kræfter, landbrugskandidat J. Jespersen og overretssagfører Frank Wilde, der på de ubebyggede arealer mellem Nørregade og Klostergade – med nedrivning af Kæmpehallen – ville anlægge en udstillingsbygning, diverse kontorer og en parkeringsplads – alt på betingelse af et tilsagn om, at det påtænkte gadeanlæg i 15 år (fra 1929) ikke ville blive iværksat. Den evindeligt velvillige kommune var også med på den idé – troede man til syvende og sidst ikke på den nye gade? – men tilbød kun 10 år, og det kan vel, selv om det ikke fremgår af byens arkiver, have været årsagen til, at Borggade kom alligevel i 1930.

Navnet fik gaden på et byrådsmøde 13. november. Det var Frühstück Niensens forslag, og han knyttede det til sit kommende torv – »Borgtorvet« en passende navneforbindelse med det gamle navn Borgporten« og en god tankeforbindelse med »Volden« og »Graven««. I sit brev af 30. oktober tilføjede han: »Den store mængde kampesten, der fandtes i grunden, kan tyde på, at der har været et større bygningsværk – måske en »borg« ved Klostergade«! Også Håndværkerforeningen blandede sig i sagen. Den foreslog »C. Chr. Niensens gade« til minde om malermesteren, hvis idé den var – eller, hvis det ikke vandt bifald, da »A. Wilsons gade« efter kobbersmedien, der havde ligget der. Men arkitekten vandt også her, til gengæld er hans torv ikke blevet til noget – endnu!

Allerede mens Borggade var under anlæg, begyndte de første byggearbejder. Frühstück Nielsen opførte Borggade 2, som han indbyggede i Klostergade 10. her fik Jysk Cyklelager til huse. På det modsatte hjørne nedrev støbegodsforhandler A. Bygballe halvdelen af Klostergade 14 og »drejede« ved en nybygning ejendommen ned ad den nye gade mod Wilsons grund. Da Bygballes forretning omkring 1950 ophørte, blev kompleksets butiksetage overtaget af cykellageret til udstilling, senere også for radio og fjernsyn, som det nu havde optaget forhandling af. Helt til omkring 1970 var der også en skrædderforretning. Bygningen blev i 1986 nedrevet, og i nybygningen er der nu en B & O-forretning.

I løbet af første halvdel af 30'erne blev gaden bygget næsten fuld. Mest karakteristisk for tidens byggestil blev Håndværkerforeningens legatboliger i nr. 10-14, funkis vel nærmest og med butikker i nederste etage hele vejen hen. Det var Aarhus Stiftstidende, der hæftede betegnelsen »et nyt forretningkvarter« på Borggade, og der kom mange forretninger. En optælling i vejviseren fra 1932 – det første år gaden registreres – til 1970, da man ophørte med at angive forretninger i husregisteret, giver ca. 48 forretningstyper – upræcist fordi vejviseren er behæftet med en del unøjagtigheder, som med den som eneste kilde ikke lader sig gennemskue. Af disse er 31 alene i gaden kortere eller længere tid, 1 er i 2 ejendomme (cykellageret), 8 er der to af, og 8 er der 3 af. De sidste er: Barber og frisør (herre-), buntmager, damekonfektion, kolonialhandel, malerihandel, mejeriudsalg, radioforretning og skrædderi. Alle de øvrige er »normale«

Borggade set fra Klostergadeenden i juli 1968. På resten af Håndværkerforeningens grund er opført Århus maskinmesterskole.
(Foto: Thomas og Poul Pedersen).

detailforretninger samt enkelte håndværkere med butik som glarmester, guldsmed, skomager (måske dog uden butik) og urmager. Af mere specielle ses billetbureau, kittelforretning, maskinskrivningsbureau, plisséforretning og efter 1970 eksotiske tæpper, formidlingsbureau, korsetforretning, parykforretning, patchwork, rejsebureau, skindtøj, urantik og vin i papemballage.

Det store antal forretninger giver umiddelbart en fornemmelse af en betydelig udskiftning, en fornemmelse, der dog måtte reduceres noget ved

en nærmere inspektion. Men nogen udskiftning har der da været, især på gadens »ulige« side, men helt præcist kan den ikke fastslås, – både fordi vejviseren ind imellem ikke er til at stole på, og fordi udvidelser og sammenlægninger ikke er søgt sporet. Således er der i nr. 3 i 1936 2 forretninger, i 1937 4 og derefter skiftevis 2 og 3, i 1954 når man op på 5, 1957 6 for igen i 1969 at lande på 4. En blad- og papirforretning er registreret i 1 år og ovennævnte kittelforretning i 2. J. nr. 7 er der i 3 år en osteforretning, i samme antal år en frugtforretning og i 2 år et parfumeri. Flere steder har der

været tale om ejerskifte; men mange har været i samme besiddelse i mange år. Det gælder – foruden skrædderen og Bygballe i nr. 1, cykellageret i nr. 2, Brdr. Caspersens pianoforretning i nr. 16 (Nørregade 53), buntmager Præst, barbereren og frisøren i nr. 3 og ikke mindst samme branche i nr. 16, der kunne fejre 50 års jubilæum i 1987.

Borggade var et alvorligt »angreb« på byens city. Den fik et par ejendomme, som var lidt af et chok for omgivelserne; men udviklingen forsætter, og om den så giver chok, kan man tænke over ved at betragte omslagsbilledet til denne årbog.

F.H.L.

Erhvervslivet i Århus 1987

– set fra hovedstaden

Denne årbogs erhvervslivsartikel har i en række år søgt at beskrive og forklare udviklingen i beskæftigelse og erhverv i byen i årets løb samt i forbindelse hermed at sætte denne udvikling ind i et lidt længere historisk perspektiv. Nyetableringer af virksomheder og ophør af markante, ældre forretninger og industri- og håndværkerfirmaer har desuden givet anledning til længere omtaler i form af en række historiske virksomhedsportrætter.

Materialet til at belyse disse forhold har været hentet fra en lang række forskellige kilder: dagspresse, fag- og branchetidsskrifter, historiske håndbøger og litteratur, erhvervs- og kommunalstatistik, oplysninger fra virksomhederne selv eller fra nøglepersoner med tilknytning hertil.

I det følgende skal årets erhvervsudvikling i Århus i stedet søges skildret fra en anden synsvinkel. Udgangspunktet vil i det følgende være det Århus-erhvervsstof, som det københavnske dagblad Børsen i årets løb har fremlagt for sine læsere i form af artikler om byens erhvervsliv, der har været af et lidt større omfang og ikke blot haft karakter af smånotitser.

Om byens største erhvervselskaber

Den mest fylldige orientering har læserne – ikke unaturligt – fået om udviklingen i byens største virksomheder.

Til de førende blandt disse hører korn- og grovarefirmaet Korn og Foderstof Kompagniet med en omsætning på 6-7 mia. kr. KFK forsøgte i april at overtage det konkurrerende firma Peder P. Hedegård i Nørresundby gennem aktieopkøb. Transaktionerne bag dette forsøg blev der redegjort fyldigt for i bladet, og det samme var tilfældet i forbindelse med generalforsamlingen senere samme måned, hvor Norsk Hydro, der ejer 2/3 af KFK's aktier, uventet overtog formandsposten i selskabets bestyrelse. Skiftet, der betød at KFK's identitet som et dansk-styret selskab blev svækket, foregik ikke uden kontroverser, idet den hidtidige bestyrelses næstformand, dir. H.A. Pedersen, i protest trak sig fra bestyrelsen. Dir. T. Bjerglund Andersen, der havde været formand siden 1976, fik sin position svækket til næstformandsposten. Om selskabets fortsatte virksomhed og fremtidsudsigter bragte Børsen endvidere i efteråret en grundig analyse. I konklusionen blev firmaet fremhævet som et veldrevet selskab med et godt økonomisk grundlag. På trods af omsætningsnedgangen i de seneste år, har KFK formået at holde indtjeningen oppe, f.eks. ved, at firmaet er gået ind i nye forretningsaktiviteter. Selskabet har således opkøbt en grøntpillefabrik samt gået stærkt ind i handelen med bl.a. salt, olie og – ikke mindst – kul.

Også Aarhus Oliefabrik er i årets løb adskillige gange indgået i erhvervsstoffet i Børsen. I forbindelse med fremlæggelsen af årsresultatet 1986 i slutningen af marts fremhævedes faldet i omsætningen, der også er fortsat i 1987, men både på dette tidspunkt og i en lidt senere analyse omtaltes

Hovedtal for større Århusvirksomheder 1984-86

	Omsætning (mill. kr.)			Overskud (mill. kr.)			Antal ansatte		
	1984	1985	1986	1984	1985	1986	1984	1985	1986
Korn og Foderstof Kompagniet	7.157	6.812	6.559	181	141	141	1.758	1.745	1.842
Århus Oliefabrik	1.809	2.020	1.597	39	60	65	1.400	1.428	1.360
Jaka	1.250	1.357	1.121	20	22	9		790	720
Sabroe	976	1.013	1.043	34	5	+3	1.937	2.262	2.365
Jyske Bryggerier	556	635	524	18	27	22	767	739	727
J.M.E.	366	306	433	+7	+5	3	781	583	803
Salling A/S	567	622	664	59	57	63	721	848	886
Aarhus Stiftstidende	196	207	233	9	8	4	465	457	504
Dannebrog Værft	268	265	87	39	+17	+5	567	568	531
Kosan Crisplant	269	296	318	22	33	1	380	418	476
O. G. Høyer	179	245	249	18	20	23	220	262	292
Terma Elektronik	127	183	210	7	15	11	326	470	640
Per Årsleff	114	136	187	6	8	12	195	200	233

Oversigten bygger hovedsagelig på de offentliggjorte regnskaber. De senere års nedgang inden for landbrugs- og levnedsmiddelbranchen afspejler sig i tallene fra KFK, AO og Jaka, men de to førstnævnte har dog formået at bibeholde indtjeningsniveauet. I modsætning hertil står Sabroe og – især – Dannebrog Værft med betydelige underskud, og en stærk nedgang i indtjeningen har også kendetegnet Kosan Crisplant. Der er dog også opmuntrende 1987-tendenser for nogle af virksomhederne. Betydeligt stigende omsætningstal og resultater kendetegner således 1987 hos Jyske Bryggerier, J.M.E., Terma og Per Årsleff.

virksomhedens indtjening og udbygningsplaner særdeles positivt. I artikler senere på året blev det sidste tema fulgt op med en bred omtale og interviews med dir. Jørgen Handberg omkring kommunens endelige miljøgodkendelse af et nyt havnefabriksanlæg i november og den informationsavis, som AO udsendte til samtlige husholdninger i forbindelse hermed. Ideen med informationsavisen var at give byens borgere større kendskab til fabrikkens virksomhed, til forurenings- og sikkerhedsfarer – samt til indholdet af den ildelugtende luft som AO ved østvind »beriger« byen med. Endvidere behandlede bladet virksomhedens stigende aktiviteter i udlandet,

hvor datterselskabet Anglia Oils i Hull, England, i løbet af 1986 og 1987 er blevet et godt økonomisk aktiv for AO og for tiden udbygges til specialiseret raffinaderi for planteolier. I 1987 er endvidere begyndt investering i en større produktionsfabrik i USA med salg til den amerikanske chokolade- og levnedsmiddelindustri.

For de øvrige af byens største virksomheder begrænser omtalen af kødkonserverfabrikken JAKA i Brabrand sig til en kort gennemgang af 1986-regnskabet, der blev offentliggjort omkring 1. april og som viste en kraftig tilbagegang i forhold til 1985. Baggrunden for nedgangen var især faldet i dollarkursen og derfor mindre indtægter og

salg i USA-eksporten. Det er en tendens, der er fortsat i 1987.

For Sabroe-koncernen, der ligesom JAKA havde et negativt nettoresultat i 1986, var Børsens behandling i foråret mere omfattende. Det hang sammen med, at virksomheden i februar endnu en gang skiftede topledelse og i forbindelse med de dårlige resultater formindskede medarbejderstaben med 60-90 mand. I gennemgangen af virksomhedens problemer, der skyldes en kombination af faldende energipriser, valutamangelen i øst- og udviklingslandene og nedgangen i skibsfarten, fremhævede bladet også udgifterne i forbindelse med omstrukturering af datterselskaberne i udlandet (især i Japan), samt rekonstruktionen af moderselskabet J. Lauritzen (Atlas). Derimod nævntes ikke i bladets omtale af virksomheden, at bl.a. støberidivisionen i Århus kom ud af 1986

Tage Vanggårds markante fabrikskompleks på Vestre Ringgade blev solgt i november 1987, og virksomheden rykker ind i mindre bygninger andetsteds i kommunen. Samtidig ophører egenproduktionen, og en epoke i den kendte kjolefabriks virksomhed er hermed afsluttet. Tage Vanggård (1906-1986) begyndte at sy kjoler i Århus i 1933 og rykkede i 1957 ind i den nyopførte fabrik. Da virksomheden var på sit højeste beskæftigede den mere end 700 syersker, og ved Tage Vanggårds overdragelse af virksomheden til et fond i 1981 var medarbejderantallet 300. Det var ved årsskiftet 1987/88 nede på 125.

Billedet er fra virksomhedens storhedstid og viser nogle af Tava's sommermodeller 1959.
(Foto i Lokalhistorisk Samling).

med et pænt overskud bl.a. ved fremgang i eksport af specialstøbegods (f.eks. vindmøllenav og olieboringsudstyr) til Norge, Sverige og – især – USA

Nedgangen i skibsfarten og skibsbygningsindustrien var også den benhårde realitet bag de ikke meget opmuntrende artikler omkring Dannebrog Værft og dets moderselskab, Dannebrog Holding.

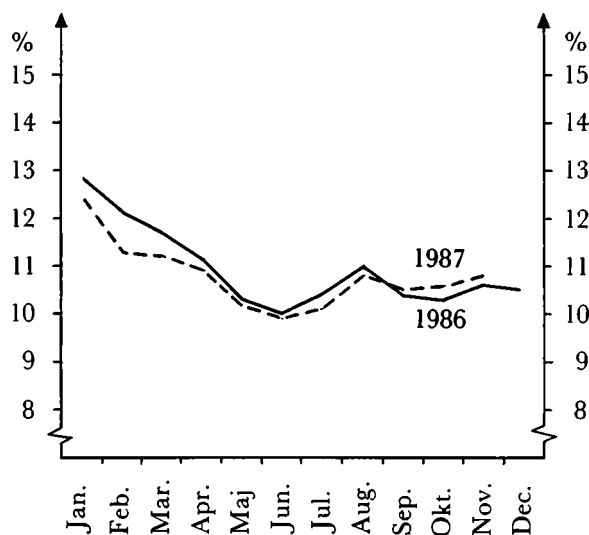
I hele 1987 har værftet måttet se lukning af nybygningsafdelingen som en reel risiko på grund af manglende ordrer. Den afgående dir. Thomas Duer talte i foråret 1987 om, at der skulle mirakler til for at undgå afskedigelser af omkring 300 medarbejdere. I begyndelsen af efteråret fik omkring 125 fyringsvarsler, og situationen for værftet forværredes yderligere i december, hvor dets moderselskab måtte konstatere, at underskuddet på skibsfarten havde gjort selskabets aktier værdiløse, dels måtte værftet se i øjnene, at håbet om at få del i bygningen af de 4 statsinspektionsskibe glippede. Så 1987 sluttede absolut sort i sort.

Jyske Bryggerier har i 1987 ikke fået megen spalteplass i det københavnske erhvervsorgan, faktisk kun en kort omtale omkring tre uger efter offentliggørelse af selskabets årsregnskab 1986/87 i slutningen af november. Tilmed var de refererede oplysninger om bryggeriets virksomhed kun delvis dækkende, idet de blot omhandlede stigningerne i eksporten. Det nævntes således ikke, at moderselskabet i regnskabsåret havde haft sit største overskud siden fusionen mellem Ceres, Thor og Urban i 1977, og heller ikke, at datterselskabet Cerekem, havde forringet dette resultat med et betydeligt underskud, der stammede fra et forlist bryggeriprojekt i Cameroun. Det var i øvrigt i forbindelse med opgivelsen af dette projekt, at den århusianske udsendte leder af bryggeriet i september blev søgt tilbageholdt af myndighederne i Cameroun.

Nyhedsstof om andre Århus-virksomheder

At Børsen har beskæftiget sig ret omfattende med

Arbejdsløsheden i Århus 1986 og 1987 Ledige i procent af forsikrede

Den procentvise arbejdsløshed i byen har i årene 1983-86 været svagt faldende fra en ledighedsprocent for november på 13,3 til 10,6. Som det kan ses på kurverne, er den faldende tendens dog ophevet fra efteråret 1987, og i årets sidste fire måneder har andelen af ledige ligget en smule højere end i de tilsvarende måneder i 1986.

forholdene i nogle af de førende århusianske erhvervsforetagender hænger naturligvis sammen med, at de også på landsplan spiller en betydelig rolle inden for deres respektive brancheområder.

Derudover har bladet i årets løb bragt artikler om ca. 25 af byens virksomheder fra forskellige sektorer inden for erhvervslivet. De fleste af disse hører til de større og mellemstore selskaber, men der er dog også forholdsvis små firmaer, der har

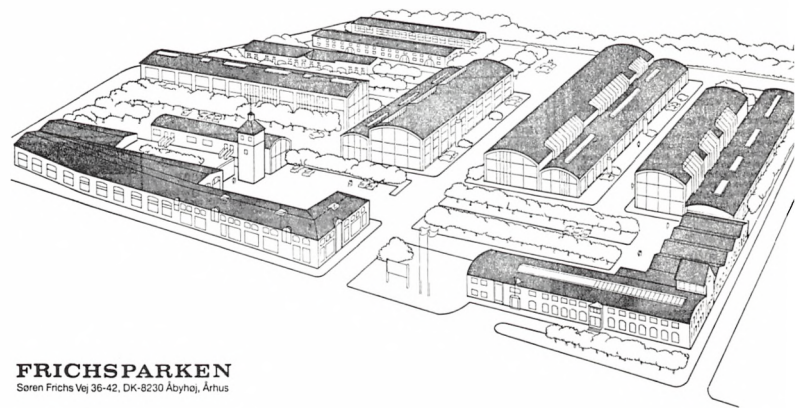
påkaldt sig avisens interesse, enten på grund af særlige aktiviteter eller i forbindelse med samarbejde med udenbys (læs: københavnske) foretagender.

En del af disse omtaler har fundet sted i forbindelse med offentliggørelsen af virksomhedernes årsregnskaber. Det gælder bl.a. det stadigt voksende Terma Elektronik, der på grund af produktionsforsinkelser på radioudstyr til hjemmevernet fik et mindre tilfredsstillende resultat i 1986/87. Også trælastkoncernen Christensen og Nielsen A/S, Mammens Emballage A/S og bygge- og entreprenørselskabet JME blev »spist af« med næsten ukommenterede pressemeddelelser, og det samme gjaldt for et af de senere års mest givtige investeringsselskaber Ejendomsmæglerens Pantebrevskontor A/S (E.P.A.). Omtalen af Århus Stiftstidendes regnskab blev derimod suppleret med et interview med avisens administrerende direktør Erling Zanchetta, der kommenterede såvel bladets vækst og omkostningsstigninger i de forløbne år som udflytningsplanerne til det nye bladhus i Århus Nord, hvortil byggeriet begyndte i august 1987.

I 1987 kom der gang i omdannelsen af Frichs-arealerne, efter at Kossan året før endeligt flyttede de sidste produktioner fra området på Søren Frichs Vej. Byggeselskabet Brdr. de Linde gik i gang med opbygningen af erhvervscentret »Frichsparken«, der skal omfatte nybygninger i »gammel« stil samt nogle af de gamle lokomotivhaller, der nyrestaureres.

Ved udgangen af 1987 blev der holdt rejsegilde på de første nybygninger, hvoraf én ses i baggrunden mellem de gamle haller og vandtårnet til venstre. Placeringen på det 38.000 m² store område fremgår af planoversigten nedenunder.

(Foto: Kissen Møller Hansen).

FRICHSPARKEN
Søren Frichs Vej 36-42, DK-8230 Åbyhøj, Århus

Som det eneste Århus-selskab ud over de helt store er entreprenørfirmaet Per Aarsleff blevet omtalt adskillige gange i bladet i løbet af året. Firmaet hører da også til de mest fremgangsrige i det århusianske erhvervsliv i de seneste år (jfr. Århus-Årbog 1985) med store aktiviteter inden for både fjernvarme-, naturgas- og miljøområdet. I forbindelse med fremlæggelsen af regeringens miljøplan havde bladet en gennemgang af firmaets aktiviteter, og den blev fulgt op af de senere omtaler af fremgangen, der ifølge avisen i december »sprængte alle rammer« i regnskabsåret 1986/87 med et bruttooverskud på næsten 31 mill. kr.

Samarbejde eller fusioner mellem århusianske og københavnske firmaer danner baggrund for en række firmaomtaler. Således »skjultes« næsten oplysningen om, at Århus-advokatfirmaet Storm Mortensen i december som et af de første i branchen etablerede et afdelingskontor i udlandet (Frankfurt) i omtalen af, at firmaet senere ville indgå i et nærmere samarbejde med en stor københavnsk advokatvirksomhed. I forbindelse med oprettelsen i maj af en afdeling i Studsgade af det københavnske konsulentfirma Rebild Marketing Management A/S konstateredes derimod, at området vest for Storebælt er blevet tyngdepunktet for den danske industri, og at firmaet, som har specialiceret sig inden for eksportrådgivning, derfor må slå sig ned, hvor de nye eksportvirksomheder bliver etableret.

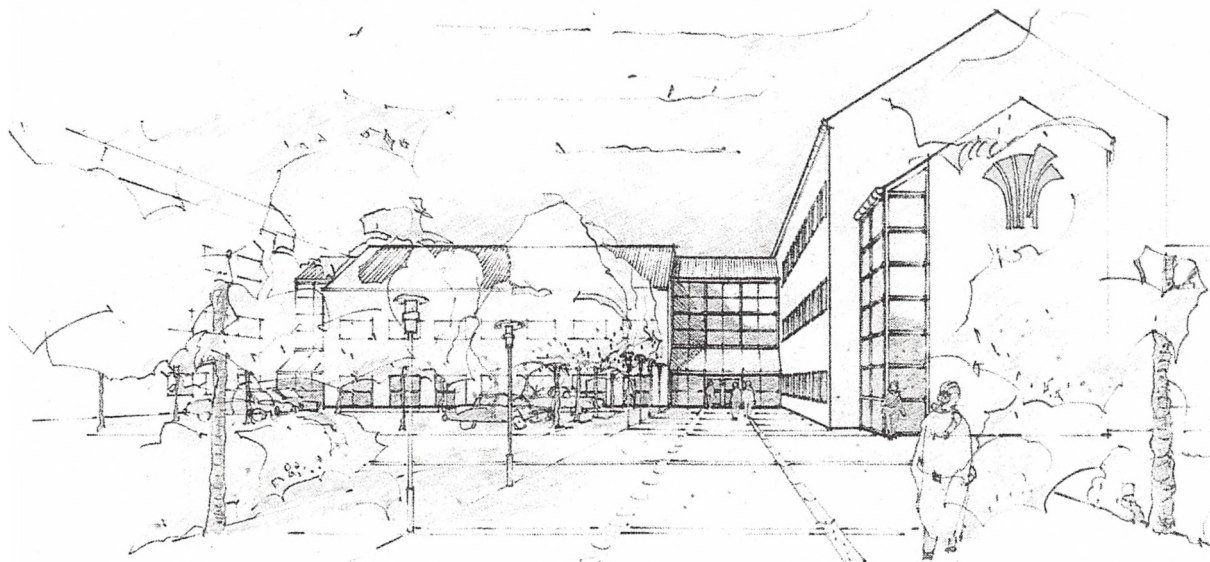
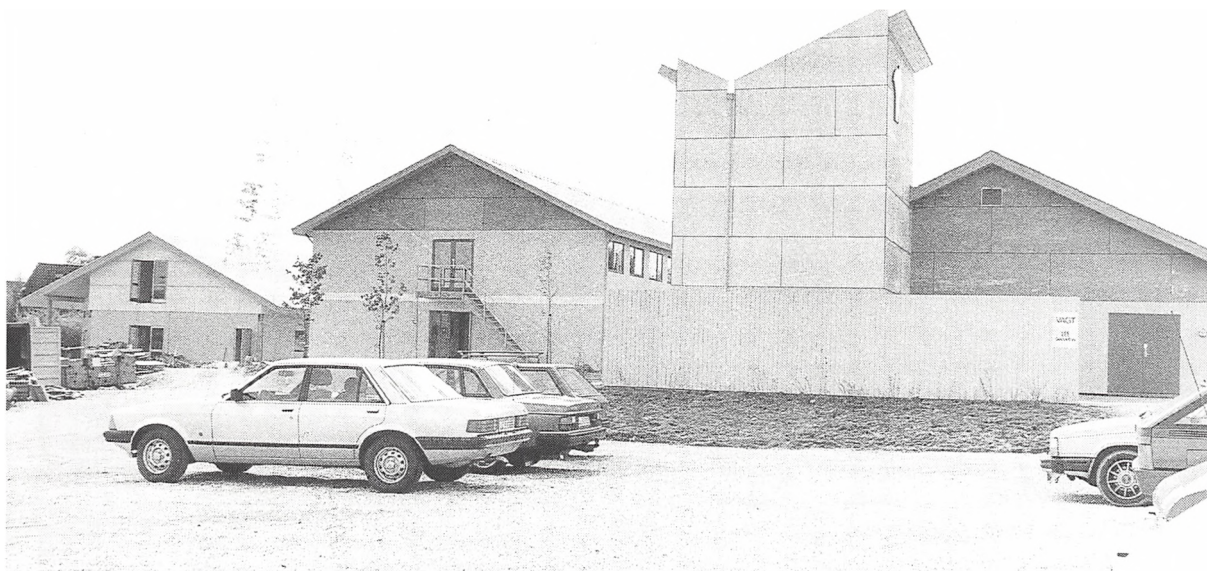
For to af de omtalte Århus-firmaer i denne gruppe går københavnerforbindelsen til Handelsbankens investeringsselskab, Investor Venture A/S. Elektronikfirmaet Lanng & Stelman fik i

1986 en favorabel kapitaltilførelse herfra. Århus-firmaet har derfor i 1987 kunnet videreudvikle sin specialitet bl.a. en modulopbygget kølecontainer-termostat, der styres fra en central computer i selve køleskabet eller på land. Virksomheden hører til de mindre i byen, idet den i 1986/87 har haft en omsætning på omkring 15 mill. kr.

Den anden Århus-virksomhed, som Investor Venture er gået i kompagniskab med i det foreløbne år, er Jacobs Pita A/S. Dette pita-bageri blev oprettet i Hasselager i 1986 og er siden etableringen udbygget til en produktion på mere end 3/4 million pitabrød daglig og med eksport til Norge, Sverige og Vesttyskland. Virksomheden ledes af Jacob Evar, født 1941 i Irak, 1951-1967 bosat i Israel, hvorfra han rejste efter soldatertjenesten i 6-dages krigen, og siden begyndelsen af 1970'erne med hjemsted i Århus. Hans erhvervskarriere her – der dog ikke omtales i Børsen-artiklen – begyndte med en lille grillrestaurant på hjørnet af Møensgade og Vesterbrogade, hvor han introducerede det orientalske (israelske) køkken i Århus. 1973 flyttede han til Vestergade 3, hvor han i større omgivelser fortsatte med specialiteterne i »Jacobs Bar B.Q.«, der siden har dannet rammen om en stigende kulinarisk omsætning, garneret med bl.a. TV-serien »Hos Jacob« og introduktion

---

Forskerparken har foreløbigt til huse i midlertidige pavilloner på Gustav Wieds Vej (øverste billede), men opførelsen af permanente bygninger er igangsat. Af disse er et trefløjet kompleks planlagt færdiggjort til efteråret 1988. De ses her i skitseform med hovedindgangen, set fra Gustav Wieds Vej.

nen af »Barber Shop Harmony«, det senere »Linje 3«.

Endelig fandt en enkelt anden ny Århusvirksomhed, helt uden forbindelse til hovedstaden, også vej til Børsens spalter. Det var den nye konkurrent til Aarhus Oliefabrik, den landmandsejede rapsoliefabrik Scanola A/S, der er under projektering på havneområdet.

Om Århus som erhvervsby

I december havde bladet en større artikel om Sallingkoncernens planer om et indkøbscenter på de tidligere GASA-arealer ved Finlandsgade og Alex Poulsens forretnings-, kongres- og kulturcenter på Barnow-hjørnet ved Nordre Ringgade under overskriften »Århus – de store planers by«.

Det var dog en enlig svale, idet netop omtale af de mere generelle linier og projekter for udviklingen i det århusianske erhvervsliv i øvrigt ikke fik megen plads i bladet. Det gælder bl.a. for kongres-

planerne i Midtbyen, Langeliniekomplekset ved Klintegården, iværksætterbyen i Lystrup og diskussionen omkring Tirstrups rolle som udenrigslufthavn, ligesom også Århus Havns udvikling og Forskerparkens udbygning stort set er forblevet uomtalt.

Når dertil føjes, at mange af byens større virksomheder, forretninger og andre erhvervsforetagender kun er nævnt i avisens artikler »i forbifarten« – Salling, Jyllands-Posten, Provinsbanken, Århus Tømmerhandel, Kosan Crisplant, Dansk Supermarked, Danish Turnkey Dairies, Århus Savværk og GASA for blot at nævne nogle – må det konstateres, at Børsen i sin omtale af det århusianske erhvervsliv i 1987 nok har kunnet slå ned på nogle vigtige udviklingstendenser hos en række af de større virksomheder. Et nogenlunde fyldigt og dækkende billede af Århus som erhvervsby giver bladet dog ikke. For at få dette må man gå til de mere lokale udgivelser.

EKJ

Døde i 1987

Andersen, Martin

(13. marts 1902-5. nov. 1987).
Gårdejer i Tilst 1927-66, medlem af
Tilst-Kasted Sogneråd 1943-58, di-
rektør i Landbosparekassen (Spare-
kassen Østjylland) 1957-70.

Bai, Kristian

(1. sept. 1917-6. jan. 1987).
Pedel ved Elise Smiths Skole 1964-84.

Biehe, Poul

(14. dec. 1911-7. nov. 1987).
Lektor, ansat ved Århus Katedral-
skole 1961-80.

Brag-Nielsen, Normann

(7. marts 1915-14. okt. 1987).
Skibsinspektør, ansat i rederiet Blæs-
bjerg & Co. 1967-80.

Brix-Pedersen, Christian

(7. feb. 1900-9. dec. 1987).
Redaktør, ansat ved Aarhus Stiftsti-
dende 1934-71.

Buhr, Carl

(15. nov. 1918-13. marts 1987).
Vicepolitikommissær, ansat ved
Århus Politi 1948-81.

Bæk, Petrine

(15. april 1900-6. jan. 1987).
Overjordemoder ved Fødselsanstal-
ten i Jylland 1936-60.

Petrine Bæk

Bøegh, Kay

(10. maj 1926-27. okt. 1987).
Direktør for Århus Zoologiske Have
1950-60.

Carlsen, Peter Sloth

(3. april 1912-25. aug. 1987).
Lektor i samfundsvidenskab ved
Århus Universitet 1952-57, ved Han-
delshøjskolen i Århus 1958-66, pro-
fessor i erhvervs- og samfundsbeskriv-
else 1966-81.

Christensen, Axel

(21. marts 1906-5. jan. 1987).
Ejer af Haldgården i Skibby 1932-70,
medlem af Harlev-Framlev Sogneråd
1958-66.

Erik Christensen

Christensen, Erik

(4. feb. 1920-14. juli 1987).
Politifuldmægtig og -assessor i Århus
1951-70, politimester i Frederikshavn
1970-76, i Århus 1976-87, lektor i
retsvidenskab ved Århus Universitet
1950-71, formand for Dansk For-
sorgsselskabs Århusafdeling 1960-70,
for Dansk Kriminologisk Selskab
1962-66.

Christensen, Harald

(13. april 1902-12. maj 1987).
Værkmester ved Centralværkstedet
1936-72.

Christensen, Svend

(15. juli 1920-14. dec. 1987).
Administrerende direktør for A/S
Crisplant 1951-85.

Viggo Frederiksen

Fredbøg, Alfred A.

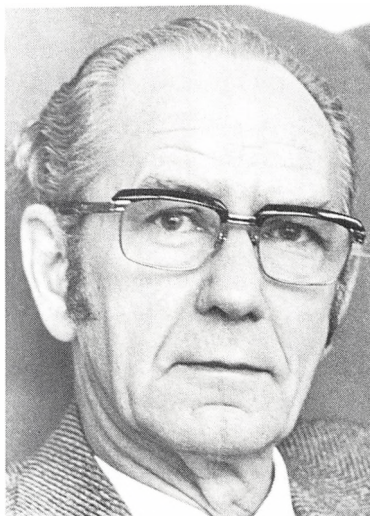
(29. okt. 1909-31. juli 1987).
Lærer ved Valdemarsgades Skole, Christiansgades Skole, Risskov Skole, N. Kochs Skole og Skt. Knuds Skole 1940-54, overlærer 1954-78.

Frederiksen, Viggo

(3. jan. 1920-4. juni 1987).
Slagter i Århus, formand for Dansk Slagteriarbejder-Forbunds Århusafdeling 1955-83.

Gabrielsen, Sven

(13. juli 1908-27. maj 1987).
Lektor, ansat ved Århus Katedral-skole 1933-69.

Halvor Graabæk

Graabæk, Halvor B.

(10. jan. 1909-19. maj 1987).
Sognepræst i Vejlbj 1953-79.

Hansen, Eli

(31. dec. 1923-2. maj 1987).
Regnskabsdirektør ved Jyllands-Posten 1966-87.

Hansen, Torben Ørum

(25. jan. 1932-12. feb. 1987).
Salgschef, ansat ved Jyllands Papir-Værk 1957-87.

Henriksen, Oskar

(8. juli 1910-20. feb. 1987).
Købmand i Århus, indehaver af Møl-

levangens Kolonialforretning 1946-77, kasserer i Århus Købmandsforening, formand for indkøbsforeningen Selas.

Jensen, Frits

(26. aug. 1907-26. okt. 1987).
Kioskejer, indehaver af Funkis-Kiosken ved Silkeborgvej 1935-77.

Jensen, Harald

(9. feb. 1893-15. april 1987).
Bilhandler og biograftejer i Malling, formand for Malling Borger- og Håndværkerforening.

Jensen, Henning S.

(26. maj 1932-21. april 1987).
Agronom, lærer ved Vejlbj Landbrugsskole 1961-86.

Jensen, Poul Henry

(3. okt. 1933-17. jan. 1987).
Statsautoriseret revisor i Århus, medindehaver af A/S Revisionskompagniet 1968-87.

Jensen, Svend

(26. aug. 1912-23. aug. 1987).
Autoforhandler i Århus, direktør for Motorbyen, Viborgvej 200.

Jespersen, Carl

(18. marts 1912-24. nov. 1987).
Repræsentant, ansat ved Jylland Papir-Værk 1936-81.

Johansen, Kjell

(30. sept. 1932-4. marts 1987).
Professor i zoofysiologi ved Århus Universitet 1971-87.

Johansen, Poul
(24. maj 1907-10. jan. 1987).
Musiker, fløjtenist i Århus By-Orkester 1949-77.

Jørgensen, Andreas
(24. juni 1900-10. jan. 1987).
Skolebetjent ved Marselisborg Gymnasium 1949-67.

Jørgensen, Axel Rübner
(8. maj 1917-21. jan. 1987).
Lektor, ansat ved Marselisborg Gymnasium 1961-83.

Kalhove, Niels
(12. aug. 1924-21. april 1987).
Direktør for Herning Handelsskole 1967-78, lektor ved Århus Købmandsskole 1978-87.

Kastrup, Paul
(29. dec. 1920-6. marts 1987).
Maler i Århus, medlem af »De 10«.

Kelstrup, Viggo
(22. feb. 1907-31. marts 1987).
Læge i Malling 1937-80.

Kramhøft, Sven
(14. dec. 1907-30. okt. 1987).
Maskiningeniør, værkstedschef, ansat ved A/S Frichs 1933-76.

Krørup-Hansen, Kirsten
(30. marts 1906-30. nov. 1987).
Organist ved Viby Kirke 1925-76.

Kristensen, Poul V.
(27. jan. 1922-19. aug. 1987).
Professor i matematisk fysik ved Århus Universitet 1957-87.

Hans Lassen

Krue-Sørensen, Svend Aage
(4. marts 1905-29. juni 1987).
Læge i Åbyhøj 1935-69.

---

la Cour, K.A.H. Dornonville de
(25. aug. 1910-5. aug. 1987).
Afdelingsingeniør ved Århus Sporveje 1947-50, sporvejsdirektør 1950-76.

Larsen, Ove Vedsten
(28. nov. 1941-3. dec. 1987).
Violinist, koncertmester, ansat ved Århus By-Orkester 1961-83.

Larsen, Tage Hartmann
(20. maj 1912-25. nov. 1987).
Bogbindermester i Århus 1937-77.

Lassen, Hans
(22. juli 1911-21. april 1987).
Inspektør ved Købstadmuseet Den gamle By 1945-47, museumsdirektør 1964-81, formand for Dansk Kunsthåndværk og Design, østjysk afdeling, 1966-75.

Lassen, Rudolf
(9. dec. 1898-31. okt. 1987).
Billedskærer i Århus.

Laursen, Peter
(16. marts 1924-14. juni 1987).
Murermester i Løgten 1950-87, medlem af Skødstrup Sogneråd 1958-66.

Lieth, Eza von der
(26. aug. 1915-2. okt. 1987).
Skoleleder, indehaver af Olympia-Skolen 1953-78.

Lomholt, Johs.
(6. april 1913-12. okt. 1987).
Bogtrykker, indehaver af Viby Bogtrykkeri 1944-87.

Ludvigsen, Olaf Aastrup
(19. sep. 1936-14. juni 1987).
Afdelingschef, ansat i Stormagasinet Salling 1962-87.

Madsen, Aksel
(4. maj 1904-15. nov. 1987).
Overtrafikkontrollør ved DSB, Århus.

Madsen, Harley
(11. maj 1924-21. maj 1987).
Møbelpolstrer, arbejdskonsulent, formand for Højbjerg Andels-Boligforening 1980-87.

Alfred Mogensen

Mogensen, Alfred
(2. feb. 1930-20. okt. 1987).
Scenefunktionær ved Danmarks Radio, formand for Socialdemokratiets fællesledelse i Århus 1973-87, medlem af Århus Byråd 1978-85.

Mondrup, Grethe
(29. nov. 1909-11. juni 1987).
Kontorchef, leder af Mødrehjælpen i Århus 1939-76.

Mortensen, Niels Mose
(11. nov. 1915-24. sep. 1987).
Civilingeniør, leder af Jens P. Koch & Co.s Århusafdeling 1946-56, rådgivende ingeniør i Århus 1956-87.

Mortensen, Syrene
(29. nov. 1907-7. aug. 1987).
Lærer ved Paradisgades Skole og Nørre Boulevards Skole 1936-53, overlærer 1953-64.

Møgelvang, Niels Chr.
(5. nov. 1896-11. nov. 1987).
Kaldskapellan ved Vor Frue Kirke 1924-25, residerende kapellan 1925-66, forfatter.

Møller, Preben Nue
(9. marts 1919-10. aug. 1987).
Læge i Århus 1949-81.

Grethe Mondrup

Nielsen, Henning
(3. jan. 1901-29. juni 1987).
Gårdejer i Elev, medlem af Elev Sogneråd 1958-70, sognerådsformand 1962-70.

Nielsen, Henry
(29. jan. 1909-5. nov. 1987).
Redaktør, ansat ved Aarhus Amtstidende 1937-65, ved Aarhus Stiftstidende 1965-79.

Nielsen, Herluf
(25. maj 1919-29. jan. 1987).
Formand for Rørsmedenes Klub, Dansk Metals Århusafdeling, 1965-83.

Nielsen, Knud
(21. sep. 1919-1. marts 1987).
Fabrikant, medindehaver af Julius Niensens Korsetfabrik og La Perfecta.

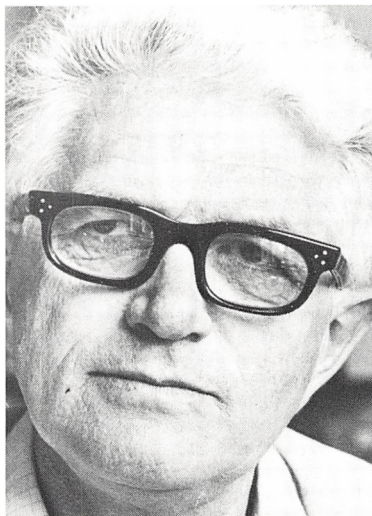

Olsson, Ejner
(15. jan. 1904-29. juni 1987).
Værkmester, ansat ved Fysisk Institut 1933-73.

Pedersen, Hans
(12. dec. 1911-8. okt. 1987).
Lærer ved Finsensgades Skole 1936-51, viceskoleinspektør 1951-54, skoleinspektør ved Samsøgades Skole 1954-79.

Pedersen, Jørn Held
(23. dec. 1921-16. aug. 1987).
Skolebestyrer, leder af Forældreskolen 1962-73.

Hans Pedersen

Petersen, Christian

(11. feb. 1928-4. okt. 1987).
Forstander for Århus Handelsgymnasium 1963-70, for Århus Købmandsskole 1970-82, direktør 1982-87.

Petersen, Hans Ehlig

(27. feb. 1932-24. feb. 1987).
Sekretær i KFUM, fritidskonsulent i Århus Kommune 1969-83.

Petersen, Poul

(29. nov. 1911-8. okt. 1987).
Direktør for P.P. Marketing & Reklame A/S 1969-81.

Petersen, S. Ejler

(27. marts 1904-28. juli 1987).
Civilingeniør, direktør, ansat ved Århus Oliefabrik 1930-72, formand for Civilforsvarsforbundet i Århus.

Petersen, Viggo Just

(16. april 1908-26. juni 1987).
Gartneriejer i Tingskoven 1935-82.

Poulsen, Valther V.

(14. maj 1921-14. april 1987).
Kontorchef, ansat ved Århus Toldkammer 1953-67, 1974-83.

Rasmussen, Sven

(9. feb. 1919-14. feb. 1987).
Direktør, ansat i firmaet Bruun & Sørensens 1946-87.

Rostbøll, Harald Erik

(12. nov. 1893-15. feb. 1987).
Lærer ved Ingerslevs Boulevards Skole, Læssøsgades Skole og N.J. Fjords Gades Skole 1919-47, overlærer 1947-61.

Rømer, Karen

(7. juni 1894-2. dec. 1987).
Apoteker i Viby 1954-61.

Rønning-Jølvær, Bent

(9. marts 1912-15. sep. 1987).
Landsretssagfører i Århus 1948-65, amtsfuldmægtig 1965-82.

Sass, Else Kai

(6. jan. 1912-16. dec. 1987).
Professor i kunsthistorie ved Århus Universitet 1954-67, direktør for Århus Kunstmuseum 1954-60.

Sigfusson, Einar

(9. dec. 1909-30. jan. 1987).
Musiker, bratschist i Århus By-Orkester 1935-76.

Simonsen, Christian

(30. marts 1905-5. aug. 1987).
Afdelingsingeniør, ansat ved DSB, Århus, 1936-75.

Smidt, Eskild

(4. aug. 1912-2. okt. 1987).
Regionschef, leder af Civilforsvarets Region II 1970-75.

Svendsen, Poul Erik

(25. nov. 1919-16. dec. 1987).
Salgsdirektør, ansat ved Ceres-Bryggerierne (Jyske Bryggerier) 1947-81, formand for Århus Handelsgymnasium 1970-75.

Poul Erik Svendsen

sium, Århus Købmandsskole og
Århus Salgs- og Reklameforening.

Sørensen, Henry Vilsbek

(8. aug. 1907-11. feb. 1987).

Skorstensfejermester i Århus nordre
distrikt 1949-83, maler, medlem af
»De 10«.

Sørensen, Peder

(2. okt. 1895-24. aug. 1987).

Tandlæge i Århus 1946-65.

Sørensen, Aage Abild

(10. juli 1919-19. dec. 1987).

Kontorchef, ansat i Spare- og Låne-
kassen (SDS) 1934-83.

Terndrup, Karl L.

(17. juni 1906-24. dec. 1987).

Isenkræmmer i Århus, indehaver af
Dansk-Svensk Stål i Jægergårdsgade
1938-58, af Terndrups Lampeforret-
ning ved Banegårdspladsen 1958-80.

Thomsen, Egon

(24. nov. 1907-17. sep. 1987).

direktør for Hotel Regina, ejendoms-
mægler i Århus 1957-85.

Thygesen, Jens Olaf

(31. jan. 1938-28. nov. 1987).

Advokat i Århus 1968-87.

Tørsleff, Georg

(5. april 1925-30. nov. 1987).

Administrerende direktør, medinde-

haver af Weber & Sørensens Rekla-
mebureau 1952-87.

Wassard, Kai

(27. juni 1903-9. sep. 1987).

Købmand i Århus, indehaver af Johs.
Neyes Lædervareforretning 1949-76.

Wengren, Bessie

(7. sep. 1908-5. juni 1987).

Residerende kapellan ved Skt. Johan-
nes Kirke 1971-78.

Wilhelmsen, Elith

(4. juni 1909-14. marts 1987).

Restauratør i Folkets Hus (Kongres-
huset) og ved Jysk Væddeløbsbane.

Navneregister

ved Preben Rasmussen

Agerholm, Edvard, operasanger, 69
Agersborg, Henning, regionsdirektør, 80
AGFs Hockeyklub, 104-107, 110
AGF, idrætsforening, 80, 103, 112-117, 138
AIA-Tranbjerg, idrætsforening, 117
Ajstrup Strand, 11
Albertsen, Janne, konsulent, 80
Albertslund, 80, 82
Albrechtsen, Keld, folketingsmedlem, 32
Aldrig mere Krig, forening, 138
Alexis, diskotek, 22
Almennyttige Saneringsselskab, Det, 124
Alm. Brand, forsikringsselskab, 29
ALTS, tennisklub, 112, 117
Amdrup, Erik, overlæge, 44
Amici, bowlingklub, 117
Andelsbanken, 26
Andersen, H.C., herreekviperingshandel, 46
Andersen, Martin, direktør, 153
Andersen, Per, idrætsudøver, 111
Andersen, Rigmor Astrup, administrator, 80
Andersen, T. Bjerglund, direktør, 145
Andersen, Aage Fredslund, maler, fotograf, 97, 99-101
Andersson, Franz, operasanger, 70
André, frisørsalon, 39
Andreasen, Laurits, kusk, 79
Anholtsgade, 36
Ansgar, missionshotel, 128
AOF, oplysningsforbund, 138
Arbejdernes Fællesorganisation, 133
Arbejdernes Samariter-Forbund, 135, 138
Arbejdernes Sygeforening, 136
Arevad-Jacobsen, Jørgen, landskabsarkitekt, 23
Arkitektskolen, 8, 44
Armann, Kaj, direktør, 80
Arnfast, Chr., folketingskandidat, 62
Arnfast, Aase, folketingskandidat, 62

Arveprinsesse Carolines Børneasyl, 20
Astra, biograf, 112, 113
ASV, volleyballklub, 111, 117
Atlas A/S, 147
Auken, Sven, fhv. minister, 19, 42, 46, 56-58, 62, 63
AUS, idrætsforening, 116

Badstuegade, 141, 142
Bai, Kristian, pedel, 153
Bakkegården, plejehjem, 23
Balle, Ulla, folketingskandidat, 62
Baltica, forsikringsselskab, 15
Banegårdspladsen, 15, 19, 39, 42, 46, 158
Bang-Sørensen, Svend Erik, skoleinspektør, 80
Barnows Tømmerhandel, 150
Basse, Ellen Margrethe, lektor, 37
Baun, Arne, politimester, 80
Baunsgård, Bernhard, folketingsmedlem, 62, 63
Bech, Marcus, købmand, 122
Bech, Robert, professor, 80
Behnke, Kim, folketingsmedlem, 64
Behrendt, Anita, folketingskandidat, 62, 63
Bellevue, 29
Bellevue-Hallen, 116
Bennetzen, Frank, sekretariatschef, 80
Bent J., jazz-bar, 36
Bentzon, Eva Weis, maler, 10
Bertelsen, Carl, købmand, 123
Bestle, C.W.F., konsul, fabrikant, 79
Bestseller, tøjudsalg, 45
Besættelsesmuseet, 31
Beyer, Herluf, administrationschef, 80
Bibby, Geoffrey, museumsinspektør, 80
Bibliotekets Venner, forening, 31
Biehe, Poul, lektor, 153
Bilauktion Århus, 30

Bilka, 17
Bispehaven BK, 111
Bispetervet, 133
Bjerg, Johs., billedhugger, 26
Bjerringbro, 81
Bjørnbak, Lars, højskoleforstander, 133
Bjørnvig, Birgit, folketingskandidat, 62, 63
Blach, M., folketingskandidat, 62
Blanke, Christen, operasanger, 70
Blendstrup, Per, folketingskandidat, 62
Blom, Johan Jacob Gram, overtoldkontrollør, 88
Blæsbjerg & Co., rederi, 153
blå Hest, Den, teaterværksted, 21
Blå Kors, 135
Bonde, Åge, bibliotekar, 72
Bonnen, Folmer, maler, 99
Borgerforeningen, 134
Borggade, 140, 142-144
Borgporten, 142
Botanisk Have, 26, 32
BP-Huset, 24
Brabrand, 16, 28, 44, 146
Brabrand Bibliotek, 10
Brabrand Idrætsforening, 112, 117
Brabrand-Årslev, 74
Brag-Nielsen, Normann, skibsinspektør, 153
Brandtoft, Morten, gymnast, 114
Brask, Alice, folketingskandidat, 59, 60, 62
Brdr. Caspersen, pianoforhandler, 144
Bredsted, Åge, stadsbibliotekar, 72
Brems, Else, operasanger, 70
Brix-Pedersen, Christian, redaktør, 153
Brobjergskolen, 32, 43, 45
Broe, Peter, løber, 114
Brøgdgård, Nora, byrådsmedlem, 11, 14, 23, 30
Brun, Frederik, operasanger, 65
Brun, Johanne, operasanger, 66, 67, 69
Bruun & Sørensen A/S, 157
Bruun-Rasmussen, Fr., biskop, 96
Bruunsbro, 18, 32
Bryggervej, 11
Brøknær, Ole, direktør, 80
Buchardt, Pia, lokalkonsulent, 80
Buhr, Carl, vicepolitikkommissær, 153
Bull, Johan Michael, toldbetjent, 85-87, 89
Bull, Niels Rossing, toldinspektør, 85, 88, 89
Byens Fri Blad, 11

Bygballe, A., støbegodsforhandler, 142-144
Bülowsgade, 18
Bæk, Petrine, overjordemoder, 153
Bærentzen, Jørn, administrationschef, 80
Bødker Balles Gård, 23
Bøegh, Kay, direktør, 153
Børmenes Kontor, 8
Bådsgård, H.P., folketingsmedlem, 62

Calkas A/S, 26
Carlsen, Joan, løber, 115
Carlsen, Peter Sloth, professor, 153
Carmel, missionshus, 135
Caroline, arveprinsesse, 20
Carstensen, Charlotte, udspringer, 114
Center for Erhvervsforskning, 83
Centralforeningen af Bagermestre i Jylland,
137
Centralværkstedet, 153
Cerekem A/S, 148
Ceres Bryggerierne A/S, 148, 157
Charlottenborg, 94
Christensen & Nielsen A/S, 149
Christensen, Andreas, overretssagfører, 139,
141
Christensen, Axel, gårdejer, 153
Christensen, Chr., miljøminister, 14, 18, 32
Christensen, E. Stecher, borgmester, 92, 96,
97, 101
Christensen, Frode Nør, trafikminister, 26,
30
Christensen, Grethe, konfekturhandler, 39
Christensen, Harald, værkemester, 153
Christensen, H.P., borgmester, 92, 95-97,
101
Christensen, Ib Nedergård, sognepræst, 80
Christensen, Olaf P., rådmænd, 41
Christensen, Svend, direktør, 153
Christiansbjerg Boldklub, 116
Christiansens Trikotagefabrik, 124
Christiansen, Anne Lund, operasanger, 70
Christiansen, Arne, informationschef, 9
Christiansengades Skole, 154
Chr. X's Vej, 37
Civilforsvarsforbundet, 157
Clausens Fiskehandel, 43
Clausen, H.P., kulturminister, 32
Clausen, Søren, fiskehandler, 43
Clemens, galleri, 19, 23
Clemmensen, Jens, toldkasserer, 85

Cornelius, Peter, operasanger, 65-67
Cour, K.A.H. de la, sporvejsdirektør, 155

Dahlerup, Drude, lektor, 40
Dalgas Avenue, 106
Dalgård, Jørgen B., professor, 80
Dalsgård, Søren, redaktør, 14
Damsgård, Birgitte, pigegarder, 42
Dandy, tyggegummifabrik, 25
Dania Trucking ApS, 13
Danish Turnkey Dairies A/S, 152
Danmarks Journalisthøjskole, 17, 82, 83
Danmarks Lærerforening, 37
Danmarks Naturfredningsforening, 14, 41
Danmarks Radio, 15, 70, 82, 156
Danmarks Skolelederforening, 37
Danmarks Sygeplejerskehøjskole, 23
Dannebrog Holding A/S, 147
Dannebrog Værft A/S, 17-19, 45, 46, 80, 82,
146, 147
Dansk Arbejdsgiverforening, 18, 80
Dansk Automobil-Børs, 30
Dansk Forsorgsselskab, 153
Dansk Funktionærforbund, 17
Dansk Hockey Union, 103, 110
Dansk Kriminologisk Selskab, 153
Dansk Kunsthåndværk og Design, forening,
155
Dansk Medicinsk Forlag, 24
Dansk Metal, 156
Dansk Slagteriarbejder-Forbund, 154
Dansk Supermarked A/S, 152
Dansk-Svensk Stål, 158
Dansk Teleforbund, 30, 32
Danske Anlægsgartnere, forening, 22
danske, Spejderkorps, Det, 137
Danstrup, Flemming, skolebestyrer, 80
Darr, Birgit, skoledirektør, 37
Daugård, Poul, stadsbibliotekar, 72
Daus-Petersen, Helge, skovfoged, 40
Dchle, Lasse, teaterleder, 80
Dehnits, afdelingsbibliotekar, 72
Demokraten, dagblad, 76, 133, 141
Demokratisk Samfund, 133
Diakonhøjskolen, 82
Diderichsen, Ulla, maler, 15
DM-Gruppen A/S, 24
Domkirkepladsen, 30, 31
Domus Medica, 24
Drechsel, E., borgmester, 92-95, 101

Due, Heinrich, idrætsudøver, 114
Duer, Thomas, direktør, 80, 148
DUI, 137
Dupont, Annalise, overlæg, 80
Dybbølsgade, 135
Dybdahl, Vagn, rigsarkivar, 10
Dybris, Freddie, maler, 44
Døssing, Helle, løber, 115

EASV, elforsyningsselskab, 80
Eben-Ezer, missionshus, 135
Eckersbergsgade, 22, 41, 116
Edlers, Ellen Margrethe, operasanger, 70
Ege, Thomas, vindsurfer, 114
Egå, 15, 18, 43, 56, 74, 134
Egå Sejlklub, 114
Ehlers, Rasmus, pianist, 36
Ejendomsmæglerne Pantebrevskontor A/S,
149
Elev, 156
Elev sogneråd, 156
Elkjær, Kjeld, afdelingsbibliotekar, 72
Ellekærskolen, 44, 45
Ellemann-Jensen, Uffe, udenrigsminister,
57, 62, 63
Emmasvej, 44
Engelund, Svend, maler, 93, 98-100
Enggård, Knud, minister, 62
Erhvervenes Hus, 14
Erhvervsarkivet, Statens erhvervshistoriske
Arkiv, 10, 25, 104
Eriksen, Chr. T., farver, 134
Eriksen, Herluf, biskop, 11
Eriksen, Søren, landssekretær, 81
Eskesen, Per G., havnefoged, 81
Espersen, Ole, fhv. minister, 18
Evar, Jacob, restauratør, 150
Exner, Inger, arkitekt, 124
Exner, Johannes, arkitekt, 124
Exodus/Fairplay, bowlingklub, 112, 116,
117

FDB, 80, 82
FDF, 137
Feddersen, Frank, bokser, 111
Fejerskov, Ole, professor, 81
Fenchel, Tom Michael, professor, 81
Ferdinand, arveprins, 20
Ferdinandpladsen, 19, 20

Ferskvandsbiologisk Laboratorium, 81
Fibiger, Mathilde, kvindesagsforkæmper, 7
Finlandsgade, 11, 40, 152
Finsensgades Skole, 44, 45, 156
Fiskergade, 23, 28
Fiskerihavnen, 44
Fleischer, Gerda, folketingskandidat, 62
Flensted-Jensen, Elisabeth, lektor, 40
FN-foreningen, 138
Fode, Henrik, arkivar, 25
folkelige Forsamlingsbygning, Den, 134
Folkemusikskolen, 23
Forbrændingsanlæg Nord, 30
Forchhammer, Pernille, folketingsmedlem, 62, 63
forenede dramatiske Selskab, Det, 131
Foreningen af Danske Eksportklubber, 19
Foreningen af Håndværkere og Fabrikarbejdere, 136
Foreningen af yngre Læger, 32
Foreningen for Bykultur i Århus, 45, 118
Foreningen for Indre Mission for Århus og Omegn, 134
Forhistorisk Museum, 13, 80
Forskerakademiet, 81
Forskerparken, 150, 152
Forældreskolen, 41, 81, 156
Fotorama A/S, 124
Frandsen, Erling Vilby, overtoldvagtmester, 81
Fredbøg, Alfred A., overlærer, 154
Fredenskirken, 83
Fredericia Hockey-Klub, 103
Frederiks Alle, 7, 19, 26, 31
Frederiksbjerg, 135
Frederiksbjerg Athlet Klub, 111
Frederiksbjerg Beboerforening, 19
Frederiksen, Ib, amtsborgmester, 30, 34
Frederiksen, Viggo, fagforeningsformand, 154
Frederiksgade, 22, 23, 25, 126, 127, 134
Frelsens Hær, 135
fri Arbejderforening, Den, 133
Frichs A/S, 27, 29, 155
Friedhedsmuseet, 31
Friis & Moltke, tegnestue, 27
Fronthuset, 32
Frørup, Hans, forstander, 81
FUMA, pensionsforening, 41
Funch, Grethe, udstillingsinspektør, 81
Funkis-Kiosken, 154

Fælles Kurs, politisk parti, 13
Fødselsanstalten i Jylland, 153
Føns, Johannes, operainstruktør, 69

Gabrielsen, Sven, lektor, 154
Galgebakken, 105
Gamle By, Den, købstadsmuseum, 8, 20, 33, 42, 45, 79, 118, 155
Gammalgård, Lars P., fiskeriminister, 31, 57, 59, 62
Gammalgårdsskolen, 36, 81
Gammel Munkegade, 40
Gardelli, Else Margrethe, operasanger, 71
GASA, 11, 22, 152
Geil, Jens Holger, postmester, 81
Gellerup Kultur- og Aktivitetscenter, 46
Gellerupskolen, 42
Genbrugsfabrikken, 11
Georg Stage, skoleskib, 24
Gerni, maskinfabrik, 83
Gjellerupparken, 19, 46
Gl. Harlev Forsamlingshus, 20
Glob, Johs., maler, 95, 98
G.N. StoreNord A/S, 80
Gotlænder, Hans Nielsen, kandestøber, 120
Graham Bells Vej, 30
Graven, 13, 120-124
Greenpeace, miljøorganisation, 37
Gregersen, Emil, maler, 44
Grenå, 20
Grenåvej, 25
Grip, Erik, sanger, 38
Gruncert, Dagny, operasanger, 69
Grænseforeningen, 81
Grøftøjparken, 12
Grønnegade, 19
Gråbæk, Halvor B., sognepræst, 154
Gudrunsvvej, 19
Guldbeck, Mille, maler, 44
Guldberg, J. Høegh, overrettsagfører, 141
Gundersen, Hans Jørgen, lektor, 24
Gunnar Clausens Vej, 31
Gustav Wiedes Vej, 150

Haldgården, 153
Halding, Helle, operasanger, 70
Halmstadgade, 7
Hammelmanegården, 35
Handberg, Jørgen, direktør, 146

Handelsbanken, 18, 32, 44, 150
Handelshøjskolen, 83, 128, 153
Hans Broges Bakker, 16
Hansen, Anne Marie, maler, 23
Hansen, Eli, regnskabsdirektør, 154
Hansen, Hardy, forbundsformand, 37, 44
Hansen, Ivar, folketingsmedlem, 32
Hansen, John Albin, idrætsudøver, 114
Hansen, Ole, løber, 114
Hansen, Preben Møller, forbundsformand, 13
Hansen, Ronny H., idrætsudøver, 114
Hansen, Torben Ørum, salgschef, 154
Hans Hartvig Seedorfs Stræde, 24
Harald Kiddes Vej, 39
Harald Skovbys Gade, 40
Harlev-Framlev sogneråd, 153
Harmonien, forening, 132
Hartz, Ebbe, skiløber, 111
Hasle, 40, 137
Haslegårdsvænget, 38
Hasle Ringvej, 26
Hasle Skole, 22
Hasle Tennisklub, 117
Haslund, Otto, maler, 92, 94, 95
Hasselager, 150
Haugård, Jacob, skuespiller, 26, 64
Havnens Fiskehus, 17
Hebsgård, Flemming, idrætsudøver, 114
Hedegård, Peder P., korn- og foderstoffirma, 145
Heger, Robert, dirigent, 71
Hegndal, V. Foersom, billedhugger, 44
HEI, idrætsforening, 115-117
Heide, Erik, billedhugger, 44
Heidemann, Åge, autoforhandler, 141
Helsingør Theater, 118
Heltberg, Bettina, forfatter, 26
Henriksen, Ole Bernt, folketingsmedlem, 59, 60, 62
Henriksen, Oskar, købmand, 154
Herlev Sygehus, 11
Herløv, Leif, chefkonsulent, 81
Herold, J.E., organisationskonsulent, 81
Herrek, Steffen, billedhugger, 38
Herskind, Anthon, købmand, 123
Herskind jr., P., købmand, 122
Hindø, Lone, rådmann, 16, 19
Hjortnæs, Karl, folketingsmedlem, 58, 62
Holm-Nielsen, Lauritz B., rektor, 81
Holtzberg, Johan Petersen, bogtrykkeri, 75

- Hornung, Preben, maler, 44
Hoskier, H.B., købmand, 122
Hougesen, Kurt E., skolebestyrer, 81
Hougård, Børge, skoleinspektør, 81
Hougården, 28
Hovedbiblioteket, 31, 72
Hovesen, Ejnar, overlæge, 20
Huset, 20
Hvedekorn, tidsskrift, 11
Hye-Knudsen, Johan, dirigent, 69, 71
Hylldahl, Martin, skoleelev, 45
Hyllested, Orla, borgmester, 92, 93, 99, 100
Høeberg, Albert, operasanger, 69
Høeberg, Georg, dirigent, 69, 71
Høeg, Henri, vægtløfter, 112
Høegh Guldbergsgades Kaserne, 7
Højbjerg, 24
Højbjerg Andels-Boligforening, 155
Højbjerg Badmintonklub, 112, 115, 116
Højbjerg Tennisklub, 113
Højholt, Per, forfatter, 18
Høj-Rasmussen, E.B., ingeniør, 81
Højres Vælgerforening, 133
Hørhæmmede Børns Forældreforening, 40
Høst, Kai, folketingskandidat, 62
Høyer, O.G., maskinfabrik, 146
Hårder, Bertel, undervisningsminister, 37
- Ibsen, Thorkild, rådmænd, 10, 30, 31, 36, 37, 45
Idrætshøjskolen, 36
IHF, idrætsforening, 117
Indre Mission, 24, 135
Ingerslevs Boulevards Skole, 157
Investor Venture A/S, 150
I.O.G.T.s Hockey club, 103, 104, 106, 107, 109
Israelsen, Niels Jørgen, bygningskonduktør, 45, 118, 119, 139
- Jacobsen, Robert, billedhugger, 23
Jacobs Pita A/S, 150
Jacobsskolen, 45
JAKA, kødkonserverfabrik, 146, 147
Jakobsen, Esther, c.e. Tage Jakobsen, 119
Jakobsen, Tage, bankdirektør, 118, 119
Jensen, Bent, direktør, 81
Jensen, Bernhardt, borgmester, 92, 98-101
Jensen, C.M., major, 81
- Jensen, Erik S., idrætsudøver, 111, 114
Jensen, Evald, malermester, 18
Jensen, Frits, kioskejer, 154
Jensen, Hans Chr., maler, 91, 94
Jensen, Harald, bilhandler, 154
Jensen, Helle, idrætsudøver, 114
Jensen, Henning S., lærer, 154
Jensen, Jakob, borgmester, 92, 94, 97, 98, 101
Jensen, Jørn B., direktør, 81
Jensen, Kaj Sand, professor, 81
Jensen, Kirsten, svømmer, 114
Jensen, Poul Henry, revisor, 154
Jensen, Svend, autoforhandler, 154
Jensen, Vagn, viceskoleinspektør, 81
Jeppesen, Knud, lektor, 37
Jepsen, Erik, inspektør, 81
Jernbanepoteket, 15
Jespersen, Carl, repræsentant, 154
Jespersen, J., landbrugskandidat, 142
J.M.E., entreprenørfirma, 146, 149
J.M. Mørks Gade, 31
Jønsen, Joan Pauli, museumsinspektør, 25
Johannesen, Ebbe, museumsinspektør, 42
Johansen, Kjell, professor, 154
Johansen, Poul, musiker, 155
Junggreen, Lars, skuespiller, 45
Juil, J.C., købmand, 123
Jydsk Medicinsk-Historisk Selskab, 20
Jydsk Telesamvirke, 30, 32
Jyllands Papir-Værk A/S, 154
Jyllands-Posten, 59, 128, 152, 154
Jysk Børneforsorg, 10
Jysk Cyklelager, 143
Jysk Telefon A/S, 22, 30
Jysk Væddeløbsbane, 112, 158
Jysk Åbent Universitet, 32
Jyske Bank A/S, 7
Jyske Bryggerier A/S, 146, 148, 157
Jyske Haveselskab, Det, 7, 35
Jyske Musikkonservatorium, Det, 82
Jyske Opera, Den, 37, 65, 71
Jyske Telegrafregiment, 81
Jægergårdsgade, 158
Jørgensen, Andreas, skolebetjent, 155
Jørgensen, Axel Rübner, lektor, 155
Jørgensen, Birger, travkusk, 112, 114, 116
Jørgensen, Bo Barker, lektor, 24
Jørgensen, Børge, oberst, 81
Jørgensen, Palle Jul, teaterchef, 81
Jørgensen, Regnar, gårdejer, 81
- Jørgensen, Søren B., folketingsmedlem, 62
- Kaiser, Palle, bokser, 111
Kalhave, Niels, lektor, 155
Kammeraterne, bowlingklub, 117
Kampmann, Hack, kgl. bygningsinspektør, 84, 87
Kanal ATV, 35, 43
Kannikegade, 9, 40
Karnevalsforeningen, 23
Kastrup, Paul, maler, 155
Keller, Sophie Rung, operasanger, 65
Kelm-Hansen, Chr., folketingsmedlem, 62
Kelstrup, Viggo, læge, 155
K.F.U.M., 137, 157
Kielland, Jacob, teaterchef, 81
Kirklev, Egon, skoleinspektør, 82
Kirstinesminde Flyveplads, 36
Kissmeyer, Flemming, professor, 11
Kjellund, Erik, landsretssagfører, 82
Kjersgård, Erik, museumsdirektør, 20, 42
Kjær & Richter, tegnestue, 13, 44, 125
Klein, Jesper, skuespiller, 18
Klintegården, 150
Klostergade, 134, 141-143
Kløvergården, 39
Kløvermarksvej, 26
Knudrisgade, 11
Knudsen, Hans Wilhelm, toldoverbetjent, 85
Knudsen, Lars, skuespiller, 66, 69
Koch & Co., Jens P., 156
Kochs Skole, 154
Kock, Jørgen, socialdirektør, 82
Kock, Poul, 125
Kolt, 134
Komma, forlag, 71
Kommune-Information, 32, 130
Kommunernes Landsforening, 18
Kong Christian X, hotel, 37
Kongevejen, 12
Korn- og Foderstof Kompagniet, 145, 146
Kosan Crisplant A/S, 82, 146, 152
Kosmorama-Centret, 33
Krag, Eiler, tegner, 41
Kramhøft, Peter, rektor, 82
Kramhøft, Sven, værkstedschef, 155
Krarup, Steen, billedhugger, 38
Krarup, Søren, sognepræst, 12, 18
Krarup-Hansen, Johanne, operasanger, 65, 67

- Krarup-Hansen, Kirsten, organist, 155
 Kredsforeningen for rygsundhed, 23
 Kristensen, Bo, folketingsmedlem, 12
 Kristensen, Kr., folketingskandidat, 62
 Kristensen, Povel V., professor, 155
 Kritisk Oplysnings Forbund, 36
 Kronprinsens Klub, 131
 Krue-Sørensen, Svend Aage, læge, 155
 Krull, Hans, maler, 32
 Kruse, Thomas, maler, 18
 Kultur-Gyngen, 32
 Kunstnerens Hus, 22, 28
 Kunst og Kommunikation, tidsskrift, 28
 Kvindelig Fremskridtsforening, 133
 Kvindemuseet, 7, 8, 12, 30, 37
 Kystvejen, 40
 Københavns Hockey Klub, 104, 108
- Labyrint, kunstnergruppe, 19, 43
 Landboorganisationernes faglige Landscenter, 80, 81
 Landbosparkassen, 153
 Landsarkivet for Nørrejylland, 73
 Landskontoret for Planteavl, 80
 Langelandsgade, 105
 Langelandsgades kaserne, 7
 Langenæs Bibliotek, 31
 Lanng & Stelman, elektronikfirma, 150
 La Perfecta, korsetfabrik, 156
 Larsen, Dorothy, operasanger, 70
 Larsen, Hans Ingemann, handelsråd, 32
 Larsen, Ove Vadsten, koncertmester, 155
 Larsen, Peder, statsrevisor, 82
 Larsen, Svend Unmack, borgmester, 92, 97, 99, 101
 Larsen, Tage Hartmann, bogbindermester, 155
 Larsen-Schiøler, Thomas, biskop, 96
 Lassen, Hans, museumsdirektør, 155
 Lassen, Rudolf, billedskærer, 155
 Lauritzen, J., rederi, 147
 Laursens Realskole, 80, 82
 Laursen, Henning, 82, 125
 Laursen, Peter, murermester, 155
 Laursen, Ulla Balle, folketingskandidat, 63
 Laustsen, Agnete, sundhedsminister, 39
 Lehmann, Henning, rektor, 34, 40
 Lehmann, Julius, iscenesætter, 65-67
 Lendrop, Margrethe, operasanger, 69
 Lenger, Jørgen, folketingsmedlem, 130, 138
- Lewis, Abraham, købmand, 121, 122
 Levnedsmiddelkontrollen, 29
 Lieth, Eza von der, skoleleder, 155
 Linde, Brdr. de, 149
 Lings, J.K., ingeniør, 119
 Linnet, Anne, musiker, 32
 Lisbjerg, Sussi, udspringer, 114
 Lisbjerg Fælles-Park, 30
 Lokalthistorisk Samling, 72, 73, 76
 Lomholt, Johs., bogtrykker, 155
 Ludvigsen, Olaf Åstrup, afdelingschef, 155
 Lund, Henrik, borgmester, 44
 Lund, P.K., overpostinspektør, 82
 Lykke, Martin, musiker, 31
 Lykke-Møller, Helen, udstillingsinspektør, 82
 Lyngfeldt, Frede, 125
 Lyseng Idrætsforening, 114, 115
 Lystrup, 19, 150
 Lystrup Kirke, 15
 Lystrupvej, 37
 Læseforeningen for Århus og Omegn, 132
 Læssøesgades Skole, 157
 Løtten, 12, 155
 Lønmodtagernes Dyrtidsfond, 12
 Madsen, Aksel, overtrafikkontrollør, 155
 Madsen, Carl, operasanger, 66, 67, 69
 Madsen, Harley, arbejdskonsulent, 155
 Maersk Line A/S, 13
 Mafolie, villa, 12
 Magasin, stormagasin, 26
 Malling, 22, 47, 49, 50, 154, 155
 Malling Borger- og Håndværkerforening, 154
 Malling Kirke, 48, 51
 Malling Skole, 81
 Malmros, Niels, filminstruktør, 10
 Mammens Emballage A/S, 149
 Mandahl-Barth, Torben, major, 82
 Mandrup, Lars, forstander, 82
 Manggård, Erik, direktør, 23
 Marcussen, Leif, sporvejsdirektør, 23
 Marcussen, Ole, billedkunstner, 43
 Mardahl, Ann, gymnastikpædagog, 37
 Margrethe, dronning, 42
 Marselis, hotel, 82
 Marselisborg Gymnasium, 80, 155
 Marselisborg Hockey Klub, 102, 110, 114
 Marselisborg Hospital, 20
 Marselisborg Kostskole, 104
 Marselisborg Slot, 42, 119
- Mathiasen, Lissa, folketingsmedlem, 57, 58, 62
 Mehls Fabrik, 79
 Mejerikontoret, 82
 Mejlby, 74
 Mejlgade, 32, 40, 75, 119-124
 Melchior, Arne, fhv. minister, 62
 Melchior, Lauritz, operasanger, 69
 Melson, Karen, direktør, 82
 Mettes Cafeteria og Galleri, 22
 Meulengracht, Jens, købmand, 122
 Meyer, Henning, P-vagt, 24
 Midtkraft I/S, 82, 83
 Mikkelsen, Hans Ulrik, overlæge, 82
 Mikkelsen, Michael, idrætsudøver, 111
 Mikkelsen, Sonja, folketingsmedlem, 57, 62, 63
 Miljøministeriet, 47
 Miljøstyrelsen, 14
 Mindeparken, 133
 Mindet, 16
 Mini-Waschi, købmandsforretning, 30
 Moesgård, 13, 32, 38
 Moesgård Strand, 28
 Mogensen, Alfred, scenefunktionær, 156
 Mogensen, Else, sangerinde, 37
 Møllerup, 41
 Mølsekspresen, 20
 Mona Lisa, diskotek, 18
 Mondrup, Grethe, kontorchef, 156
 Mortensen, Erling, skakspiller, 112
 Mortensen, Henning, forfatter, 11
 Mortensen, Marianne, billardspiller, 111
 Mortensen, Niels Mose, ingeniør, 156
 Mortensen, Syrene, overlærer, 155
 Mosevej, 11
 Motel la Tour, 22
 Motorbyen A/S, 154
 Motown, diskotek, 22
 Mundberg, Flemming, fiskehandler, 44
 musikcafeen, 40
 Musikhuset, 13, 15, 16, 18, 20, 22, 23, 26, 28-31, 34, 35, 37, 38, 40, 43, 44, 65, 82
 Muskelsvindfonden, 27, 82
 Müller, Max, operasanger, 65, 67, 69
 Mødrehjælpen, 156
 Mønsengade, 150
 Møgelvang, Niels Chr., kapellan, 156
 Mølleengens Beboerhus, 35
 Mølleparken, 31, 72
 Møller, C.F., arkitekt, 9, 27

Møller, Ida, operasanger, 67, 69
Møller, Niels, operasanger, 70
Møller, Preben Nue, læge, 156
Møllevangens Kolonialforretning, 154
Møllevangskirken, 83
Mønsted, Otto, fabrikant, 123
Mårslet, 49
Mårslet Kirke, 50
Mårslet Skole, 10

Nationalmuseet, 47, 49
Navntoft, Claus, arkitekt, 119
Nedergård, Bent, direktør, 82
Neiendam, Jonna, operasanger, 67, 69
Nellemann & Thomsen, auktionsfirma, 31
Neyes Lædervareforretning, 158
Nielsen, Bent H., direktør, 82
Nielsen, C. Chr., malermester, 141, 142
Nielsen, Chr. Frühstück, arkitekt, 141-143
Nielsen, Gerda, assistent, 72
Nielsen, Gunnar, skoleinspektør, 82
Nielsen, Henning, gårdejer, 156
Nielsen, Henry, redaktør, 156
Nielsen, Herluf, fagforeningsformand, 156
Nielsen, Jakob, provinschef, 82
Nielsen, Jens Arild, direktør, 82
Nielsen, John, direktør, 82
Nielsens Korsetfabrik, Julius, 156
Nielsen, Jørgen, slagtermester, 126-129
Nielsen, Knud, fabrikant, 156
Nielsen, Magnus, slagtermester, 126, 127
Nielsen & Søn, Magnus, slagterforretning, 127, 128
Nielsen, Tage, amtsinspektør, 82
Nielsen, Tine, pigegarder, 42
Niels Klim, færg, 8, 33
Nilsson, Birgit, operasanger, 70
Nissen, Helge, operasanger, 65-67, 69
N.J. Fjordsgades Skole, 157
Norden, hotel, 82
Nordgren-Gulbranson, Ella, operasanger, 65
Nordisk Teaterkomite, 80
Nordre Ringgade, 152
Nordre Århus, skakklub, 112
Nordsmark, Peter, løber, 114
Norsk Hydro A/S, 145
N & T Bilauktioner, 31
Nycredit, 82
Ny Munkegades Skole, 45, 80

Nyvad, Bente, tnadlæge, 25
Näslund, Anders, operasanger, 70
Nørbygård, Finn, skuespiller, 26
Nørgård, Per, komponist, 20, 82
Nørre Alle, 19, 134
Nørre Boulevard Skole, 156
Nørrebrogade, 38, 43
Nørregade, 11, 17, 19, 43, 141, 142
Nørregård, Jens, højskoleforstander, 134
Nørregård-Hansen, Ingeborg, operasanger, 67, 69
Nørreport, 33, 37
Nørresundby, 145

Odder, 47, 49
Odder Svineslagteri, 127
Oehlert, W.R., sejmagermester, 134
Oldager, Henrik Vestergård, skolebestyrer, 82
Oluf Palmes Alle, 7, 25
Olsen, Axel, assistent, 105
Olsson, Ejner, værkemester, 156
Olympia-Skolen, 155
Orient, hockeyklub, 104
Ormslev-Kolt, 134
Ormslevvej, 18
Ortopædisk Hospital, 38, 39
Overgård, Erik, kontorchef, 82
Ovesen, Anton, slagtermester, 141

Paludan-Müllersvej, 20
Paradisgade, 139
Paradisgades Skole, 156
Park Alle, 43
Parly, Ticho, operasanger, 70
Pasilac-Danish Turnkey Dairies, 24, 81
Paulsen, Julius, maler, 94, 96-98
Peder Pårs, færg, 8, 24, 32, 33, 45
Pedersen, Erik, skakspiller, 112
Pedersen, H.A., direktør, 145
Pedersen, Hans, skoleinspektør, 156
Pedersen, Inger Stilling, folketingsmedlem, 62
Pedersen, Jens Arbjerg, rådmænd, 23
Pedersen, Jens Richard, hotellejer, 22
Pedersen, Jørn Held, skolebestyrer, 156
Pedersen, Mogens, sejsportsmand, 114
Pedersen, Walther, fuldmægtig, 82
Pelit, Mustapha, bokser, 111

Petersen, Bo, sejsportsmand, 112
Petersen, Christian, direktør, 157
Petersen, Geert, folketingsmedlem, 18
Petersen, Hans Ehlig, fritidskonsulent, 16, 156
Petersen, Klaus, amtsygehuseinspektør, 85
Petersen, Mogens, direktør, 82
Petersen, Poul, direktør, 157
Petersen, S. Ejler, direktør, 157
Petersen, Søren Ryge, redaktør, 7
Petersen, Viggo Just, gartneriejer, 157
Petersen, Åge Holst, afdelingschef, 83
Pilgård, Bjarne, ejendomshandler, 8
Pilgård, Lilli, ejendomshandler, 8
Pinsekirken, 39
Plesner, Gurli, operasanger, 70, 71
Plumrose A/S, 81
Poloteam Århus, 112, 113
Polyhymnia, 137
Postens Marchforening, 113
Posthussmøgen, 27
Poulsen, Alex, bygmester, 152
Poulsen, Chr. F., grosserer, 127
Poulsen, Sven, rektor, 83
Poulsen, Søren S., erhvervschef, 83
Poulsen, Valther V., kontrolchef, 157
P.P. Marketing & Reklame A/S, 157
P.P. Ørumsgade, 18
Press, Alf, overgartner, 23
Prins Ferdinand, restauration, 20
Profilen, galleri, 44
Prosa, fagforening, 28
Provinsbanken A/S, 28, 40, 152
Prædikestolen, bebyggelse, 123
Psykiatrisk Hospital, 38, 80, 82
Puds, bowlingklub, 112, 116, 117

Qvist, Erik F., murermester, 125

Radio Århus, 7, 20
Radiumstationen, 130
Randers, 27
Ranum, Kjeld, direktør, 83
Rasmussen, Aksel, byrådsmedlem, 44
Rasmussen, Alan, træner, 116
Rasmussen, Gunner, museumsoverinspektør, 119
Rasmussen, Karl Åge, komponist, 20
Rasmussen, Knud, forstander, 24

- Rasmussen, Poul Nyrup, direktør, 12
Rasmussen, Sven, direktør, 157
Rasmussen, Tage, direktør, 83
Rebild Marketing Management A/S, 150
Ree & Co., Philip Hartvig, handelshus, 131
Regina, hotel, 158
Reich, Ebbe Kløvedal, forfatter, 13
Revisionskompagniet A/S, 154
Ridehuset, 11, 13, 17, 19
Rifbjerg, Klaus, forfatter, 38
Rigsarkivet, 73
Riis Skov, 19, 77
Riisvangen, børnehøve, 11
Riisvangen, mødre- og spædbørnshjem, 30
Risskov, 11, 26, 34, 56
Risskov Roklub, 115
Risskov Skole, 154
Risskov Tennis Klub, 113
Roepstorff, Marianne, operasanger, 70
Romersk-Katolsk Kirke, 40
Rosengade, 79, 119, 124, 139
Rostbøll, Harald Erik, overlærer, 157
Royal, hotel, 18, 22, 27
Rundhøjskolen, 44, 81
Rung, Frederik, kapelmester, 67, 69, 71
Rytmask Musikforening, 38
Rømer, Karen, apoteker, 157
Rømer, Martin, fagforeningsformand, 37
Rønnau, Jørn, billedhugger, 29
Rønning-Jølver, Bent, amtsfuldmægtig, 157
Rørsmedenes Klub, 156
Rådhushallen, 32, 42, 44
Rådhusparken, 26
Rådhuspladsen, 19, 25, 32, 39
- Sabroe & Co. A/S, Thomas Ths., 80, 83, 126, 146, 147
Salling, stormagasin, 26, 35, 46, 146, 152, 155
Saltholmsgade, 22, 28
Sammenslutningen af Folkedansereforeninger for Århus og Omegn, 32
Sams, Pernille, folketingsmedlem, 59, 60, 62, 63
Samsø, 22
Samsøgade, 9
Samsøgades Skole, 156
SAS, luftfartsselskab, 13, 27
Sass, Else Kai, professor, 157
- Scandia A/S, 27
Scandinavian Center Århus, 13, 14, 44
Scanola A/S, 152
Scanticon, kongrescenter, 12
Schaffenberg, Siegfried, toldinspektør, 84, 90
Schjøtt, Hans, byrådsmedlem, 38
Schlüter, Poul, statsminister, 46
Schmidt, Christian Larsen, købmand, 120-122
Schmidt, Laurs, købmand, 122
Schmidt, L.C.W., købmand, 122
Schmidten, U.V. v., borgmester, 91-94
Schou, Mogens, professor, 38
Schultz, Kirsten, operasanger, 71
Schumacher, Erik, direktør, 83
SDS, sparekasse, 19, 21
Seem, 12, 18
Sejr, Emanuel, overbibliotekar, 76
Selas, indkøbsforening, 154
Selskabet den musikalske Forening, 132
Selskabet for Integreret medicin, 38
S-Foto, 12
Sigfusson, Einar, musiker, 157
Silkeborgvej, 22, 154
Simonsens Have, 20
Simonsen, Christian, afdelingsingeniør, 157
Simonsen, Palle, finansminister, 32
Simonsen, Thorhild, borgmester, 12, 16, 21, 25, 26, 30, 37, 40, 44, 46, 91, 100, 101
SISU/MBK, idrætsforening, 111, 114, 116
Sjællandsgade, 32, 134
Sjællandsgades Beboerforening, 138
Skanderborg Realskole, 82
Skanderborgvej, 26
Skandinavisk Motor Co. A/S, 37
Skejbygårdsvej, 37
Skejby Sygehus, 36, 39, 43
Skibby, 153
Skjoldhøjkirken, 43
Skjoldhøjskolen, 43, 44
Skonning, Hans Hansen, bogtrykker, 75
Skou, Ellen Margrethe, amtsrådsmedlem, 34
Skov, Benthe, restauratør, 27
Skovbakken, idrætsforening, 111-114, 116, 117
Skovlund, restauration, 137
Skovvangsskolen, 18
Skt. Annagades Skole, 19
Skt. Clemens Bro, 17, 21, 28, 119
Skt. Clemens Stræde, 45
- Skt. Johannes Kirke, 158
Skt. Josephs Hospital, 18
Skt. Knuds Skole, 154
Skt. Lukas Kirke, 80
Skt. Olufsgade, 123
Skt. Pauls Kirke, 11, 77
Skærbæk, 80
Skæring, 24, 56
Skæring Munkgård, 75
Skæring Skole, 82
Skæring Strand, 135
Skødstrup Idrætsforening, 117
Skødstrup Mejeri, 39
Skødstrup sogneråd, 155
Slagtehuset, 126, 127
Slet, 23
Smidt, Eskild, regionschef, 157
Smiths Skole, Elise, 153
Sohn, Ole, partiformand, 41
Spare- og Lånecassen, 158
Specialarbejdereskolen for Århus og Omegn, 9, 81
Sportens Venner, forening, 111
Spørring, 16, 18, 31
Stakladen, 12, 39, 41
Stampe-Degn, H., fung. politimester, 30
Statens Institut for Talelidende, 24
Statens Museum for Kunst, 24
Statsbiblioteket, 26
Stautrup, 18
Steen Billes Torv, 22
Stefansforeningen, 135
Stenders Forlag, 77
Stjerneapoteket, 20
Stjernepladsen, 23, 28, 30
Store Torv, 79
Storkholm, Tommy, maler, 16, 91, 100, 101
Storm, Søren, sejlsportsmand, 112
Storm Mortensen, advokatfirma, 150
Strandvejen, 12
Strange, Ebba, folketingsmedlem, 57, 63
Strøberg, Lotte, løber, 114
Studsgade, 149
Studstrupværket, 15, 27, 83
Svalegangen, 80, 81
Svendborg Værft A/S, 45
Svendsen, Johan, komponist, 65, 66, 69, 71
Svendsen, Poul Erik, salgsdirektør, 157
Sølystgade, 32
Sømændenes Forbund, 26
Sømændenes Hus, 13

Søndagstegeskolen, 20
Sønder Alle, 30
Søndergade, 21, 30, 46
Søndervangs Alle, 19
Søndervangsskolen, 82
Søren Frichsvej, 149
Sørensen, Frits Gundahl, distriktschef, 13, 38
Sørensen, Henry, kasserer, 83
Sørensen, Henry Vilsbek, skorstensfejermester, 158
Sørensen, Jack, sejlsportsmand, 114
Sørensen, N.J. Ravn, direktør, 83
Sørensen, Peder, tandlæge, 158
Sørensen, Villy, vicepolitimester, 18, 30
Sørensen, Åge Abild, kontorchef, 158

Taleinstituttet, 24
Tangkrogen, 26
Teater-Cafeen, 12, 38
Teglårdsstræde, se: Sjællandsgade
Terma Elektronik A/S, 146, 149
Terndrup, Karl L., isenkræmmer, 158
Terndrups Lampeforretning, 158
Thestrup Højskole, 134
Thoft, Jens, folketingsmedlem, 13
Thomassen, Rigmor, børnehaveleder, 83
Thomsen, Egon, direktør, 158
Thomsen, Søren Risbjerg, professor, 83
Thomsen, Wm., skribent, 108
Thor, bryggeri, 148
Thorup, Kirsten, forfatter, 19
Thorvaldsensgade, 45
Thorving, legetøjsudsalg, 39
Thrues Bogtrykkeri, 26
Thorø, Hejner, museumsbetjent, 42
Thygesen, Jens Olaf, advokat, 158
Thyssen, Birgitte, sognepræst, 83
Tilst, 11, 35, 153
Tilst-Kasted sogneråd, 153
Ting- og Arresthuset, 9, 10, 14
Tingskoven, 20, 157
Tirstrup Lufthavn, 152
Tivoli Friheden, 12, 20, 27, 28, 38
Tjørnevej, 24
Topsikring, 17
Tordenskjoldsgade, 11, 43
Totalafholdsforeningens Sygekasse, 136
Tovshøjskolen, 44
Tranbjerg Kro, 20

Trøjborg, 11
Trøjborg-Centret, 11
Turell, Dan, forfatter, 37
Tvind-Skolerne, 22
Tørsleff, August, maler, 96-98
Tørsleff, Georg, direktør, 158
Tårup Maskinfabrik, 82

Ulrich, Emilie, operasanger, 67
Ungdomsringen, 81
Urban, bryggeri, 148

Wagtmann, Uffe, arkivbetjent, 42
Vagt- og Sikkerhedsfunktionærenes Lands sammenslutning, 17
Valdemarsgades Skole, 154
Valgmenighedskirken, 134
Vandex A/S, 26, 39
Vanggård, Tage, kjølefabrik, 40, 147
Wanscher, Vilhelm, maler, 95
Varming, Hanne, billedhugger, 44
Warming, Lars, idrætsudøver, 111, 112, 114
Varna, 141
Vaske- og Rengøringskvindernes Fagforening, 133
Wassard, Kai, lædervarehandler, 158
Weber & Sørensen, reklamebureau, 158
Vedel, Herman, maler, 93-96
Wedel, Mogens, operasanger, 70
Wegener, Karen, skuespiller, 45
Weie, Edvard, maler, 24
Veirup, Hans, rektor, 83
Weis, Andreas, møller, 78, 79
Weis, Bertha, g.m. Andreas Weis, 78
Weis, Carl, departementschef, 79
Vejlby, 36, 41, 49, 154
Vejlby Kirke, 51
Vejlby Landbrugsskole, 154
Vejlby Ringvej, 38
Vejlby-Risskov, 74
Vejlby-Risskov-Hallen, 16, 19, 24, 44
Vejlby-Risskov Idrætscenter, 112
Vejle Fjord, 20
Velgørenhedsselskabet, 132
Venngren, Bessie, kapellan, 158
Wennstrøms Bogtrykkeri, 75
Veri-Centret, 11, 45
Vester Alle, 78
Vesterbrogade, 150

Vestergade, 39, 41, 82, 109, 123, 150
Vestergård, F.C.B. S., borgmester, 92-95
Vestergård, Leif, sognepræst, 83
Vestervang, pensionistcenter, 23
Vestre Kirkegård, 34
Vestre Ringgade, 40, 147
Viborg Sygehus, 82
Viborgvej, 25, 39, 137, 154
Viby, 26, 33, 46, 74, 80-82, 133, 157
Viby Badmintonklub, 116
Viby Bibliotek, 40
Viby Bogtrykkeri, 155
Viby Idrætsforening, 111-114, 116, 117
Viby Kirke, 155
Viby Motorcompagni, 37
Viby Torv, 31, 35
V.I.K. idrætsforening, 111, 114
Viking, bowlingklub, 116
Wilde, Frank, overretssagfører, 142
Vilhelmsborg, 7, 32, 43
Wilhelmsen, Elith, restauratør, 158
Wilian & Madsen, mineralvandsfabrik, 82
Wilson, kobbersmedefirma, 141, 143
Winther, Jørgen, folketingskandidat, 62
Voksen-Uddannelses-Centret, 18
Volden, 119, 142
Wolstad, Odd, operasanger, 70
Wontilius, Jeppe, maler, 44
Vor Frue Kirke, 156
Worm, Line, idrætsudøver, 112
Worm, Ole, læge, forsker, 20
Vorrevangens Boldklub, 110
Vorrevangskolen, 46
V.R.I., idrætsforening, 111, 115-117
Würtz, Peter, løber, 114
Våbenbrødreforeningen, 135

Zanchetta, Erling, direktør, 149
Ziggy, café, 11

Økumeniske Center, Det, 26
Ørndorf, Leif, diskoteksejer, 22
Ørnereden, 41
Ørum, Bjarne, rådmann, 30, 39, 62
Østergade, 24, 25, 36, 41, 110
Øst for Paradis, biograf, 11
Østjylland, sparekasse, 153

Åboulevarden, 24, 26, 28, 40
 Åbrinken, 102
 Åby, 74
 Åbyhøj, 11, 39, 40, 112, 155
 Åbyhøjgården, 83
 Åbyhøj Idrætsforening, 111, 116, 117
 Ågård, Chr. O., folketingsmedlem, 59, 62
 Ålestrup Hockeyklub, 109
 Århus Amts Landøkonomiske Selskab, 81
 Århus Amtssygehus, 14, 19, 20, 38
 Århus Amtstidende, 133, 156
 Århus Arbejderværn, 133
 Århus Athlet Klub, 111
 Århus Badmintonklub, 112
 Århus borgerlige Skydeselskab, 136
 Århus Bowling Center, 116
 Århus Brandvæsen, 18
 Århus Byorkester (Symfoniorkester), 155, 157
 Århus CK, cricketklub, 117
 Århus Domkirke, 7, 37, 44, 75, 77, 95
 Århusegnens Husholdningsskole, 80
 Århus Festuge, 80
 Århus-Fiskernes Idrætsklub, 31
 Århus Flyveklub, 36
 Århus Fodboldommerklub, 115
 Århus Fragtmandscentral, 38
 Århus Fremad, idrætsforening, 112
 Århus Golf Club, 112
 Århus-Hallen, 141
 Århus Handelsforening, 132
 Århus Handelsgymnasium, 157
 Århus Handelsstandsforening, 132
 Århus Handelsstands- og Industriforening, 37
 Århus Hovedbanegård, 28, 32
 Århus Højskoleforening, 134
 Århus Højskolehjem, 134
 Århus Håndværkerforening, 18, 132, 139-143
 Århus Håndværkerforenings Hjelpekasse, 135
 Århus Idrætspark, 25
 Århus Industriforening, 132
 Århus Judoklub, 112
 Århus Kammerorkester, 18
 Århus Katedralskole, 86, 100, 153, 154
 Århus KFUM, idrætsforening, 111, 117
 Århus Kommunale Værker, 80, 83
 Århus Kommunehospital, 7, 9, 11, 16, 19, 44
 Århus Kongreshus, 12, 36, 44, 158
 Århus Kunstbygning, 10, 19, 29, 81, 82
 Århus Kunstforening af 1847, 98
 Århus Kunstmuseum, 10, 19, 24, 41, 94, 95, 99, 100, 157
 Århus Købmandsforening af 1887, 132, 154
 Århus Købmandsskole, 155, 157, 158
 Århus Købmænds Hjelpekasse, 135
 Århus Kødforsyning, 17
 Århus Lærerforening, 44
 Århus Maskinmesterskole, 143
 Århus Musikforening, 132
 Århus Mølle, 78
 Århus Mørtelkompagni, 23
 Århus 1900, idrætsforening, 111-117
 Århus Oliefabrik A/S, 145, 146, 152, 157
 Århus Pigegarde, 31, 42
 Århus Politi, 19, 28, 32, 80, 153
 Århus Renholdningsselskab, 39
 Århus Rådhus, 23
 Århus Salgs- og Reklameforening, 158
 Århus Sangforening af 1843, 132
 Århus Savværk A/S, 26, 152
 Århus Skiklub, 111
 Århus Skolevæsen, 13
 Århus Skytteforening, 135
 Århus Smedelav, 131
 Århus Snedkersvendeforening, 132
 Århus Sporveje, 7, 10, 13, 19, 23, 35, 40, 42, 45, 155
 Århus Stadion, 26
 Århus Stadionhal, 37, 42, 115
 Århus Stiftsbogtrykkerie A/S, 26, 75
 Århus Stiftstidende A/S, 25, 26, 34, 40, 59, 76, 139, 141, 146, 149, 153, 156
 Århus Symfoniorkester (Byorkester), 9, 18, 20, 34, 35, 38, 44, 80, 82
 Århus Søspejdertrop, 134
 Århus Tandlægehøjskole, 25, 80, 81, 83
 Århus Teater, 7, 34, 40, 45, 81
 Århus Tekniske Skole, 20, 22
 Århus Toldkammer, 77, 81, 157
 Århus Tømmerhandel, 152
 Århus Universitet, 10, 20, 22, 24-26, 28, 32, 40, 80, 81, 83, 153-155, 157
 Århus Vejviser, 74
 Århus Zoologiske Have, 153
 Århus Å, 24, 34
 Årsleff, Per, entreprenørfirma, 146, 150
 Åstrup Strandvej, 24

